Biblioteca ... 1934
0 - MAR. 2014
22

GRAI ŞI SUFLET

REVISTA „INSTITUTULUI DE FILOLOGIE ŞI FOLKLOR"

PUBLICATĂ

de

OVID DENSUSIANU

BIBLIOTECA CENTRALĂ

VOL. VI — FASC. 1, 2

BUCUREŞTI
Atelierele SOCEC & Co., S. A.
1934

72373

CUPRINSUL

	Pag.
Alexandrina Istrătescu, Lirica populară din Argeș	1
I. I. Stoian, Păstoritul în Rîmnicul-sărat	41
Ov. Densusianu, Limba descîntecelor, III	75
I. A. Candrea, Glosar megleno-romîn, III	163
D. Șandru și F. Brînzeu, Printre ciobanii din Jina, II	193
Al. Vasiliu, Descîntece din Moldova	248
L. Preda, Formele auxiliarului de viitor: *va* și *vom*	306

INSEMNĂRI ȘI RECTIFICĂRI

Ov. Densusianu	Rom. *iortoman*	313
	Rom. *oacăr*	317
	Asupra unei „nedumeriri" de terminologie lingvistică	319
I. A. Candrea	Rom. *aldan*	320
	Rom. *bărăta*	321
	Rom. *breabăn*	„
	Rom. *dibui*	323
	Rom. *dichici*	324
	Rom. *gripcă*	„
	Rom. *juvelnic*	„
	Rom. *pațachină*	„
	Rom. *seca* „a tăia"	325
	Rom. *toropală*	326
Al. Rosetti	Cu privire la asibilarea lui *k'* în limba romînă	326

Fiecare volum al revistei apare în două fascicole și prețul lui, prin abonament, e de 400 lei; în streinătate 50 fr. francesi.

Volumele apărute pînă acum costă, fiecare, 350 lei.

Manuscrisele, publicațiile și revistele în schimb se trimit D-lui Ov. Densusianu: București, I; Str. Colței 24.

Abonamentele se adresează administrației revistei: București, II; 56 B, Spl. Independenței.

GRAI ŞI SUFLET

GRAI ŞI SUFLET

REVISTA „INSTITUTULUI DE FILOLOGIE ŞI FOLKLOR"

PUBLICATĂ

de

OVID DENSUSIANU

VI

BUCUREŞTI
Atelierele SOCEC & Co., S. A.
1933-1934

72373

LIRICA POPULARĂ DIN ARGEŞ

Cînd mi-am îndreptat cercetările spre această latură a producţiunei populare din Argeş am ţinut samă de ce apăruse în unele culegeri [1] şi am urmărit motivele pentru a deosebi ce şi cît mai circulă astăzi prin aceste părţi. De aceea m'am adresat tuturor vîrstelor, iscodind ce-mi puteau spune bătrînii şi bătrînele, apoi cei la mijlocul vieţei şi în urmă tineretul. Cum vieaţa populară aproape în toate manifestările ei nu se poate lipsi de cîntec, care izbucneşte spontan, am obţinut material destul de bogat, de o bogăţie variind după motivele de inspiraţie şi vîrsta celor pe care stam să-i ascult. Am arătat cînd m'am ocupat de epica argeşeană cum bătrînele îşi manifestă preferinţa mai mult pentru balade, a căror melodie trăgănată şi aproape jalnică le este mai accesibilă acum. Nu înseamnă însă că au uitat cîntecul „de lume". Nu-l socotesc de multe ori demn să ţi-l încredinţeze, pentru că nu se potriveşte cu părul alb acoperit de peşchirul şi mai alb, totuşi cînd singurătatea le înteţeşte părerea de rău după ce nu a fost şi ar fi putut să fie şi cînd printr'o întrebare discretă reuşeşti să ridici ceaţa ce cu voită resemnare au lăsat-o peste amintiri, înduioşări şi mîhniri le exprimă fără să vrea prin ce spunea odinioară cîntecul. Sînt stări sufleteşti ce le concretisează bine versuri ca :

---

[1] V. Tocilescu, *Mat. folkl.*, 1089-1119, culese de Al. I. Hodoş fără a se indica localitatea; *Şezătoarea*, XXII, 8-19, cîntece culese de V. Tempeanu dela Poiana-lacului; *Graiul nostru*, I, 110-113, dela Băbana, Ciumăgeştii-de-sus şi Corbii-Ungureni ; *Gazeta ţăranilor din Argeş*, an. II, n-rele 17, 18, culese de G. Moisescu dela Valea-Danului.

Tinerețe c'ale mele
Petrecute fără vreme,
Tinerețe ce-am avut
Intr'un zădar le-am petrecut,
Intr'un zădar alerg pămîntul,
Intr'un zădar mă ostenesc,
Intr'un zădar în lume trăesc.
De m'așĭ face ca odată,
Nu m'așĭ da pe lumea toată;
De m'așĭ face cum am fost,
Nu m'așĭ da pe-un lucru prost.
De-amărîtă ce sînt
Nu văz soare pe pămînt,
Nici luna pe cer mergînd;
Că de-ar fi știut măicuța,
In burtă nu mă purta,
In brațe nu mă ținea,
In troacă nu mă legăna,
C'oi ajunge rău așa [1].

La vîrsta aceasta, și cîntecele de streinătate — cele mai multe pe care le-am culeș aparțin bătrînelor — se explică ușor de ce nu sînt uitate. Și dacă ne raportăm la comparația populară cu întristarea puiului de cuc părăsit, suferința apare cu atît mai chinuitoare cu cît se spune că puii s'au împrăștiat, dar mai strein a rămas cel înaintat în zile și, slăbit de putere, se simte de tot răzleț printre ai săi. Atunci sufletul se destăinuește:

Streină-s doamne, streină !
Numai mierla din pădure
Mai e streină ca mine;
Dar nici mierla din pădure
Nu e streină ca mine :
Ea mai are-un frățior,
Pe sturzul cel pestricior;
Cînd mi-este mierla bolnavă
Vine sturzul și mi-o 'ntreabă:
„Ce ți-e, mierlă, ce ți-e dragă ?“ [2].

[1] Auzită dela Ioana Hărăiman, de 70 ani, din Șuici (Valea-Unghiului).

[2] Cum spunea aceeași Ioana Hărăiman. Comp. varianta din Mușătești, spusă de Anica Ion Bran, de 58 ani:

Cine e strein ca mine?
Numai cucul din pădure.

Părerile de rău stăpînesc mai adînc atunci cînd gînduri de ce ar putea fi devin tot mai rare și cînd proectarea lor în trecut de către cei ce-și zic că mai mult lor trebuia să le revie dreptul la viață și plăcerile ei își arată zădărnicia în fața realităților. Atunci, abia ca o mîndrie a vremurilor trecute și ca o înștiințare pentru cei ce nu vor încă să creadă în trădarea timpului trecător, cîntecul răsare pe buze astfel:

Cînd eram în vremea mea
Sburam ca o păsărea,
Nu mă prindea nimenia
Și sburam din pom în pom,
Nu mă prindea nici un om;
Și sburam din cracă 'n cracă,
Nimeni n'avea ce să-mi facă ;
Și sburam din frunză 'n frunză,
Nimeni n'avea să mă prinză,
Numai un hoț de vînător
Smulse trei fire de păr
Și-mi făcu de-un lănțișor
Și mi-l puse de-un picior;
Cum îl puse cum mă prinse,
Și mă puse 'n colivie,
Mă trimise la domnie.
Cu cîte pasări mă 'ntîlniam
Cu toate mă ciripiam

Nici ăla nu e strein,
Că are de-o surioară,
Pe mierla cea negrișoară;
Cînd mi-este mierla bolnavă
Vine cucul și mi-o 'ntreabă:
— Ce ți-e ție, soră dragă?
— Sînt bolnavă ș'oi muri,
N'avea cine m'o jeli.
— Să știu, soră, c'ai muri
Hainele mi le-ași cerni,
De crac verde m'ași păzi
Și-ași cînta pe crac uscat,
Te-ași plînge, soră, cu drag,
Și-ași cînta pe crac de soc,
Te-ași plînge, soră, cu foc,
Dacă n'am avut noroc,
Să fim doi frați la un loc,
La o vatră la un foc.

Deosebirea între cele două variante constă într'aceea că prima co-

Și pe mine mă 'ntreba:
— Un' te duci tu, sora mea ?
— Mă duc în țară streină,
Unde nu e dor și milă [1],

arătînd cum tot ce e al tinereței alergînd după libertate trece pe nesimțite în anii răspunderilor și robiei lor, cu atît mai greu de suportat printre cei ce nu te înțeleg.

Bătrînii mai neîncrezători, poate, și deci mai puțin comunicativi cînd e vorba de versuri pe care nu le socotiau vrednice să fie cîntate cînd am reușit să-mi spună numai „vorbele" mi-au redat multe din cele înregistrate de Al. I. Hodoș în *Materialuri folkloristice*, în care adesea e cîntat cucul și farmecele mîndrei ce robesc și descurajarea celui înaintat în ani ce nu mai poate asculta șoaptele dorului. Dar cînd zile ce se înnorează tot mai mult se deosebesc prea mult de cele de odinioară mîhnirea depășește înduioșarea după ceea ce a fost:

Și-am zis verde viorea,
De-ași fi trăit tot așa,
Ca iarba m'ași legăna,
Tot ca iarba dela munte,
Bătută de vînturi multe,
Și ca iarba de izvor,
Aia-i bătută de dor.
Și iar verde viorea,
Vai, vai, vai, inima mea
Iar începe-a mă durea;
Nu mă doare de durere,

---

respunde exact stării sufletești a aceleia care în trăsături generale o reda, pe cînd deținătoarea celei de a doua torcea firul cîntecului fără să-și „stîmpere inima", fără să participe la el, încît nici nu a luat sama că de fapt cea care suferia înstreinată era mierla.

[1] Spusă de Marina Ghica Chilom, de 66 ani, din Albești (Dobroț).

Mă doare de gînduri grele,
Car' nu sînt dedat cu ele.
Foaie verde, trei smicele,
Vai, vai, vai, zilele mele:
O zi bună, zece rele.
Tot gîndiam s'o mai întoarce,
Mai al dracului se face
Și de supărare multă
Mi-a căzut lumea urîtă,
C'așa am fost rînduit:
Să trăesc tot amărît,
Amărît și necăjit,
Ca nimenia pe pămînt [1].

Poesia lirică este ca orice element folkloric în funcțiune de sufletul celui care și-o însușește și fiecare reține din ceea ce circulă cuprinsul ce se potrivește cu predispoziții ale lui și corespunde năzuinței lui spre frumos, care aici este foarte viu. Pînă la vîrsta aceasta s'a cernut prin sita luptelor de fiecare zi, cu greutățile existenței, tot ce a putut ispiti uneori sufletul, și a resistat uitării numai ce s'a putut încadra în concepția fiecăruia despre viață.

Printre cei ajunși la vîrsta mijlocie, cînd fiecare este prins în lanțul preocupărilor de o viață mai bună și timpul este prețios, găsești cu anevoie pe cineva dispus să stea de vorbă; de aceea pentru materialul liric am întîmpinat multe greutăți. Abia am decis-o pe Anica Boașu din Prosia să-mi „spună" cîteva cîntece, datorită îndemnului pe care i l-a dat D-na Elisa Rădulescu, din Mușătești, cînd i-a amintit cîntece pe care trebuia să le știe și dînsa. Iar cînd a început a desfășura din comoara ei de cîntece am găsit cît nu ași fi crezut.

Pentru cei tineri clăcile de toamnă, dela curățatul porumbului, mi-au fost cele mai prielnice, atunci cînd adevăratul cîntec își cîștigă relieful său, cînd două, trei glasuri la început șovăelnice se împlinesc pe măsură ce atenția nu mai e prinsă

[1] Cum îmi spunea, la Vîlsănești, bătrînul Nicolae Popescu, de 75 ani.

de efectul ce-l va produce — căci numărul celor ce tac scade din clipă în clipă —, ci de farmecul care se desprinde din ce este sufletesc al cîntecului răsfrînt asupra cîntăreţelor. La clăci, şezători, la munca de pe afară tînăra Argeşeancă dacă abia va lăsa flăcăul să fie „sconat" la munca în cîmp, nu se va lăsa niciodată întrecută cînd e vorba de cîntece. Pretutindeni, pînă şi în căruţa ce o duce spre grelele îndeletniciri în care e mereu egală bărbatului ca destoinicie, cîntă de-ţi par aievea cuvintele Vidrei din *Ghiţă Cătănuţă*. Răsună văile, se turbură apele şi se turbură şi sufletul călătorului ce le aude de departe. Oriunde le-am aflat nu era nici una să nu ştie să cînte — cele mai multe foarte frumos — şi cîte unele ştiau atîtea cîţi fluturi pe iia şi fota lor înflorită.

Din comparaţia materialului cules cu cel ce s'a publicat reiese puternica fluctuaţiune la care poesia lirică şi din acest ţinut a fost expusă. După o constatare aproape negativă — teme ce nu mai circulă [1], unele abia le mai ştiu bătrînii — una positivă: producţiunea lirică din Argeş e, de fapt, în continuă creştere, şi pentru că diferitele motive se îmbracă foarte variat, presintă un aspect de amestec, de continuă preschimbare şi de pronunţată diluare.

Dar şi înăuntrul materialului cules este o mare deosebire, căci ceea ce circula relativ recent, producţiunea lirică din timpul războiului, este aproape uitată. A trebuit să mă adresez pentru aceasta celor apropiind vîrsta coaptă, dar şi ei îşi adu-

[1] D. e. versurile:

Foaie verde şi-o lalea,
Cine-a lăsat dragostea
Fi-i-ar trupul ca floarea,
Sufletul ca tămîia,
Nu i-ar putrezi carnea.
Cine a lăsat iubitul
Iartă-i, Doamne, păcatul,
Uşurează-i pămîntul,

Mat. folkl., 1090.

ce stîrniau admiraţia celor cărora le spuneam.

ceau cu greu aminte de ce era acum șaisprezece ani în plină înflorire. Alte condițiuni de trai au contribuit ca acest gen să fie lăsat la o parte și deci uitat. Cum producțiunea lirică se datorește unei puternice impulsiuni interne ce reacționează față de realitate, nu se mai cîntă ceea ce în ochii atîtora ia proporții de anacronism.

Din cît material am cules și din informațiunile ce am avut se impune presupunerea că a fost altădată o adevărată eflorescență lirică: creațiuni și din partea acelora ce au rămas acasă, precum și dintr'a celorlalți duși să înfrunte dușmanul. Erau aceia ce-și vedeau munca și sbuciumul zădărnicit, încît exclamau:

Vai, vai, vai, tranșei, tranșei,
Cît am muncit noi la voi
Și-acum va surpați pe noi!

și nu mai îndrăzniau să cheme în ajutor divinitatea:

Dumnezeu e mînios,
Fața dela noi și-a 'ntors,
Că noi sîntem păcătoși;
Dumnezeu e supărat,
Mila dela noi și-a luat,

căci desnădăjduiau de a mai vedea pacea. Sînt cîntate diferitele aspecte ale vieței de pe front, dar mai ales victoria dela Mărășești:

Foaie verde măr domnesc,
Stau în loc și mă gîndesc
Să vezi ce-i la Mărășești:
Plîngi mereu și te 'ngrozești
Cum cad morți cu miile
Și răniți cu sutele;
Voinicii zac prin cîmpii;
Satele-au rămas pustii;
Voinicii zac prin spitale,
Mumele-i plînge cu jale,
Că n'au mîni, că n'au picioare.

La care se adaugă interesanta scenă dintr'un spital, interesantă pentru ce lasă să se vadă din mentalitatea populară:

Dar doctorii se vorbiră:
„Hai, picioarele să tăiem
Şi din gumă să punem".
Răniţii cînd auziră,
Din gură aşa-mi grăiră :
„Decît un picior de gumă
Mai bine 'n neagra ţărînă;
Decît picior făr' de os
Mai bine-un sicriu frumos;
Şi mînă de cauciuc,
Pe cum nu s'a pomenit,
Mai bine 'n negrul pămînt
C'aşa am fost rînduit [1].

Dar mai presus de toate e grija de cei rămaşi acasă şi atunci poetul nu are cui să-şi încredinţeze gîndul decît pasărei călătoare:

— Şi iar verde viorea,
Păsărică păsărea,
De-ai fi din Muntenia,
Te-aşi întreba de ceva:
N'ai văzut nevasta mea?
— Ba am văzut nevasta ta
Colea 'n vale la cişmea,
Scotea apă şi plîngea,
Copilaşii o 'ntreba:
„De ce plîngi, mămica mea?"
„Cum, mămică, să nu plîng?
Cînd ta-tu-o fi mort pe frunt".
Plînge fata a mai mare,
Cu păr galben pe spinare;
Plînge fata a mai mică,
Codru 'n două se despică [2],

[1] Toate acestea sînt auzite dela Nicolae Iordache, de 38 ani, din Căpăţîneni.

[2] Cîntată de Florica Săticescu, de 18 ani, din Cepari (Plaiul-oiei).

sau muntelui ce-l găseşte piedecă dorinţei de a-i vedea pe ai săi:

Verde, verde măr mustos,
Munte, munte brad frumos,
Apleacă-te de vîrf în jos
Să mă iau de vîrful tău,
Să mă uit în satul meu,
Să-mi văz copilaşii mei,
Cine sînt stăpîni pe ei [1].
. . . . . .

Lupte sufleteşti ce se adaugă chinurilor trupului hărţuit, aşa că moartea pare adevărata alinare şi e întîmpinată cu versuri senine ce ne amintesc alegoria din *Ciobănaşul*:

De 'ngropat un' m'o 'ngropa?
La tulpină de stejar,
Lîngă domnul general;
In loc de tras clopotele
Dă Rusul cu tunurile,
De răsună dealurile;
In loc de popă cetind
Vin cloncanii cloncănind;
In loc de făclii aprinse
Vin lacrimile nestinse [2].

Şi dorul care s'a îndreptat neostoit către aceea de departe va fi tristul vestitor, va spune mîndrei, cînd nu va mai fi cine să-i şoptească cu drag numele:

Mai leagă, mîndro, mai leagă,
Leagă doru 'n basma neagră
Şi-l dă pe apă să meargă;
De l-oi vedea că pluteşte,
Să-mi mai tragi, mîndro, nădejde,
Şi de-l vezi că s'a lăsat
Şi la fund s'a scufundat,
Să ştii că sînt mort pe pat

[1] Mi-a spus-o, la Cotmeana, Ileana G. Mirică, de 35 ani.
[2] Dela Niculae Iordache, din Căpăţîneni.

Și să vii să mă jelești,
Mîndro, unde mă găsești [1].

Pe cînd sentimentele acelora ce stau pe lîngă casă nu pot fi decît de revoltă, iar cîntecul lor izbucnește ca o imprecație:

Pămîntule păcătos,
Te-ai întors cu binele 'n jos ;
Pămîntule blestemat,
Cîte ploi te-au tot plouat
Și nu te-ai mai adăpat,
Dar acum te-adăpi cu sînge,
De toată lumea te plînge.
Te plîng, pămînte, și eu
Că s'a dus și puiul meu,
Și puiul și frate-meu;
I-aşteptam pe toți să vie
Dar prin șanțuri cin' să fie?
C'au murit cu miile
Pe toate cîmpiile
Și le-a venit numele [2].

Sau cu tînguiri că sînt silite să îndeplinească și munca de care altădată erau streine:

Și-am zis verde trei trifoi,
De-atîția ani în război
Cîți au pierit dintre voi !
Multe fete că-mi oftează
Și neveste-mi lăcrămează,
Cîte neveste în sat
Au rămas fără bărbat.
Vine mîndra primăvară,
Scoate plugul la ogoară;
Ies neveste tinerele
La ogor cu pluguri grele
Și din gură boii mînă
De la inimă suspină.

---

[1] Cîntată de D-na Elisa Rădulescu, din Mușătești.
[2] Dela Niculaie Iordache, din Căpățîneni.

Iară vara cînd coseşte
Tot fetiţe şi neveste
Şi copilaşi mititei,
Mai mare iarba ca ei [1].

Insă războiul pentru multe nu a fost numai ceva ce se auzia de departe, ci ele au avut prilejul să vadă de aproape, să simtă toate grozăviile lui:

Cade unul, cade doi,
Cade o sută şi doi,
Cade unu 'ntr'o cărare
Şi-l găseşte-o fată mare.
Fata mare mi-l jelia
Şi din gură că-i zicea:
„Ce mai ochişori frumoşi
Şi de croncani mi sînt scoşi,
Ochii negri frumuşei
Cum cară corbii din ei!
Ce mai buze supţirele,
Cum umblă viermii prin ele!
Fata mare mi-l lua,
Sub un brad că-l aşeza
Şi o groapă îi săpa.
„Să-mi culci capu 'ncetinel,
C'a trecut un glonţ prin el!
Sus în vîrful bradului
Cîntă puiul cucului
Şi-aşa cîntă de frumos
Că-mi cad flori 'n groapă 'n jos".
Culcă-te băiete 'n pace,
Că şi ţara a făcut pace.
Cînd o fi dumineca
O să vie maică-ta,
Mama şi surorile
Şi cu toate fetele
Să-ţi aducă florile
Şi din lacrimile lor
O să se facă luminări [2].

---

[1] Cîntată, la Muşăteşti, de Marioara Bolovan de 20 ani.
[2] Dela Anica Boaşu de 36 ani, din Prosia.

Pentru toată această producţiune rămîne întrebarea: cît se poate atribui Argeşului ? Majoritatea se poate să fi fost teme ce au circulat pe tot pămîntul romînesc şi deci au radiat şi în acest ţinut. Pentru ceea ce poate fi propriu Argeşului ţin să relevez aci următorul fapt; din cîte am cetit şi mi s'a spus din vremea războiului m'a impresionat cu deosebire ceea ce-mi relata D-na Elisa Rădulescu din Muşăteşti, care, trecînd spre Curtea-de-Argeş curînd după ce se desprimăvărase în 1917, a găsit prin pădure cadavre rămase aşa cum i-a aflat ultima suflare. Dar ceea ce făcea ca spectacolul să fie şi mai impresionant era noianul de flori ce-i acoperia... din gură, din ochi, de pretutindeni ieşiau flori albastre, „ghicitori" de primăvară... Peste pămîntul ce-l răscolise focurile duşmane îi învelise zăpada şi la ivirea soarelui răsăriau din el florile ca un ultim prinos celor ce-l apărase cu vieaţa lor. Este în această povestire ceva ce întrece închipuirea. Ce fapt real poate explica mai bine cîntecele întunecate [1] de acest gen decît priveliştea din pădurea ca un sanctuar al atîtor jertfiţi şi pe care poetul îi imaginează că nu-şi pot găsi liniştea decît „cînd ţara a făcut pace" ?

Dacă mă refer şi la cele ce mi s'au spus de către femeile din acest sat, că ele, pe vremea războiului — unele fete pe atunci — ştiau şi chiar născociau mai multe cîntece decît acum, nu mai poate rămînea îndoeală că versurile de mai sus

---

[1] V. şi acest cîntec ce mi l-a spus aceeaşi Anica Boaşu :

Şade mă-sa la icoane
Şi se roagă: — Doamne Doamne,
Unde-o fi copilul meu ?
— Lasă că o să-ţi spun eu :
El se află 'ntr'o pădure,
Intr'o pădure fără nume,
E întins pe-un deal mai sus
Şi la cap flori i-au fost pus :
Că s'a coborît Isus,
In mîni ghicitori i-a pus,
Şi mai avea un buchet
Şi la piept, într'un pachet
O posă cu dumneata,
Florile i-o bălsăma.

sînt creațiunea unei femei. Cîntecul fiind atunci pentru ele singura mîngîiere, își cîntau și propriile suferințe.

Dacă nu resultă de aci rolul creator al colectivității — cîntecul neputînd fi decît opera unui singur individ talentat —, reies însă stimulentele pe care ea le poate da. In casul de mai sus, dacă a fost una singură care a văzut acest tablou și emoția puternică ce i-a provocat-o atunci a rămas cristalisată în suflet, concretisarea deplină a emoției a urmat atunci cînd ea s'a găsit între mai multe.

O caracteristică a cîntecului pomenit este că fondul liric apare încadrat în motive epice, constatare elocventă cînd ea vine să coroboreze ceea ce am relevat cînd a fost vorba de producțiunea epică. Se vede cum substratul liric se amplifică cu elemente poetice presentînd un tot desvoltat narativ, accentuat și de întrebuințarea dialogului. Este ceva care surprinde cînd cunoaștem caracteristica liricei noastre ce se exteriorisează în puține versuri, concentrînd tot ce sbuciumă sufletul. In Argeș sînt extrem de rare cîntecele scurte și în treacát e de amintit că cuvîntul *doină* nici nu este prea cunoscut — bogăția lirică a regiunei o formează cîntecul înșirîndu-se în multe versuri.

Unul care impresionează prin concisiunea lui ca și prin dosarea și echilibrarea inspirației, prin alegerea fericită a imaginilor, este cel pe care l-am auzit dela Anica Boașu din Prosia:

De-așĭ trăi cu brazii 'n munte,
N'așĭ avea supărări multe,
Dar trăesc cu plopii 'n sat,
Amărît și supărat
Și cu lacrimi pe obraz.
Nu mi-e de lacrimi că curg :
Limpezi ies, limpezi se duc,
Dar mi-e milă de obraz,
Că rămîne fript și ars.

Nu se poate o caracterisare mai fericită a contrastului între două feluri de vieață: cel de pe munte în tovărășia brazilor mîndri și traiul din sat, în mijlocul acelora ce nu mai au astîmpăr să pătrundă în vieața altora, să vorbească mereu

de ei, neastîmpăr simbolisat prin copacul cu frunza veşnic în mişcare. Finalul este ca o semnătură a autorului. Acela care, după caracterisarea de gingaşe discreţie, urmăreşte efectul traiului sbuciumat, cu „ireparabilul ultragiu al anilor", este de sigur o femeie.

S'ar putea obiecta că deoarece aceste versuri pomenesc de vieaţa dela munte trădează inspiraţia păstorească şi deci s'ar putea atribui mai curînd unui bărbat. Dar din ceea ce este propriu păstoritului în vremea de acum, şi nu numai în acest ţinut, reiese că femeia nu este streină de cunoaşterea muntelui, căci la tuns, la numărătoare adeseori trebue să fie şi ea de faţă şi pe multe le-am auzit slăvind vieaţa la munte.

Răsare însă o altă întrebare: dacă nu cumva motivul este transplantat şi a radiat aci de peste munţi, cînd se ştie ce rol au avut migraţiunile păstoreşti în circulaţia unor motive[1] şi cînd pentru acestea vorbesc lămurit cele două plaiuri cu denumirea de *Plaiul-oiei* în acest ţinut, unul pe valea Topologului şi altul pe aceea a Vîlsanului. Dacă transplantarea unor teme este sigură[2], la aceasta se opune singura comparaţie aşa de expresivă[3] cu plopul care este copacul caracteristic regiunei, dovadă şi numele văiei cele mai pitoreşti, Topologul. Asocierea aceasta de imagini, prin contrast, între brad şi plop pare să fi avut o întinsă circulaţie pe aceste locuri. Aşa, bunăoară, la Zmeura-de-sus am găsit-o încheind varianta unui cîntec de înstreinare presentînd însă o altă coloratură:

. . . . . .
Că de-aşi trăi ca bradu'n munte,
N'aşi avea supărări multe,
Dar trăesc ca plopu 'n vale,
Cu sufletul plin de jale[4].

[1] Cf. Ov. Densusianu, *Vieaţa păstorească în poesia noastră populară.*

[2] V. cea citată de Tache Papahagi, în *Folklor romîn comparat*, curs 1928-29, p. 332.

[3] V. şi *Şezătoarea*, XXII, 19:

Ş'am o dragoste 'ntr'un loc,
Se sbate ca frunza 'n plop.
. . . . . .

[4] Dela Florica Vestinian, de 19 ani.

Se vede bine cum s'a adaptat imaginea temei generale; pentru cel înstreinat fremătarea continuă a frunzei de plop era interpretată ca o veșnică jale. Evident, poesia din urmă rămîne departe de cea dintîi, care printr'o conturare măiastră îmbină abstractul cu elemente concrete, izbutind a reda metafora.

Unde motivul e aproape de nerecunoscut este într'o variantă din Mușătești cîntată de Paraschiva Sighireanu, de 25 ani, și Maria Modrangu, de 20 ani:

De-ași trăi ca bradu 'n munte,
N'ași avea supărări multe,
Dar trăesc ca plopu 'n baltă,
Supărările nu se gată;
Cînd dă binele să vie
Supărările calea-i ține;
Cînde se gat' o supărare
Vine alta și mai mare,
C'așa trec zilele mele:
O zi bună, zece rele;
C'așa mi-este viața mea:
O zi bună și-alta rea.
Și-am să dau ca să mai vie
O zi rea și bune-o mie.
Cît trăești, neică, pe lume
Poartă-te puțin și bine,
Că moartea cînd se gătește
Nu vine să-ți dea de veste
Și te ia cum te găsește,
Că moartea e 'nșelătoare,
Fură omul din picioare.

Lăsînd la o parte înfățișarea de amestec a cîntecului în liniile lui generale, imaginea inițială se revelează factice în alăturarea plopului „din baltă" cu bradul din munte, dictată numai de impresii fără controlul realității.

Revenind la problema radiațiunei de peste munți, voi releva un singur motiv: acela al alungării badelui care „ține umbră la furcă", așa cum circulă la Cotmeana și Brădet:

Foaie verde şi-o cucută,
Du-te, neică, şi te culcă,
Nu mai fă umbră la furcă;
Du-te şi te odihneşte,
De guriţă nu-i nădejde;
Du-te să-mi vii mîne seară,
Că bărbatu-mi pleacă iară
Şi eu mi te-aştept pe-afară,
Goală numa 'n iişoară,
Să mă iei de supţioară,
Că sînt mică şi uşoară.
Şi iar verde bob areu,
Supărat e puiul meu,
Supărată sînt şi eu;
Nu-i supărat de-alt ceva:
M'a găsit neprimenită,
Cu iia neisprăvită,
Cu fota nefiruită,
Cu faţa nefoienită [1].

Altfel întru cîtva l-am auzit la Brădet:

Frunză verde foi de nucă,
Du-te, neică, şi te culcă,
Nu mai fă umbră la furcă;
Du-te şi te odihneşte,
De guriţă nu-i nădejde;
Du-te nu-ţi mai pierde somnul,
C'astăseară 'mi vine omul.
Să vii, neică, mîne seară,
Că-i bărbatul dus la moară,
Să nu vii, neică, de vreme,
Cînd duşmanii taie lemne,
Şi să vii la miezul nopţei,
Cînd duşmanii dorm ca morţii [2].

In ţinutul Făgăraşului, de unde îl cunosc [3], circulă ca introducere la cîntecul fetei despărţite de dragul ei prin stă-

[1] Cîntat de Ileana G. Mirică, de 35 ani.

[2] Mi l-a cîntat Maria I. Geantă, de 20 ani.

[3] L-am auzit în copilărie dela N. I. Cazacu, venit la cursurile de vară dela Vălenii-de-munte, care ţinea să cunoaştem cîntecele „de dincolo“:

ruința mamei, în Argeș însă a devenit un cîntec de nevastă, luînd o altă amplificare prin adăugarea de amănunte din vieața casnică ce pun femeia într'o lumină defavorabilă.

Din comparația celor trei variante se evidențiază bine evoluția aceluiași motiv în aclimatisarea lui, adaptîndu-se altor contingențe sufletești. Și pentru a ilustra mai bine aceasta voi da aci și textul musical [1]:

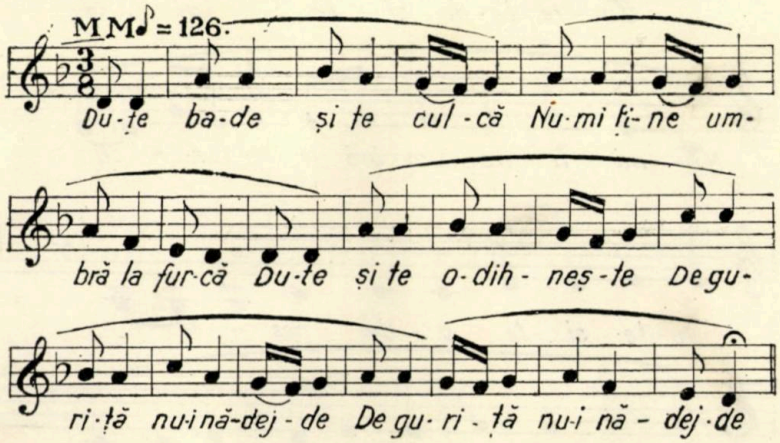

Varianta aceasta transilvăneană are ceva elegiac în desvoltarea ei ce cadrează cu versurile de aceeași natură, pe cînd

---

Du-te, bade, și te culcă,
Nu-mi ținea umbră la furcă;
Du-te și te odihnește,
De guriță nu-i nădejde.
Bade pentru dumneata
M'a urît și maică-mea;
La fîntînă nu mă mînă
Făr' odată 'n săptămînă,
La pîrleaz nu-mi dă răgaz;
Cată, bade, să te las.
De cînd tu, bade, te-ai dus
Negură 'n curte s'a pus
Și pe pomii din grădină
Și la mine la inimă.

[1] Transcrierea este a D-nei C. Ștefanovici, după melodia cum i-am comunicat-o.

varianta argeşeană ce urmează — este aceeaşi pentru ambele texte — notează o mişcare mai sigură în mersul ei, lăsînd să

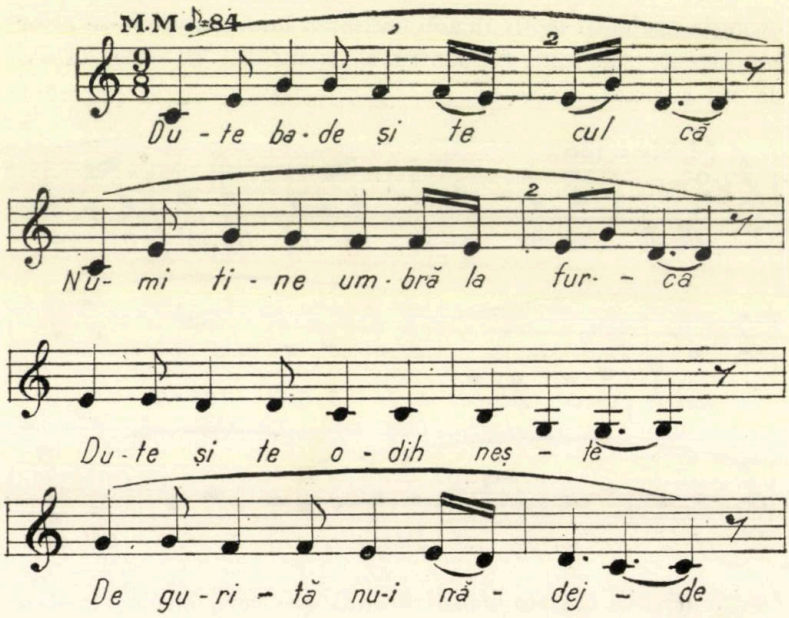

vorbească sufletul ce nu e ros de îngrijorări şi dor... Inseamnă că materialul transplantat a fost prelucrat, căpătînd o notă proprie din partea cui nu s'a mulţumit să-l reediteze în exemplare identice, ci l-a frămîntat într'o pastă cu totul alta.

Pentru a avea o idee mai precisă de ce este mişcarea cîntecului argeşean redau mai jos textul cîntecului din vremea războiului : *Mai leagă, mîndro, mai leagă* :

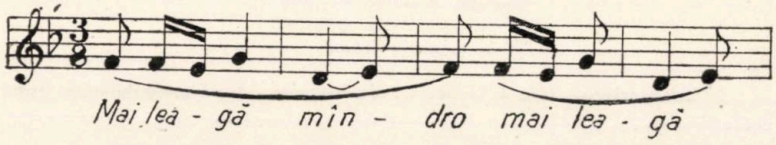

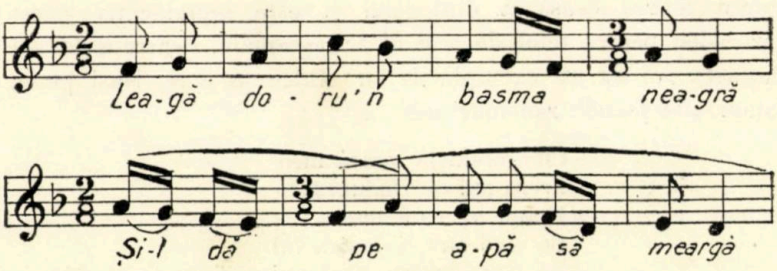

Tema cîntecului fiind elegiacă a fost totuși brodată pe o melodie de bună samă mai veche, a cărei mișcare bine ritmată are un caracter de vals.

Revenind la problema creațiunei cu întrebarea care dintre cele două sexe are preponderanță creatoare, referindu-mă la cel feminin căruia nu i s'a contestat aportul în ceea ce privește acest gen[1] voi adăuga că pretutindeni unde am întrebat pe sătence de cine anume cred ele că se născocesc cîntecele mi-au răspuns cu oarecare mîndrie că ele „poartă cîntecele", pentru care au tot atîta zel și nu vor să-l facă cunoscut dintr'odată cum țin să aibă întîietatea modelului de cusătură de pe iie. Nu exclud ce este partea flăcăilor și adesea mi-au spus că și băieții „înconvilează", ca să întrebuințez cuvîntul ce l-am auzit la Stroești cu prilejul acestei anchete, specificînd că o fac mai ales cînd sînt în grup departe de sat. Și chiar în ceea ce privește circulațiunea mi-au mărturisit că iau parte activă adăugînd cîte ceva nou. Este un fel de imperativ sufletesc în a schimba cît de puțin din cîntec, în a-l lăsa să poarte o marcă originală. Ajungem astfel pe această cale la justificarea impresiei ce o ai după ce ai auzit un număr impunător de cîntece din care se degajează o atmosferă de ceva ce nu e îndeajuns de concentrat. De multe ori lirica argeșeană ofere un aspect de diluare ce vădește o accentuată preferință pentru desfășurarea narativă. Caracteristica ei este întrebuin-

[1] N. Iorga, *Ist. lit. rom.*, ed. a 2ª, I, 56, recunoaște că în acest gen cîntecul bărbatului în general „e mai puțin variat decît acela care de pe buze femeiești se îndreaptă spre dînsul". Cf. și T. Papahagi, *Creațiunea poetică populară*, în această rev., II, 263, și *Folklor romîn comparat*, curs 1928-29, p. 337.

ţarea foarte deasă a dialogului şi este semnificativ acest procedeu pentru felul de a fi al Argeşeanului. Pentru a dovedi aceasta voi da un exemplu de un cîntec pe care l-aşi putea numi „de femeie rău măritată“ [1]:

Cînd eram la maica mea
Eram pui de rîndunea,
Dragă la toată lumea ;
De cînd sînt la maica lui
Nu sînt pasăre, nici pui,
Nu sînt draga nimului.
Dacă văzui şi văzui,
Pusei secera la brîu
Şi plecai la secerat.
Mă uitai pe drum la deal,
Toate soacrele veniau,
La nurori prînz aduceau ;
Numai soacra mea nu vine,
Nu ştiu i-e rău ori nu-i bine
Ori nu-i e gîndul la mine.
Dacă văzui şi văzui
Pusei secera la brîu
Şi sburai la maica mea
Şi bătui cu aripa :
«Maică, maiculiţa mea,
Scoală, deschide uşa».
Măicuţa cînd auzia
Uşa că mi-o descuia ;
Pe mine cînd mă vedea
Din ochi lacrimi-i curgea,
Pe obraz se revărsa.
— Maică, măiculiţa mea,
Doritu-m'ai tu, ori ba?
— Ba eu, maică, te-am dorit.
Am avut de-o fiică 'n lume
Şi nu-i mai ştiam de nume
— Eu sînt, maică, fiica tale,
Te rog să-mi dai de mîncare.

[1] Mă servesc de acest termen întrebuinţat de cei ce s'au ocupat de lirica veche şi cea populară franceză, şi apropierea nu este fictivă, căci voi arăta şi altfel cum găsim mai multe puncte de asemănare între producţiunea lirică din acest ţinut şi cea franceză.

Maica masa îmi punea
Și plîngea și suspina,
Pe obraz mă săruta [1].

Constatăm un lirism cu nuanță dinamică ducînd spre o epicisare a motivului.

Un cîntec de înstreinare arată aceeași nuanță:

— Cirip, cirip la fereastră,
Dă-mi drumul, soru-mea, 'n casă !
— Fugi, fugi, fugi, pasăre rea,
Că nu ești tu sora mea.
Soru-mea e dusă 'n lume,
De trei ani nu-i știu de nume;
Soru-mea e dusă 'n țară,
Plîng voinicii, se omoară.
Și iar verde bob năut,
De cînd zic mă duc, mă duc
După bine să-l ajung;
Binele de mine fuge,
Răul din urmă m'ajunge [2].

Amărăciuni de neînțelegere familiară își găsesc plasticisarea în aceeași formă:

Frunză verde de trei scai,
Cată, maică, cui mă dai;
Nu căta argintului,
Să mă dai urîtului,
Că argintul șade 'n ladă
Și urîtul șade 'n vatră
Și mă 'ntreabă cîteodată :
— Ce-mi stai, mîndro, supărată ?
— Eu nu stau de nici un rău
Și stau de urîtul tău.
Mă dusei la farmacie,
Dar leacuri de urît nu e,
Că leacul urîtului
E 'n fundul pămîntului,
C'ăl frumos merge pe apă
Și nu strigă că se 'nneacă,
Dar ăl urît trece pe sec
Și strigă: „mă 'nnec, mă'nnec" [3].

[1] Dela Maria I. Totianu, de 55 ani, din Stroești.

[2] Cîntat de Violina Totianu, de 16 ani, tot din Stroești.

[3] Mi-a cîntat-o Maria Modrangu, de 20 ani, din Mușătești.

Sînt versuri ce reliefează un cîntec pe care l-am putea numi, făcînd iarăşi o apropiere de poesia francesă, „de trei personagii", în care felul de a reacţiona al fiecăruia denotă iarăşi o tendinţă de dramatisare.

In lirica erotică a *despărţirilor* întrebuinţarea dialogului este foarte naturală şi cred că genesa lui în producţiunea lirică a ţinutului trebue căutată cu deosebire în acest gen de producţiuni. Cîntecul ce urmează şi care păstrează urme de inspiraţie din vieaţa păstorească îl pune bine în evidenţă:

— Tu te duci, neică, te duci,
Spune-mi pe ce drum apuci,
Să-ţi dea leica mere dulci,
Unde-oi odihni să mînci
Şi aminte să-ţi aduci
De cin' ţi-a dat mere dulci ;
Să tai cîte-o felioară,
Să gîndeşti la mine 'n ţară.
De-i gîndi, neică, la mine,
Să-ţi dea Dumnezeu mult bine.
Badeo, chică retezată,
Dela munte pînă 'n baltă
Cîte ploi or să te bată
Tot cu vînt şi cu zăpadă.
— La' să bată, mîndro, bată,
Că-s învăţat dela baltă ;
La' să bată cît de multe,
Că-s învăţat dela munte.
Taci, mîndro, nu mai ofta
De călătoria mea [1].

Tot astfel şi următorul din aceeaşi categorie lirică:

— Tu te duci, neică sărace,
Dar eu ce focul oi face?
— Te-oi face, mîndruţo, bine,
Că rămîi în sat la tine
Şi mai sînt voinici ca mine
Să-ţi petreci, mîndruţo 'n lume.

[1] Dela Ioana Băjenoaia, de 78 ani, din Căpăţîneni.

— Fie, neică, ori nu fie,
Dacă nu-ți seamănă ție
Nici la față, nici la dos,
Nici la port așa frumos,
Nici la vorbă mîngîios;
Fie voinicei ca frunza
Dacă nu e neica, surda;
Fie voinicei ca iarba,
Dacă nu e neica, geaba;
Fie voinici cît de mulți,
Și mai mari și mai mărunți
Și ca brazii de pe munți,
Nu-s ca neica car' s'a dus.
— Mîndruțo, un' mă duc eu
Nu e deal, nu e pîrău,
Nici mîndruță 'n portul tău.
Sînt mîndruțe prea frumoase,
Dar sînt la vorbă grețoase.
Tu te-i face, mîndro, bine
Să mergi în lume cu mine [1],

în care discursivitatea amîndurora umbrește supleţea inspiraţiei. Intru cîtva mai concentrat se presintă acesta:

— Neică, te-ași ruga ceva :
Ia-ți dorul cu dumneata,
Nu-l lăsa în grija mea,
Că mai am și dorul meu
Și cu două mi-o fi greu;
Și cu-atîta am noroc
Că umblu, nu stau pe loc
Ca să-mi potolesc un foc;
Focul meu cînd s'o aprinde
Nici o apă nu mi-l stinge,
Nici Oltul, nici Dîmboviţa,
Numai neica cu guriţa.
— N'am, mîndro, pe cine-l da
Să nu-ți mai văz casa ta,

[1] Dela aceeași.

Casa şi bătătura
Şi fereastra cu muşcata,
Mult mi-a secat inima ;
N'a secat numai pe-a mea,
A secat pe-a multora [1] ;

totuşi răspunsul tînărului poartă în el ceva sarbăd şi difus care nu armonisează cu ce mai înainte discret, dar colorat, i se arătase.

Despărţirea poate fi adusă nu numai de înstreinarea celui drag. Ea se poate întîmpla şi atunci cînd alte perspective atrag ochiul flăcăului ; în acest cas imprecaţiuni îşi cer şi ele motivarea întrebuinţînd aceeaşi formă :

— Gheorghiţă, arde-te-ar focul,
Că tu mi-ai mîncat norocul ;
Gheorghiţă, arde-te-ar para,
Că m'ai minţit toată vara
Că facem nunta la toamnă.
Cînepa că s'a cules,
Tu, neică, n'ai mai trimes ;
Cînepa s'a şi topit,
Tu, neică, n'ai mai venit ;
Cînepa s'a şi lucrat,
Tu, neică, n'ai terminat.
Nu ştiu vara a fost lungă
Ori n'ai avut para 'n pungă.
— Ba eu banii c'aşi avea,
Nu te pot lua, draga mea ;
Că de dragă, mi-ai fost dragă,
Nu te iau că eşti săracă [2].

[1] Mi-a cîntat-o, la Cepari, Florica Săticescu, de 18 ani.

[2] Varianta cîntată de Florica Vestinian de 16 ani din Zmeura-de-sus diferă de aceasta auzită de la Violina Totianu, de aceeaşi vîrstă, din Stroeşti, prin aceea că nu mai presintă descrierea plastică a zilelor trecute după ocupaţiunea feminină de căpetenie în acest anotimp; iar partea finală aduce altă scusă, aproape de neluat în samă:

— Nu ştiu toamna nu fu lungă
Ori n'ai avut bani de nuntă.
— Ba eu banii i-aşi avea,
Maică-ta-i femeie rea,
Intră 'n cîrciumă şi bea,
Ne vorbeşte dragostea.

Răspuns în care se redă brutal, dar sincer, o scusă ce este curentă și corespundea întocmai contingențelor de viață ale aceleia ce mi le-a cîntat.

Cînd însă nu mai rămîne nici o nădejde și nici un plan de viitor, căci acela ce a făgăduit cîndva și-a dat cuvîntul în altă parte acum, versurile se succed direct, redînd vehement clocotirea sufletească a desamăgitei:

Și-am zis verde și-un bujor,
Tot pe deal pe delușor
E potecă de picior,
De-o mîndră și de-un fecior;
Feciorul trece cîntînd
Și mîndruța suspinînd
Și din gură blestemînd:
„Usca-te-ai să te usuci
Ca pînea care-o mănînci
Și ca vinul care-l beai,
Cînd mi-ai spus c'ai să mă iei,
Ș'acuma nu mă mai vrei.
Insoară-te cu Dumnezeu,
Că mie nu-mi pare rău,
Nici bine, nici rău nu-mi pare,
Numai la ficați mă doare.
Puiule, alta de-i lua,
Dumnezeu nu te-o răbda
Nici pînă fe'i cununa,
Cînd cu picioru-oi păși
Pe pragul bisericei
Și vinul care l-ăi bea,
Covrigul car' l-ăi mînca
Să fie otrava mea.
Și 'n loc să ieși cununat
Cu mireasa-alăturat
Să ieșiți la 'mmormîntat,
Să știi că te-am blestemat“ [1].

Cu toate acestea sînt asocieri de imagini care arată mai pasiv și mai concentrat răzbunarea și se ridică din punct de vedere poetic deasupra acelora care așa de exaltat se exprimă:

[1] Mi l-a cîntat, la Brădet, Maria I. Geantă, de 20 ani.

Şi eu mi te-oi blestema
Să te-ajungă mila mea
Un' ţi-o fi calea mai grea ;
Dorul meu să te ajungă
Un' ţi-o fi calea mai lungă.
Cîn ţi-o fi neică mai bine
Să stea popa lîngă tine,
Să ridice-un pai de jos
Şi să-ţi pară că e gros ;
Să-ţi duci ţolul
Cu piciorul
Şi perniţa
Cu guriţa
Şi apă cu linguriţa.
Frunză verde şi-o lalea,
Şi dacă te-oi însura
Să-ţi iei una ologea,
Să umbli din sat în sat
Cu ea după căpătat,
Să vii şi în satul meu
Să te miluesc şi eu
C'o mînă de cărbunaşi,
Să vezi ce iubeşti şi laşi [1].

Se evidenţiază bine din aceste cîntece sufletul Argeşencei cu anumite predispoşiţiuni care din atingerea cu realitatea a găsit mijloace de expresivitate variate. Din ceea ce circulă în acest ţinut se desprinde ceva realist original care din circumstanţele de vieaţă a ales imagini caracteristice spre a realisa simţirea poetică.

Dacă uneori însă întîlnim incoherenţe, ele sînt explicabile prin faptul că vin din reminiscenţe, din asociaţii ce se produc firesc în mintea cui stăpîneşte mai multe cîntece. Sînt reminiscenţe din teme vechi ce se strecoară pe furiş şi vin uneori să coboare ce e poesie pură, ca în următoarea elegie :

Frunză verde iasomie,
Nu ştiu, doamne, ce mi-e mie,
Mă usuc ca frunza 'n vie.

[1] Dela Anica Boaşu, de 36 ani, din Prosia.

Frunza se uscă de vînt,
Eu mă usuc pe pămînt;
Frunza se uscă de soare,
Eu mă usuc din picioare ;
Frunza se uscă de brumă,
Eu n'am de-o inimă bună ;
Frunza toamna 'ngălbenește,
Inima mea putrezește ;
Dar fruuza mai dă odată,
Inima mea niciodată ;
Frunza dă de două ori,
Eu intru 'n pămînt și mor.
Că la groapă cîn m'oi duce,
La horă să mă opriți
Și popii să nu-mi cetească,
Fete mari să mă jelească.
Plînge inimioara 'n mine
Ca 'ntr'un copil de trei zile;
Copilul plînge și tace,
C'are mamă să-l împace,
Inimioarei n'am ce-i face,
Că pe mine n'are cine,
Că sînt streior pe lume [1],

în care succesiunea de imagini este la un moment dat întreruptă de intervenția bruscă a celor patru versuri ce slăbesc efectul estetic. Remarcăm însă în același timp procedeul de a urmări imaginea în părțile ei componente pentru ca mai apoi din diferențiere prin contrast de adversative să reiasă ce este un plus de suferință [2]. Tot astfel în versurile :

Inimioară ca a mea
N'ar mai fi la nimenia,
Arde 'nchis ca candela ;
Dar candela arde cu unt [3],
Nu ca mine amărît

---

[1] Cîntată de Paraschiva Sighireanu și Maria Modrangu, din Mușătești.

[2] Și în cîntecele de dată mai puțin recentă e utilisat. V. „ Cine e strein ca mine ?". — Dar nici ea nu e streină V. p. 2.

[3] Prescurtare ce trebue precisată însemnînd untul de lemn.

Şi candela arde cu gaz,
Nu ca mine cu necaz.
Inimioară, stai pe loc,
Că-ţi pui lacăt la mijloc ;
Inimioară, fii domoală,
Că te scot din mine-afară
Şi te fac bucăţi la scară [1].

Alteori se insistă asupra tuturor amănuntelor ce se asociază inconştient spre a concretisa mai bine simţirea, cum se vede în versurile ce urmează şi care se cîntă miresei cînd naşa după cununie îi înveleşte capul, semn că se va deosebi de ferede acum :

Roagă-te de naşi-ta
Să-ţi mai lase codiţa.
Cînd eram la maica fată
Purtam floare lobodă,
Mi-era lumea slobodă,
Şi-acum port floare de tisă,
Toată lumea mi-e închisă.
Poteca dela vecini,
O să crească mărăcini ;
Poteca dela surată,
O să crească iarbă lată ;
Poteca de şezătoare,
O să crească iarba mare.
Că de lucram, de nu lucram,
Tot draga mamei eram,
Dar acum m'am măritat,
Mi-a luat bărbatul bumbac,
M'apucai să ţes la pînză,
O las dracului de frunză [2].

Aci nu mai avem comparaţii ce aduc o motivare lirică, ci numai precisări care exprimă un anumit fel de vieaţă.

---

[1] Auzită dela Maria I. Totianu, de 55 ani, din Stroeşti.

[2] Mi-a spus-o Violina Totianu din Stroeşti cum de curînd i se cîntase ei însăşi. Găsim asemănări în ceea ce ne dă poesia franceză pentru neplăcerile căsniciei ; v. F. Bladé, *Poésies pop. de la Gascogne*, II, 33; A. van Gennep. *Le folklore du Dauphiné*, II, 620.

Cîteodată însă înșiruirea de imagini este rudimentară și insistența lipsită de relief poetic, ca în acest cîntec cules la Cepari dela Florica Săticescu:

Foaie verde sălcioară,
Mariuțo, Marioară,
Ia un par și mă omoară ;
Parul să fie de-arine,
Să mor cu ochii la tine ;
Parul să fie de plop,
Te-am iubit, mîndro, de tot ;
Parul să fie de fag,
Te-am iubit, mîndro, cu drag;
Parul să fie de soc,
Că prea te-am iubit cu foc ;
Parul să fie de flori,
Doamne, să nu mă omori,
C'am iubit două surori [1].

E un cîntec de flăcău plin de impulsivitate ce clocotește fără discreție în arătarea sentimentului erotic. Aproape în aceeași gamă se exprimă și acesta :

---

[1] Enumerarea aceasta (aninul, plopul...) îl apropie de un cîntec ce l-am auzit în vara aceasta dela D-na Elena Moise din Pitești, originară din com. Breaza, din Țara Oltului :

Pot eu zice : vai de mine,
Că tot nu mă crede nime,
Că cine-a fost de-a crezut,
Pe mormînt iarbă-a crescut,
Și cine-a fost de-a mă crede
Pe mormînt e iarbă verde.
Cine iarba va cosi
Mare jale va găsi
Și cine fînul va usca
De mai mare jale-o da.
Frunză verde nucă seacă,
Toate crengile se pleacă,
Tot cu vîrful la pămînt
Și mă 'ntreabă de ce plîng.
Eu le spun că mă plătesc,
Că ce-am pierdut nu găsesc,
C'am pierț, frunză de arine,
Pe maica de lîngă mine;
Și-am pierț, frunză de bujor,
Pe tăicuțul meu cu dor ;

Ochii tăi cei nărămzii
Ce mi-i cobori și mi-i sui?
Ori ai gînd să mă răpui.
Ochii tăi cei nărămjori
Ce mi-i sui și mi-i cobori.
Ori ai gînd să mă omori.
Ochii tăi arme nu poartă,
Un' mă vede mă săgeată,
Săgeata e ascuțită,
Imi șade 'n inimioară 'nfiptă ;
Plîngeți ochi și lăcrămați,
Că voi sînteți vinovați,
Că ce vedeți nu lăsați
Și ce iubiți nu uitați [1].

Mai ponderat însă se reliefează sentimentul cînd confidentul lui este floarea aducătoare de noroc în iubire :

— Busuioc cu foaia lată,
Cine te-a sădit pe baltă ?
— Mîndruța, cînd a fost fată.
— Te-a pus cu inima 'n foc,
A ieșit doar busuioc.
Foaie verde mărăcine,
Imi bat calea pentru tine
Și șoseaua, vai de mine,
Că de-ași avea vre-un folos,
N'ași umbla tot mînios
Pe uliță 'n sus și 'n jos.
Că pe noi ce ne desparte?
O grădină cu bucate
Și-o leasă cu mărăcini,
Ca să nu mai fim vecini [2].

Ș'am piert frunză de trei flori,
C'am avut două surori,
. . . . . .
. . . . . .

alăturare ce nu o cred forțată întru cît se remarcă și aci amestec de motive și aceeași tendință de a insista asupra amănuntelor, identități în ce privește mijloacele de expresivitate ce-și au explicația lor.

[1] Dela Ioana Hărăiman din Șuici.

[2] Cules dela Nicolae Popescu, de 70 ani, din Vîlsănești.

Dar cînd depărtarea îi aduce nostalagia de ce credea că e numai un amusament, atunci găsește accentele sincere pe care doar dorul adevărat știe să le afle:

. . . . . .
Frunză verde măr sălciu,
Rostul dragostei nu-l știu.
Am umblat și-am întrebat
Patru mîndre dintr'un sat
Și-o femeie cu bărbat.
Dar în locul rostului,
Rostului iubitului,
Prinsei boala dorului,
Dorului, oftatului.
De oftat ce oftez tare
Furca pieptului mă doare,
Că omul de mai oftează
Parcă se mai ușurează [1],

unde „dorul" e și durere, diferențiindu-se plastic de ce este iubire. Atunci suferința e așa de chinuitoare că preferă aproape isolarea :

Foaie verde viorea,
Dacă ar ști cineva
Cît de grea e dragostea,
N'ar iubi pe nimenia
Și-ar sta singurel pe lume,
Ca și cucul din pădure,
Ca cucul cu puii lui
Cînd îl lasă mama lui
In mijlocul codrului,
Din causa dorului.
Frunză verde trei costrei,
Fă mîndruțo, ochii tăi
Paică-s pietre scumpe 'n ei
Și gurița e izvor
Nu de apă și de dor,
Că și eu m'am adăpat
Dintr'un vas rău blestemat,
La inimă m'a secat [1].

[1] Ambele cîntate la Mușătești de Maria Modrangu și Paraschiva Sighireanu.

Cînd nu un flăcău, ci o fată își destăinuește sufletul, dorul ei e așa de greu de purtat încît întrece pe al tuturora :

Toată lumea are dor,
E ca pleava de ușor,
Numai doruleţul meu
E ca pămîntul de greu,
Că dorul meu unde se pune
Face inima cărbune
Și dorul meu unde se lasă
Multe lacrimi se revarsă.
Doruleț, arde-te-ar focul,
Mi-ai făcut fața ca socul,
Tot ca floarea socului,
In postul Sîmpietrului,
In marginea drumului,
In bătaia drumului [1],

Cîntecul cuprinde o notă de duioșie și discreție care îl deosebește mult de acela al flăcăului care, înstreinat, ar voi să inventeze leacuri să-i astîmpere suferința :

Foaie verde trei smicele,
Păsărică din vălcele,
Adă-i leac inimei mele :
Apă din trei fîntînele,
Din trei munți, trei pietricele,
Din trei brazi, trei rămurele
Și gurița mîndrei mele,
Că m'a uscat din picere [1].
. . . . . .

versuri ce servesc de introducere unui cîntec de ostaș [2].

[1] Pe amîndouă mi le-a spus Maria Totianu din Stroești.

[2] Nu insist mai mult asupra cîntecelor ostășești de care s'a ocupat acum în urmă Al. Nanu în *Poesia militării și a Crăciunului de pe Valea Argeșului*, Pitești, 1933. Țin să relevez însă că nota lirică în această specie de producțiune populară este adeseori foarte pronunțată și în cîntecele flăcăului ca și ale fetei. Un exemplu, din începutul unuia din ele :

Și iar verde și-un dudău,
Bate, doamne, ce zic eu:
Sfoara la leagănul meu

Dar uneori și bărbatul caută să păstreze numai pentru el frumusețea zilelor petrecute în tovărășia iubită :

Pădure, dragă pădure,
Netăiată de săcure,
Nu mă mai spune la lume,
C'am trăit o vară bine
Cu mîndruța lîngă mine.
Lasă să mă spuie codrul,
Că el mi-a fost mie votru ;
Lasă să mă spuie frunza,
Ca ea mi-a ținut umbra.
Cît ești, codru, de frumos
Iarna putrezești pe jos ;
Cît ești, frunză, de frumoasă
Iarna putrezești în coastă [1].

Accesorii explicative pentru ce numai în cîteva versuri se exprimă astfel :

Foaie verde viorea,
Sfîntă e primăvara,
Că prăsește dragostea ;
A naibilor mi-e iarna,
Că mi-ascunde dragostea
Și mi-o bagă după sobă,
N'ai cu cine sta de vorbă [2].

Ași putea îmmulți exemplele pentru lirica erotică, mă opresc însă la acestea, reprezentînd aspectele sufletești mai caracteristice.

Car' m'a legănat pe lume
Să n'am norocel pe lume,
Că m'a blestemat la stele
Să fac armata 'n picere,

auzit de la Violina Totianu din Stroești. Imprecațiunea pornind din directa atingere a poetului cu realitatea cuprinde o notă etnografică : leagănul în acest ținut este legat cu sfoară de un cui din tavan spre a se putea mișca mai ușor.

[1] Cîntată la Ceparî de Florica Săticescu.

[2] Auzită la Căpățîneni dela Niculae Iordache.

Circulă însă în Argeș, alături de acestea, cîntece exprimînd altă latură psihică, a căror originalitate este introducerea notei glumețe, satirice aproape și care utilisează același procedeu narativ în care intervine dialogul. Iată unul ce ofere un paralelism frapant cu ceea ce în poesia francesă e cunoscut sub numele de „Répliques de Marion“ [1] :

— Foaie verde foi de praz,
Frumușico la obraz,
Frumușico și cu haz
Ce tot faci neichii necaz?
Spune neichii unde-ai mas,
Cin' te-a mușcat de obraz?
Te-a mușcat, te-a 'nvinețit,
Pe mine m'a otrăvit.
— Eu am mas într'o grădină
Și m'a mușcat o albină.
— Făi Mario, Marioaro,
Spune neichii, să nu minți,
Că albina n'are dinți,
N'are dinți, n'are măsele
N'are cu ce-ți face semne [2],

unde răspunsurile ce nu coincid cu realitatea sînt respinse de perspicacitatea bărbatului.

Asemănări tot cu poesia francesă [3] presintă și următorul cîntec ce înfățișează în colori de satiră pe bărbatul ce e nevoit să intre în sfera de îndeletniciri feminine :

La cea casă mititică,
Cu ferestrele de sticlă,
E-o nevastă tinerică,
Șade 'n pat, toarce la furcă
Și bărbatul cotelește [4],
Bune bucate gătește :
Ciulama de pui de curcă.
— Hai, nevastă, de mănîncă !
—Nu mai mînc, mîncare-ași foc,

[1] V. Tiersot, *Chansons populaires des Alpes françaises*, 314.

[2] Mi l-a cîntat la Hințești Stana Oprescu, de 18 ani.

[3] Tiersot, *l. c.*, 312 : *Le mal marié.*

[4] Termen exclusiv pentru munca femeiei din casă.

Dacă n'am avut noroc!
Să mi-arunc eu conciu 'n foc,
Și conciul și legătoarea,
C'așa mi-a fost ursitoarea;
Ursitoarea mi-a fost bună,
Dar mi-a fost mintea nebună [1].

Este o situație cu nuanță de comic care este redată într'un bun număr de versuri ce se desfășoară în cadrul gospodăriei nefericit instalată și e expresiv descrisă.

Următoarea conversație între soți și care ofere variante pe tot întinsul romînesc se apropie de ce găsim în poesia francesă (*Marguerite elle est malade*) [2]:

— Hai, nevastă, la prășit.
— Omule, m'am bolnăvit.
— Hai, nevastă, la săpat.
— Omule-s bolnavă 'n pat,
Ia coasa și gresia,
Mi-apucă pe Valea-rea
Și-mi coseşte cînepa,
Doar de mi s'o alina.
— Hai, nevastă, la băut.
— Mulțumesc cui m'a făcut,
Că mi-a dat bărbat pe gînd.
Fă 'nainte că te-ajung,
Că nici pragul nu-l ating [3].

Preferință ce e caracterisată și altfel, dar numai în cîteva versuri :

Furculița — moartea mea.
Războiul — nu l-aşi vedea !
Ploschița — inima mea,
Eu îl beau de drag,
El mă pune lîngă gard [4],

ce ne arată genesa cîntecelor de mai sus. Concentrarea lor le presintă ca fiind la origine strigături ce au evoluat spre cîn-

[1] Culeasă dela Niculae Popescu, de 75 ani, din Vîlsănești.
[2] Tiersot, *l. c.*, 190.
[3] Mi-a spus-o, la Șuici, Maria D. Cristescu.
[4] Dela aceeași.

tece, adăugîndu-li-se diferite accesorii ce le dau un aspect narativo-descriptiv.

Satira în general se îndreaptă împotriva femeilor, arătînd spiritul caustic al bărbaţilor chiar dacă uneori ei apar într'o situaţie comică, cum vedem în această strigătură :

Firicel de ismă neagră,
Dragă, Lisăndrino, dragă,
Ies pe drum, lumea mă 'ntreabă
De ce port cămaşa neagră.
Eu le spui c'aşa mi-e dragă,
Că mi-e nevasta bolnavă;
E bolnavă nu-i de-a-bună,
Rufe n'a spălat de-o lună.
Dragă, puişorul meu,
Ad la ţaţa s'o spăl eu
Cu apă din eleşteu,
Cu lemne din fierăstrău ;
Dac'afară nu e soare,
Se uscă la lumînare
Şi se face ca o floare [1].

In ceea ce priveşte neîndemnarea şi lenea femeiei am culeş la Căpăţîneni dela Ioana Băjenoaia un cîntec ce numără nu mai puţin de 80 versuri. E o compunere ce înşiră toate vicisitudinile vieţei unui om căsătorit care întors dela sapă îşi găseşte mîncarea nefiartă, femeia „cu capul plin de cenuşe", a cărei soacră nu poate s'o înveţe să ţeasă, fiind ea singură ocupată cu cîrpitul iiei :

O găsii c'o iie rea,
Pe-a mai bună şi-o cîrpia.
Şapte gheme lîngă ea,
Plîngea că nu-i ajungea.
Cînd o 'ntoarseră pe faţă,
Nu se cunoştea de aţă ;
Cînd o 'ntoarseră pe dos,
Era toată peticos ;
Iar în spre soare-răsare
Era o gaură mare,
Parcă inima mă doare ;

[1] Auzită dela Niculae Popescu, de 75 ani, din Vilsăneşti.

în cele din urmă se resemnează să le hrănească „cu carne de țînțari și căpățînă de tăune", iar pentru nevastă aduce tocmai dela Cîmpulung untul cu care să-și ungă părul. In toată această narațiune comico-satirică predomină exagerarea, iar compoziția ei arată îmbinarea mai multor strigături. Același procedeu apare și în satira avînd de obiectiv bărbatul ce nu știe nici săpa, nici înjuga, nici conduce plugul, așa de răspîndită la noi și care cred să-și aibă originea într'un mediu păstoresc ce nesocotia munca agricultorului.

Nu a scăpat de prelucrare nici *Amărîtă turturea*, ce a evoluat spre un fel de cîntec de înstreinare:

Amărîtă turturea,
Cînd îi moare soția
Și rămîne singurea
Apă limpede nu bea,
O turbură cu pana
Și pe urmă ea o bea.
Se scoală noaptea cîntînd,
Dimineața ciripind,
Din ochi negri lăcrămînd,
Și sboară din cracă 'n cracă,
Se vede că e săracă
Și cu inimioara arsă.
Unde vede vînătorul
Acolo o duce dorul
Și cîntă din cioc mereu
Și oftează tot din greu:
„Doamne, ce-ai avut cu mine
De m'ai pedepsit în lume?
Cînd a fost să trăesc bine
Supărările-au venit la mine.
Doamne, rău mă doare 'n piept
De vieața care-o petrec;
Parcă n'ai grije de mine
Să fi trăit și eu bine.
De ce m'ai lăsat în lume
Singurică ca o floare,
Pasăre cintezitoare,
Gură de privighetoare
Și pasăre sburătoare?

De ce nu m'ai lăsat pămînt
Ca să nu am nici un gînd?
Pămîntul rabdă şi tace,
Că el n'are ce se face,
N'are gură să vorbească,
Nici pe gînduri să trăească" [1].

Cu toată diluarea, nu lipsesc accentele care-i dau înfăţişarea de un cîntec expresiv al singurătăţei.

Referindu-ne acum la întreaga producţiune lirică a acestui ţinut cum o înfăţişează textele pe care le-am înşirat, se poate vedea că şi în această direcţiune, Argeşul nu rămîne în urmă faţă de ceea ce ne dă ca bogăţie de inspiraţie folklorul din alte părţi. Dacă este însă să apreciem gradul de lirism, îl vedem redus într'o oarecare măsură, biruit de ce e al raţiunei, deoarece este exteriorisat într'o producţiune cu pronunţat caracter narativ. Am remarcat preferinţa de desvoltare ce trădează un suflet dornic de întinderi nemărginite, vioi, cu o puternică dosă de impresionabilitate. Am văzut chiar teme şi procedee de tratare ce ne-au îndreptat spre domeniul romanic şi anume în spre poesia francesă. Ov. Densusianu a semnalat cel dintîi cîteva concordanţe între poesia noastră lirică populară şi cea provansală [2], concordanţe privind mai ales poesia aromînă şi putînd fi explicate printr'un substrat comun, din epoca romană. In sfera acestor concordanţe intră şi poesia italiană [3], ceea ce lămureşte continuitatea în spre domeniul romînesc. Exprimarea unor anumite predilecţiuni sufleteşti, impresionabilitatea faţă de anumite lucruri şi exteriorisarea exuberantă, în versuri cu multe desvoltări, atingînd chiar discursivitatea, sînt relevate de Ov. Densusianu ca proprii inspiraţiei mediteraneene. Constatăm acum o prelungire şi în spre domeniul dacoromîn.

---

[1] Dela Ioana Băjenoaia din Căpăţîneni.

[2] *Aspecte ale poesiei populare romanice*, curs litografiat, 1925-1926 (v. în special p. 369).

[3] Paralelism între poesia noastră şi cea italiană din sud a remarcat şi N. Iorga, *l. c.*, 54, şi în *Calendarul „Neamului romînesc"* pe 1918.

Producțiunea de acest gen a Argeșului revelează un suflet evoluat, cu posibilități de exteriorisare variate, cu multe aptitudini de plasticisare. Argeșeanul chiar atunci cînd nu recurge la ajutorul versului știe să se exprime într'o împărtășire caldă, afectivă și bine colorată, într'un ritm avîntat, cu sclipiri de originalitate. In vorbirea de toate zilele alegoria răsare repede și comparațiile se trezesc cu aceeași tendință de precisiune ca și în producțiunea în versuri. Uneori chiar frasarea arată o deosebită grije de redare a gîndurilor ca să impresioneze.

In privința aceasta e semnificativ textul pe care-l dau mai departe, cules dela Ioana Hărăiman din Șuici, și care arată cum mai ales, în rostire, femeile au mai multă originalitate în distingerea nuanțelor, cum și acela spus de Maria Dinu Ploscariu de 90 ani din Sălătrucul-de-jos :

Cum oi fi trăit eu în lumea albă! Uite, cu ghiarele astea am cumpărat omu-meu opinci ; îi făceam cămăși d'alea mîndre. Am făcut și straje pentru omul meu, că nu era vardieni ca acum ; el, băgat pe la boieri isprămnicel, nu mai da pe-acasă. Boii — că m'am măritat, c'am avut eu boi — îi țineam de-i plătiam cu cusătura. Și mult am fost bolnavă. Da ce, aveam crezămînt? Cînd făceam pătule d'alea de coceni clădia cu mine, dădeam snopul cu țepoiul, ca șleaul. De ! cîți metri o fi avut, că de-acolo sus, din Severin, te lua vîntul că ziceai cînd oi veni jos faci groapă 'n pămînt. Dar acum nu mai pot: îmi amoarte mîna. Și mîna pe cruce n'am pus și n'oi pune, nume diavolului n'am pus și n'oi pune !

Aici am crescut, aici m'am măritat și-am îmbătrînit.

Măre, măre, Milostiva numa știe că numa cu munca am trăit. Eu n'am știut veseliile: săracă și cu amărîtul de om ! Că el nici nu s'a trecut, atunci de mult, la pămînt. S'a lipsit și de pămîntul părintesc și ne-am făcut case de baștă. La urmă ne-a dat foc casei și-am rămas ca pasările. Ne-am mutat în Bocănița și-am avut cît am putut să plătesc cu munca. Acum lucrez și lucrez în silă, că de supărări grele, de petreceri grele am căpătat năduf.

Originalitatea și aici și alteori o constatăm în comprimarea subiectivității, evitarea diminutivelor ce ar trăda slăbiciune, căutarea comparației chiar îndrăznețe, revelînd o discretă mîndrie și o atitudine dîrză în fața greutăților vieței.

Ori de cîte ori Argeşeanul va consimţi să destăinuească ceva din vieaţa zilnică prea rar îl vom auzi lamentîndu-se, pentru că el înţelege să-şi trăească vieaţa aşa cum îi e dată.

Frămîntîndu-se a trece prin această lume fără să aibă nimic a-şi reproşa, totdeauna siguri de puterile lor, căutînd a înţelege rostul existenţei, cu raţiunea şi imaginaţia mereu în neastîmpăr, aşa sînt cei din ţinutul acesta şi astfel ni-i arată şi producţiunea lor lirică, în care s'au potenţat gîndurile şi toată sensibilitatea lor.

Alexandrina ISTRĂTESCU

PĂSTORITUL ÎN RÎMNICUL-SĂRAT

Munţii scunzi ai Rîmnicului-sărat, dar cu plaiuri îmbelşugate în iarbă, au făcut ca îndeletnicirea de căpetenie a „Muntenilor“ să fie creşterea vitelor şi, în special, a oilor.

Buiestraşii de Bisoca şi Dumitreşti, mărunţi, vineţi şi foarte ageri, astăzi aproape dispăruţi, erau vestiţi odinioară în toată ţara [1], iar renumitul caşcaval de Penteleu era în mare parte produsul oilor din Rîmnic, care treceau vara în munţii Buzăului.

Toamna, de îndată ce vremea începea să se înăspreascâ şi ostrovele de ierburi ruginite răsăriau pe crestele colnicelor, nenumăratele turme de oi ce mişunau în toate părţile coborau la iernat, în cîmpia Rîmnicului, unde Mocanii rîmniceni aveau să se întîlnească cu Mocanii veniţi mai de departe, din munţii Vrancei şi din ţinuturile Scaunelor Săcuieşti (Covasna şi Breţcu), ori chiar din ale Sibiului şi Branului, Mocani care plecau cu gîndul de a se opri în Basarabia ori în Dobrogea, cele atît de prielnice iernatului, dar se opriau adeseori aici, înlănţuiţi de nesfîrşitele cîmpuri de pîrloagă, hrana atît de bună pentru oi.

Alături de aceştia îşi durau saielele, surlele lor şi ajungeau să trăească în bună înţelegere Rîmnicenii cu Vrîncenii, Ungurenii, Ţuţuienii şi Moroienii.

Primăvara, se reîntorceau iar în munţii lor, dar de fiecare dată mai puţini, căci mare parte dintre ei, ca şi dintre cei veniţi de aiurea, rămîneau aici, întemeind, la adăpostul

[1] N. Filip, *Noţiuni generale asupra creşterei animalelor*, Bucureşti, 1924, 102.

vre-unei pădurici sau pe malul unei gîrle, o nouă „tîrlî", adică un nou mic sat mocănesc.

Astfel, cîmpia Rîmnicului se umplu de aceste tîrle. Ele se mutau din loc în loc după păşune. Locurile rămase după mutarea lor se numiau „silişti" şi erau privite ca cele mai bune pentru agricultură.

Din contopirea a două, trei tîrle au ieşit satele mocăneşti (Sihlea, Căiata etc.), care îşi mai păstrează întru cîtva şi astăzi caracterul păstoresc.

Atunci însă cînd tîrlele s'au alipit satelor de Cojani, o luptă îndîrjită de predominare s'a încins între Mocani şi băştinaşi, luptă care s'a sfîrşit cu înfrîngerea unora sau a altora, după cum numărul unora sau a altora era mai mare sau mai mic.

In Bogza, Gugeşti şi Voetinu, Cojanii au fost asimilaţi de către Mocani, iar în Hînguleşti şi Ciorăşti Mocanii au fost aceia care s'au pierdut în masa Cojanilor.

Dar cu toate că Mocanii au reuşit „să mocănească" pe Cojani şi ei sfîrşiră prin a se face agricultori. Agricultura, practicată la început pe o scară mică, începu să ia o desvoltare din ce în ce mai mare, pînă ajunse de trecu pe planul întîi, păstoritul rămînînd să fie cultivat de foarte puţini. Totuşi, în aceste sate mocăneşti, găsim în 1892 destul de multe oi, ceea ce ne arată că păstoritul încă era în floare atunci. Astfel, în Bogza, la 1791 suflete (396 familii) erau 8813 capete de vite, dintre care 6700 oi, faţă de 115 pluguri; în Sihlea: la 1130 suflete (295 fam.) erau 3395 vite, dintre care 1784 oi; în Hînguleşti: 3855 vite, dintre care 2650 oi, dar şi 150 pluguri; în Ciorăşti: 1630 oi; în Gologan: 1054 oi (v. *Dicţ. geogr. al R.-Sărat*).

Mocanii au devenit agricultori, dar pentru asemenea îndeletnicire au arătat totdeauna un fel de silă. Pe lîngă Cojani, buni plugari, ei au fost mai mult nişte cîrpaci, şi cu toate că au fost împroprietăriţi acum a două oară, ei sînt tot scăpătaţi. Muncesc fără tragere de inimă şi de aceea scot dintr'un hectar jumătate cît dau Cojanii. De cîte ori nu s'a întîmplat

ca bărbatul să-şi lase femeia şi copiii să lucreze pămîntul şi el să se ducă la vre-o stînă, deşi era „chiabur". De aceea vedem cum mulţi dintre ei, chiar dacă n'au nici măcar un „pk'ičior di oai", ţin totuşi să fie socotiţi ca Mocani: „Oi n'avem", zic, „dar Mocani sîntem", ca să nu fie confundaţi cu Cojanii.

Cea mai mare ocară, într'adevăr, e aceea de a fi numiţi Cojani, după cum cea mai mare fală e de a li se zice că au fost cîţiva ani ciobani. Dacă s'ar părea că nu-i crezi, sînt gata să-ţi aducă fluierul ca dovadă şi să-ţi cînte *Şiragul oilor*, pe care, după ei, nu-l poate cînta decît cine a fost la stînă.

Ca să poată face faţă nevoilor casnice, munteanul a fost nevoit să încline şi spre alte ocupaţii: facerea ţuicei sau tăiatul şi lucratul lemnului. Cînd nici cu aceasta nu se poate ajunge îşi ia coasa pe umăr şi pleacă vara să muncească din greu la cîmp cu ziua, pe mălai şi pe făină. Dar, oricît de sărac ar fi Mocanul, fie cel dela munte, fie cel dela cîmp, ţine mult să aibă cîteodată pe lîngă tîrla lui şi cîteva oi, pe care le iernează cu el în casă, adesea în aceeaşi odaie. Şi chiar dacă primăvara le dă la vre-o stînă, îşi opreşte acasă o mia pe care o creşte şi rămîne nedespărţită; femeia o poartă în toate părţile după ea.

Pentru a se înjgheba astăzi o stînă, se adună cîte 40-50 de Mocani în jurul unuia care are oi mai multe. Stînile cu un singur sau doi, trei stăpîni, care erau aşa de răspîndite odinioară, astăzi sînt foarte rare [1]. Asociaţii poartă numele de „tîrlaşi".

Laptele îl iau cu rîndul, după numărul oilor pe care le are fiecare. Dacă ei nu contribuesc la plata ciobanilor şi locurilor de păşune, atunci tot produsul oilor e luat de cel care are oi mai multe, pe care-l privesc însă toate cheltuelile. El

[1] Totuşi judeţul Rîmnicul-sărat are încă destul de multe oi, faţă de întinderea lui (334.000 ha). După albumul statistic al Min. de agricultură şi domenii, numărul lor se ridică la 192.793 (v. *L'agriculture en Roumanie*, Bucarest, 1929, 60).

va da fiecăruia doar „nartu" de 3 kg. de caş pe vară (1 jum. kg. caş felii şi 1 kg. jum. caş pentru brînză). Aceasta pentru fiecare oaie mulgătoare. Pentru cîrlani şi sterpe trebue să plătească o sumă oarecare, pe care o stabileşte stăpînul stînei. Lîna de pe oi e luată totdeauna de cel care le-a iernat. Din spirit de economie, astăzi aproape toţi îşi iernează oile acasă. Tot pentru acelaşi motiv, Mocanii dela munte au renunţat de mult să mai meargă cu oile la iernat la şes. Le iernează la munte, cu puţinul fîn adunat de cu vară precum şi cu cetină, înfruntînd de multe ori grozăviile viforelor şi ale foamei.

Iernarea

La cîmp oile sînt iernate în „saieli", iar ciobanii iernează în „surli".

Saielele sînt şatre mari făcute din stuf şi aşezate cu dosul spre nord-est, de unde bate crivăţul. Laturile saielelor se continuă cu nişte aripi („apărători") foarte înalte ce servesc ca adăposturi contra viforelor; ele se continuă, la rîndul lor, prin „tandîru" de forma unui semicerc, ridicat din pămînt şi acoperit cu ogrinji.

Surlele sînt bordeie, de forma unor trunchiuri de con şi făcute tot din stuf.

In timpul zilei oile stau în faţa saielei, pe locul incercuit de „tandîr", iar noaptea sînt băgate înlăuntru. Pe geruri mari sînt adăpostite în saiele şi ziua.

Hrana li se dă de trei ori pe zi: dimineaţa între 7-8, la amiazi între 12-1 şi seara între 4-5.

Dimineaţa li se dau paie de grîu, căci oile sînt flămînde şi mănîncă orice. Dacă acestea nu constituesc o mîncare prea bună, în schimb ele sînt cele mai ieftine.

La amiazi li se dau coceni de porumb, iar seara, pîrloagă, dacă stăpînul a strîns de cu vară. Pîrloaga poate fi înlocuită cu fîn, paie de orz, mazăre sau altă mîncare mai bună.

Totdeauna mîncarea cea mai bună li se dă seara, pentru ca oile să ţină la foame şi la ger în timpul nopţei.

Ca să mănînce cu poftă nutreţul uscat, li se pun în saiele drobi de sare pentru lins.

De îndată ce oile încep să fete, li se dă mîncare bună toată ziua; li se dă chiar zoană, grăunţe, orz etc.

Adăparea se face odată sau de două ori pe zi.

După ce au trecut „zilili babii“ şi a început să dea colţul ierbei, la „Măciniči“ (9 mart), oile sînt scoase din iarnă la cîmp. Saielele sînt înlocuite cu „perdelili“, apărători mari de stuf sau scîndură de forma unor arcuri, pentru a se adăposti în ele mieii fătaţi de curînd, ferindu-i de „k'icuri“, ploi reci, amestecate cu fulgi de zăpadă, cum şi de „vlogu mocănesc“, ploaie rece, mărunţă şi de lungă durată; altfel, mieii rebegesc de frig şi mor.

Mieii sînt împărţiţi în trei categorii: „cruzi, ńizloačili“ şi „zburatili“. Cruzii sînt cei care au cea mai mare nevoie de îngrijire, de aceea sînt daţi în sama scutarului.

Pe măsură ce ajung „zburati“ sînt daţi în oi şi trec pe sama ciobanilor. Oile care au fătat doi miei („oili di ğeamînî“) sînt alese de o parte şi hrănite din belşug, dacă stăpînul e nevoit să lase amîndoi „ğemănari“ să le sugă. Aceasta timp de vre-o lună, pînă ce mieii se fac buni de tăiat; atunci unul dintre ei este vîndut.

Ivindu-se însă şi oi cărora le-au murit mieii, unul dintre „gemănări“ este luat şi „aplecat“ la o oaie dintre acestea. Dacă oaia nu-l primeşte, se înfăşură mielul în „hîrşia“ celui mort sau sînt închişi împreună, mielul cu oaia, într'un mic ţarc ori sînt puşi într'o groapă, pînă ce oaia se deprinde cu sbieratul mielului şi mielul cu behăitul oaiei.

Tot aşa se face şi cu mieii cărora le-au murit oile. De cele mai multe ori însă aceştia, ca şi ceilalţi, sînt lăsaţi „sugari“, adică să sugă la toate oile care-i primesc. Sugarii sau sugăreii se fac cei mai frumoşi miei din turmă şi de aceea sînt cei mai iubiţi de ciobani care-i poartă totdeauna pe lîngă ei strigîndu-i „sugurică! sugurică!“ ori „biribiri“! Oile care dau să sugă la mai mulţi sugari se numesc „mamanči“ (sg. „mamancî“); ele sînt „stărăzati“, adică oi cu lapte

mult. Oaia care fată tîrziu şi e lăsată să „lăptăreaşcî" mielul toată vara se numeşte oaie „sugarî".

Oile cărora le-au murit mieii sau li s'au vîndut şi tăiat şi, prin urmare, nu mai sînt supte, se numesc „plecătorî". Ele se înseamnă cu un floc de lînă pe spinare: cu un floc negru dacă oaia e albă, cu un floc alb dacă oaia e neagră. Pentru ca să nu-şi piardă laptele pînă la facerea stînei, ele sînt mulse odată sau de două ori pe zi de către ciobani în comarnice provisorii („cîşli").

Stîna

Stîna se face pe la sfîrşitul lui april. Ea trebue aşezată pe un loc mai ridicat, puţin înclinat şi departe de „žăpčili" cu gălbează, dar în apropierea vre-unui „buduţ" sau vre-unei fîntîni. Trebue să se aleagă locul cel mai bun cu putinţă; stîna odată făcută nu mai poate fi mutată pînă toamna, căci după credinţa ciobanilor „stărk'esc" oile. Toamna, la mirişte, se poate muta, dar de obicei nu se întîmplă; se mută numai comarnicul şi strunga, sau, mai bine zis, se face un nou comarnic şi o strungă provisorie care iau denumirea de „cîşlî"; cîşlele nu sînt stabile, de unde zicătoarea: „umblî din cîşlî'n cîşlî".

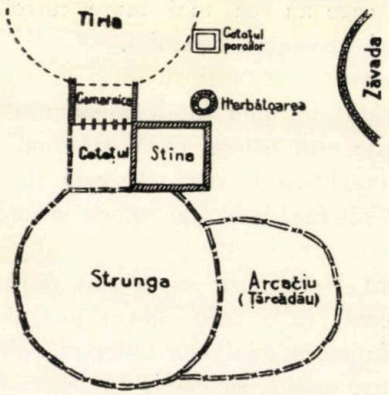

Fig. 1: Stîna

Înainte, stînile se făceau în întregime din stuf. Astăzi stuful tinde a fi înlocuit cu scîndură; dar fie din stuf, fie din scîndură ele se fac în acelaşi chip.

După ce s'a ales locul pentru stînă, se face cu hîrleţul în pămînt un dreptunghi în lungime de 4-5 m., iar în lăţime de 2-3 m. In fiecare unghi se bat în pămînt furci tari de

2 m., care se unesc prin „lunguri“ și „curmezișuri“. Dela mijlocul curmezișurilor pornesc în sus căpriorii (1 m. înălțime), uniți și ei printr'un „lung“. Căpriorii pot fi înlocuiți prin furci, de 3 m. înălțime, înfipte în pământ. După ce s'a încheiat astfel scheletul, se procedează la punerea stufului

Fig. 2: Stîna C. Grozavu (Căiata)

Fig. 3: H'erbătoare de stuf: Stîna C. Grozavu (Căiata)

pe acoperiș și pe laturi, făcîndu-se mănunchiuri, legîndu-se și strîngîndu-se între doi „lanți“, unul fix și celălalt mobil, cu tei sau gînj.

Stîna se face totdeauna cu fața spre răsărit. Ușa de stuf sau scîndură se închide cu o clanță de lemn sau cu un cîrlig. In fața stînei și cam în dreptul ușei se face „h'erbătoarea“, totdeauna de stuf, în forma unui trunchi de con; e neacoperită. Aici se fierbe zărul pentru scos urdă și se face mîncarea.

La stînga și în fața

stînei se înalţă „comarnicu", făcut ca şi stîna din furci, lunguri şi curmezişuri, cu deosebire că laturile (afară de cel din spre nord) sînt descoperite. Acoperişul comarnicului poate să fie făcut cu o scurgere: spre stînga, cînd furcile din dreapta sînt mai înalte, sau la spate, cînd furcile din faţă sînt mai înalte; ori cu două scurgeri: cînd acoperişul e făcut cu căpriori sau cu furcile dela mijloc mai mari. In fundul comarnicului se află spătarul, de care se razimă ciobanii în timpul mulsului, iar sub spătar se află mulgătorile, care diferă la număr după mulţimea oilor şi a ciobanilor mulgaşi. Mulgătorile sînt deschideri de înălţimea şi grosimea unei oi. De o parte şi de alta mulgătorile au cîte o uşe fixată pe un ţăruş înfipt în pămînt. Uşile se închid, formînd un triunghi, împinse de genunchii ciobanilor. Ele se mai numesc „apărători" sau „ştergători".

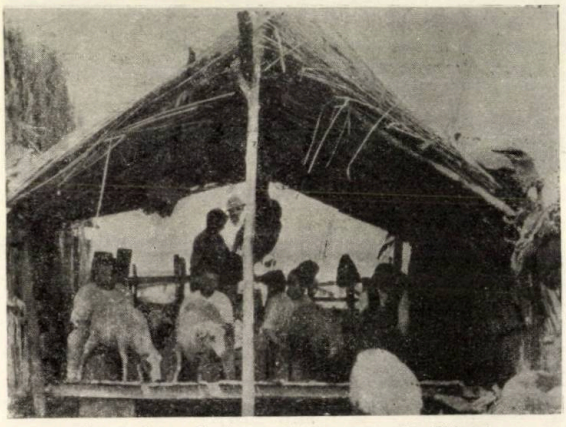

Fig. 4: La muls (stîna C. Grozavu din Căiata)

La 30 cm. în faţa mulgătorilor se ridică în pantă „podeaua", pentru ca oaia să n'aibă putere să se smulgă dela muls. Ca să paralizeze orice sforţare de scăpare a oilor, podeaua se udă înaintea mulsului, făcîndu-se astfel alunecoasă.

Comarnicul serveşte pentru adăpostirea de vînt, ploaie şi soare a ciobanilor în timpul mulsului.

In faţa comarnicului e „tîrla". Aci se odihnesc oile după ce sînt mulse. În dosul comarnicului se află „coteţu", ţarc mic, unde sînt introduse rînd pe rînd cîte puţine oi din ţarcul cel mare („strunga") pentru a fi mînate la uşe. Atît coteţul

cît şi strunga sînt împrejmuite cu „corlăţi" sau „ţambri". In partea de sud a strungei se mai află un ţarc pentru sterpe numit „arcaci". Acest ţarc se mai numeşte şi „ţărcădău", pentru că în el se înţarcă mieii primăvara. La unele stîni arcaciul serveşte pentru adăpostirea oilor pe vreme rea.

Dosul stînei e locul de odihnă a cîrlanilor, dacă nu li s'a făcut mai departe o mică perdea numită „zăvadî".

La unele stîni mai bogate, în dosul „h'erbătoarii", se găseşte şi un mic ţarc sau un coteţ pentru porci.

Uneltele ciobanilor

Uneltele unei stîni din Rîmnicul-sărat, dela cîmp ori dela munte, nu diferă mult de ale unei stîni de aiurea, nici ca formă, nici ca întrebuinţare şi nici ca nume.

In ordinea întrebuinţării ele sînt:

Vîrtežu sau *žugu*, cerc de lemn legat cu o sfoară de spătarul mulgătorilor. El se pune la gîtul oilor, care nu stau la muls.

Găleţili pentru muls, vase de lemn de formă conică, avînd două doage mai lungi şi prevăzute cu două găuri. Printre aceste găuri se introduc frînghiile de lînă sau cînepă, care să ţină între ele un alt vas mai mic (cupa). O găleată are 10-12 kg. capacitate. După muls ele sînt acăţate în cîrligele din faţa comarnicului.

Cupa, vas de lemn cu două toarte perpendiculare pe păreţi, pentru a putea sta între cele două frînghii ale găleţei. Laptele e muls în această cupă pentru ca să facă spumă; spuma căzînd în găleată ţine laptele cald. Dacă laptele ar fi muls direct în găleată, el s'ar răci şi prin urmare nu s'ar mai putea închega. Cupa serveşte şi ca vas de măsură avînd 1 kg., cum şi ca vas pentru mîncat din el, în loc de strachină sau farfurie.

Măsurătoarea sau *garniţa*, vas tronconic de lemn, avînd capacitatea de 10 kg. Numele-i spune la ce se întrebuinţează.

Străcurătoarea, ţesătură deasă de cînepă sau in, prin care se strecoară laptele. Ea se aşează pe două crăcăni sau

pe „hîrzobu" in formă de cerc, pus deasupra măsurătorii, ca să nu se lase la fund sub greutatea laptelui.

Budaca sau *înk'egătoarea*, vas de lemn, de o capacitate foarte mare, ajungînd pînă 150 kg.

Bătătoru, lemn de forma celui dela putinei, însă ceva mai mare. Cu el se bate laptele închegat ca să se fărămiţeze cît mai bine.

Învelitoarea, ţesătură de cînepă sau in, mai rară decît strecurătoarea. În învelitoare se înveleşte laptele strîns şi se jănţueşte.

Fig. 5: Vase dela stînă

Crinta, vas de lemn în formă de pentagon cu păreţii înguşti. E fixată pe patru pari bătuţi în pămînt şi înalţi de 1 m. La partea unde se întîlnesc cei doi păreţi convergenţi e o deschizătură pentru scurs zărul, căci în crintă se jănţueşte caşul şi se pune la teasc.

Şiştaru, vas de lemn în forma ciubărului, însă mai mic; serveşte pentru strîns zărul scurs din caşul din crintă.

Teşgeaua, de aceeaşi formă cu crinta însă de două ori mai mare; e aşezată tot pe patru pari, vîrf la vîrf cu crinta; serveşte la facerea telemelei.

Cotreampa, ţesătura de cînepă sau in pentru învelit caşul pus la dospit.

Curătoarea, vas oval de lemn în care se face saramură pentru telemea.

Žgiabu, vas de lemn asemănător ulucului; serveşte tot la facerea saramurei.

Răvaru, lemn gros cu crestături pe o parte; pe răvar se frămîntă caşul dospit, pentru a se scoate din el brînza.

Popuşarili, tipare de lemn cu diferite crestături; în aceste tipare se pune caşul sau caşcavalul nou făcut pentru a i se da diferite forme.

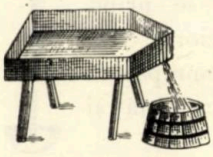

Fig. 6: Crintă

Putinili, de diferite mărimi pentru caş, brînză, lapte acru, urdă etc.; o putină mai mică se numeşte *copăcicî*.

Cazanu de tuci pentru fiert urda.

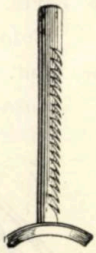

Fig. 7: Răvar

Zăvădaru, lemn gros pe care se aşează cazanul la foc; e susţinut pe două furci scurte şi groase bătute în pămînt, de o parte şi de alta a „corlonului“ din „h'erbătoari“.

Cuzba, lemn în formă de unghi drept înfipt în cotlon; de cujbă se acaţă ceaonul de mămăligă; ea poate să fie formată şi din trei lemne dispuse deasupra focului înforma unui trepied.

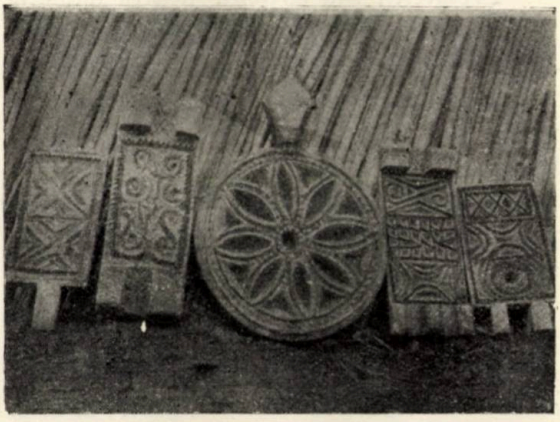

Fig. 8: Păpuşare

Tăuzaru sau *urdaru*, lopăţică de lemn cu care se mestecă în cazanul cu urdă pentru ca aceasta să nu iasă afumată.

Lingura cea mari, cu care se ia urda din cazan.

Zăgîrna, săculeţ de cînepă prin care se strecoară jintiţa.

Răbuju, lemn pe care se încrestează cu cuţitul cantitatea de lapte ieşit la o mulsoare sau numărul oilor. Crestăturile mai

întrebuinţate sînt: . = 1; 1 = 10; V = 20; X = 100; * = 1000. Răbujul se mai întîlneşte rar la vre-un baci bătrîn neştiutor de carte.

Bota, vas înfundat de lemn; pentru păstrat apa de băut.

Cața, un fel de cîrje lungă, cu care se prind oile sau mieii de picior.

Fig. 9 : Cujbă

Traga, lopată de lemn pentru rînit „mrăniţău" din tîrlă şi din strungă.

Buriu, de argăseală.

Culmęa, lemn pe care se pune tîrhatul ciobanilor şi hîrşiile scoase din argăseală spre a se svînta.

Fig. 10: Tăujar

Tivilinca, pentru răsucit părul de cal sau capră spre a se face din el nojiţele de opinci.

Presučelili sau *cîrliģili*, pentru împletit nojiţele de păr.

Druga, pentru răsucit nojiţele de lînă.

Cîrligu, de lemn (asemănător igliţei), pentru făcut mănuşi.

Yermaru, cleşte mic de fier pentru scos viermii din rănile oilor. E purtat de ciobani legat cu o cureluşe la brîu.

Acariţa, tub de lemn sau fier, pentru păstrat acul cu aţă de cusut. E purtat de asemenea legat la cingătoare.

Strigneaua, ţăpuşe de lemn sau fier, pentru lăsat sînge la oi.

Cuţitu, cu mîner de alamă şi cu teacă; ambele sînt legate cu curele sau „zali" la brîu.

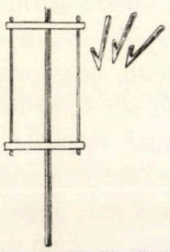

Fig. 11: Tivilincă şi presucele

Fluiru, de prun sau de corn, nelipsit, de asemenea, dela brîul oricărui cioban.

Cavalu, de frasin, şi *bučiumu*, de cireş.

Cimpoiu, făcut din burduf de ied şi *trişca*, fluier fără dop; se mai găsesc foarte rar la vre-o stînă.

Teasca, din băşică de viţel, sau punga cu baiere, amîndouă pentru păstrat „tjutjunu" şi „cărticica".

Amnaru şi *cremenęa.*

Băţu mocănesc, lancea sau *bîta,* cum i se mai spune. E de 1,30 m. avînd o măciulie în formă de ou; deseori e îmbrăcat în foiţe de alamă înflorate de ciobani cu cuţitul. Băţul e tovarăşul cel mai bun al ciobanilor; nicăiri nu pleacă fără el.

Oile

La Moşi (10 mai st. v.) are loc cea dintîi mulsoare şi odată cu ea înţărcarea mieilor. Toţi cei care au oi trebue să fie de faţă.

Oile cu miei sînt băgate în strungă. Mieii sînt prinşi cu caţa şi asvîrliţi peste corlată în „ţărcădău". Oile „sînt dati la uşî" şi mulse peste banii de argint puşi în găleţi, pentru ca laptele să iasă curat şi să le aducă spor. De acum încolo oile toate se numesc „mînzări". Ele sînt strînse şi date în sama ciobanilor.

O turmă mică de 100-150 de oi se numeşte „ţăclău", iar o turmă mai mare avînd pînă la 600 de oi se numeşte „cîrd" sau „vîždoc". In afară de acestea mai avem: „čioporu" şi „boteju", numiri date turmelor mai mari de 600 de oi.

Mieii sînt împărţiţi în două categorii: cei care trebue vînduţi şi cei cari vor fi opriţi de prăsilă. Aceştia din urmă sînt daţi în sama celor mai buni ciobani şi porniţi departe la păşune, de unde nu sînt aduşi la stînă decît după cîteva zile, în care timp au putut să uite oile. Ceilalţi, destinaţi pentru vînzare, sînt trimişi îndată la tîrg pe jos sau în căruţe cu scoarţe mari. Mielele mai niciodată nu se vînd, orişicît s'ar oferi pe ele; sînt oprite de prăsilă. Dintre miei nu se opresc de prăsilă decît 10 %. Totdeauna sînt vînduţi cei mai slabi miei, dar şi aceştia cu condiţia de a se da înapoi hîrşia şi chiagul sau numai chiagul. Mieii foarte slabi, dela oile „spînatiči" de lapte, constituesc aceea ce se numeşte „bracu". Ei se vînd aparte pe un preţ redus. Mieii graşi se cunosc după coadă.

Pînă la înţărcat mieii se numesc: „ńel" cel de parte bărbătească şi „ńia" cea de parte femeiască (diminutive: „ńelušel", ńelušęa", „ńelušicî", „ńelušor", „ńeluţ", „ńeluţî).

După înțărcare li se zice: „cîrlanį“ și „cîrlani“ (diminutive: „cîrlănașį“, „cîrlănași“).

In anul viitor, cîrlanii devin „ńiorį“ sau „tîrțiį“ (sing. „ńior“ și „tărțiu“), iar cîrlanele devin „ńiǫari“ (sing. ńiǫarî“ diminutive: „ńioricî“, „ńiorẹa“, „ńioriți“).

In toamna anului al doilea se dau berbecii între mioare, ca să le „mîrlẹascî“. După ce au fătat (timpul de sarcină e de 22 săptămîni) ele devin oi de un miel, iar în anul următor sînt de doi miei. De aici încolo se numesc de trei miei, de patru, de cinci și așa mai departe.

Cînd oaia e de șapte miei ea are zece ani, prin urmare e destul de bătrînă și trebue vîndută. Mai niciodată însă oile nu ajung această vîrstă, căci sînt vîndute dinainte și înlocuite cu altele ce se ridică.

O oaie foarte bătrînă, care nu a fost vîndută fiind dragă stăpînului, se numește „botǫașî“ sau „bǫașcî“.

Dacă mioara nu a fătat, ea intră în anul următor în rîndul sterpelor. Oile care nu fată mai mulți ani la rînd se numesc „știri“; oile acestea sînt cele mai bune pentru lînă și carne.

Oile bune pentru prăsilă se numesc „rudățeli“.

Dela trei ani în sus berbecuții aleși de prăsilă se numesc „rudačį“ sau „berbečį di rudî“. Ei sînt buni pînă la opt ani.

Batalul este berbecul „întors“; întorsul se face cînd berbecul e tînăr. Ca să se deosebească de berbeci i se taie coarnele. De altfel e ușor de cunoscut și așa, căci crește cu mult mai mare decît alți berbeci. I se pune clopot la gît și merge totdeauna în fruntea oilor, fiind obișnuit de către ciobani. Un batal isteț, ca și un cîne bun fac mai mult decît un cioban prost. Batalul singur conduce oile la stînă la vremea mulsului și tot așa la pășune prin locurile cele mai bune. Pe vifore mari, cînd turma e amenințată să fie „ruptî“, toată nădejdea ciobanului e la batal; îl ia cu el sau îl „amăgește“ cu bățul, strigîndu-i: „bîșt! bîșt!“ și astfel fac pîrtia pe care vin oile în urmă. Dacă în turmă nu se află nici un batal, oile se răzlețesc ușor luîndu-se după cele „cîrniči“, „čipileği“, „șkįǫapi“, „kįoari“.

Berbecul „scog'it“ (žugănit) se numește „clampon“, iar berbecul care are numai un testicul, celălalt ridicîndu-i-se pe pîntece prin lovirea unui alt berbec sau a vre-unui cioban, se numește „rîncău“ sau „rîncacĭ“. Neputîndu-se jugăni sau întoarce, berbecul rîncău e mai bine să fie tăiat.

Cînd ciobanul și-a pierdut oile trebue să le caute „în vînt“, vara, și „sub vînt“, iarna.

Semne la oi

La înțărcare, fiecare tîrlaș își înseamnă mieii, dacă acest lucru nu a fost făcut mai dinainte, la fătare. Semnele se fac la bot și la ureche; la bot se înseamnă cu fierul ars în foc, iar la ureche semnele se fac cu cuțitul, cu foarfeca, cu „predučęaua“ și cu „dangaua“.

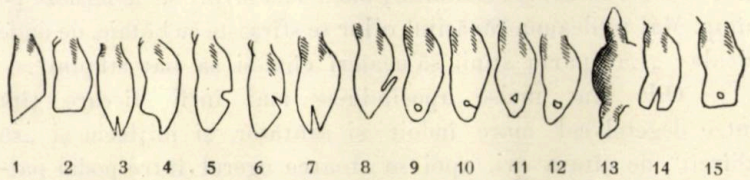

1. Șuițurĭ; 2. čĭuntăturĭ; 3. spinticăturĭ; 4. bărburăturĭ; 5. k'işcăturĭ; 6. sk'în (crestăturĭ); 7. furculițĭ; 8. cîrlig (clenčĭ); 9. predučicĭ (predučęa); 10. predučęa răsuflatĭ; 11. danga cu treĭ colțurĭ; 12. danga cu patru colțurĭ; 13. vîrteż; 14. čĭuntăturĭ și spînticăturĭ; 15. čĭuntăturĭ și predučęa.

Semnele făcute cu fierul ars în foc sînt mai sigure, căci ele nu pot fi schimbate așa de ușor, totuși se întîlnesc foarte rar.

Semnele la ureche se fac nu numai la miei, ci și la oi bătrîne, atunci cînd unul cumpără dela altul. Semnul pe care-l are oaia e schimbat în semnul noului stăpîn. Insemnarea oilor în acest cas se numește „čĭungurăturĭ“.

Pe aceeași ureche se pot face mai multe semne, aceleași sau diferite.

Produsul oilor

Laptele

Incepînd dela Moşi (10 mai st. v.) mînzările sînt mulse regulat de trei ori pe zi: dimineaţa între 3-4, după ce răsare luceafărul ciobănesc, la amiazi între 11-12 şi seara între 6-7. Pînă atunci sînt mulse numai plecătorile odată sau de două ori pe zi, chiar dela Sf. Gheorghe.

După fiecare mulsoare oile sînt lăsate să se odihnească 2-3 ore şi apoi sînt pornite iar la păşune.

Dela „Ziua Cruciĭ“ (14 sept. st. v.) oile se mulg de două ori pe zi, dimineaţa şi seara, iar dela „Viniria-mari“ (14 oct. st. v.) oile nu se mai mulg.

La Sf. Dumitru (26 oct.) e „spartu stînii“; acum se face „răvăşitu“ oilor. Se adună toţi tîrlaşii şi se împart veniturile şi, eventual, pagubele. Fiecare îşi ia oile acasă sau le lasă mai departe în sama ciobanilor, dacă s'au învoit să le ierneze pe cîmp. Mai totdeauna răvăşitul oilor se sfîrşeşte cu bătaie, de unde zicala: „La spartu stînii să'ncaĭerî cîini şi să bat stăpîni“.

Oile sînt mulse apucîndu-se mai întîi fiecare ţîţă între degetul cel mare îndoit şi arătător şi mijlociu şi „să zbîrcîi“ de cîteva ori, apoi se stoarce ugerul între podul palmelor pînă la secătuire. Laptele din găleţi e măsurat şi strecurat, apoi pus în budacă unde i se dă chiag. In lipsa chiagului se poate închega laptele cu „corastî“ sau cu zeamă de porumbe. După ce i s'a dat chiag, laptele e învelit şi lăsat liniştit $^1/_2$-1 oră ca să se închege, după cum timpul e mai călduros sau nu.

Laptele închegat e fărîmiţat de baci cu mîna sau cu bătătorul şi apoi strîns spre fundul budăcei, făcîndu-se din cel prins un „gogoloĭ“. Acest gogoloi e luat cu învelitoarea şi pus pe crintă. Aici e stors de cîteva ori ca să iasă tot zărul ce ar fi mai rămas, şi după aceasta se „ţănţuieşti“, adică se frămîntă bine şi se stoarce din nou. Zărul scurs acum se numeşte „ţanţ“ (e foarte gras şi hrănitor). Caşul pentru felii se jănţueşte odată, cel pentru brînză de trei ori, iar cel pentru caşcaval niciodată.

După ce caşul a fost jănţuit e legat în învelitoare şi pus la teasc sub un fund de lemn cu o bucată grea de cremene deasupra. Astfel e lăsat pînă ce zărul se scurge bine din el şi numai în urmă e tăiat felii şi pus în jgheabul cu saramură. Cînd s'a întărit bine e semn că e sărat îndeajuns şi se poate pune la putini sau la uscat pe comarnic.

Caşul pentru brînză e lăsat să se dospească opt, nouă zile, după care e curăţat de „mîsga" prinsă deasupra şi apoi e tăiat în felii mici. Acestea sînt frămîntate pe „răvar", scoţîndu-se astfel brînza, care se sară şi se bate în băşici, burduşe şi putini. Putinile se astupă la gură cu foi subţiri de porumb ori de viţă, peste care se pune un strat de pămînt moale şi capacul. Ca să se scurgă zărul ce ar fi mai rămas, cum şi sarea de prisos, dacă cumva s'a greşit de i s'a dat prea multă, se aşează cu gura în jos undeva la răcoare. Altfel, zărul rămas înăuntru acreşte brînza făcînd-o „juti" la gust, ca cea de capră. Putinile îngropate în nisip dau o brînză gălbuie foarte bună, căci nisipul ţinînd răcoare, untul din ea nu se scurge, ci se închiagă.

Nu se face caş pentru brînză decît după 1 august, pentru că de atunci încolo laptele începe să fie mai gras. Brînza cea mai bună e cea de octobre.

Caşul pentru caşcaval nu e lăsat să se dospească decît 24 de ore. După aceasta el e tăiat în felii foarte mici, care se pun într'un coş de nuiele afundat într'un cazan cu apă clocotită, unde sînt lăsate pînă ce se transformă într'un fel de aluat. Aluatul acesta se frămîntă aşa cald pe crintă pînă ce iese untul din el, cînd e luat, „bulzuri", şi pus în tipare pentru a-l face roate de caşcaval sau în păpuşare pentru a-l face păpuşi de caşcavale.

Apa din cazan cu untul ce pluteşte deasupra e turnată în căzi unde e lăsată să se răcească. Aici după ce s'a ales untul închegat, i se dă drumul „ţîţâjului" pe dedesubt, printr'un cep. Cînd căzile s'au umplut, untul e topit şi pus în „damigeni".

Se mai poate scoate unt şi din janţ, dacă acesta e lăsat cîteva zile să se prindă. De obicei însă janţul e fiert îndată

împreună cu zărul rămas în budacă pentru a se scoate, din tot, urda dulce. Urda scoasă numai din zărul din budacă fără janţ e sguroasă, nu are aproape de loc unt în ea. Janţul se fierbe în cazanul de tuci aşezat pe zăvădarul sprijinit de cele două furci. De îndată ce janţul începe să se încălzească şi să se arate „boţi" de urdă înnotînd în spumă, trebue să se mestece necontenit în el cu tăujarul, pentru ca boţii să nu se prindă de fundul cazanului şi, prin urmare, să nu iasă urda afumată. Cînd janţul „a urdit" avem jintiţa, care e luată cu lingura cea mare şi strecurată prin zăgîrnă, în care zăgîrnă apoi se şi leagă şi se pune la teasc. Urda dulce căpătată se sară şi se bate la putini, curată sau amestecată cu brînză.

Cu zărul rămas dela fierberea urdei se hrănesc porcii şi cînii. Tot din acesta se face argăseala, dacă e lăsat să se înăcrească într'un buriu două săptămîni şi i se mai adaugă şi 10 % sare. O hîrşie de miel ca să se argăsească trebue să fie ţinută în argăseală 4-5 zile, iar o piele de oaie, 8-9 zile.

Jintiţa dulce şi fierbinte e mîncarea gustoasă cu care baciul ţine să cinstească oaspeţii stînei, iar jintiţa acră (lăsată la prins cîteva zile) numită şi „cocîrţî", e mîncarea obişnuită a ciobanilor.

La multe stîni în loc de caş, sau alternînd cu caşul, se face „telemea". Laptelui pus în budacă i se dă chiag puţin mai mult ca celui destinat pentru caş. Odată închegat, laptele nu mai e bătut, ci e luat cu lingura cea mare şi pus pe învelitoarea întinsă pe tejghea şi presărată cu susan negru. Se strînge apoi puţin în învelitoare ca să se prindă şi în urmă se crestează cu cuţitul, scoţîndu-se „calupuri". Aceasta e telemeaua dulce. Calupurile sînt puse în saramură şi lăsate aici pînă ce se întăresc, după care apoi sînt puse în putini.

Din zărul rămas dela telemea se poate scoate prin fierbere urdă, însă aceasta e tot aşa de sguroasă ca şi cea făcută din zărul dela strînsul caşului. Dar atît acesta cît şi celălalt, lăsat cîteva zile să se înăcrească, devine o băutură foarte hrănitoare şi răcoritoare. Ciobanii îl beau în loc de

apă. De asemenea se întrebuinţează de multe ori în loc de borş la gătitul bucatelor.

Intre 1 şi 26 sept. se face „lapti acru". Laptele dulce se pune în putini speciale înfundate, jumătate din el fiert, iar jumătate nefiert. Cel fiert se vîntură bine pînă ce se răceşte şi numai după aceasta poate fi turnat în putini. Pentru ca laptele să nu iasă zăros, trebue să fie ţinut la răcoare, iar ca să iasă cît mai gros i se poate adăuga şi puţin chiag.

Lîna

De îndată ce oile încep să fete şi chiar mai înainte, ele sînt „coditi", adică li se tunde lîna de pe coadă şi de pe pulpele de dinapoi pe partea dinlăuntru, pentru ca să nu se opărească de căldură, cît şi pentru ca mieii să poată suge mai lesne ugerul, fiind mai liber. Lîna tunsă se numeşte „coditurî" (pl. „codituri"). Coditura fiind lînă măruntă nu se poate întrebuinţa la alt ceva decît la umplutul saltelelor şi plapomelor.

Primăvara, prin luna mai, oile încep să „împăjeze", adică lîna începe să se îngălbinească la rădăcină din pricina usucului abundent şi chiar începe să se desprindă singură, să cadă, crescînd pe dedesupt o alta nouă şi măruntă. Acum oile trebuesc tunse, căci altfel îşi prăpădesc lîna. Impăierea nu se observă decît la oile cele grase şi care au fost iernate bine.

Cînd se duc la tuns, Mocanii (fiecare e dator să-şi tundă oile lui) îşi îmbracă cioarecii cei mai buni ca să-i mînjească cu usuc [1]. Spălaţi în urmă, ei se fac foarte albi.

Tunderea oilor se face între 10-15 mai st. v. La 20 mai st. v. se tund şi mieii. Această tundere a lor se numeşte „ńiţuiri", iar lîna „ńiţurî" (sing. „ńiţ"). Miţurile fiind tot aşa de mărunte ca şi coditurile, nu se întrebuinţează decît pentru saltele şi plapome.

---

[1] Din usuc şi „lolakî" Mocancele prepară o frumoasă „buja" (văpsea) albastră.

La munte oile cu lîna mare, oile ţurcane, se mai tund odată toamna. Lîna luată atunci se numeşte „tuşinăturî“ şi se întrebuinţează la facerea pălăriilor mocăneşti.

Lîna luată dela tunsoarea generală a oilor se opăreşte în apă fierbinte, ca să iasă din ea tot usucul, şi după aceasta e spălată în cîteva ape reci, svîntată la soare, scărmănată cu mîna, apoi dată la „k'epţini di h'er“, scoţîndu-se din ea părul.

Lîna rămasă după scoaterea părului se numeşte „čjuki“. Aceştia sînt daţi la darac, apoi la „k'epţănăi“, scoţîndu-se din ei „canura“. De cînd s'au întins maşinile de lînă „k'epţănăi“ au început să dispară. Părul se face caiere şi se toarce subţire cu furca şi fusul, scoţîndu-se urzeala.

Din canură toarsă mai gros se scoate bătătura. Cînd lîna e aşa de măruntă că nu se poate scoate din ea părul, atunci se scoate „cănurica“ cu „k'epţini di h'er“. Din „cănuricî“ se face tot o bătătură, dar cu mult mai fină.

Urzeala de pe fuse se dă pe „rîşkitor“, se „scrog'eşti“ (în apă cu mălai), „să deapînî pă vîrtelniţî“, „să urzeşti pă urzitoari“, „să învăleşti pă sulu dinapoi“ dela războiul de ţesut, „să nevedeşti“, adică se trece prin iţe şi spată şi în sfîrşit se leagă gură, adunîndu-se toate firele la sulul dinainte.

Bătătura de pe fuse se face mai intîi „gemi“, apoi se trece pe „ţevi“ cu „sucala“ sau cu „roata“. Ţevile se pun în suveica dela războiul de ţesut. Ţesutul poate astfel să înceapă. Ţesăturile făcute din lînă sînt: „dińia“ (ţesută din 4 iţe); „scoarţili“ (2 iţe); „covoarili“ (3 iţe); „aşternuturili“ (4-5 iţe); „stricătorili“ (4 iţe); „androačili“ (2 iţe) etc. Din dimia dată la piuă se scot: cioareci, obiele, mintene, mînecare, chebe, glugi etc. Tot din lînă ţesută la război se fac brîuri şi bete.

Lîna care nu e destinată ţesutului se face „h'iri“, care se văpsesc, se răsucesc cu druga şi apoi se împletesc cu undrelele, făcîndu-se: „polcuţi“, „čiorak'i“, „mînuşi“, „şaluri“, „k'eptari“ etc. sau se lucrează cu acul, făcîndu-se „pui“ şi „altiţi“ pe cămăşi ori se răsuceşte cu cîrligul, scoţîndu-se „mînuşi“, „nožiţi“, „baieri“, „aţî pestriţî“ etc. Din lîna ţurcană se fac „procoyiţi“ (cergi) şi „sariči“.

Parasiții și bolile oilor

Cîrcẹiu, vierme mic, subțire și roșu; se înfige în piele așa de tare încît dacă vrei să-l scoți, îi rămîne totdeauna capul acolo. Cîrceiul apare numai primăvara.

Kirkirița, tot un fel de cîrcei, dar mai mare și mai umflat. Se găsește la oi în orice anotimp.

Fultuci, sînt tot ca și cîrceii, dar nu se înfig în piele, ci stau pe lînă. Se întîlnesc mai mult la munte.

Căpușa, mult mai mare decît cîrceiul și lată, semănînd cu sămînța de plantă numită tot căpușe și care se întrebuințează ca leac contra boalelor lumești. Capul căpușei este însă foarte mic, mai mic decît chiar al cîrceiului. Ea apare arareori vara.

Păduki alg'i și *mărunți* se găsesc la oi mai mult iarna.

Riia. Contra rîiei se întrebuințează o mulțime de leacuri: „dihod", „tjutjun", „criolinî" și mai ales „strigoaicî", o buruiană ce crește prin păduri. Rădăcina de strigoaică se fierbe în apă și apoi cu zeama ei se spală oaia în locurile atinse de rîie; sînt de ajuns trei spălături ca oaia să fie vindecată. Pe lîngă că strigoaica e leacul cel mai ieftin, este și cel mai bun, pentru că nu atacă lîna ca celelalte.

Sînțerarea sau *aplecarea* provine din lăcomie la mîncare sau la băut. Se vindecă foarte ușor, lăsîndu-i-se oiei bolnave sînge cu strigneaua, la bot sau la ureche.

Sfulțerătura, boala ce atinge mai ales mieii și se manifestă prin uscarea bruscă a urechilor și a unei părți din lînă. Nu se știe din ce provine și nici cum se poate vindeca.

Gălbẹaza, boala atît de cunoscută a oilor; ea se capătă, mai ales în toamnele ploioase, de prin „žăpči", locuri mocirloase de unde musteşte apa necontenit. Oaia bolnavă de gălbează trebue să fie tăiată; carnea în afară de ficat poate să fie mîncată.

Bižbiiala vine cînd oile mănîncă o anumită iarbă; oaia atinsă de bîjbîială dă mereu din cap, face spume la gură și în cîteva zile moare.

Durnăčęala provine tot dintr'o iarbă; ea se arată însă cu totul altfel; oaia „durnacî" nu mai aude, nu mai vede, fuge în neştire, se opreşte brusc şi apoi o ia iar la fugă. Cîteodată ea se vindecă dela sine.

Căk'iala, boala cea mai răspîndită. Nici aceasta nu se ştie din ce provine. Oaia „cak'ii" se învîrteşte mereu în loc; nu se poate tămădui cu nimic.

Răsfugu, împietroşarea ugerului din cauza căldurei emanată de braniştea din tîrlă, încălzită de soarele dela amiazi. De aceea oile nu trebue lăsate să se culce după mulsul dela amiazi, ci să fie scociorîte necontenit sau să fie puse să dea roată stînei, cu care prilej digeră mîncarea.

Cufuręala sau *urdinaręa*; oaia o capătă cînd mănîncă iarbă rourată sau brumată. Pentru a fi ferite de cufureală, oile nu trebue pornite la păşune prea de dimineaţă, ci după ce s'a ridicat roua sau s'a luat bruma.

Bọala di h'eri, cînd oaia a băut prea multă apă şi „s'a umflat la h'eri". Oaia se vindecă — cred ciobanii — dacă e friptă cu puţină iască la buric.

Cotonoğęala sau *supărăčịunęa* e crăparea copitelor din causa ploilor de toamnă.

Celelalte boli: *vărsatu*, *dalacu* nu au alt leac decît ca atunci cînd vezi că oaia „bożeşti" să-i dai în grabă „inimî di cuţit cu ńez di pîịni şi yin roşu".

Oaia „încolţitî" de lup se vindecă cu usturoi. Cînd colţii s'au străpuns, rana nu se mai poate închide şi atunci „prindi yịerńị". Ea trebue tăiată.

Cîteodată vara oile fac viermi şi la „fătăčịuni".

Nume de oi şi de cîni ciobăneşti

Cele dintîi sînt foarte variate:

Armęancî; cu lîna neagră deschisă.

Astragan; cu lîna neagră, creaţă şi lucitoare.

Baloşî; cu botul pistruiat în toate colorile.

Bălţatî; cu petece mari de lînă albă şi neagră.

Belčịugatî; cu coarne mari şi răsucite.

Belî; cu lîna şi botul de coloare albă.

Bercî; cu coada scurtă.
Brȩazî; cu un semn mare și alb pe fruntea neagră.
Brînduși ; cu lîna înflorată asemănătoare floarei numită brîndușe.
Brumării; cu lîna înspicată ca a jderului.
Bucălai; cu botul negru.
Buzatî; cu botul pestriț.
Căčjulatî; cu lînă multă pe cap, încît aproape nu vede.
Čęaușî; cu lîna cenușie închisă.
Čerbǫajcî; cu coarne mari.
Čerčelatî; cu cercei crescuți pe ureche.
Čercurii; cu coarnele împreunate în formă de cerc deasupra frunței.
Čjoampî; cu coarnele ciuntite.
Čjǫancî; cu un corn.
Čjulî; cu urechi mici ca ale pisicilor.
Cǫarbî; cu lîna neagră, dar mică.
Cudalbî ; cu coada jumătate albă
Curnutî; cu coarne.
Fumurî; cu lîna cenușie.
Grivî; cu lîna de coloare șoricie ca a grivanilor.
Hăbucǫasî ; cu lîna mare și deasă.
Hulpǫajcî; cu coada lungă și stufoasă.
K'icatî; cu lîna albă înflorată cu negru.
Lačî; cu coarne late.
Lai; cu lîna neagra și bătută.
Mărgelatî ; cu două mărgele de piele crescute la gît.
Melčjurî (melčii); cu coarne mici și răsucite.
Ǫakjeșî; cu lîna și botul de coloare albă, dar cu negru în jurul ochilor.
Pintenǫagî; cu cercuri albe deasupra copitelor.
Pîrčelivî; cu buza de sus înaintată.
Pîrlî (stoguși); cu lîna jumătate țurcană (10 cm.)
Plăyițî ; cu lîna sudrie închisă.
Poluși (polișî); cu lîna albă și moale ca vata.
Rîndunicî; cu lîna neagră, dar pe pîntece albă.
Rúginî; cu botul ruginiu.
Ruscî; cu lîna și botul de coloare roșiatică.
Seinî; cu lîna albă amestecată cu neagră.
Sîrbî; cu lîna roșiatică-cenușie și bătută.
Spancî (spaǫancî); cu lîna și botul de coloare albă, lîna însă foarte mică. Din ea se scoate „lînica".
Spancî corčj; cu lîna și botul de coloare albă; lîna însă mare.
Spînaticî; cu lînă puțină, pe pîntece aproape nu are.
Sudrii ; cu lîna neagră amestecată cu albă.
Șutî; fără coarne.
Țaposî; cu coarne lungi și drepte ca la țapi.
Tărcatî; cu petece mai mici de lînă albă și neagră.
Țigai; cu lîna mică și bătută.
Țigancî; cu lîna și botul de coloare neagră.
Țintatî; cu un semn mic și alb pe fruntea neagră.
Tîrcavî; cu lîna foarte mică.
Țurcanî; cu lîna mare (20 cm.).
Verigatî; cu cercuri albe pe picioare.

Ca nume de cîni se obișnuesc:

Armęanca
Benguș
Bercu
Bočiocaș
Boldeica
Brezoi
Bursuc
Buzdugan
Cadîna
Čerkez
Čioban
Cîrlan
Corbu
Curelușa
Dolca
Dolfa
Drăguș
Drugău
Duluș
Dulușca
Fîlfa
Frunza
Fulga
G'idrușca
Haiducu
Hoțman (Osman)
Hoțu
Lăbuica
Lăbuș
Leu
Lupaș
Lupei
Lupoaica
Lupu
Metelaș
Miclăuș
Moțog
Muriș
Neamțu
Okean
Păiaș
Rokean
Talup
Taraș
Tăvălușca
Țigan
Țiganca
Țigănuș
Togan
Turcu
Țuluģel
Țuțulușca
Ursaki
Ursu
Ursulaki
Zăpăiaș

Ciobanii

Ciobanii nu sînt priviți ca niște slugi și niciodată nu au fost priviți ca atare, întrucît de cele mai multe ori ei sînt chiar fiii stăpînilor.

Numărul ciobanilor la o stînă variază după numărul oilor. La o stînă de 800-1000 oi se pun cam opt pînă la nouă ciobani, în afară de baci, scutar și mînător.

Ciobanii iau numirile de „cîrlănari", „mînzărari", „berbecari" și „sterpari", după felul turmelor pe care le pasc. La fiecare cîrd se pun doi sau trei ciobani. Ei păzesc cu rîndul cîte o jumătate de zi fiecare. Cel căruia i se dă în samă cîrdul se numește „vătaf di cîrd". El este răspunzător de tot ce se întîmplă în cîrdul său. Dacă o oaie „moari mortăčiuni" sau este mîncată de lupi, trebue să fie justificată cu pielea sau

cel puţin cu un „partal“ de piele, altfel stăpînul acelei oi îi poate lua în schimb pe cea mai frumoasă oaie. Fiecare cioban are în cîrd un număr de oi, căci de obicei plata ciobanilor se face în îmbrăcăminte şi oi. Aceasta e ceea ce se chiamă „simbrii“. Pe lîngă simbrie se obişnueşte de a i se mai da ciobanului, atunci cînd s'a purtat bine, şi un miel sau o oaie. Mielul i se dă la înţărcare, iar oaia la Sf. Dumitru, cînd se împlineşte anul ciobănesc. De fapt ciobanii mai stau o săptămînă după Sf. Dumitru, numită „stămîna căţelii“. Dacă ciobanul se tocmeşte în bani, atunci primeşte 7000-11.000 lei pe an. Cei mai bine plătiţi sînt cîrlănarii, fiind cei mai destoinici ciobani. Nimic nu e mai greu de cît a paşte cîrlanii la cîmp. De aceea ei sînt trimişi adesea la munte. Ciobanul trebue să-i scocioare necontenit, ca să nu „să coacî la borţoci“, de zăpuşeala verei, să le dea apă la timp să nu „să însplinezi“ şi să ştie umbla cu ei pe „hăţaşuri“ şi „dulaşuri“ (cărări făcute de oi, drumeaguri) şi „în vînt“ şi „pă sub vînt“. După cîrlănari vin mînzărarii şi apoi berbecarii şi sterparii. Mînzărarilor în afară de simbrie li se mai dă un caş pe vară, numit „mînzărărit“.

Fig. 12: Ciobani din Bogza

Cîrlănarii, berbecarii şi sterparii nu sînt legaţi de stînă, afară doar de casul cînd nu sînt destui „mulgaşi“. Ei pot lipsi dela stînă, cu cîrdurile, cîte trei, patru sau chiar mai multe zile, ducîndu-le la păscut prin locuri mai depărtate.

Pentru aceea au una pînă la două capre cu ei, din al căror lapte se hrănesc. „Tîrhatu" şi merindele şi le acaţă în vre-un „prepeleac" improvisat, acoperit sau descoperit, după cît stau de mult acolo.

Scutarul iese afară din rîndul ciobanilor. El este un fel de intendent al stînei, omul de încredere al stăpînului. Se îngrijeşte de hrana şi îmbrăcămintea ciobanilor, dar tot el e acela care-i supraveghează dacă-şi fac conştiincios datoria. Are puterea chiar să înlăture din slujbă ciobanii netrebnici şi să tocmească alţii. Trebue să fie totdeauna faţă la măsurarea laptelui şi să ştie ce se face cu el. Intră în slujbă la Sf. Dumitru şi e plătit cu 15.000-20.000 lei anual.

Baciul se îngrijeşte numai de lapte. Dacă nu-s destui mulgători, mulge şi el oile, ocupînd totdeauna locul de samă, cel din dreapta comarnicului. Baciul e tocmit la 9 mai cu zeciueală din tot venitul laptelui, ca să nu se poată face înţelegere cu scutarul contra stăpînului. Cînd baciul e un om cu ştiinţă de carte şi cinstit i se poate da şi slujba de scutar. Aceasta se întîmplă destul de des, căci bacii bătrîni sînt adevărate întruchipări ale cinstei şi ale omeniei.

Mînătorul este de obicei un băiat de 10-15 ani, care mînă oile la muls. In afară de aceasta el mai spală vasele (găleţi, cupe, putini etc.), taie lemne, cară apă, mestecă în cazanul cu urda pusă la foc, în sfîrşit este mîna dreaptă a baciului, dar şi bătaia de joc a ciobanilor. E plătit cu 2000-3000 lei pe an şi îmbrăcăminte.

Portul ciobanilor

Portul ciobănesc sau mocănesc din Rîmnicul-sărat e asemănător cu cel al Mocanilor din Transilvania şi din munţii Vrancei.

El cuprinde:

Cămaşa lungă pînă la jumătatea pulpei şi foarte largă pentru a putea fi făcute multe creţuri, mai ales la spate. De obicei e simplă sau cel mult cu un ajur la piept şi pe poale,

cu mînecile largi şi cu gulerul înalt şi drept, cusut adesea cu fir. Se poartă băgată şi în cioareci sau în iţari. Pentru sărbătoare cei de la munte au o cămaşe formată din două părţi: „cămăşoiu" scurt pînă la brîu şi „rostofolu", larg de cîţiva metri, tot pentru a putea fi făcut în multe creţuri.

Cioareci de dimie albă bătută la piuă, foarte strîmţi, avînd o croeală specială, diferită şi de a pantalonilor şi de a iţarilor. Se poartă atît vara cît şi iarna, atît în zile de lucru cît şi de sărbătoare. Sînt înşiraţi la betelie pe o curea. Ca să fie cît mai albi, sînt spălaţi cu usuc de oaie.

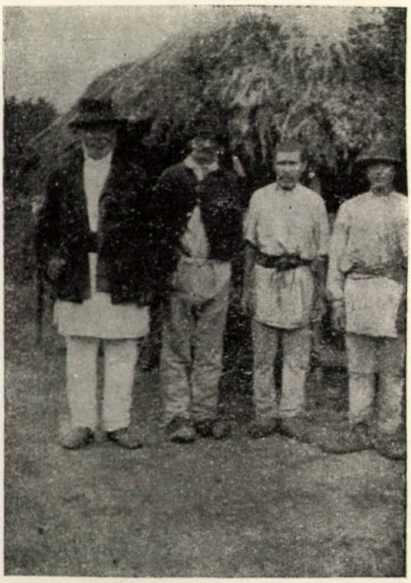

Fig. 13: Radu Căpraru şi ciobanii dela stîna sa (Sihlea)

Tureci tot de dimie albă dată la piuă. Sînt lungi pînă deasupra genunchilor şi se îmbracă iarna peste cioareci pentru a-i feri de murdăreală, cît şi pentru a ţinea de cald.

Iţari de lînă sau „bumbăcel"; se poartă vara, mai ales de către cei tineri; sînt înşiraţi pe un bîrneţ de lînă.

Brîu de lînă, lat de 20-25 cm., de diferite colori: roşu, verde, violet etc. după sate; cel mai răspîndit e cel roşu.

Betili de lînă sau „lînicî", lungi de 4-5 m. şi late de 3-4 cm., cu ciucuri înşiraţi pe mărgele sau cu canafi; ele se încing peste brîu.

Kimiru de piele lat de 10-15 cm., înlocueşte adesea brîul, mai cu samă la ciobani.

Curelili mocăneşti cu flori de cositor sau cu nasturi

de alamă („melitari"); înlocuesc şi ele de cele mai multe ori betele la ciobani.

Mînecaru, de dimie neagră sau sudrie bătută la piuă, cu gulerul răsfrînt sau drept şi cu multe fireturi în faţă; nu are mîneci.

Mintęanu (sumanul) tot de dimie neagră sau sudrie bătută la piuă, cu gulerul la fel cu al mînecarului şi cu mai puţine găitane.

Fig. 14: Vasile Necula, cioban din Căiata

Bunda înflorată cu lînică pe piept şi încheiată sub braţul stîng; se face din piei de miel.

Cožočelu, de asemenea înflorat pe piept şi făcut tot din piei de miel; se poartă mai des pe sub mintean.

Kįeba de dimie neagră, lungă pînă în pămînt şi foarte largă, ca să poată fi îmbrăcată peste cojocul cel mare, tot aşa de lung, făcut din piei de berbec sau de oaie ştiră.

Sarica, lungă şi largă, făcută din lînă de oi ţurcane. Ea se ia în locul chebei şi a cojocului, care sînt foarte grele şi nu ţin la vreme ploioasă (aceasta pentru cioban).

Pălăria mocănească, mică şi rotată, cu marginile strîmte.

Căčįula de miel, rotundă în forma mitrei episcopilor; e purtată cu încăpăţînare de către cei mai bătrîni, chiar în timpul verei pe căldurile cele mai mari, căci le ţin răcoare „ţidulele de bir" purtate într'însa[1].

[1] Al. Vlahuţă, *Rominia pitorească*, Bucureşti, 1929, 137.

Ok'inčili cu sau fără „vîrzok'i", frumos încreţite, cu vîrful puţin ridicat în sus; ele sînt legate cu curele sau nojiţe de lînă ori de păr.

Čiubotili purtate mai mult sărbătoarea şi în timp de iarnă.

Og'elili de dimie albă, peste care iarna se pune „pożiţa", piele rasă de oaie moartă de slăbiciune, ca să-i ferească de umezeală.

Ar mai fi de adăugat şi „gluga" care pe lîngă că serveşte pentru purtatul merindelor se întrebuinţează şi drept capişon pe timp de ploaie, cum şi „hîrzog'i", cercuri de lemn pe care ciobanii dela munte le leagă de opinci ca să nu se afunde în zăpadă.

Fig. 15 : Şerban Tivgă şi Ion N. Renţea, ciobani din Bogza

Portul Mocancelor se remarcă prin simplitatea lui. El cuprinde: *cămaşa* de pînză, încărcată cu pui şi altiţe bogate la umeri, lucrate cu dibăcie şi gust din arnici, lînă, lînică, mărgele, fluturi etc. Aceiaşi pui îi vom găsi şi la *fistî* pe poale. Cămaşa „di ţineri" e numai pînă la brîu, cămaşa de purtare e unită cu „poalili" de tort, lungi pînă la glezne.

Catrinţa numită şi „strecătoari", despicată în faţă; e ţesută la războiu din lînă neagră; în faţă, de o parte şi de alta, are vîrste roşii alternînd cu alesături.

Androcu, rochie de lînă cu vîrste roşii şi alesături, cu o bandă de catifea la poale. Se întîlneşte alături de strecătoare.

Apoi *briu di lini*, *betili*, *minecaru*, *minţeanu*, *okʼinčili cu nožiţi* sau *cureli*, ca şi la bărbaţi.

In cap se poartă *tulpani* albe şi negre, *casînčĭ* care sînt aduse din Ţara Ungurească, *broboadi* de păr de cămilă, *caşmiri*, *barižuri*, *marami* negre şi *năframi* albe sau galbene de borangic. Maramele şi năframele sînt pentru sărbătoare.

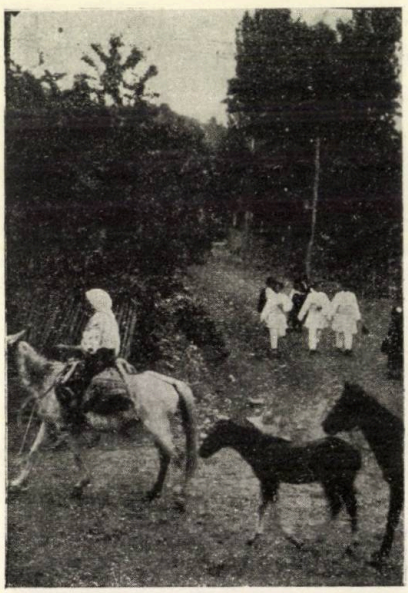

Fig. 16 : Mocancă călare (Dumitreşti)

Cele mai bătrîne poartă, pe sub tulpane, *conču*, un fel de cerc de lemn sau un fes în forma culionului călugăriţelor.

Vieaţa ciobanilor

Ciobanii îşi petrec mai tot timpul singuri pe cîmp sau la munte. Din cînd în cînd îşi scot fluierul dela briu şi într'o doină îşi varsă toată restriştea singurătăţei lor. Şi sînt atît de meşteri cîntăreţi încît te miri cum instrumentul acesta primitiv scoate în mînile lor aşa de frumoase acorduri.

Cînd vei auzi *Şiragul oilor*, cu trilurile acelea imitînd mersul în şir al oilor, ţi se şi pare că vezi înaintea ta cum turma înşiruită coboară liniştit o vale, cum se depărtează şi se pierde încet în fundul ei, lăsînd să se mai audă cîteodată o acioaie scuturată, un lătrat morocănos de cîne, behăitul unei oi care-şi strigă îngrijorată mielul, ori clopotul unui batal, acel sunet grav şi melancolic al clopotului ce capătă un farmec deosebit în faptul serei.

Nu se poate să rămîi nemişcat, să nu te întristezi, cînd vei auzi acea doină jalnică, plină de vaiete sfîşietoare ale cio-

banului care şi-a pierdut turma, ca apoi să nu tresalţi de bucurie cînd doina se schimbă deodată într'un înflăcărat brîu mocănesc, cînd ciobanul şi-a găsit oile. Cîntăreţul însuşi lasă fluierul şi, şuierîndu-l mai departe, se sprijine în bîtă şi frămîntă cu opincile pămîntul în tactul cîntului, izbucnind în răstimpuri în chiote, care răzbat pînă departe, făcînd să răsune toate coclaurile. Şi jocul nu sfîrşeşte pînă ce nu trece pe acolo vre-un călător sau vre-un car inoportun. De necaz, ciobanul atunci mai crestează cu cuţitul cîteva flori pe bîtă sau pe fluier, şi aşa destul de înflorate.

Dacă sînt doi şi mai ales dacă-s mai tineri nu fac alt ceva de cît să se ia la trîntă[1] mereu, trăgînd după ei vălmăşagul de cîni.

La vremea mulsului se îndreaptă spre stînă, în fiecare zi la aceeaşi oră, conducîndu-se numai după umbra soarelui. Cînd e nor, se lasă conduşi de batali şi de oi care niciodată nu-i înşală.

Fig. 17 : Ciobani stînd la masă (Căiata)

După muls iau masa, o masă mai mult voioasă decît îmbelşugată, masă pe care a refusat-o atît boierul, zicîndu-le: „ca porci mîncaţi, ca porci vă 'ngrăşaţi", cît şi Ţiganul spunîndu-le că el nu mănîncă cu ei la masă, ci cu baciul la urmă, netrecîndu-i prin gînd că acesta sătul de lapte şi caş va mînca o bucată de mămăligă rece cu o ceapă sfărîmată.

[1] Cel pe care nu-l poate trînti nimeni se bucură de un foarte mare respect în ochii tuturor, ca fiind cel mai voinic.

Vorbirea lor abundă în expresii şi zicători în legătură cu păstoritul:

„Sănătatea 'n oi şi moartea 'n čiocoi!

Oili sî trăiascî, da pastrama din stînî sî nu să isprăvascî!

Oaia cari nu-şi ţini lîna s'o mînči lupk'i!

Nič lupu flămînd, da nič oaia cu doi ńei.

Mai multi k'ei di ńel am văst dicît di oai bătrînî.

Lasî cîini sî latri, numa oili sî să saturi.

Lasî sî mai h'ii ş'un lup mîncat di oai.

Mai yini iel lupu pî undi a mîncat odatî ńelu.

Pîn la luna sî k'erzi lîna, pîn la anu şi čiolanu.

Diştept ca oaia pă zăduf.

S'a strîns brînza la burduf.

Ori îi lai ori bălai, ori îi şutî ori curnutî.

Lupu nu mîncî di lîngî iel".

După masa de seară se duc cu oile la păscut pînă ce ajung treptat să stea cu ele pînă pe la miezul nopţei, orientîndu-se după stelele şi constelaţiile cunoscute:

Drumu rog'ilor cu calea rătăcitî.

Caru mari şi *caru ńic.*

Cručea (4 stele) care se vede de cum înserează alături de drumul robilor.

Cog'iliţa (3 stele).

Cloşca cu pui (6 stele).

Rariţili (5 stele).

Douţili (2 stele); nu apun niciodată.

Dobrili (2 stele mari); sfinţesc la ziuă în timp de iarnă.

Comoara răsare la miezul nopţei, vara (Sf. Maria mică).

Sfredelu (3 stele); răsare după comoară.

Hora (8 stele: şapte în cerc şi una în mijloc, *lăutaru*); se vede spre apus.

Porcaru se vede numai toamna.

Ţiţila răsare iarna la răsărit pe la ora opt, seara.

Lucęafăru porčesc răsare seara, spre apus.

Lučęafăru čiobănesc (*steaua čiobanului*) răsare spre răsărit pe la ora trei.

Cei care rămîn la stînă se adună cîteodată seara în jurul unui foc aţîţat din vreascuri şi încep să depene poveştile înfricoşătoare cu iele şi comori stăpînite de diavol, dar care la urmă sînt înlocuite cu o sîrbă a baciului izvorîtă năvalnic din cavalu-i de frasin fermecat. Cu mare greu te poţi opri să nu te prinzi şi tu în jocul aprig, la lumina flacărei.

Tocmai tîrziu de tot se desprind rînd pe rînd, sleiţi de puteri, rămînînd doar ca degetele bătrîne ale baciului să joace neobosite înainte pe doagele cavalului. Mulţumiţi, toţi îşi caută culcuşurile prin stînă, comarnic şi cei mai mulţi sub cerul spuzit de stele, împreună cu cînii şi oile care s'au întors dela păşune. Ca să simtă cît mai uşor cînd va veni lupul, se culcă totdeauna cu cînii „sub vînt", căci din această parte vine lupul pentru ca să nu dea mirosul lui în nasul cînilor. Cînd se iveşte luceafărul ciobănesc toţi sînt în picioare şi se pregătesc pentru muls, după care ziua se scurge tot aşa de monoton ca şi cea de ieri.

In timpul liber, mai pun cîte un potlog la opinci sau îşi încreţesc altele noi. Rar îşi vor lua băţul şi gluga şi vor porni „la sat".

Satul nu prea i-atrage, deşi poate că în el au părinţii sau familiile lor. In el nu se simt bine decît la cîrciumă. Aici parcă nu sînt aşa de stînjeniţi ca atunci cînd trec lătraţi de cîni pe drum. Chefurile ciobanilor ca şi ale pădurarilor sînt vestite, de altmintrelea.

Numai după ce au golit cîteva garafe se încumetă să iasă afară la horă, unde uimesc pe toţi prin jocurile lor bătute, însufleţite de nesfîrşitele strigături ştiute sau improvisate, de multe ori obscene, dar nu mai puţin spirituale. De îndată ce s'au prins în joc au şi „luat k'ita" flăcăilor de sat care unul cîte unul se desprind neputincioşi, sau dacă mai continuă să joace, e numai pentru a le ţinea hangul, privindu-i cu o admiraţie amestecată cu duşmănie.

Fetele, cu toate că sînt ţinta atîtor ironii veninoase ale ciobanilor, totuşi se simt mîndre cînd sînt jucate de ei. De aici urmează adeseori bătăi între flăcăii de sat geloşi şi cio-

bani, dar niciodată ciobanii nu sînt cei bătuți. Ei își dau samă de puterea lor și de aceea, ca o sfidare, atunci cînd se prind în horă, își aruncă bețele în mijlocul ei.

Cum și ca stare materială ciobanii în deobște stau mai pre sus decît orișice flăcău mai chiabur din sat, se înțelege că nici un părinte nu pregetă să-și dea fata după ei. Așa se întîmplă că ciobanii iau pe cele mai frumoase și mai bogate fete din sat.

I. I. STOIAN

LIMBA DESCÎNTECELOR

III

CREAŢIUNI PROPRII DESCÎNTECELOR

Dacă de atîtea ori descîntecele păstrează forme arhaice, arătînd astfel caracterul lor conservativ, ceea ce le distinge iarăşi e bogăţia de forme nouă pe care le întîlnim în ele, uneori cu o înfăţişare bizară, îndepărtîndu-se de spiritul limbei noastre, avînd ceva de tot artificial. Înţelegem şi acest aspect al lor cît timp atunci cînd sînt spuse lasă loc la multe improvisaţii, dau prilej imaginaţiei să-şi urmeze sborul liber, să asocieze mereu cuvinte sau să le inventeze chiar. Descîntătoarele am putea spune că se aseamănă în această privinţă cu copiii la jocurile lor — ştim cum şi ei improvisează mereu, denaturează vocabularul sau îi adaugă ce le trece prin minte, după fantasii verbale. Trebue să ţinem samă însă şi de data aceasta — cum am mai relevat — de influenţa pe care o are rima în înşirarea cuvintelor: de multe ori ea a provocat întrebuinţarea cutărei sau cutărei forme, surprinzătoare la prima vedere, dar explicabilă prin felul cum o vedem încadrată.

Un descîntec ne dă aceste versuri:

.... eu voi ţipa..
Peste drumuri
Culmuri,
Peste prilazuri
Lanţuri [1],

[1] T. Papahagi, *Graiul şi folkl. Maram.*, 142.

unde *culmuri*, în loc de *culmi*, se vede bine cum a fost adus de formele cu aceeaşi terminaţie [1].

Din potriviri artificiale la fel se explică pl. *spăimuri*:

... adună-ţi toate rudele,
Cu toate spăimurile
Şi cu toate jocurile [2],

şi *fioruri*, *fioare*, *fiori* (fem.):

Cu frigurile,
Cu fiorurile [3].

Cu toate răcoarele,
Cu toate fioarele [4].

Fiorile,
Tremurile [5].

De relevat şi formele acestea de plural: *capi*, în loc de *capete*:

De pe capi
Peri de ţapi [6],

---

[1] In glosar, T. Papahagi relevă că i s'a explicat de descîntătoare prin „val, vîrtej", dar contextul arată că nu poate fi vorba decît de „culmi" peste care, ca în sbor, să treacă cine e descîntat.

[2] *Arhivele Olteniei*, IX, 423; cf. T. Pamfile, *Duşmani şi prieteni ai omului*, 229; T. Bălăşel, *Vers. pop. rom.*, I[II], 139; *Apăr. sănătăţei*, II, 228; *Ion Creangă*, IX, 52; *Sănătatea*, I (1901), 303.

[3] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 89; cf. D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 91; Tocilescu, *l. c.*, 618, 654; *Şezătoarea*, XI, 50.

[4] *Şezătoarea*, VII, 55 (aici şi *răcoarele* apare cum nu se obişnueşte); cf. D. Ionescu-Buzău, *Micul magasin de med. pop.*, 411, 419; *Rev. p. ist. arh. fil.*, VII, 132; *Comoara satelor*, I, 107.

[5] Marian, *Naşterea*, 145; cf. Tocilescu, *l. c.*, 588, 654, 657, 658, 1524; T. Pamfile, *Duşmani şi prieteni ai omului*, 229; D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, II, 92-93, 139; Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 19, 73, 74, 109; Laugier, *Sănătatea în Dolj*, 94; T. Bălăşel, *l. c.*, I[II], 109; *Şezătoarea*, X, 91; XI, 32; XII, 192.

[6] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, II, 77.

laci: Pămîntul clatină pe lacul lacilor,
Pe dracul dracilor [1],

părăi, pentru *păraie*:

Să ciupi din dealuri și văi.
Din ape și părăi [2],

mădulere:

Din picere,
Din mădulere [3],

teie:

Tăiat-a nouă teie,
Nouă curmeie [4].

Terminația de singular e și ea uneori schimbată; așa cînd se zice *grăuntea* în loc de *grăuntele*:

Bășică cît lintea,
Bășică cît grăuntea [5],

fagură:

Cum se plămădește...
Fagura în stupină [6],

țințare:

A mușcat țințare
Pe mînzare [7],

și forma mai curioasă, schimbată din *bală*:

Tu diavol împelițat...
Departă-te, bale spurcat [8];

---

[1] D. Lupașcu, *Med. babelor*, 25.
[2] T. Pamfile, *Boli și leacuri*, 63.
[3] Tocilescu, *l. c.*, 599; cf. 624.
[4] *Ibid.*, 1522; tot acolo, 579:

Cum întoarce plugul toate teile,
Toate meile,

dar dacă *meile* se înțelege, *teile* nu se potrivește cu contextul.
[5] *Ibid.*, 1536.
[6] *Ibid.*, 557.
[7] El. Niculiță-Voronca, *l. c.*, 844.
[8] Tocilescu, *l. c.*, 1581; cf. 1604.

lîngă care poate fi pus *feţul* :

Din feţul obrazului [1],

în loc de *faţa obrazului*, cum apare deseori în descîntece, schimbîndu-se de data aceasta nu numai terminaţiunea, dar şi vocala tematică de sg. sub influenţa lui *feţe*.

Foarte des sînt modificate formele verbale, apărînd trecute la o altă conjugare; astfel (şi nu relevez decît o parte din ce ne dau culegerile în această privinţă):

Alegea:

In arie caii peste tine-oi arunca,
Praf de tine nu s'o alegea [2].

Ardea:

Cu toporul te-oi tăia,
Cu focul te-oi ardea [3].

Ascuţa:

Cu gura căscată,
Cu sula ascuţată [4].

Astupi:

....capul îi hueşte,
Urechile îi astupeşte [5].

Cerea:

Că eu voi veni şi te-oi mai cerea
Şi dacă te-oi mai afla... [6].

Cini:

....nu ştie
Nici să cinească,
Nici să prînzească [7].

---

[1] Marian, *Descîntece*, 160.

[2] Tocilescu, *l. c.*, 1546.

[3] *Ibid.*, 596.

[4] *Şezătoarea*, III, 139.

[5] *Ion Creangă*, III, 143.

[6] El. Niculiţă-Voronca, *l. c.*, 474.

[7] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 138; cf. 175, 200; Marian, *Naşterea*, 362.

Coci și *duri* (= coace, durea):

....nu coci,
Nu duri [1].

Descinga și *încinga*:

Din brîu de șarpe
L-a descingat,
Cu brîu de șarpe
L-a încingat [2].

Ducea:

Că i-oi lua
Și i-oi ducea [3].

Făcare:

....să mă speli
De crîșcare,
De făcare [4].

Frigea și *fierbea*:

Fără cuțit te-or tăia,
Fără foc te-or frigea...,
Fără apă te-or fierbea [5].

Glăsa: Eu am prins a mă glăsa
Și-a striga [6].

Immărmura:

Cu cleștar te-am încleștat,
Cu marmură te-am îmmărmurat [7].

---

[1] *Ion Creangă*, XIII, 80.

[2] Marian, *Vrăji*, 213 (formele acestea se explică prin asocierea cu *îmbrăcat* și *desculțat*, de care sînt despărțite printr'un vers).

[3] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 81; cf. II, 67; Tocilescu, *l. c.*, 660.

[4] Marian, *Vrăji*, 179; *Immormîntarea*, 15; cf. *Rev. p. ist. arh. fil.*, VII, 191.

[5] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 154.

[6] Marian, *Vrăji*, 220.

[7] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 200; cf. 203, 204.

Impietra:

Nu le întorc
Pe pietre împietrate,
Nici pe lemne uscate [1].

Impleteca:

Cu picioarele late,
Împletecate [2].

Impungea:

Nu făcea carnea rea,
Că eu te-oi împungea [3].

Inapoi:

Cozile ţi-oi netezi,
Dragostele ţi-oi înapoi [4].

Inclești:

Sîngele i l-a strivit,
De fălci l-a încleştit [5].

Incuibi:

Nu te încuibi,
Nu te lăcătui [6].

Indrăgosta:

Cu dragoste-l îndrăgostă,
In aur şi argint îl suflă [7].

Limpeda:

.... să-l lăsaţi
Curat,
Limpedat
De toate răutăţile [8].

Mina (pentru *mînea*):

Acolo să mîneze,
Acolo să însereze [9].

---

[1] *Şezătoarea*, XI, 56; cf. 30.
[2] *Lumina pentru toţi*, III (1887), 561.
[3] Tocilescu, *l. c.*, 604.
[4] Ç. Gheorghiu, *Cal. fem. superst.*, 36.
[5] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 33.
[6] Marian, *Descintece*, 156; cf. *Tribuna*, 1893, 493.
[7] L. Costin, *Mărgăritarele Bănatului*, 45.
[8] *Şezătoarea*, XI, 50.
[9] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, II, 104.

Morsoci:

Ochii mi-a împăinjenit,
Carnea mi-a morsocit [1].

Ofila (a se):

Rău se ofilase,
Din vîrf se plecase [2].

Plîngea:

Taci, nu te văicăra
Și nu plîngea [3].

Prindea:

Fără picioare vor alerga,
Fără mîni te-or prindea [4].

Punea:

Fără linguri te-or mînca,
Fără străchini te-or punea [5].

Purceda:

M'am rugat...
Am purcedat [6].

Ridea:

Inaintea lui cînd ai rîdea
Mărgăritar înflorit ai revărsa [7].

Rupea:

Nu junghia,
Pînă s'o rupea [8].

Sdruncini:

Să-l sdrobească,
Să-l sdruncinească [9].

---

[1] *Ion Creangă*, III, 280.
[2] *Șezătoarea*, VII, 90.
[3] N. Păsculescu, *l. c.*, 146; cf. 149.
[4] D. Ionescu și A. Daniil, *l. c.*, I, 154.
[5] *Ibid.*, I, 155; cf. N. Păsculescu, *l. c.*, 133.
[6] *Rev. p. ist. arh. fil.*, VII, 183, 184.
[7] Laugier, *Sănătatea în Dolj*, 98.
[8] Tocilescu, *l. c.*, 1600; cf. 624, unde e greșit dat *rugea*.
[9] T. Pamfile, *Dușmani și prieteni ai omului*, 230.

Strîngea:

Că pe toate v'oi strîngea,
In căpățînă de cîne v'oi băga [1].

Temea:

Nu te temea,
Nu te 'ntrista [2].

Trăgea:

Cu mîna te-o trăgea,
Cu gura te-o descînta [3].

Trimitea:

In coadele mărilor v'oi băga,
La fetele împăratului v'oi trimitea [4].

Ungea:

Cu tămîie te-oi afuma,
Cu usturoi te-oi ungea [5].

Ușuri:

Boala s'o îndestulească,
Trupul [cutăruia] să se ușurească [6].

Chiar dacă nu se întîmplă să fie schimbată conjugarea, se dă verbului o terminație neobișnuită, d. e. cînd în loc de *bucură-te* se zice *bucurează-te*:

.... nici eu nu lăcrămez
Și bucurează-te [7].

Alte forme la fel:

Incetează și ascultează [8].

---

[1] D. Ionescu și A. Daniil, *l. c.*, I, 164.

[2] N. Păsculescu, *l. c.*, 113.

[3] D. Ionescu și A. Daniil, *l. c.*, I, 31; cf. 38.

[4] *Ibid.*, I, 21; cf. 164; *Tinerima rom.*, II (1899), 225; *Șezătoarea*, V, 48.

[5] E. Hodoș, *l. c.*, 36.

[6] Tocilescu, *l. c.*, 577.

[7] *Ibid.*, 659.

[8] *Ibid.*, 584.

Unde cînii nu lătrează,
Om cu suflet nu urmează [1].

Ce te văitezi,
Ce te căinezi [2]?

Să zbunesc,
Să răsăresc [3].

Te sileşte
Şi pe uşe le vîreşte [4].

Tot aşa de artificiale apar şi ciuntiri ale unor forme, numai pentru ca sfîrşituri de versuri să presinte oarecare potrivire:

Eu îţi cuvînt
Şi-ţi porunc [5].

Să mă spăl,
Să mă curăt,
Să mă limpăd [6].

Să se limpadă,
Să se curată [7].

Modificări constatăm şi în alt sens, anume cînd verbe intransitive sînt trecute printre cele transitive:

Il bolesc,
Il prăpădesc ...
Să-l boleşti,
Să-l prăpădeşti [8].

Nu vă poate cina,
Adăpa
Şi plimba [9].

---

[1] *Familia*, XXXII, 309.

[2] *Ion Creangă*, VIII, 212.

[3] Gaster, *Crestom.*, II, 137.

[4] Marian, *Vrăji*, 175.

[5] *Şezătoarea*, VI, 102 (probabil că descîntătoarea a zis *porînc*, cum se aude prin unele părţi *porînci*).

[6] Marian, *Vrăji*, 157; cf. 122, 124, 156.

[7] *Ibid.*, 154, 155.

[8] Tocilescu, *l. c.*, 576; cf. *Şezătoarea*, XI, 66.

[9] *Rev. p. ist. arh. fil.*, III, 385 ; cf. Marian, *Descîntece*, 69 ; Tocilescu, *l. c.*, 580; D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 200; II, 24, 101; *Familia*, XIX, 76; *Şezătoarea*, XI, 74.

Bine l-a cuvîntat [1].

Nu-l poate dormita [2].

Maica Precista...
... la rîul lui Iordan m'a mînecat [3].

Pe uliţa mare l-am plecat [4].

.... cutare nu ştie...
A te prînzi [5].

Sau cînd un verb intransitiv (ori şi transitiv) apare ca reflexiv:

Iute s'a alergat....
De grabă s'a alergat [6].

Aşa să se văicăreze
Şi să se suspineze [7].

Ţipîndu-se,
Văitîndu-se [8].

De se pătimia,
De se chirăia [9].

De altă parte, reflexive devin transitive:

Să n'o mai olicăiţi [10].

Puii-şi văiera
Că n'au ce mînca [11],

---

[1] *Graiul nostru*, I, 318.

[2] *Şezătoarea*, XII, 192.

[3] Tocilescu, *l. c.*, 684.

[4] N. Păsculescu, *l. c.*, 126.

[5] Tocilescu, *l. c.*, 580.

[6] T. Papahagi, *Gr. şi folkl. Maram.*, 142.

[7] N. Păsculescu, *l. c.*, 132.

[8] D. Ionescu şi Al. Daniil, I, 31; cf. Tocilescu, *l. c.*, 584 (tot acolo, 1609, forma *te ţipui*, cu o vagă apropiere de *te chirăi*); *Şezătoarea*, III, 193.

[9] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 114.

[10] Tocilescu, *l. c.*, 596.

[11] Marian, *Descîntece*, 252.

ori intransitive:

Și-a 'nceput a văicăra și olicăi [1].

Olicăind și tînguind [2].

Tot datorită rimei apare forma adverbială *cătin* (în loc de *cătinel*):

Tu ai venit...
Lin
Și cătin [3].

Un șir bogat îl formează derivatele (cîteva au fost relevate în cap. I) și mare parte din ele au înfățișare și mai bizară decît a unor cuvinte pe care le-am întîlnit mai înainte.

Uneori un substantiv masculin e derivat din forma feminină :

Năluc :

Crape ochii...
Nălucului [4].

Strig :

Strigul cu strigoaica [5].

Ca derivate substantivale din verbe etc. apar :

Căscat:

Intîlnitu-l-a un căscat
Cu gura căscată [6].

Ciup (din *ciupi*):

Cu ciupul să-l ciupești [7].

---

[1] *Ion Creangă*, II, 127.

[2] T. Bălășel, *l. c.*, I[II], 74.

[3] E. Hodoș, *Descîntece*, 25; oricît de controversată ar fi etimologia lui *cătinel*, nu ne putem gîndi că ar fi existat întîi un *cătin*, din care s'ar fi derivat *cătinel*; forma dată de Hodoș nu poate fi decît o falsă refacere.

[4] *Buciumul*, I (1925), n-rul 6.

[5] A. E. Michăilescu, *Crîmpeie din viața țăranului romîn*, București, 1904, 17, 18; *Ion Creangă*, III, 182.

[6] T. Pamfile, *Boli și leacuri*, 43.

[7] *Ion Creangă*, VI, 212.

Cunten (din *cunteni*; cf. exemplele citate pentru *cunteni* în cap. asupra formelor arhaice):

Te cunten cu cuntenul meu [1].

Descînt (= *descîntec*):

Descîntul meu
Și-al lui Dumnezeu [2].

Desmir și *desmirat* „deochetură“:

De-i desmirat
De desmir [3].

Ciuta-și linge vițelul,
Eu-mi ling copilul
De deochiat,
De desmirat [4].

Dolorit din vb. *dolori*, la rîndul lui derivat din *duroare* și cunoscut în Bihor [5]:

Mîntuească-se ...
De chinul de dolorit [6].

Genată (format după *sprîncenată*):

Genata cu genele [7].

Hăluite < *hală* (băn.) „duh rău, dușman al oamenilor“ (comp. blestemul: *du-te 'n hală*):

Bubă din hăluite,
Bubă din drăcuite [8].

---

[1] P. Hetcou, *Poesia pop. din Bihor*, 93; cf. 95.
[2] *Șezătoarea*, VI, 93.
[3] Ms. Reteganul (Bibl. Acad.) 4544, f. 70.
[4] V. Păcală, *Mon. satului Rășinari*, 248.
[5] *Conv. lit.*, XX, 1009.
[6] *Familia*, XXXIII, 237.
[7] *Doina*, I (1928), 145.
[8] E. Hodoș, *l. c.*, 49.

Infocat şi *bobotit*:

Ieşi, înfocatule,
Bobotitule [1].

Mir (din *mira*):

Să se mire de mirul ei ...
Şi mi-a pus ochi de mir [2].

Să fie de mirul voinicilor [3].

Să se rîză de mirul ei,
Să nu se mai mire de [cutare] [4].

Şi ţi-oi face sprîncene de mir,
Cine 'n ochi te-o vedea să se mire [5].

Năprătit „boală trimisă în calea cuiva" [4] :

Fugi...
Năprătite [6].

Obrîncă (din *obrinti*) :

Obrînca dela ea pleca [7].

Orbălţit:

Orbalţul de orbălţit [8].

Răsmirat (v. mai sus *desmir*, *desmirat*) :

... deochiatul,
Răsmiratul [9].

---

[1] *Ion Creangă*, II, 73.
[2] T. Bălăşel, *l. c.*, I[11], 18, 81.
[3] E. Hodoş, *l. c.*, 22.
[4] *Şezătoarea*, IV, 191.
[5] Laugier, *l. c.*, 98, 99.
[6] E. Hodoş, *l. c.*, 18.
[7] *Ibid.*, 56.
[8] Tocilescu, *l. c.*, 1521.
[9] E. Hodoş, *l. c.*, 18.

Roșata:

Roșata cu roșețele [1].

Secetos:

Cum nu poate...
Secetosul fără apă [2].

Spai (într'un descîntec de spaimă):

Fugi, spai,
Că te tai [3].

Strigoiat:

N'am suflat sufletul,
Ci strigoiatul:
Strigoi venit [4].

Ca adjective întîlnim:

Alămat „ferecat cu alamă" (v. mai departe, la verbe, *alăma*):

... cuțit ...
De alamă alămat [5],

și *alămat* (atestat, de altfel, și alteori [6]):

... cuțite alămite [7].

Brîncată (adăugat la *brîncă* fără să aibă un înțeles special, cum vom vedea că și alteori se formează asemenea derivate):

Brîncă brîncată,
Brîncă înveninată [8].

---

[1] *Doina*, I (1928), 145.

[2] Tocilescu, *l. c.*, 681; cf. 1551.

[3] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 199.

[4] E. Hodoș, *l. c.*, 15.

[5] *Tinerimea rom.*, II (1899), 225; cf. Tocilescu, *l. c.*, 576, 579, 581, 1612; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, II, 120, 155; Laugier, *l. c.*, 82, 92; N. Ionașcu și M. Mîndreanu, *Poesii pop. și descîntece*, Alexandria, 1897, 88; *Șezătoarea*, VIII, 112; XI, 66; *Arh. Olteniei*, VIII, 135.

[6] *Dicț. Acad.*, I, 92.

[7] *Șezătoarea*, XII, 181; cf. D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, II, 155; Laugier, *l. c.*, 82; *Ion Creangă*, IV, 195.

[8] Tocilescu, *l. c.*, 1543.

Bubată:

Bubă bubată [1].

Cățelită „ce se întinde, ce crește întins“:

Beșică cățelită [2].

Cîrnită:

De nas cîrnită [3].

Cuțitat și *încuțitat* (v. mai departe vb. *cuțita*):

Fugi, cuțit
Cuțitat [4].

Brîncă...
Cuțitată [5].

Bubă cuțitată [6].

Cuțit încuțitat [7].

Fetită:

... fată fetită [8].

Frigărită (v. derivatele verbale):

Frigare frigărită [9].

Frigurate:

Friguri, frigurate [10].

---

[1] I. Bîrlea, *l. c.*, 364; cf. *Ungaria*, I (1904), 377 (tot acolo și: *Botă botată*, prin asociere improvisată).

[2] Marian, *Descîntece*, 45.

[3] Marian, *Immorm.*, 16.

[4] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 146; cf. II, 120; T. Bălășel, *l. c.*, I'', 85; *Tinerimea rom.*, II (1899), 215 ; *Ion Creangă*, VIII, 210.

[5] G. Ciaușanu, G. Fira și C. Popescu, *Culegere de folklor din jud. Vîlcea*, 136.

[6] Tocilescu, *l. c.*, 1588 ; cf. D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 66.

[7] Laugier, *l. c.*, 92; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 150; II, 124.

[8] Ov. Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*, 283; cf. E. Hodoș, *l. c.*, 34.

[9] T. Pamfile, *Boli și leacuri*, 11.

[10] *Comoara satelor*, IV, 107.

Imbontit <*bont* :

... cuțit ...
Cu un vîrf
Imbontit [1].

Imborzată (din *borză*, ființă închipuită de descîntătoare că ar aduce unele boale):

Borza îmborzată [2].

Imbotită (după context, nu poate fi decît un derivat din *bot* și însemnînd „cu botul, cu gura legată, să nu mai poată vorbi"):

M'am văzut rău îmbotită
Și rău gîrbovită,
De picioare 'mpiedecată,
De gură legată [3].

Imbumbit „îmmugurit":

... păduri îmbumbite [4].

Inciutată:

...ciute
Inciutate [5].

Ingurgușată „ascuțită, țuguiată":

La cea piatră îngurgușată [6].

Ingușterat:

Guștер îngușterat [7].

---

[1] Tocilescu, *l. c.*, 1147.

[2] Marian, *Descîntece*, 231, 232; *Nașterea*, 35.

[3] *Familia*, XI, 65.

[4] T. Bălășel, *l. c.*, II[II], 17, 135.

[5] *Rev. p. ist. arh. fil.*, VII, 166; cf. *Anal. Ac. rom.*, s. a 2 a, t. V, 169.

[6] I. Bîrlea, *l. c.*, 366.

[7] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, II, 81.

Iniutate:

Iniutate
Și 'nfocate [1].

Insăbiate:

Săbii însăbiate [2].

Insăgetate (v. mai departe *însăgeta*):

Cu nouă săgeți însăgetate [3].

Insînzienată (derivat din *Sînziene*, în legătură cu obiceiuri la această sărbătoare [4]):

Doamnă însînzienată [5].

Intăciunată :

Bubă întăciunată [6].

Intulbinată < *tulbină* „vîrtej de apă, bulboană" (v. dicț. lui Tiktin):

Bubă grăbitoare...
Bubă vrăjmașe,
Bubă 'ntulbinată [7].

Țeapă turbată,
Țeapă 'ntulbinată [8].

*Inviforniță*t:

Voi, oameni abrași
Și femei înviforniță*t*e [9].

---

[1] Marian, *Sărbătorile*, III, 219, 220.
[2] Tocilescu, *l. c.*, 1613.
[3] D. Lupașcu, *Med. babelor*, 14; cf. Laugier, *l. c.*, 80, 92.
[4] Cf. T. Pamfile, *Sărb. de vară*, 91.
[5] *Șezătoarea*, III, 204.
[6] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 31.
[7] *Comoara satelor*, I, 16.
[8] *Ibid.*, III, 129.
[9] *Rev. p. ist. arh. fil.* VII, 187.

Invișinit :

Un vișin învișinit [1].

Junit:

... june junit [2].

Lumit și *numit* „cunoscut în lume, vestit“:

De toată lumea să fie văzut,
De toată lumea lumit
Și cunoscut și auzit [3].

De toată lumea cinstită,
De toată lumea numită ...
Și m'am dus în tîrguri vestite
Și 'n tîrguri numite [4].

Mărăcinată:

... i-o întorc ...
Inghimpată ...
Mărăcinată [5].

Mărinată (dela numele boalei *mărin*):

Vătămătură mărinată [6].

Mătric(e)ată (tot un derivat din nume de boală, *mătricea*):

Mătrice mătricată [7].

Mătrice mătriceată [8].

---

[1] *Comoara satelor*, II, 40.

[2] Ov. Densusianu, *Gr. din Țara Hațegului*, 283.

[3] *Șezătoarea*, X, 46; cf. Tocilescu, *l. c.*, 681.

[4] N. Păsculescu, *l. c.*, 132, 133. Pentru *numit* „vestit“, cf. G. Ciaușanu, G. Fira și C. Popescu, *l. c.*, 183. Forma *lumit* se explică sau prin contaminarea lui *numit* cu *lume* sau direct din *lumi*, pentru *numi*, cum se aude prin unele părți (Candrea-Densusianu, *Dicț. etim.*, 1258).

[5] T. Bălășel, *l. c.*, I[II] 125 ; cf. Tocilescu, *l. c.*, 1548.

[6] Marian, *Descîntece*, 254.

[7] Tocilescu, *l. c.*, 1578; A. Țiplea, *Poesii pop. din Maramureș*, 98; *Tinerimea rom.*, II (1899), 221 ; *Șezătoarea*, XXIV, 63; *Ion Creangă*, VI, 149; *Anuarul Arh. de folkl.*, I, 206 ; Ms. Reteganul (Bibl. Academiei) 4544, f. 38.

[8] Tocilescu, *l. c.*, 1577; Laugier, *l. c.*, 82; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 160; *Tinerimea rom.*, II (1899), 226.

Moimată < *moimă* „maimuţă“:

Moimă moimată [1].

Necocoşită şi *nepîrcită*:

Nouă puici necocoşite,
Nouă iede nepîrcite [2].

Nevîrcolat „nesucit, neturburat“ [3]:

De-i deochiată
De fată curată,
Necurată,
Cu inima nevîrcolată ...
... bărbat ...
Cu inimă nevîrcolat [4].

Noroită:

[In] noroi noroită [5].

Orbălţat, *orbălţit*:

Beşică orbălţată [6].

Orbalţ orbălţit [7].

Păcurită:

Şi alte femei să i se pară
Păcură păcurită [8].

---

[1] T. Papahagi, *Graiul şi folkl. Maram.*, 125 ; I. Bîrlea, *l. c.*, 354 ; *Anuarul Arh. de folkl.*, I, 205.

[2] *Comoara satelor*, V, 17.

[3] Cf. *învîrcoli* „a suci, a întoarce“, *vîrcol* „răsucire“, la G. Ciauşanu, G. Fira şi C. Popescu, *l. c.*, 172.

[4] *Şezătoarea*, XXIII, 22.

[5] *Ion Creangă*, II, 90.

[6] Marian, *Descîntece*, 45.

[7] *Şezătoarea*, XIX, 169.

[8] Laugier, *l. c.*, 99.

Păjurată și *împăjurată*:

Pajură păjurată ...
Pajură împăjurată [1].

Pelinat:

Guștер înveninat,
Guștер pelinat [2],

și *împelinat, neîmpelinat*:

Tu pelin
Impelinat [3].

Nesărate,
Neîmpelinate [4].

Piersecată „de coloarea piersecei“:

Bubă piersecată [5].

---

[1] Marian, *Sărbătorile*, I, 129; forma a doua se întîlnește și alteori: Marian, *Vrăji*, 36, 37, 39; N. Păsculescu, *l. c.*, 141; I. Pop Reteganul, *Starostele*, 9; *Șezătoarea*, VIII, 113; XV, 60; XXIV, 112.

[2] Laugier, *l. c.*, 90.

[3] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 128; cf. Laugier, *l. c.*, 80.

[4] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 127.

[5] *Grai și suflet*, V, 61. Altfel trebue înțeleasă aceeași formă dela Tocilescu, *l. c.*, 1579:

Viță de vie piersecată,
Peste gard aruncată;

deoarece la pag. următoare o variantă ne dă:

Viță de vie tăiată,
Pe gard spînzurată,

și la pag. 1527 găsim:

Viță tăiată, piersecată,
Peste gard aruncată,

piersecată nu poate însemna decît „tăiată“ și trebue pus alături de *prisăci* etc. pe care l-am relevat la seria de forme și înțelesuri vechi.

Plăselat şi *împlăselat*:

Cuţit...
Plăselat [1].

Tu, cuţit lat,
Implăselat [2].

Precleţit (adică: *procleţit* „blestemat, afurisit"):

Deochi precleţit [3].

Pupuiată „cocoţată":

Şade fată pupuiată
Pe un vîrf de piatră [4].

Roibată şi *răchiţată* (acesta derivat, în legătură cu coloarea roşie, din *răchiţea*, *răchiţele* „vaccinium oxycocos" [5]):

Bubă roibată,
Bubă răchiţată [6].

Rugit:

Cu rug rugit te-oi alunga [7].

Uimată:

Uimă uimată [8].

Urată:

... ură urată [9].

---

[1] Tocilescu, *l. c.*, 576; cf. 579, 581; *Şezătoarea*, XI, 66.

[2] Tocilescu, *l. c.*, 580; cf. *Şezătoarea*, X, 105; XI, 66.

[3] *Graiul nostru*, I, 297; comp. *să se precleţească*, tot într'un descîntec: *Ion Creangă*, II, 71.

[4] I. Bîrlea, *l. c.*, 367.

[5] Z. Panţu, *Plantele*, ed. a 2-a, 241.

[6] *Grai şi suflet*, V, 62.

[7] El. Niculiţă-Voronca, *Dat. şi cred.*, 474.

[8] I. Bîrlea, *l. c.*, 353, 354; cf. *Ungaria*, I (1904), 377.

[9] *Anuarul Arh. de folkl.*, I, 209.

Usturoiat (v. derivatele verbale):

Pipărat,
Usturoiat [1].

Văduvită :

... văduvă văduvită [2].

Vetricată < *vetrice*, cum e numită prin unele părți boala *mătricea* [3], prin confusiune cu numele plantei *vetrice* care se întrebuințează la această boală ; prin aceeași asociere *vetricei* i se zice la Moți *mătrice* [4] ; comp. mai sus *mătricată*:

Vetrice vetricată [5].

Viforat :

Vifor viforat [6].

Foarte numeroase sînt și derivatele verbale:

Alăma:

Cuțit, cuțitașule,
De cînd te-am alămat [7].

Aluăți :

Cu nouă chei aluățește
Și cu nouă plămădește [8].

---

[1] P. Pîrvescu, *Hora din Cartal*, 61 ; cf. Marian, *Vrăji*, 137; *neusturoiat*: Tocilescu, *l. c.*, 577.

[2] E. Hodoș, *l. c.*, 18, 34.

[3] Cf. D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 153 ; II, 126 ; *Suflet oltenesc*, I, 57 ; *mătrice, cerbice* din *Ion Creangă*, I, 117, e de sigur o greșeală în loc de : *m., vetrice*.

[4] Z. Pantu, *Plantele*, ed. a 2-a, 172.

[5] Laugier, *l. c*, 82.

[6] T. Bălășel, *l. c.*, 1[II], 103 ; cf. G. Ciaușanu, G. Fira și C. Popescu, *l. c.*, 136; *Graiul nostru*, I, 23; și *viforit*, întrebuințat și alteori : Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 31; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 168, 225.

[7] Tocilescu, *l. c.*, 691.

[8] V. Păcală, *Monogr. satului Rășinari*, 246.

Bosurca (< *bosoarcă*, *bosorcaie* „vrăjitoare“) „a fermeca, a vrăji“:

Viţelul l-a bosurcat [1].

Bucăli „a se ajuta la îmbucat, la mîncare, a putea mesteca“:

Eu să mă bucălesc cu dinţii
Şi cu măselele [2].

Buciumi (şi: *a se*) „a (se) face, a (se) întări ca buciumul“:

Pulpa ei o măriţi,
Ţîţele-i le buciumiţi [3].

Pulpa să se buciumească [4].

Cănţi „a prosti, a zăpăci“ (<*cant* „prost“, v. *Dicţ. Acad.*, s. v.):

... mi-i tonteşti
Şi mi-i cănţeşti [5].

Căvăla „a cînta din caval“:

Cu cavalul căvălai [6].

Cocini (*a se*) „a se adăposti, a-şi face culcuşul într'o cocină“:

Aicia nu te cocini,
Nu te sălăşlui [7].

---

[1] I. Bîrlea, *l. c.*, 377.
[2] T. Papahagi, *Gr. şi folkl. Maram.*, 125.
[3] *Ibid.*, 136.
[4] Ms. Reteganul (Bibl. Acad.) 4544, f. 55.
[5] Tocilescu, *l. c.*, 683.
[6] *Şezătoarea*, XI, 69.
[7] I. A. Candrea, *Gr. din Ţara Oaşului*, 41.

Crucișa „a face semnul crucei peste ceva“:

Cu crucea vă crucișai [1].

Cuțita „a împunge cu cuțitul, a da junghiuri“; ca trans. „a împunge pe cineva cu împunsături ca de cuțit, a-l face să sufere de junghiuri“; ca refl. „a se înfige ca un cuțit, a pricinui junghiuri“:

Nu junghia,
Nu cuțita [2].

Nu-l junghia,
Nu-l cuțita [3].

Acolo să te cuțitezi [4].

Des întrebuințat e și compusul *încuțita*:

Nu încuțita [5].

L-a 'ncuțitat [6].

Ca derivat din *cuțitoi* apare *cuțitoia* și *cuțitoi*:

Nu cuțitoia [7].

Cu cuțitoaia te-oi cuțitoi [8].

---

[1] E. Hodoș, *l. c.*, 29.

[2] Tocilescu, *l. c.*, 562, 1574; cf. Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 125; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 63; D. Ionescu-Buzău, *Micul magasin de med. pop.*, 418, 419; G. Ciaușanu, G. Fira și C. Popescu, *l. c.*, 136; *Graiul nostru*, I, 137; *Șezătoarea*, VIII, 112, 113; XI, 31, 33, 53; XII, 186, 187; XIV, 100.

[3] Tocilescu, *l. c.*, 559; cf. 581, 582, 628, 1581; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 44, 153, 194; II, 119; cf. 157; *Șezătoarea*, X, 106, 107; XII, 188.

[4] T. Pamfile, *Boli și leacuri*, 19.

[5] Tocilescu, *l. c.*, 556; cf. D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 52, 197; Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 19, 45, 82; T. Pamfile, *Boli și leacuri*, 28 (cu înțelesul de „a prinde în cuțite“); *Șezătoarea*, X, 45; XI, 32; XII, 187.

[6] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 117; cf. II, 157; E. Bucuța, *Românii dintre Vidin și Timoc*, 125, 126; *Arh. Olteniei*, V, 363; *Izvorașul*, VII, n-rele 7-8, p. 20; *Ion Creangă*, VIII, 326.

[7] T. Bălășel, *l. c.*, I[II], 46.

[8] *Ion Creangă*, VI, 242; cf. 46; T. Bălășel, *l. c.*, I[II], 50, 54; *Doina*, I (1928), 84.

Nu te cuţitoia [1].

Deli, derivat curios din *deal*, cu înţelesul de „a se sui (ca pe un deal“):

In cap săriră,
In cap deliră [2].

Drîmboia „a cînta din drîmboi“:

Nu te duce
Să-i cimpoi,
Să-i drîmboi [3].

Fîntîni „a curge ca dintr'o fîntînă“:

Să izvorească cum izvoresc izvoarele,
Să fîntînească cum fîntînesc fîntînile [4].

Frămînturi (din contaminarea lui *frămînta* cu *frînturi* sau *fărîmături*):

Şi oasele i le zobi,
Le frămînturi [5].

Frigări şi *frigăra*:

Cu frigarea să-l frigăreşti [6].

Cu frigarea te-am frigărat [7].

---

[1] T. Bălăşel, *l. c.*, II, 43.

[2] *Şezătoarea*, VI, 97.

[3] E. Hodoş, *l. c.*, 61.

[4] T. Papahagi, *Gr. şi folkl. Maram.*, 129.

[5] Tocilescu, *l. c.*, 570.

[6] N. Păsculescu, *l. c.*, 136; cf. T. Pamfile, *Cerul şi podoabele lui*, 11; *Familia*, XXXVII, 295; *Şezătoarea*, X, 21; *Ion Creangă*, VI, 91; *Rev. crit.-lit.*, V, 88, 89.

[7] *Şezătoarea*, XI, 33.

Gherăi (< *ghiară*) „a sgăria“ :

Cu ghiarele să-l gherăeşti [1].

Iesca:

Cu iasca o iescai [2].

Igna, derivat fantesist din *Ignat* şi părînd să însemne „a se îngrăşa de Ignat“:

Cum n'a mai ignat porcul
Cu untură dela Ignat [3].

Insomna :

Că-l însomnează,
Că-l înfricoşează [4].

Iordăni, formaţiune independentă de cea obişnuită şi avînd înţelesul de „a îmmuia în apa Iordanului“.

La rîul lui Iordan îl ducea
Şi-l băga 'n rîu
Pînă la brîu,
Il iordănia [5].

Izda „a da boala de izdat“; ca refl. „a se bolnăvi de izdat“:

Fugi, izdate
Blestemate,
Nu izda [6].

Atunci să se mai izdeze [cutare] [7].

---

[1] E. Hodoş, *l. c.*, 7; A. Nour, *Descîntece şi vrăji*, 35; *Arh. Olteniei*, IV, 455; *Izvoraşul*, V, n-rele 2-3, p. 12; *Ion Creangă*, III, 277 (*gherăni*). Aceeaşi formă (*Nu te mai gherăia*) în *Descîntece*, 60, publ. de A. Nour, trebue interpretată altfel: e în loc de *nu te mai chirăi* (în terminaţie influenţat de *ţipa*, ce precede). In *Şezătoarea*, XXV, 81, găsim: *Cu gherăle să-l zgherăţi*, deci *gherăi* contaminat cu *sgăria*.

[2] *Conv. lit.*, XXV, 355.

[3] T. Bălăşel, *l. c.*, I[II], 109.

[4] E. A. Michăilescu, *Crîmpeie din vieaţa ţăr. rom.*, 21.

[5] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, II, 16 ; *Conv. lit.*, XXVII, 870.

[6] E. Hodoş, *l. c.*, 28; cf. *Familia*, VI, 555.

[7] Tocilescu, *l. c.*, 628.

Lămosti <*lamoste*[1]:

Să nu-l mai lămostiți,
Să nu-l mai molești[2].

Limba „a atinge, a curăți cu limba“:

... cu limba voi limba[3].

Mierii „a face *mieriu*, de coloare albastră“:

Săpați-i sgaiba ce coace...
Ce mierește,
Ce vinețește[4].

Mili (*a se*) „a i se face milă, a se milostivi“:

Buna Precista...
Tare rău se cruci
Și de mine se mili[5].

Mîneca „a șterge cu mîneca“:

Cu mîneca le mînecai[6].

Molitvi „a deslega de păcate spunînd o molitvă“:

Hristos te-a molitvit[7].

---

[1] V. Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 97; N. Leon, *Ist. nat. med.*, 135; A. Nour, *Desc. și vrăji*, 59. Se zice și *lămostează*, cum îmi comunică D-ra Maria I. Dumitrescu, după informații pe care le-a putut avea din jud. Teleorman; în timpul războiului soldații de pe valea Dunării numiau *lămostează* „gripa“. *Lamoste* e bulg. *mlamosъ* „boală de copii, cu călduri mari, cu erupțiuni“ (terminația a fost schimbată după derivatele în *-oste*).

[2] Tocilescu, *l. c.*, 645.

[3] N. Georgescu-Tistu, *Folkl. din jud. Buzău*, 32; cf. E. Hodoș, *l. c.*, 52.

[4] *Comoara satelor*, III, 67.

[5] *Arh. Olteniei*, IX, 62; cf. D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 125; e dat și în glosarul din Vîlcea publicat de G. Ciaușanu, G. Fira și C. Popescu, *l. c.*, 179, dar probabil ca auzit în vre-un descîntec, pentru că nu știu să fie întrebuințat în vorbirea obișnuită din Oltenia.

[6] *Izvoraşul*, V, n-rul 1, p. 20.

[7] I. Bîrlea, *l. c.*, 347; cf. *Familia*, XXXII, 142.

Mușchia „a pune să stea în mușchi (planta)“:

In mușchi te-am mușchiat
Și 'n piatră te-am băgat [1].

Nemuri (*a se*) <*neam* „a se înrudi“:

Hai, ne-om încuscri
Și ne-om nemuri [2].

Ochena „a fixa cu privirea pe cineva“:

In ochi mă ochenară [3].

Orbălți și *orbălța* „a pricinui umflături ca de orbalț“:

Nu obrinti,
Nu orbălți [4].

Orbalțul orbalță ...
... nu orbălța [5].

Paloși în versul:

Din guriță palosind [6]

pleacă dela comparația cu mișcările într'o parte și alta ale paloșului.

Plăsela:

Cuțit, cuțitașule,
De cînd ...
...te-am plăselat [7].

---

[1] E. Hodoș, *l. c.*, 50; aceeași formă, probabil, alterată și cu înțelesul de „a prinde mușchi“, la D. Lupașcu, *Med. bab.*, 43 :

In crăpăturile pămîntului să mușteinească.

[2] Marian, *Nașterea*, 363; cf. 364.
[3] *Ion Creangă*, VIII, 325; cf. 326.
[4] *Șezătoarea*, VI, 99; cf. *Ion Creangă*, VI, 147.
[5] *Ion Creangă*, XIII, 80.
[6] Tocilescu, *l. c.*, 674.
[7] *Ibid.*, 691.

Pocita <pocit:

... ne ducem ...
Să-l săgetăm
Şi să-l pocităm ...
Să-l săgetaţi
Şi să-l pocitaţi [1].

Prănica <pranic „maiul cu care se bat rufele" :

Cu pranicul prănica-te-oi [2].

Pricăzi <pricaz (deci formaţiune directă din *pricaz*, spre deosebire de *pricăji*) :

Cu pricazul să-i pricăzeşti [3].

Răcăni <răcănel:

Nu răcăni ca broaştele [4].

Răspînti (a se) <răspîntie:

Cum se răspîntesc drumurile,
Cum se răspîntesc hotarele [5].

Rîhni:

Cu rîhna rîhnit-a [6].

Roua (a se):

Cu roua să se rouază [7].

---

[1] *Ion Creangă*, V, 271.

[2] I. Bîrlea, *l. c.*, 339.

[3] *Ion Creangă*, VII, 117 ; la Marian, *Descîntece*, 137: *Cu pricazul pricăjit-a.*

[4] T. Bălăşel, *l. c.*, II[a], 142; cf. 144.

[5] *Arh. Olteniei*, VII, 518.

[6] Marian, *Descîntece*, 137; cf. D. Lupaşcu, *Med. babelor*, 44.

[7] T. Papahagi, *Gr. şi folkl. Maram.*, 138.

Săbia:

Nu junghia,
Nu săbia [1].

Secura:

Cu securea te-oi secura [2].

Șoimi „a porni șoimii spre vînat“ și, de aici, înțelesul figurat aplicat la o boală ca să fie urmărită, împiedecată de a mai face rău (reminiscență din vremea cînd șoimi se întrebuințau la vînat):

Plecat-au nouă oameni albi...
La pădurea albă,
Să șoimească șoimi albi;
Voi, nouă oameni albi,
Nu vă duceți
La pădurea albă,
Să șoimiți șoimi albi,
Ci vă duceți la [cutare],
Să-i șoimiți vătămăturile [3].

Strigoia „a vrăji“:

Pe [cutare]...
L-a strigoiat [4].

Țepoi (*a se*) „a sta drept în sus“:

Urechile s'or țepoi [5].

Tocila:

Cu tocilătorul te-oi tocila [6].

---

[1] Marian, *Descîntece*, 40; cf. 41, 45, 46.
[2] *Șezătoarea*, VII, 55.
[3] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 182.
[4] *Familia*, XXVII, 532.
[5] *Floarea darurilor*, II, 140.
[6] I. Bîrlea, *l. c.*, 337.

Tonti:

Să-l tontești,
Să-l zăpăcești [1].

Toporî:

Cu nouă topoare-l toporîți [2].

Totîlca „a cînta din totîlcă" (fluier făcut din coaje de salcie [3]):

Cu totîlca
Totîlcai [4].

Urdura „a da urdori":

Nu urdura [5].

Usturoia și *usturoi*:

Cu usturoi te-am usturoiat [6].

Cu usturoi te-oi usturoi [7].

Vina <*vînă*:

Ca vîna vîna,
Ca izvorul izvora [8].

Vultura:

Cu vulturul i-oi vultura [9].

---

[1] Tocilescu, *l. c.*, 667; cf. 683; *Apărătorul sănătății*, VI, 110 (*tonți*).

[2] *Ion Creangă*, VI, 46; VIII, 153; cf. T. Bălășel, *l. c.*, I", 50; *Șezătoarea*, XI, 40.

[3] G. Ciaușanu, G. Fira și C. Popescu, *l. c.*, 205.

[4] Laugier, *l. c.*, 99.

[5] *Gaz. poporului* (Timișoara), II, n-rul 45.

[6] Tocilescu, *l. c.*, 1521; cf. 1602; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 77; *Șezătoarea*, XII, 185, 193.

[7] *Șezătoarea*, XIV, 107; cf. *Ghilușul*, II, n-rele 11-12, p. 19.

[8] *Ion Creangă*, VI, 151.

[9] E. A. Michăilescu, *Crîmpeie din viața țăr. rom.*, 22; cf. *Ion Creangă*, III, 144.

Ca derivate adverbiale avem de însemnat numai formele curioase (< *cucuruz, buburuz*):

De-a-cucuruzata,
De-a-buburuzata [1],

şi întrebuinţarea lui *zugrav* ca adverb :

Şi vom chiti
Şi zugrăvi
Mai zugrav de cum a fost [2].

O serie ce ne duce iarăşi spre multe exemplificări e aceea a derivatelor cu sufixe. Unele din ele (v. suf. *-aş, -el, -ică, -ior, -iţă, -uţ*) se încadrează printre formele care am văzut că apar cu acea expresivitate ce se întîlneşte de atîtea ori în descîntece. Pentru diminutive descîntătoarele au o deosebită predilecţie, deoarece asemenea derivate răspund, de o parte, la intenţia lor de a arăta cum împărtăşesc suferinţele acelora care recurg la ajutorul lor şi pe care caută să-i mîngîie, iar, de alta, la gîndul de a atenua răul pe care-l aduce o boală, de a îmblînzi pornirile vre-unui duh rău, şi de aceea ele găsesc mereu cîte un cuvînt care li se pare că ar avea darul să slăbească puterea boalelor. Cu alt caracter de expresivitate se înşiră augmentativele (v. suf. *-oi*) — mai rare, de altfel, decît diminutivele —, ele fiind datorite intenţiei de a arăta cu cîtă îndîrjire se năpustesc asupra omului duşmanii sănătăţei.

Ca şi alte ori, precumpănesc derivatele substantivale şi adjectivale, cu sufixele:

-aie: *gheraie* <*ghiară*:

Scoate-ţi gheraiele,
Piraiele (= piroanele) [3].

---

[1] Bîrlea, *l. c.*, 365.
[2] E. Hodoş, *l. c.*, 44.
[3] *Graiul nostru*, I, 90.

-ană : *strecurană, picurană* (formaţiuni de tot artificiale, într'un descîntec de mătrice, din *strecura, picura* [1]) :

Strecurană,
Picurană [2].

-anie: *suflanie* „suflare, tot ce are suflet, fiinţă“ (format după *dihanie*):

Să rîdă toată lumea,
Toată suflania [3].

-ar : *beşicar* (alături de *furnicar*, într'un descîntec de „beşica cea rea“) :

A făcut o masă mare
Şi-a chemat toţi furnicarii,
Toţi beşicarii [4].

bolundar <*bolund*:

Friguri bolundare,
Friguri, boale de lingoare [5].

capular şi *crucelar* (tot improvisări verbale curioase, provocate de versul anterior în care apar *cap* şi *cruce*):

... te fac cruce şi bisericuţă la cap;
Capular la stînga,
Crucelar la dreapta [6].

---

[1] Trebue explicată prin asociere cu *pica, picura*, pentru că d. e. într'un alt descîntec de mătrice, D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 160, se spune:

Mătrice
Mătriciată,
Din cer picată.

[2] *Şezătoarea*, IV, 21.

[3] Tocilescu, *l. c.*, 543; cf. 544.

[4] *Ibid.*, 1513.

[5] *Şezătoarea*, V, 144.

[6] *Tudor Pamfile*, II, 40.

costărar (pentru *cositorar* <*cositor*) „spoitor de căldări“:

Toți costărarii te cumpărară,
Toate căldările, tigăile le spoiră [1].

găinar, *gîscănar* și *curcănar* „coteț pentru găini etc.“:

A plecat Dobrița
Cu măturița
Să mature găinarul cu găinile,
Gîscănarul cu gîștele,
Curcănarul cu curcile [2].

Sîmcar (<*samcă*), *potcar* (<*potcă*), *săpornicar* (der. din rus. *sopernikъ* „duşman“):

Am întîlnit Samca cu Sîmcarii,
Potca cu potcarii,
Săpornița cu săpornicarii [3].

urzar:

Pe urzar am urzit-o [4].

-ăreață: *uimăreață*, *drumăreață*:

Uimă, uimăreață,
Ia-te pe drumăreață [5].

-ărie: *mărărie* „livadă cu meri“:

Cum se plămădește
Măru 'n mărării,
Varza 'n vărzării [6].

---

[1] Tocilescu, *l. c.*, 653.
[2] *Ion Creangă*, VI, 150.
[3] N. Păsculescu, *l. c.*, 146.
[4] *Șezătoarea*, XI, 44.
[5] A. Gorovei, *Desc. Românilor*, 411.
[6] Laugier, *l. c.*, 78.

porcărie „coteţ de porci“ şi *şerpărie* „loc unde stau şerpii“:

... dela nouă porcării,
Dela nouă şerpării,
Dela nouă brutării [1].

-ariţ: *codariţe* <*coadă*:

De le-au deochiat pasările,
Pice-le codariţele [2].

lungariţ:

Şopîrlariţă
Lungariţă [3].

orbariţă (înţelesul nu poate fi precisat):

Bubă cu orbariţă [4].

-aş: *bălăuraş* şi *auraş*:

Te faci un bălăuraş
Cu solzi de auraş [5].

bărbiaş (format prin asociere cu „bărbia“ toporului):

Toporaş,
Bărbiaş [6].

ciumaş şi *pocitoraş*:

Şi vede ciumaşi
Cu ciumaşi,
Pocitori cu pocitoraşi [7].

---

[1] Tocilescu, *l. c.*, 684.
[2] Bîrlea, *l. c.*, 329.
[3] *Ibid.*, 356.
[4] Tocilescu, *l. c.*, 617.
[5] *Ion Creangă*, II, 94.
[6] Laugier, *l. c.*, 65.
[7] Marian, *Descîntece*, 188; cf. 189.

furnicăraș:

Bună dimineața, furnicăraș,
Și vouă furnicilor [1].

găuraș „care stă prin găurile munților“:

Nouă găurași
Dela munte coborîră [2].

gunoiaș:

Tu gunoi,
Gunoiașe [3].

holeraș (într'un descîntec de viermi la care se descîntă cu o creangă de holeră):

Holeraș de primăvară,
Scoate viermii din rană-afară [4].

muierașe:

Voi oameni, omenași,
Muieri, muierașelor [5].

ungeraș <*uger*:

... lăptișorul să i-l adune
Și în ungeraș să i-l vîre [6].

vîlvaș <*vîlvă*:

Nouă săgetași
Cu nouă vîlvași [7].

-atic: *cățelatic*:

... am nouă căței cățelatici [8].

---

[1] *Ion Creangă*, IX, 204.
[2] Bîrlea, *l. c.*, 348; cf. 349.
[3] Tocilescu, *l. c.*, 665.
[4] I. C. Beldie, *La cislă*, 99.
[5] *Șezătoarea*, IV, 191.
[6] *Ion Creangă*, II, 94.
[7] *Grai și suflet*, V, 52.
[8] *Șezătoarea*, XXIV, 92.

desmiratic „care deoachie“ (v. mai sus *desmir*), *săgetatic*, *desbumbatic* (înţeles neclar), *căşunatic* „care căşunează o boală“ :

Acesta-i desmiraticul,
Acesta-i săgetaticul,
Acesta-i desbumbaticul ;
Greu e iernaticul,
Mai bun e văraticul ...
Aşa să crăpe ...
Ochii săgetaticilor,
Ochii căşunaticilor [1].

-ău : *spinărău* (nume dat şarpelui):

Spinărău, spinărău,
Ce şezi trist şi mîhnit? [2].

-că: *faraoancă* :

Nouă faraoni
Cu nouă faraoance [3].

Irodianca :

Numai Irodianca nu era [4].

-ciune : *borîciune*:

Aşa să mă speli pe mine..
De urîciune,
De borîciune [5].

pîrîciune:

Urîciunea,
Pîrîciunea [6].

---

[1] *Ungaria*, I (1904), 378.

[2] N. Leon, *Ist. nat. med.*, 108.

[3] E. A. Michăilescu, *Crîmpeie din viaţa ţăr. rom.*, 25.

[4] Marian, *Vrăji*, 163, 165.

[5] Păsculescu, *l. c.*, 128; cf. 129; A. Gorovei, *Desc. Rominilor*, 291; *Ion Creangă*, VI, 336 ; *bolăciunile*, rîmînd cu *urîciunile*, într'un descîntec tipărit în Familia, XXXVII, 235, e aceeaşi formă, dar schimbată sub influenţa lui *boală*.

[6] Păsculescu, *l. c.*, 123.

-eală: *corneli* <*corn*, formaţiune tot aşa de ciudată ca şi altele, provocată de rimă:

S'au lovit cornelile,
S'au curăţit roşelile [1].

întuneceală:

Ameţeală,
Intuneceală [2].

pietreală, deşi sensul lui nu reiese tocmai clar din context, pare să fie derivat din *piatră*, însemnînd „ce se întăreşte ca piatra“:

Obrinteala, pietreala [3]...

pofteală şi *rîmneală*:

Aplecate din pofteală,
Aplecate din rîmneală [4].

răsăreală „tresărire“:

... a-l lecui
De ameţeli,
De răsăreli [5].

rătuteală „turburare a minţei“:

Cuţit din sfinte cu rătuteală [6].

scîrbeală:

Scîrbeală din mîncare.
Scîrbeală din culcare,
Scîrbeală din băutură [7].

---

[1] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 121.
[2] *Şezătoarea*, V, 144.
[3] Georgescu-Tistu, *Folkl. din jud. Buzău*, 35.
[4] *Ion Creangă*, IX, 50.
[5] T. Bălăşel, *l. c.*, I[II], 139.
[6] Laugier, *l. c.*, 93.
[7] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 22; *Ion Creangă*, II, 74.

sgîrceală:

Sgîrcelile,
Pocelile [1].

urală (pentru *ureală*) „faptul de a urî“:

Dela el să piară
Spaimă şi urală [2].

zălezeală „ce face să clocească o boală“:

Luat-au zălezeala,
Luat-au ameţeala [3].

zobeală (<*zobi*), alături de *fărîmeală*, are acelaşi înţeles: „ce face să te simţi sdrobit, sfîrşit de boală“:

Cu zobeala,
Cu fărîmeala,
Cu fîrşeala [4].

-ean: *bîlcean* „cel care se duce la un bîlci“:

Impărţirăm turta
Cu toţi drumaşii,
Cu toţi bîlcenii [5].

miezean „care stă la mijloc“, format după *lăturean* „care locueşte la marginea unui sat“:

Pe toţi miezenii
Şi pe toţi lăturenii [6].

---

[1] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 45.
[2] *Familia*, XXXII, 20.
[3] *Ibid.*, XXXVII, 234.
[4] *Şezătoarea*, X, 91; cf. Tocilescu, *l. c.*, 654, 655.
[5] *Apărătorul sănătăţei*, II, 264.
[6] Marian, *Leg. Maicei Domnului*, 325.

-easă : *bătătureasă* „stăpîna unei bătături, unei curți“ :

Dela vecine,
Dela streine,
Dela bătătureasă bună [1].

brînculeasă :

S'a 'ntîlnit cu brîncoiul,
Cu brînculeasa [2].

deochetoreasă, *rîmnitoareasă* și *poftitoreasă*:

Cu deochetorul,
Cu deochetoreasa ...;
Cu rîmnitorul,
Cu rîmnitoreasa;
Cu poftitorul,
Cu poftitoreasa [3].

flecăreasă:

Dela cîrciumăreasă,
Dela flecăreasă [4].

Gereasa:

S'a 'ntîlnit cu Ger împărat,
Cu Gereasa împărăteasa [5].

înălteasă (iarăși un derivat, de circumstață, din *înalt*, adus de cuvîntul care urmează în rimă):

Ce 'nălteasă,
Impărăteasă ?..
Nu-i 'nălteasă,
Nu-i împărăteasă... [6].

---

[1] Tocilescu, *l. c.*, 661; cf. 662.

[2] V. Gomoiu, *Din ist. med.*, 28.

[3] Laugier, *l. c.*, 78; *deochetoreasă* și în *Șezătoarea*, XII, 183.

[4] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 127.

[5] *Calendarul „Izvorașul“*, 1933, 39; cf. 40; *Ger împărat* e, de altmintrelea, o alterare a lui *Ler împărat*, care apare și în descîntece.

[6] Marian, *Vrăji*, 236.

Irodeasa:

Cu Irod împărat,
Cu Irodeasa împărăteasa [1].

judeasă:

— Ce judeasă,
Ce doamnă-aleasă ?
— Că nu-i judeasă,
Nici doamnă-aleasă [2].

Miercăneasa:

A plecat Miercan cu Miercăneasa [3].

pîngăreșe:

Se mînecară...
Toate pîngăresele,
Toate jupînesele [4].

potculeasă <potcă:

Un' te duci cu potcă,
Cu potculeasă [5] ?

Sburătoreasă :

Sburătoreasa
Cu Muma-păduroaica [6].

vinerească <vineri :

Vineri vinerească,
Avrămeasă
Crîstineasă,
Tinde masă
De mătasă [7];

---

[1] T. Papahagi, *Gr. și folkl. Maram.*, 132; cf. 142; Birlea, *l. c.*, 369, 371; L. Șăineanu, *Studii folklor.*, 84, 87; *Izvorașul*, X, 142; *Șezătoarea*, XXIII, 19; 20 (redat greșit: *Iordiada*) ; în *Buciumul romîn*, III, 138, *Ierodiecile*, evident aceeași formă, schimbată și mai mult ; *Iroasele*, Papahagi, *l.* c., 129; *Șezătoarea*, XXV, 136 (tot acolo mai departe: *Irodeasa*).

[2] Marian, *Vrăji*, 125.

[3] Tocilescu, *l. c.*, 569.

[4] V. Gomoiu, *Din istoria med.*, 30.

[5] *Ion Creangă*, VII, 88.

[6] *Oltenia*, I (1923), fasc. 8, p. 118.

[7] *Ion Creangă*, XI, 63.

o formaţiune la fel: *joieneasa* <*joi*:

Joieneasa,
Avrămeasa
Intinse masă
De mătasă [1].

vrăjitoreasă, *fermecătoreasă*, *legătoreasă*:

Ieşiră ...
Vrăjitoreasa,
Fermecătoreasa,
Legătoreasa,
Care leagă
Şi nu mai desleagă [2].

-eaţă şi **-eţe**:
glodeaţă, *obrinteaţă*:

De albeaţă,
De glodeaţă,
De obrinteţi [3].

gunoiaţă:

Şi-mi umplu ochiul
De albeaţă,
De gunoiaţă [4].

rumeneaţă:

Din albeaţa ochilor,
Din rumeneaţa obrajilor [5].

drăgosteţe:

Frumuseţile,
Drăgosteţile [6].

---

[1] T. Bălăşel, *l. c.*, II[II], 88 (tipărit *Joenoasa*).
[2] Păsculescu, *l. c.*, 118; cf. 117.
[3] Laugier, *l. c.*, 75.
[4] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 18; cf. 17; II, 72.
[5] Păsculescu, *l. c.*, 149.
[6] *Ion Creangă*, III, 110; cf. Tocilescu, *l. c.*, 1560 (tipărit: *drăgostiţele*).

înălțețe:

Dela buna cu bunețele,
Dela 'nalta cu 'nălțețele [1].

iubețe și *iubuseţe* :

Iubețele mele,
Mîndrețele mele [2].

... cu multă iubuseţe
Și cu multă frumuseţe [3].

-el, ea:

altărel <*altar*:

Cu nouă zăbrele...,
Cu nouă altărele [4].

buciumel:

... voi face buciumel
De aurel [5].

bulbucățel:

Toți frumușei și bulbucăței [6].

ciuțel <*ciută* :

Cum își linge vaca vițelul
Și ciuta ciuțelul [7].

cuiburel:

Păsărele
In cuiburele [8].

curățea:

Curățea m'am îmbrăcat [9].

frigurele:

99 de frigurele,
99 de boale grele [10].

---

[1] Tocilescu, *l. c.*, 1558.
[2] *Ibid.*, 1560.
[3] Păsculescu, *l. c.*, 140.
[4] *Comoara satelor*, IV, 76.
[5] T. Bălășel, *l. c.*, I[1], 78 ; cf. E. Hodoș, *l. c.*, 71.
[6] Em. Novacovici, *Col. folkl.*, 128.
[7] L. Costin, *Graiul băn.*, 87.
[8] Păsculescu, *l. c.*, 115; cf. 118; Tocilescu, *l. c.*, 609, 618.
[9] Marian, *Vrăji*, 103.
[10] *Ion Creangă*, II, 71.

furcerel (<*furcer*), *toporel*, *sfrederel*:

Cu nouă furcerele,
Cu nouă toporele,
Cu nouă sfrederele [1].

ghioșea (v. mai departe *ghiocică*, la suf. *-ică*):

A puichiță ghioșea [2].

gozurele, *coturele* (<*cot* „colț la ziduri"):

... am aruncat
Toate gozurelele
Din toate coturelele [3].

grădinărele:

... a strîns
Trei feluri de floricele
Din trei grădinărele [4].

încheieturele:

Din mii și sute de 'ncheieturele,
Din douăzeci de degețele ...
Din toate încheieturelele [5].

jețurel:

... cu nouă jețurele [6].

jigărele în versurile:

Toate păsărelele,
Toate jigărelele [7]

---

[1] *Comoara satelor*, I, 16.

[2] E. Hodoș, *l. c.*, 71.

[3] Marian, *Descîntece*, 196.

[4] E. Hodoș, *l. c.*, 68.

[5] Marian, *Descîntece*, 21; cf. 51, 74, 75, 149, 165; *Vrăji*, 144, 171; *Nașterea*, 383; D. Lupașcu, *Med. babelor*, 13, 19; Tocilescu, *l. c.*, 615, 1536, 1541; T. Pamfile, *Boli și leacuri*, 43; *Șezătoarea*, I, 59; *Ion Creangă*, I, 118; II, 73; III, 246; *cheieturelele*, la Păsculescu, *l. c.*, 115.

[6] Em. Novacovici, *Col. folkl.*, 128.

[7] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 171.

trebue înţeles ca un derivat din *jiganie*, schimbat sub influenţa lui *jigăreală*, prin obişnuite confundări de cuvinte.
junghiurele:

Toate junghiurelele [1].

luceferel:

Ca lumea să se uite la el
Cum se uită la un luceferel [2];

foarte des pl. *luceferei* rimînd cu *umerei* sau alte forme în *-ei*:

Luna 'n piept ţi-oi răzima
Şi luceferei
Pe umerei [3];

şi *luceferele*:

Pe umerele
Două luceferele [4].

luminele:

Din trei vădurele
Cu trei luminele [5].

măciucel:

Sări în vîrf de măciucel [6].

măduvele:

Din toate măduvelele [7].

---

[1] *Şezătoarea*, XXII, 36.

[2] A. Nour, *Descintece şi vrăji*, 47,

[3] Marian, *Vrăji*, 95; cf. 224; Tocilescu, *l. c.*, 673, 674, 676, 678, 1135; Păsculescu, *l. c.*, 114, 125; E. Hodoş, *l. c.*, 10; L. Costin, *Mărgăritarele Bănatului*, 86; A. Nour, *l. c.*, 33; N. Georgescu-Tîstu, *Folkl. din jud. Buzău*, 20; D. Ionescu-Buzău, *Micul magasin de med. pop.*, 421; *Şezătoarea*, X, 46; XI, 69; XIII, 8; XIV, 105; *Rev. crit.-lit.*, V, 92; *Arh. Olteniei*, V, 146; IX, 62; *Izvoraşul*, VII, n-rele 9-10, p. 17.

[4] *Familia*, XI, 65.

[5] E. Hodoş, *l. c.*, 68.

[6] *Ion Creangă*, I, 14.

[7] Dintr'o colecţie inedită din Putna; cf. *Tribuna*, 1893, 493, unde *mădurelele* poate fi o greşeală pentru *nodurelele* (cf. mai departe).

măşcăţel <*măşcat*:

Cele grele,
Măşcăţele [1].

mînecele:

Cu stele
Mărunţele
Pe mînecele [2].

năfrămele:

Cu 99 de măturele,
Cu 99 de năfrămele [3].

nodurele:

Din toate nodurelele,
Din toate încheieturelele [4].

oborocel:

... nouăzeci şi nouă de oborocele [5].

osurele:

Mia de osurele [6].

părmăcel:

Se suiau şi ei pe părmăcei
Şi mă priviau şi ei [7].

pestricel:

Linge vidra puişorii,
De frumuşei,
De pestricei [8].

---

[1] Marian, *Descîntece*, 108.

[2] Tocilescu, *l. c.*, 678; cf. 1559; E. Hodoş, *l. c.*, 10, 11; L. Costin, *Mărg. Bănatului*, 45; *Şezătoarea*, XXI, 68.

[3] *Ion Creangă*, VIII, 212.

[4] Marian, *Descîntece*, 51; cf. 165; Şăineanu, *Studii folkl.*, 86; *Şezătoarea*, XXIII, 22; *Ion Creangă*, I, 118.

[5] Marian, *Vrăji*, 226.

[6] Şăineanu, *l. c.*, 85-86; *Şezătoarea*, XXIII, 22.

[7] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, II, 186.

[8] T. Bălăşel, *l. c.*, I[11], 20; cf. D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 96; N. Ionaşcu şi M. Mîndreanu, *Poesii pop. şi descîntece*, 92; Pamfile, *Boli şi leacuri*, 31; *Şezătoarea*, IV, 192.

pistruia:

Păsărică pistruia
Pe copac se suia [1].

plăpumele:

Copiii mici în legănele
Și boierii în plăpumele [2].

rărunchei:

Din ficăței,
Din rărunchei [3].

sărățel, formațiune curioasă, ca atîtea altele, din *seară* + (*pe*) *înserate*:

Vă dau de dimineață
O rață,
De prînz
Un mînz,
In sărățel
Un cocoșel [4].

scorburele:

Toate păsărelele
La toate scorburelele [5].

Șoimele <*Șoimane*, format după *Iele*:

Cui din Iele,
Din Șoimele [6].

străchinele și *lingurele*:

Luă nouă străchini, străchinele,
Luă nouă linguri, lingurele [7].

uncheșel:

Unchiași, uncheșeilor [8].

---

[1] *Ion Creangă*, I, 116.
[2] Tocilescu, *l. c.*, 556; cf. 580, 609; *Șezătoarea*, X, 24, 25, 105.
[3] *Familia*, XXV, 603-604; XXVIII, 6.
[4] *Ion Creangă*, IX, 181.
[5] Tocilescu, *l. c.*, 559.
[6] *Ghilușul*, II, n-rele 3-4, p. 24; cf. *Familia*, XXXII, 189.
[7] *Șezătoarea*, XII, 184.
[8] *Ibid.*, IV, 191.

vinețel:

... tu argințele
Vinețele
Ești adus din Țarigrad [1].

zimțele:

Cu măselele,
Cu zimțelele [2].

-enie: *blestemățenie*:

Să taie necurățeniile,
Să taie blestemățeniile [3].

-eș apare în trei derivate dintr'un descîntec de șarpe: *dedeș* (obscur ca formațiune), dacă cumva nu este o alterare a lui *dereș* „de coloare roșie brăzdată cu alb, cu cenușiu", *pieleș* <*piele*, *carneș* <*carne*:

Dedeș bea din piele,
Pieleș bea din carne,
Carneș bea din os [4].

-esc (printre derivatele adjectivale cu acest sufix cele mai multe sînt adăugate la numele vre-unei boale [5]): *bivolesc* (*soare*, într'un descîntec de „soare sec") [6], *bivolească* (*cîrtiță*) [7],

---

[1] Tocilescu, *l. c.*, 661.

[2] G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.*, 363, 364.

[3] Pamfile, *Boli și leacuri*, 40.

[4] Păsculescu, *l. c.*, 149,

[5] Unele, ca *broștesc*, *căiesc* etc., sînt atestate și alteori, dar nu puteau fi lăsate la o parte, fie pentru că se arată o deosebită predilecțiune pentru ele în descîntece, fie pentru că apar ca formațiuni independente.

[6] Tocilescu, *l. c.*, 560.

[7] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 7, 13; *Rev. p. ist. arh. fil.*, III, 384; *Șezătoarea*, XXIV, 80.

boiască (*brîncă*) [1]; *broștească* (*brîncă*) [2]; *cadînească* (*brîncă*) [3]; *căiesc* (*pojar*) [4], (*soare*) [5], *căiască* (*bubă*) [6], (*brîncă*) [7], (*cîrtiță*) [8], (*rîie*) [9], (*tîrpie* „umflarea stomacului“) [10], *căiești* („*d'ăi răi*“) [11], (*tîrcolituri*, v. mai departe, derivatele cu suf. *-ură*) [12]; *căldărărească* (*bubă*) [13], (*rîie*) [14]; *căpresc* (*pojar*) [15], (*soare*) [16], *căprească* (*bubă*) [17], (*cîrtiță*) [18], (*rîie*) [19]; *cătcăunesc* (*soare*) [20]; *cătirească* (*cîrtiță*) [21]; *cerbească* (*brîncă*) [22]; *chilomănești* <*chiloman* „mare, sdravăn“ <*chilom* „armă în formă de ciocan“ (*cai*, *măciuci*) [23]; *cîmpească* (*bubă*) [24]; *cînesc* (*soare*) [25], *cînească* (*boală*) [26],

---

[1] *Graiul nostru*, I, 137.

[2] Tocilescu, *l. c.*, 1150.

[3] Laugier, *l. c.*, 80.

[4] Em. Novacovici, *Din comoara Bănatului*, II, 27.

[5] Tocilescu, *l. c.*, 564.

[6] *Ibid.*, 600; Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 29; E. Hodoș, *l. c.*, 48, 53; V. Gomoiu, *Din ist. med.*, 31; Hasdeu, *Etym. magn.*, I, 94; *Șezătoarea*, VIII, 112.

[7] *Graiul nostru*, I, 281.

[8] *Rev. p. ist. arh. fil.*, III, 384; *Șezătoarea*, XXIV, 80.

[9] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 183.

[10] Em. Novacovici, *Col. folkl.*, 139.

[11] *Șezătoarea*, VII, 93.

[12] *Comoara satelor*, IV, 108.

[13] *Șezătoarea*, VIII, 112.

[14] *Ion Creangă*, IX, 179.

[15] Em. Novacovici, *Din comoara Bănatului*, II, 27.

[16] Tocilescu, *l. c.*, 564

[17] *Ibid.*, 1150; Grigoriu-Rigo, I, 29; E. Hodoș, *l. c.*, 48, 49, 51; V. Gomoiu, *Din ist. med.*, 31; *Șezătoarea*, VIII, 112.

[18] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 73; *Rev. p. ist. arh. fil.*, III, 384; *Șezătoarea*, XXIV, 80 .

[19] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 155, 183; T. Bălășel, *l. c.*, I[II], 114; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 183; *Șezătoarea*, VII, 91.

[20] Tocilescu, *l. c.*, 564.

[21] *Rev. p. ist. arh. fil.*, III, 384; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 73 (tipărit: *cîrtească*); *Șezătoarea*, XXIV, 80 (greșit: *cătrăneacă*).

[22] Tocilescu, *l. c.*, 1150.

[23] Pamfile, *Boli și leacuri*, 70.

[24] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 62.

[25] Tocilescu, *l. c.*, 1373.

[26] T. Pamfile, *Boli și leacuri*, 14.

(*bubă*)[1], (*brîncă*)[2], (*rîie*)[3], (*unghie*)[4], *cînești* (*tîrcolituri*, v. mai sus, s. *căiești*)[5]; *costorăresc* <*costorar* „spoitor de căldări", (*dalac*)[6], *costărărească* (*rîie*)[7], *costororești* (despre boala „*de clini*")[8], (*sfinte*)[9]; *fecioreşti* (*pălării*")[10]; *fetești* (*struțuri*[11]), (*faceri*)[12]; *găinească* (*rîie*)[13], *găinești* (*friguri*)[14]; *gîscască* (*brîncă*)[15], *gîscărească* (*rîie*)[16]; *iepească* (*bubă*)[17], (*rîie*)[18]; *iepurești* (*drumuri*)[19]; *lăiețesc* (*soare*)[20], *lăiețești* (*vifor și țeapă*)[21]; *lupesc* (*soare*)[22], *lupească* (*bubă*)[23], (*pocitură*)[24], *lupești* („*d'ăi răi*")[25], (*cîmpuri*)[26]; *mîțească* (*bubă*)[27], (*rîie*)[28], (*unghie*)[29]; *mor-*

---

[1] G. Alexici, *Texte din lit. pop.*, 207 ; E. Hodoş, *l. c.*, 49, 51 ; D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 62.

[2] Tocilescu, *l. c.*, 1149.

[3] *Ion Creangă*, IX, 179.

[4] *Anuarul Arh. de folkl.*, I, 214.

[5] *Comoara satelor*, IV, 108.

[6] *Ion Creangă*, VIII, 243.

[7] *Ibid.*, IX, 179.

[8] *Ibid.*, VIII, 152.

[9] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, II 147.

[10] Marian, *Vrăji*, 92.

[11] *Ibid.*

[12] *Comoara satelor*, V, 106.

[13] *Ion Creangă*, IX, 179.

[14] Tocilescu, *l. c.*, 1571.

[15] *Graiul nostru*, I, 281.

[16] *Ion Creangă*, IX, 179.

[17] T. Bălăşel, *l. c.*, I[II], 100.

[18] *Șezătoarea*, VII, 91.

[19] D. Ionescu-Buzău, *Micul magasin de med. pop.*, 416.

[20] Tocilescu, *l. c.*, 564.

[21] *Șezătoarea*, VIII, 113.

[22] Tocilescu, *l. c.*, 1573.

[23] E. Hodoş, *l. c*, 49; şi într'o colecție inedită din Putna.

[24] *Grai şi suflet*, V, 63.

[25] *Șezătoarea*, VII, 93.

[26] Ionescu-Buzău, *Micul magasin de med. pop.*, 416.

[27] E. Hodoş, *l. c.*, 49, 51.

[28] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 183.

[29] *Anuarul Arh. de folkl.*, I, 204.

țești (*friguri*)[1]; *năprăznicești* (*faceri*)[2]; *năzdrăvenești* (*friguri*)[3]; *netoțească* (*bubă*)[4], (*brîncă*)[5], (*țeapă*)[6], *netotești* (*friguri*)[7]; *nevestești* (*faceri*)[8]; *ogărească* (*rîie*)[9]; *oiesc* (*pojar*)[10], (*soare*)[11], *oiască* (*bubă*)[12], (*rîie*)[13], (*cîrtiță*)[14], (*tirpie*, v. mai sus, s. *căiască*)[15], *oiești* (*friguri*)[16]; *pădurești* (*babițe*)[17]; *pisicească* (*bubă*)[18]; *răcești* <*rac* („*d'ăi răi*")[19]; *rățească* (*rîie*)[20]; *rudăreasca* (*bubă*)[21], (*rîie*)[22], *rudărești* („*clini*")[23]; *șerpesc* (*soare*)[24], *șerpească* (*bubă*)[25], (*brîncă*)[26], (*pocitură*)[27]; *ursăresc* (*cuțit*)[28],

---

[1] *Comoara satelor*, IV, 107.

[2] *Ibid.*, V, 106.

[3] *Ibid.*, IV, 107.

[4] Tocilescu, *l. c.*, 609, 1150 (comp. *ibid.*, 608: *bubă din netoți*).

[5] *Ibid.*, 1149.

[6] *Ibid.*, 1512.

[7] D. Ionescu și Al., Daniil, *l. c.*, II, 79.

[8] *Comoara satetor*, V, 106.

[9] *Ion Creangă*, IX, 179.

[10] Em. Novacovici, *Din comoara Bănatului*, II, 28.

[11] Tocilescu, *l. c.*, 564.

[12] *Ibid.*, 600, 1150, 1510; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 62; Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 29; E. Hodoș, *l. c.*, 48, 49, 51, 52; V. Gomoiu, *Din ist. med.*, 31; Hasdeu, *Etym. magn.*, I, 94; *Șezătoarea*, VIII, 112.

[13] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 183.

[14] *Rev. p. ist. arh. fil.*, III, 384.

[15] Em. Novacovici, *Col. folkl.*, 139.

[16] Tocilescu, *l. c.*, 1571.

[17] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, II, 25.

[18] *Ibid.*, I, 62; cf. Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 155, unde este greșit tipărit.

[19] *Șezătoarea*, VII, 93.

[20] *Ion Creangă*, IX, 179.

[21] Tocilescu, *l. c.*, 609; *Șezătoarea*, VIII, 112.

[22] *Ion Creangă*, IX, 179.

[23] *Ibid.*, VIII, 152.

[24] Tocilescu, *l. c.*, 564.

[25] E. Hodoș, 51; și într'o colecție inedită din Putna.

[26] Tocilescu, *l. c.*, 1150.

[27] *Grai și suflet*, V, 63.

[28] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, II, 126.

(*dalac*)[1], *ursărească* (*bubă*)[2], (*rîie*)[3], *ursărești* („*clini*“)[4], (*vifor și țeapă*)[5], *urseașcă* (*tuse*)[6], (*unghie*)[7], *ursești* („*d'ăi răi*“)[8], (*păduri*)[9]; *văcesc* (*izdat*)[10], (*soare*)[11], *văceașcă* (*bubă*)[12], (*brîncă*)[13], (*cîrtiță*)[14], *văcești* (*friguri*)[15]; *văduvești* (*faceri*)[16]; *vrăceașcă* (*pocitură*)[17].

-et: *grijet*:

Să-și umble umbletele,
Să-și grijească grijetele[18].

strîcnet „junghi“ :

Și-l spăla...
De toate strîcnetele[19].

-ete: *vîrfete*:

... din vîrfete se-apleacă[20].

---

[1] *Ion Creangă*, VIII, 243.

[2] *Șezătoarea*, VIII, 112.

[3] *Ion Creangă*, IX, 179.

[4] *Ibid.*, VIII, 152.

[5] *Șezătoarea*, VIII, 113.

[6] *Ibid.*, VII, 93.

[7] *Anuarul Arh. de folkl.*, I, 204.

[8] *Ibid.*

[9] D. Ionescu-Buzău, *Micul magasin de med. pop.*, 416.

[10] E. Hodoș. *l. c.*, 26.

[11] Tocilescu, *l. c.*, 564.

[12] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 29; G. Alexici, *Texte din lit. pop.*, 207; E. Hodoș, *l. c.*, 48, 51; V. Gomoiu, *Din ist. med.*, 31; Hasdeu, *Etym. magn.*, I, 94; *Șezătoarea*, VIII, 112; XII, 185, 186; *Ion Creangă*, V, 52.

[13] *Graiul nostru*, I, 137, 281 (*văcască*).

[14] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 73; *Șezătoarea*, XXIV, 80.

[15] Tocilescu, *l. c.*, 1571.

[16] *Comoara satelor*, V, 106.

[17] *Grai și suflet*, V, 62; *vreceașcă* (*mătrice*), la Marian, *Descîntece*, 330, poate fi aceeași formă, deși, pentru că în versul dinainte se zice *tătăreașcă*, ar fi mai curînd o greșeală în loc de *ovreiască*, cum apare deseori în descîntece.

[18] I. A. Candrea, *Gr. din Țara Oașului*, 46.

[19] Em. Novacovici, *Col. folkl.*, 134; cf. E. Hodoș, *l. c.*, 19, 32, 61, 62 (tot acolo: *Sfulgere și strășnete*, așa că pare confundat cu *trăsnet*).

[20] *Comoara satelor*, III, 26.

-ică: *apșorică*:

Te-oi spăla ...
Cu apă, apșorică
Dela Ierusalim venită [1].

fumurică „fumurie, cenușie“:

Păsărică
Fumurică
Se făcu,
Pe bucium se sui [2],

ghiocică [3]:

Păsărică ghiocică
Sări ici, sări colea [4].

încheieturică și *mădulărică*:

Din toată încheieturica.
Din toată mădulărica [5].

---

[1] *Șezătoarea*, XVI, 13.

[2] Tocilescu, *l. c.*, 1143.

[3] Nu derivat din *ghiocel*, cum îl explică *Dicț. Acad.*, II, 261, ci influențat numai de acesta, pentru că ne îndreaptă spre *gheaoșe* : *pasăre gheaoșe*, la Tocilescu, *l. c.*, 1143 ; *păsărică ghiaușe*, în *Doina*, I (1928), 82 ; tot în *Doina*, I, 149, *ghiaoș* e explicat prin „jumătate alb, jumătate negru“; același cuvînt ne e cunoscut și din alte părți: *gheușă* „capră neagră, cu pată albă în bot“, Vîrcol, *Gr. din Vîlcea*, 93; *geușă* „capră oacheșe“, Șt. Pașca, *Glosar dial.*, 30 ; *gheușe* „capră cu părăie pe la ochi“, V. Păcală, *Mon. sat. Rășinari*, 137 ; *geușă* „albă la cap, cu piei negri pe obraz“, E. Precup, *Păstor. în Munții Rodnei*, 25 ; *gheuș* „animal cu vrîste, cu pui, vărgat“, *Șezătoarea*, V, 74; cf. *Dicț. Acad.* II, 255, 263, 265, s. *gheușă*, *ghioș*, *ghiușa* ; apare și în numele pasărei *sfranciog gheoș*, Marian, *Ornit.*, I, 76 ; II, 77, unde, după o comunicare a lui At. Marienescu, e dat că ar însemna „colțos“, explicație deci falsă.

[4] *Ion Creangă*, I, 14 (greșit explicat prin „mică“).

[5] *Ibid.*, IX, 53, 54, 82.

libovică, ticnică, lipică:

Floricica
Ii da floricelele,
Libovica
Ii da libovul,
Ticnica
Ii da ticnelile,
Lipica
Ii da lipiciul [1],

orbălcică:

Bubă orbă[l]cică,
Bubă cu orbalţ [2].

-icel: *bîticel* <*bît*:

Cu nouă boţi,
Cu nouă bîticele [3].

fiericel <*fier*:

Cu măsele de oţele
Şi cu dinţi de fiericele [4].

lemnicel:

Toate pietricelele,
Toate lemnicelele [5].

-icică: *căpricică*:

Căpricică
Turturică [6].

-ie: *birăie* „funcţia de birău“ (primar):

Dela 'mpărăţie
Pîn' la birăie [7].

---

[1] Tocilescu, *l. c.*, 1155.
[2] Marian, *Descîntece*, 155, 156; *Tribuna*, 1893, 493.
[3] Em. Novacovici, *Col. folkl.*, 131.
[4] *Ion Creangă*, VI, 149.
[5] Tocilescu, *l. c.*, 1573.
[6] *Ibid.*, 637.
[7] *Familia*, XI, 64.

bolnăvie:

Toate durerile,
Toate bolnăviile [1].

divănie „loc de judecată“ (unde se ţinea „divanul“):

Impăraţii la împărăţiile lor,
Divanii la divăniile lor [2].

surzie:

Surzie,
Năucie [3].

-ilă: *Izbila* <*izbi* şi *Isdila* (acesta pare în totul o formă inventată, să se potrivească cu cea dintîi):

A mers pe cale, pe cărare
Şi s'a 'ntîlnit cu Izbila şi Isdila:
L-a izbit,
L-a trîntit [4].

-ime: *arzime*, *dogorime*:

Rîmnă cu arzime,
Rîmnă cu dogorime [5].

-ină: *bursucină* <*bursucă* ori *bursoacă*, numele plantelor *bartsia alpina*, *setaria glauca* [6]:

Am auzit că speli...
Pietrile de rugină,
Văile de bursucină [7].

---

[1] Laugier, *l. c.*, 89; cf. *Arh., Olt.*, IV, 456.

[2] Tocilescu, *l. c.*, 1560; *divan* e deviat dela înţelesul lui, însemnînd aici „judecător“.

[3] *Şezătoarea*, V, 144; comp. *asurzie* (*ibid.*, X, 60).

[4] *Şezătoarea*, XI, 100; cf. 101, 102; tot acolo şi *Işdila*.

[5] Tocilescu, *l. c.*, 556.

[6] Z. Panţu, *Plantele*, ed. a 2-a, 37.

[7] *Natura*, XXI (1932), n-rul 10, p. 33.

Cu acelaşi sufix apare forma ce se adaugă uneori la *mătrice*:

Mătrice
Mătrichină [1].

Derivarea astfel a fost înlesnită de întrebuinţarea deasă a lui *mătrăgună* pe lîngă *mătrice* [2]; în fonetism, *mătrichină* pare, de altfel, influenţat de sîrb. *matrik* „chrysanthemum parthenium". Altă formă care se adaugă la *mătrice* e *mătricură* [3], cu terminaţia schimbată prin legături de rimă (nu ne putem gîndi că ar reproduce pe lat. m a t r i c u l a).

-ior: *albicior*:

Păsărică albicioară,
Păsărică pestricioară [4].

beldioară:

Ne ducem prin mări
Să aşezăm beldioarele, trestioarele [5].

bolovănior:

... cum mătură ...
... rîurile bolovănioarele [6].

---

[1] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 156; cf. N. Leon, *Ist. nat. med.*, 137. La G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.*, 389: *mătrăchină*; cu sufixul schimbat: *mătricană*, D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, II, 130.

[2] Tocilescu, *l. c.*, 636, 637; Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 108; D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 153, 154, 157, 159; II, 108, 130, 131; Laugier, *l. c.*, 82; A. Nour, *Descîntece şi vrăji*, 25; *Graiul nostru*, I, 96, 138; *Lumina p. toţi*, I, (1883), 417; *Educatorul*, II (1884), 30; *Şezătoarea*, X, 91; XII, 189; *Ion Creangă*, VIII, 181. Alăturarea ambelor forme a dus la expresiile: *mătrice mătrăgunoasă*, D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, II, 128, şi *mătrice mătrăgunită*, tot acolo, II, 152.

[3] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, II, 107, 127 (în rimă cu *frigură*); *Tinerimea rom.*, II (1899), 221; de aici derivatul: *mătricurată*, în *Tin. rom.*, II (1899), 220, *mătriculată*, Tocilescu, *l. c.*, 1575; *Graiul nostru*, I, 22, 23; *Şezătoarea*, XI, 61.

[4] *Şezătoarea*, XI, 64.

[5] D. Lupaşcu, *Med. babelor*, 10.

[6] L. Costin, *Mărg. Bănatului*, 58.

buruienioare (tipărit *burioare*):

Și toate ovesele
Și toate burioarele [1].

frumușor:

Ling oițele, căprițele
Iezișori de frumușori [2].

hîrlecior:

Luați nouăzeci și nouă de săpușoare,
Nouăzeci și nouă de hîrlecioare [3].

împărățior:

La 'mpărați, la 'mpărățiori [4].

jigăricioare <*jigărițe* „plămînii dela vite“:

Din inimioare,
Din jigăricioare [5].

mătăcinioară <*mătăcină*:

Toate rădăcinioarele,
Toate mătăcinioarele [6].

orășior:

Din toate orășioarele [7].

plăvioară < *plavie* „grămadă de lemne, de crengi ce plutește deasupra unui rîu“:

Păsărică pestricioară,
Ce te sui pe plăvioară [8] ?

---

[1] *Ion Creangă*, VIII, 19.

[2] Tocilescu, *l. c.*, 554; cf. *Familia*, II, 407; III, 70; *Anuarul Arh. de folkl.*, I, 209.

[3] Marian, *Vrăji*, 226.

[4] *Ibid.*, 111.

[5] *Familia*, XXV, 603.

[6] E. Hodoș, 11 (greșit tipărit: *rădăcinoasele, mătăcinioasele*).

[7] *Șezătoarea*, XI, 69.

[8] T. Bălășel, *l. c.*, I[II], 67.

tărîcioară:

... în tărîcioară ți-o turna [1].

zînioare (alături de *frumușori*, relevat și mai sus):

Voi 99 de zînioare
Frumușoare [2].

-iș, -îș: *lătiș* <*lat*:

... cuțit ...
Cu lătiș
Ascuțit [3].

miriș „cel care uitîndu-se la cineva și mirîndu-se de el îl farmecă, îl vrăjește“:

Inainte ieșitu-mi-a
Miriș și pîrîș,
In față mi s'a uitat,
Mare ură mi-a aruncat [4].

obrintiș „obrinteală“:

... porumbul negru e bun
Și de măciniș
Și de obrintiș [5].

tîriș „șarpe“ (derivat deosebit de cel cunoscut):

Tu, tîrîș [6]....

-ișor: *răzișoară*:

Sfinte soare
Frățioare,
Răsari cu 40 de răzișoare [7],

---

[1] *Ghilușul*, I, n-rele 9-10, p. 28.

[2] *Familia*, II, 407; cf. III, 70, 265.

[3] Tocilescu, *l. c.*, 1147.

[4] Bîrlea, *l. c.*, 332.

[5] *Șezătoarea*, VI, 99.

[6] *Lumina p. toți*, I (1885), 377; *Ion Creangă*, IX, 235.

[7] Marian, *Vrăji*, 111; cf. *Sărbătorile*, I, 186; Tocilescu, *l. c.*, 673; *Ion Creangă*, V, 154; *Ghilușul*, I, n-rele 3-4, p. 32.

sîngișor:

Să-i curgă sîngișorul [1].

tecișoară:

Ca fasolea 'n tecișoare,
Ca strugurii 'n vițișoare [2].

-iță: *bosconiță* „vrăjitoare" <*boscoană* „farmec, vraje":

A ieșit cuconița,
Bosconița [3].

buchiță <*bucă*:

In buchițe
Două rujițe [4].

ciontițe și *încheieturițe*:

Din toate ciontițele,
Din toate încheieturițele [5].

crăchiță:

In crăchița de boz [6].

deochetoriță „deochetoare":

Cu nouă deo[che]tori,
Cu nouă deo[che]toriță [7].

frigăriță:

Frigare, frigărița mea [8].

---

[1] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 89.

[2] *Ibid.*, I, 178.

[3] Marian, *Nașterea*, 394.

[4] L. Costin, *Mărg. Bănatului*, 45; cf. 86; *Familia*, XXVII, 256.

[5] A. Țiplea, *Poesii pop. din Maram.*, 98; cf. T. Papahagi, *Gr. și folkl. Maram.*, 143; Bîrlea, *l. c.*, 349.

[6] *Șezătoarea*, X, 91.

[7] Bîrlea, *l. c.*, 331; aceleași forme, mult schimbate, în *Șezătoarea*, III, 136:

99 de ghiotori,
99 de ghiotorițe.

[8] Păsculescu, *l. c.*, 136.

hopăiță <*hopaie* = văpaie :

Din gură
Hopăiți de foc vărsa [1].

încheieturiță :

Din toate încheieturițele [2].

Irodița (comp. mai sus *Irodeasa*):

S'au sinecat,
S'au mînecat
Nouă Irodițe [3].

junghiurițe:

Toate junghiurițele
Din toate încheitorițele [4].

lespeziță:

... pe fîntiniță
Este-o lespeziță,
Sub lespeziță
Este-o pasăre pestriță [5].

măduviță:

Din toată vița
Și măduvița [6].

mierloșiță și *brîndușiță*:

Ochii mei de mierloșiță,
Limba mea de brîndușiță [7].

---

[1] Tocilescu, *l. c.*, 1576; cf. 1593.

[2] *Anuarul Arh. de folkl.*, I, 198.

[3] Marian, *Descîntece*, 95; cf. L. Șăineanu, *Studii folklor.*, 88; schimbat în *Mirodițe* (*Ungaria*, I, 378, 379).

[4] T. Papahagi, *Gr. și folkl. Maram.*, 133.

[5] Tocilescu, *l. c.*, 1517; cf. 1525.

[6] T. Papahagi, *l. c.*, 144.

[7] C. Gheorghiu, *Cal. fem., superst.*, 22 ; D. Lupașcu, *Med. bab.*, 25.

miriță, în loc de *mieriță* <*miere*, cum reiese din context:

Ți-oi da guriță
De miriță
Și ochi de albiniță;
Cum trag toate furnicile...
La miere [1].

năditță:

Nadă, năditță [2].

plămădiță:

... să-l arunci ...
... în covata cu plămădiță [3].

podobiță:

... Eu să fiu păuniță
Podobiță [4].

primăriță:

La primar, cu primăriță,
La vătav, cu vătăviță [5].

ștergătorițe:

Nouă ștergătorițe [6].

strădomășiță <*strădomaș* = surdomaș:

... nouă feluri de strădomași
Cu strădomășițe [7].

umflăturiță :

Culegeți toate umflăturițele [8].

---

[1] Tocilescu, *l. c.*, 675.
[2] L. Șăineanu, *Studii folkl.*, 88.
[3] *Familia*, XXXVII, 247.
[4] Marian, *Sărbătorile*, III, 278.
[5] Pamfile, *Cerul și podoabele lui*, 185.
[6] *Aurora romînă*, Cernăuți, I (1881), 58.
[7] E. Hodoș, *l. c.*, 23; cf. Costin, *Graiul băn.*, 187.
[8] *An. Arh. de folkl.*, I, 202.

unghiță:

Din toate unghițele [1].

ursărițe, *lingurărițe* și *fruntărițe*:

Toate ursărițele,
Toate lingurărițele,
Toate mahalagițele,
Toate fruntărițele [2].

vătriță

Șade pe vătriță [3].

veciniță și *vecinăriță*:

Cine, cinerițele,
Rele vecinițele [4].

Cine, cinerițele
Și vecinărițele [5].

-iu, -ie: *pestricie* :

Bubă pestricie,
Bubă piersecie [6].

-mînt : *blăstămînt* :

Bubă din blăstăminte,
Bubă din jurăminte [7].

-oi, -oaie, -oaică dau loc la numeroase derivate pentru a alătura la numele unei boale un corespunzător format astfel — caracteristic în această privință e un descîntec „de vifor" ce începe astfel:

---

[1] Bîrlea, *l. c.*, 349; cf. *Șezătoarea*, VI, 101.

[2] Păsculescu, *l. c.*, 126; *fruntăriță* e explicat în glosar prin „femeie de jos", dar nu e clară derivarea lui.

[3] *Ion Creangă*, XIII, 76.

[4] Marian, *Vrăji*, 217.

[5] *Ibid.*, 207, 210.

[6] *Șezătoarea*, XI, 49.

[7] E. Hodoș, *l. c.*, 49.

Viforul cu viforoaica,
Buba cu buboaica,
Brînca cu brîncoaica,
Dălacul cu dălăcioaica [1].

Cum numele de animale apar des în descîntece — şi ele dau prilej la asemenea formaţiuni —, caracteristice iarăşi sînt următoarele versuri dintr'un descîntec unde, fiind vorba de şarpe şi de şerpoaică, potrivirea de rimă a adus un şir de forme arătînd ce departe merge inventivitatea verbală a descîntătoarelor:

Din gură de şarpe vindecată,
De şarpe, de şerpoaică ...,
De năpîrcă, de năpîrcoaică ...
De guşter, de guşteroaică ...,
De şopîrlă, de şopîrloaică ...,
De muscă, de muscoaică ...,
De cîne, de cînoaică ...,
De nevăstuică, de nevăstoaică ...,
De albină, de albinoaică,
De viespe, de viespoaică [2].

Tipic însă pentru alăturarea, într'un singur descîntec, a multor derivate în *-oi*, *-oaie*, *-oaică* este un descîntec din Vîlcea publicat în *Suflet oltenesc*, I, 153-154; se înşiră acolo: *albinoi*, *bărzoi* < *barză*, *cîţoi* < *cîţă*, *coţofănoi*, *furnicoi*, *găiţoi*, *nevăstoi* (ca masc. al lui *nevăstuică*), *pitpălăcoi*, *pondilichioi* (lîngă *pondilichie*), *potîrnichioi*, *presuroi*, *pupăzoi*, *şindiloi* (lîngă *şindilică*), *veveriţoi*, *verdeloi* (lîngă *verdalie* = verdare), *viespoi*; *ciocîrlănoaie*; *aretoaică* < *arete*, *botgrosoaică*, *brabeţoaică*, *cocoroaică*, *cucoaică*, *granguroaică*, *păinjenoaică*, *pîrşoaică*, *piţigoaică*, *sfranciogoaică*, *şobolonoaică*, *uloaică* < *uliu*, *viezuroaică*, *vulturoaică*.

Isolate, forme de acest fel se întîlnesc în multe descîntece:

[1] *Şezătoarea*, I, 198-199.

[2] *Arh. Olteniei*, VII, 519-520; cf. Tocilescu, *l. c.*, 591 (descîntec aproape identic); *guşteroaică* se întîlneşte şi alteori: Tocilescu, *l. c.*, 1579; D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 190.

argintoaică:

Argint sau argintoică ...
Pentru leac luat [1].

armăsăroaice:

Și armăsarii ...,
Armăsăroaicele [2].

arzoaice:

— Voi 99 de arzoaice, unde vă duceți?
— Noi ne ducem să ardem codrul cu lemnele [3].

Avistrițoi <*Avestița* :

S'a 'ntîlnit ...
Cu Avistrița,
Cu Avistrițoiul [4].

băbițoi:

Voi babițelor,
Voi băbițoilor [5].

bàcioaică <*baci*:

Venirà oi mari negre,
Cu bàcioici mari negre [6]

bîntuitoroi :

Striga cu strigoiul,
Bîntueala cu bîntuitoroiul [7].

brăbețoi <*brăbete* „vrabie“:

De brăbete,
De brăbețoi [8].

---

[1] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 147; D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 41; cf. D. Ionescu-Buzău, *Micul magasin de med. pop.*, 415.

[2] T. Bălășel, *l. c.*, I[II], 93-94.

[3] *Ion Creangă*, III, 109.

[4] Tocilescu, *l. c.*, 1578.

[5] T. Bălășel, *l. c.*, I[II], 93.

[6] Tocilescu, *l. c.*, 1586.

[7] *Ibid.*, 550.

[8] *Ibid.*, 1579.

brîncoi, brîncoaică:

Plecă brînca cu brîncoiul ei [1].

Cu brînca, cu brîncoaica [2].

cataroaice:

Cataroi cu cataroaice [3].

cesăroaie, ceasoroaică, derivaţi iarăşi de tot artificiali, din *ceas rău*:

s'a 'ntîlnit ...
Cu ceasul rău,
Cu cesăroaia [4].

Ceasul cel rău cu ceasoroaica [5].

cîrlănoaică:

Certaţi-vă cîrlanii ...,
Cîrlănoaicele [6].

ciumoi, ciumoaie, ciumoaice:

Ciumoi cu ciumoaie [7].

M'am tîlnit cu ..
99 ciumoi, 99 ciumoaice [8].

---

[1] *Şezătoarea*, X, 106; cf. V. Gomoiu, *Din ist. med.*, 28.

[2] Laugier, *l. c.*, 92.

[3] *Şezătoarea*, XVIII, 51; cf. Păsculescu, *l. c.*, 138, 139, unde totuşi poate fi în loc de *tartaroaice*, pentru că tot acolo e vorba de *tartori*.

[4] *Şezătoarea*, VIII, 157; la Marian, *Descintece*, 234: *Ieşi ceas cu ceasoaie*, poate aceeaşi formă, redusă (ca şi *ceas* în loc de *ceas rău*), sau derivat direct din *ceas*.

[5] *Buciumul rom.*, III, 136.

[6] T. Bălăşel, *l. c.*, II 93.

[7] Marian, *Descîntece*, 171, 173, 177; cf. *Conv. lit.*, XXVII, 870; *Şezătoarea*, III, 136.

[8] *Şezătoarea*, III, 136.

ciutoaie:

Ciute cu ciutoaie [1].

Codroi, *Codroaie* „duh rău închipuit că trăește prin codri" (ca Moșul-codrului, Muma-pădurei, *Păduroii*; cf. mai departe):

Cu Codroiul, cu Codroaia [2].

coțofănoi:

De coțofană,
De coțofănoi [3].

dălăcoaică:

Tu bubă cu dălac,
Tu bubă cu dălăcoaică [4].

deochetoroi, *deochetoroaică*:

Cu deochetoroii, cu deochetoroaicele [5].

deochioi, *deochioaie*:

A 'ntîlnit-o ...
Deochioaia
Cu deochioiul [6].

duhoaie, *duhoaică*:

Ieși duh cu duhoaie [7].

---

[1] Marian, *Descîntece*, 237.

[2] E. Hodoș, *l. c.*, 40, 41, 42; cf. 71; *Comoara satelor*, I, 16; III, 104, 106.

[3] Tocilescu, *l. c.*, 1579.

[4] *Șezătoarea*, XIII, 4.

[5] *Ibid.*, IV, 155; cf. 156, 157, 192; Marian, *Descîntece*, 111, 112; Tocilescu, *l. c.*, 550, 551; Pamfile, *Boli și leacuri*, 31; T. Bălășel, *l. c.*, I[II], 21.

[6] Marian, *Immormîntarea*, 13, 14; cf. D. Lupașcu, *Med. babelor*, 18; *Conv. lit.*, XXVII, 870; și *dedeochioi* într'o culegere inedită din Putna; mai curioasă forma *deoaico*, rimînd cu *leoaico*, la N. Ionașcu și M. Mîndreanu, *Poesii pop. și desc.*, 93, și în *Șezătoarea*, XIV, 102; și *dioaicele* (în rimă cu *moroaicele*, *strigoaicele*), la Marian, *Descintece*, 100, 102, 180-182.

[7] Marian, *Descîntece*, 234.

Samcă de duh cu duhoaică [1].

friguroi:

Frigura cu friguroiul [2].

găiți oi:

De gaiță,
De găiți oi [3].

gîndăcoaie :

... te fă o gîndăcoaie [4].

gineroaică:

Ginerele
Cu gineroaica [5].

hăloanie (băn.) <*hală* „duh rău care dă cuiva boală" :

Fugi hăloanio
Și strigoanio [6].

hurduzoaie, cum apare într'un descîntec:

Hurduzul cu hurduzoaia [7],

e o formațiune din expresia *hurduz*, *burduz*, pe care o întîlnim chiar într'un alt descîntec [8].

---

[1] *Ibid.*, 221 (tipărit: *duc*, *ducoaică*, dar nu poate fi decît *duh* ...; cf. 223).

[2] Tocilescu, *l. c.*, 550, 551.

[3] *Ibid.*, 1579.

[4] *An. Arh. de folklor*, I, 211.

[5] G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.*, 362-364.

[6] L. Costin, *Mărg. Bănatului*, 115.

[7] *Rev. p. ist. arh. fil.*, VII, 190.

[8] Marian, *Descintece*, 81; într'o notă dela p. 83 Marian spune că descîntătoarea i-a dat explicația că *hurduz*, *burduz* ar însemna „niște ființe rele care nu numai că sperie pe oameni, ci-i fac să capete și „ceas rău"; deci o potrivire de înțeles cum pare de atribuit formelor din *Rev. p. ist.*; totuși în descîntecul dat de Marian expresia *hurduz*, *burduz* cu care începe s'ar putea explica prin faptul că cuvintele sînt rostite de descîntătoarea după ce ia o mătură în mînă și se face a mătura „din spre spatele celui speriat ..., ca și cînd ar alunga „ceasul cel rău".

idoloaică:

... nouăzeci și nouă de idoli cu idoloaicele lor [1].

Iudoi:

Iuda cu Iudoiul [2].

izdătoaică:

Tu izdat și izdătoaică [3].

jolnoaică <*jolnă*:

Tu, jolnoaico...,
Tu să pieri și să răspieri [4].

junghioi:

Junghiul, junghioaiele [5].

jurătoaie:

Vine-un jurat cu-o jurătoaie [6].

leoi:

Leoii,
Leoicele ...
Ai leoiului
Și-ai leoaicei [7].

lopătoaie:

Carnea cu lopătoaia de-aur o grămădia [8].

Marmoroi în versul:

Marmora cu Marmoroiul [9].

---

[1] Păsculescu, *l. c.*, 138; cf. 139; în *Șezătoarea*, XI, 58, aceleași forme, dar alterate: *iduri cu iduroaicele*; ar fi, poate, de pus alături: *ilioi cu ilioaie*, la Papahagi, *Gr. și folkl. Maram.*, 130, presupunînd că au fost și mai mult schimbați, din *idoloi, idoloaie*.

[2] *Șezătoarea*, XIV, 113.

[3] Laugier, *l. c.*, 80.

[4] D. Lupașcu, *Med. bab.*, 41.

[5] L. Costin, *Mărg. Bănatului*, 60.

[6] Marian, *Vrăji*, 180.

[7] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 61; cf. Tocilescu, *l. c.*, 554, 1540, 1541.

[8] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 122.

[9] *Șezătoarea*, XIV, 113.

e de sigur schimbat din *Mamona*, din care s'a putut deriva *Mamonoi*, ambele forme apărînd lîngă altele designînd duhuri necurate care aduc „pocitură". Tot ca un derivat din *Mamona*, alterat iarăşi, trebue privit *Mamuloaice*, alături de *Mamulani*, cum reiese şi mai clar de data aceasta din context:

De diavoli,
De diavoloaice,
De Mamulani
Şi de Mamuloaice [1].

Cît despre *Mamornițoi*, ce apare alături de *Mamorniță*:

Mamornița cu Mamornițoiul [2],

şi el ar putea fi explicat din *Mamona*; cum amîndouă formele le găsim în descîntece din Teleorman, putem presupune că *Mamornița* a resultat din contaminarea lui *Mamona* cu bulg. *magjosnica* „vrăjitoare" (e greu de presupus că ar avea vre-o legătură cu numele insectei *mamornic*).

metricioi (*mătricioi*):

Metricea cu metricioiul [3].

miroaice (într'un descîntec „de Iele"):

Toate miroaicele [4]

nu poate fi decît un derivat din „ a se mira" de cineva şi a-l deochia.

moroaie [5], *moroaică* [6] se întîlnesc foarte des, ca fem. al lui *moroi*.

---

[1] Tocilescu, *l. c.*, 1563, 1564.

[2] *Ibid.*, 549; cf. 596, 598.

[3] *Ibid.*, 550, 551; cf. 1578.

[4] T. Bălăşel, *l. c.*, I[11], 131.

[5] Marian, *Descîntece*, 166, 167, 173, 334; Tocilescu, *l. c.*, 1568; E. Hodoş, *l. c.*, 12, 13, 17, 39-46, 49; Bîrlea, *l. c.*, 331, 374; T. Papahagi, *Gr. şi folkl. Maram.*, 126, 130, 131, 135, 139; *Şezătoarea*, VI, 93, 94 etc.

[6] Marian, *Descîntece*, 100, 102, 180-182, 184, 188, 213, 215, 221; Tocilescu, *l. c.*, 550, 551, 554-556, 560, 1578; *Rev. p. ist. arh. fil.*, III, 385; VII, 130; *Şezătoarea*, IV, 27, 31, 155-157; V, 146, 147; VI, 94; X, 26 etc.

Murgiloaică:

Fugi Murgilă cu Murgiloaica [1].

năjoanie (băn.) <*năjit*:

S'a 'ntîlnit cu năjitul,
Cu năjoania 'n cale [2].

nălucoaică:

Nălucului, nălucoaicei [3].

năzdrăvănoanie (băn.):

S'a 'ntîlnit...
...cu năzdravănul
Şi năzdrăvănoania [4].

Păduroi, Păduroaie, Păduroaică (cf. mai sus *Codroi*):

Muma-pădurei cu Păduroiul [5].

Ieşiţi Păduroi
Cu Păduroaie [6].

Păduroii cu Păduroaicele .[7]

păjuroaică:

...te-o ajunge-o păjuroaică [8].

---

[1] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 165.

[2] E. Hodoş, *l. c.*, 61; cf. 62.

[3] *Buciumul*, I (1925), n-rul 6.

[4] E. Hodoş, *l. c.*, 45; cf. 46.

[5] Tocilescu, *l. c.*, 549, 550, 551; cf. 556, 563, 1575, 1576; D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 164, 165; Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 93, 117; T. Bălăşel, *l. c.*, I[II], 92; E. Hodoş, *l. c.*, 40, 41, 42. 45, 70; L. Costin, *Graiul băn.*, 153; *Şezătoarea*, IV, 27 ; *Comoara satelor*, I, 16; *Izvoraşul*, VII, n-rele 7-8, p. 20; *Ion Creangă*, I, 14; VI, 241 (*Muma-păduroiului*).

[6] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 117; cf E. Hodoş, *l. c.*, 40, 41, 42, 45, 70 ; *Comoara satelor*, I, 16; III, 104, 106.

[7] Tocilescu, *l. c.*, 556; cf. 563, 1575, 1576; D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, II, 136; Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 74, 93 ; T. Bălăşel, *l. c.*, I[II], 91; Laugier, *l. c.*, 86 ; E. Bucuţa, *Rominii dintre Vidin şi Timoc*, 126; *Şezătoarea*, IV, 27, 31 ; X, 24 ; XII, 190 ; *Apărătorul sănătăţei*, II, 228 ; *Arh. Olteniei*, IX, 423; *Oltenia*, I (1923), fasc. 8, p. 118 (*Muma-păduroaica*) ; *Izvoraşul*, X, 206.

[8] *Ion Creangă*, VII, 186.

pocituroi, pocitoroaie, pocitoroaică:

Pocitura cu pocituroiul [1].

Pocitura cu pocitoroaia [2].

Pocitori cu pocitoroaicele [3].

potcoi, potcoaie, potcoaică:

L-a 'ntîlnit potca cu potcoii [4].

Potca cu potcoaia [5].

Potca cu potcoaica [6].

priculicioanie (băn.) :

... priculicii
Cu priculicioaniele [7].

răoaice:

Cu răii şi cu răoaicele [8].

răutăoaie (poate în loc de *răutătoaie*) :

Răul-copiilor cu răutăoaia [9].

rîhnoi, rîhnoaie <*rîhnă* :

Rîhnoi cu rîhnoaie [10].

---

[1] Marian, *Immormîntarea*, 13; cf. 14; *Rev. p. ist. arh. fil.*, VII, 190.

[2] D. Lupaşcu, *Med. babelor*, 18.

[3] Marian, *Descîntece*, 111, 112.

[4] Tocilescu, *l. c.*, 1515; cf. Păsculescu, *l. c.*, 146; *Şezătoarea*, III, 136 (*petcioi*); XIV, 113; *Ion Creangă*, VI, 48.

[5] D. Lupaşcu, *Med. babelor*, 18.

[6] *Ibid.*, 42; cf. *Buciumul rom.*, III, 136; *Şezătoarea*, V, 146, 147.

[7] *Familia*, XXVII, 543.

[8] T. Bălăşel, *l. c.*, I[II], 30; cf. 31, 32, 34.

[9] D. Lupaşcu, *Med. babelor*, 18.

[10] Marian, *Descîntece*, 171; cf., 173, 177; *Rana cu rănoiul*, la Marian, *Immorm.*, 13, 14, şi în *Rev. p. ist. arh. fil.*, VII, 190, trebue cetit : *Rîhna cu rîhnoiul*.

săgetătoroaică:

Săgetătorul cu săge[tă]tor oaica [1].

Sămcoi, Sămcoaie, Sămcoaică:

Samca cu Samcoiul [2].

Samca cu Sămcoaia [3].

Samca cu Samcoaica [4].

sapornoi (cf. mai sus, *săpornicar*, s. *Simcar*):

Potca cu potcoiul,
Sapornița cu sapornoiul [5].

Sarsaoroaica <*Sarsailă*, schimbat și el, cum se vede din versul unde apar ambele forme alterate:

Sarsaorul cu Sarsaoroaica [6].

Sburăturoi, Sburăturoaică:

Cît va sta Sburăturoi cu Sburăturoaica în rai [7].

---

[1] D. Lupașcu, *Med. babelor*, 42.

[2] Marian, *Descîntece*, 207, 209, 211; cf. *Leg. Maicei Domnului*, 326; Păsculescu, *l. c.*, 146; A. E. Michăilescu, *Crîmpeie din viața țăr. rom.*, 17, 18; I. Beldie, *La cislă*, 98; *Șezătoarea*, II, 96; *Familia*, XXXVII, 189; *Ion Creangă*, II, 127; III, 181; VIII, 213.

[3] D. Lupașcu, *Med. babelor*, 18; cf. Marian, *Nașterea*, 377; *Buciumul rom.*, III, 136; *Familia*, XXXVII, 188.

[4] Marian, *Descîntece*, 201, 213, 215; cf. *Leg. Maicei Domnului*, 326; D. Lupașcu, *Med. babelor*, 42; *Șezătoarea*, II, 96; XXIII, 95; *Ion Creangă*, VIII, 213.

[5] Păsculescu, *l. c.*, 146 (tipărit *sapormin*, dar forma adevărată a fost rectificată în glosar); *sapornițâ* e rus. *sopernica* „dușmancă".

[6] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, II, 110.

[7] Tocilescu, *l. c.*, 634; cf. 648; *Șezătoarea*, V, 146; XI, 57; *Sburăturoaică* apare și alteori: Tocilescu, *l. c.*, 627; întîlnim și forma simplă *Sburătoare*, ca fem. lui *Sburător*: Marian, *Descîntece*, 207, 209, 210; Tocilescu, *l. c.*, 1553.

sgăiboi:

Cu sgăiboi [1].

soroaică < *soare*, în legătură cu boale care vin din căldură mare, aprindere („soare sec" etc.):

Soarele cu soroaica [2].

spămîntoaică:

Tu strigoaică,
Tu spămîntoaică [3].

sperioi, sperioaie (într'un descîntec de speriat):

... s'a întîlnit ...
Cu sperioaia și sperioiul [4].

spurcoanie (băn.):

Cu spurcul, cu spurcoania [5].

străpungoi:

Vînt alb străpungoi [6].

strînsoaică (în descîntec „de strîns"):

Strînsul cu strînsoaica [7].

țăpoi, țăpoaică <*țap*:

De țăpoi cu țăpoaică [8].

tărtăroaică:

Ieșiră:
Tărtăroaica,
Vrăjitoreasa [9].

---

[1] *Izvorașul*, VIII, n-rele 3-4, p. 46.
[2] *Șezătoarea*, I, 199.
[3] *Ion Creangă*, VI, 241.
[4] *Conv. lit.*, XXVII, 870.
[5] E. Hodoș, *l. c.*, 40; cf. 41, 42, 44.
[6] *Șezătoarea*, V, 143.
[7] *Buciumul rom.*, III, 136; *Șezătoarea*, V, 146, 147.
[8] Tocilescu, *l. c.*, 554; *țăpoaică* tot acolo, 572.
[9] Păsculescu, *l. c.*, 118 (cf. mai sus *cataroaice*).

tigăroi, derivat probabil din *tigoare* :

De l-or fi deochiat rîmnitorii şi rîmnitoarele
Şi tigăroii [1].

trîndoaică <*trînd* :

Trîndul cu trîndoaica [2].

trînjoaică:

De-o avea trînji, de-o avea trînjoaică [3].

udmoi, uimoaică:

Udmă, udmoi [4].

Uimă, uimoaică [5].

viforoaică (într'un descîntec „de vifor"):

Viforul cu viforoaica [6].

zmeoi:

Zmeu cu zmeoi [7].

-os, -ios: *aplecăcios, spurcăcios, silnicios*:

Voi, aplecăcioaselor,
Voi, spurcăcioaselor,
Voi, silnicioaselor [8].

băutos:

Gălbinarea mîncăcioasă,
Gălbinarea băutoasă [9].

---

[1] Laugier, *l. c.*, 79.
[2] *Conv. lit.*, XXVII, 870 (tipărit : *trîntul, trîntoaica*).
[3] Tocilescu, *l. c.*, 635.
[4] *Ion Creangă*, VIII, 213.
[5] Păsculescu, *l. c.*, 149.
[6] Tocilescu, *l. c.*, 1551; cf. Laugier, *l. c.*, 92.
[7] Tocilescu, *l. c.*, 1540; cf. 1541, 1567.
[8] Laugier, *l. c.*, 83.
[9] *Şezătoarea*, VII, 18.

bolos „bolnav“:

... nici Domnul Hristos
Nu l-a lăsat bolos [1].

borîcios:

Aplecate borîcioase [2].

căşos <*caş*:

... căşos
Şi untos [3].

chifticios (poate un derivat alterat din *ghiftui*):

Beşică chifticioasă,
Beşică mîncăcioasă [4].

cîrticioasă:

Să curăţesc pe [cutare]
De cîrtiţă cîrticioasă,
De cîrticioasă crăpăcioasă [5].

copticios „care face să coacă, dă copturi“ şi *înţăpăcios*:

Ieşi, năjite ...
Copticiosule,
Înţăpăciosule [6].

fierbintios:

Bubă fierbintioasă [7].

---

[1] Pamfile, *Boli şi leacuri*, 30.

[2] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 8; cf. 43 (*coleţi boricoşi*); *Şezătoarea*, VI, 93; *Ion Creangă*, I, 87.

[3] T. Papahagi, *Gr. şi folkl. Maram.*, 138.

[4] *Ion Creangă*, IX, 53; cf. 81.

[5] *Rev. p. ist. arh. fil.*, III, 384; cf. D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, I, 73; *Şezătoarea*, XXIV, 79.

[6] *Ion Creangă*, VIII, 180, nu cum e dat acolo: *înţăpăiosule*.

[7] E. Hodoş, *l. c.*, 52 ; *Şezătoarea*, V, 143.

fruptos :

... acolo apa-i lăptoasă,
Iarba-i fruptoasă [1].

gătejos:

... pădurea-i gătejoasă [2].

groscioros („care dă mult groscior") și *izvoros*:

Tu să fii groscioroasă,
Unsuroasă,
Ca fîntinile cele izvoroase [3].

Hăloase <*hală* „vînt de furtună":

Vîntul cu Vîntoasele,
Vîntul cu Hăloasele [4].

înjunghiecios, *îmbeșicăcios*, *usturicios*:

Roșeață înjunghiecioasă,
Roșeață îmbeșicăcioasă,
Roșeață usturicioasă [5].

înveninos:

Bubă înveninoasă [6].

junghios, *jungheros*:

Bubă junghioasă [7].

... orbalțul cel jungheros,
Roșu și jungheros [8].

---

[1] *An. Arh. de folkl.*, I, 201.
[2] Ms. Reteganul (Bibl. Acad.) 4544, f. 45.
[3] *Șezătoarea*, XXII, 38; *groscioros* și în aceeași revistă, XXIV, 64.
[4] *Familia*, II, 407; cf. III, 70, 265.
[5] *Șezătoarea*, II, 91.
[6] *Buciumul rom.*, III, 140.
[7] Intr'o colecție inedită din Putna.
[8] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 23; cf. 65.

lepos (*lipos*):

Eu nu mă spăl
De zoioasă,
De lepoasă [1].

mătricoasă:

Mătrici mătricoase [2],

şi ca substantiv:

L-au întîlnit...
Deochetori cu deochetoare....
Cu vîntoase,
Cu mătricoase [3].

mîţos „ca de mîţă“:

De o fi deochiată
De ochi mîţoşi [4].

obrintioasă:

Bubă obrintioasă [5].

plecăcioase:

Plecate plecăcioase [6].

răpuroasă <*rapuri*:

..bubă răpuroasă [7].

răzos:

Soare luminos,
Cît eşti de răzos,
Cît eşti de frumos,
Aşa să fiu şi eu de frumoasă,
Răzoasă [8].

---

[1] Marian, *Sărbătorile*, I, 133.
[2] Bîrlea, *l. c.*, 359; *Şezătoarea*, VI, 98.
[3] T. Papahagi, *Gr. şi folkl. Maram.*, 130.
[4] *Familia*, XXV, 603.
[5] *Şezătoarea*, V, 143, 144; VIII, 111.
[6] *Ion Creangă*, II, 102.
[7] E. Hodoş, *l. c.*, 52.
[8] Marian, *Vrăji*, 112.

rîtoasă:

Unde-ai plecat, scroafă rîtoasă? [1].

săpăcios:

Perit [= celperit] săpăcios [2].

secăcios:

Ciurmulechiul secăcios [3].

spîrcăicios:

Plecate spîrcăicioase [4].

zărăzos <*zărează* (format poate şi sub influenţa lui *răzos*, v. mai sus):

... frumos
Şi zărăzos ...
Să fiu zărăzoasă [5].

-ot: *haot* <*haui*, cu înţelesul de „auz“:

Din haotul urechilor [6]

răot „răutate“:

Răot şi venin mîncară [7].

-şag: *locoşay* „adăpost, culcuş“:

... nu vi-i aici locul,
Nu vi-i locoşagul [8].

pustieşag:

Să se ducă 'n pustieşaguri [9].

---

[1] Pamfile, *Boli şi leacuri*, 19.

[2] *Graiul nostru*, I, 304; cf. Pamfile, *Boli şi leacuri*, 47, şi într'o culegere inedită din Putna.

[3] *Familia*, XXXII, 212.

[4] *Şezătoarea*, XXIII, 2 (tipărit *sfărcăicioase*).

[5] *Familia*, XXXVIII, 236.

[6] *Şezătoarea*, III, 196-197.

[7] *Ibid.*, VII, 93.

[8] Marian, *Descîntece*, 222.

[9] Tocilescu, *l. c.*, 1593.

-tor: *bobonitor* „care face farmece, boboane“:

Cu bobonitori,
Fermecători [1].

bolitor „care dă boală“:

Bolitor,
Cu boalele dela 99 de sori [2].

limbitoare:

Fă-te șarpe mare ...
Cu 44 limbi limbitoare,
Cu 44 coarne împungătoare [3].

limpezitor:

Tu, apă mare,
Cum ești mîndră curgătoare,
Să fii și limpezitoare [4].

priculicitoare:

... cu priculici
Și cu priculicitoare [5].

pripitor:

Ieși, soare pripitoare [6].

sghihuitoare <*sghihui* „a sgudui, a scutura“:

A plecat Irod cu Irodeasa ...
Cu izbitoarele,
Cu sghihuitoarele [7].

tocilător:

Cu sucitorul te-oi suci,
Cu tocilătorul te-oi tocila [8].

---

[1] *Șezătoarea*. V. 146; cf. *An. Arh. de foklor*, I, 201.
[2] *Ion Creangă*, VIII, 326.
[3] *Șezătoarea*, XI, 54.
[4] Tocilescu, *l. c.*, 647; cf. 1567, 1568; *Șezătoarea*, VI, 94.
[5] *Comoara satelor*, III, 104 (tipărit: *priculisitoare*).
[6] Em. Novacovici, *Comoara Bănatului*, II, 29.
[7] Bîrlea, *l. c.*, 371.
[8] *Ibid.*, 337.

veritoare, mînzătoare, găzitoare apar numai într'un descîntec din Bănat:

Ca o scroafă veritoare,
Ca o iapă mînzătoare,
Ca o cățea găzitoare [1];

veritoare e derivat din *vier* și înseamnă „care aleargă după vier": *mînzătoare* nu poate avea decît înțelesul de „care așteaptă să fete un mînz"; cît despre *găzitoare*, derivarea lui pare să fie din *găzi* „a călca" (<sîrb. *gaziti*), întrebuințat în Bănat [2].

-ucă: *albinucă*:

Se luară două albinuci [3].

-uică: *stelăluică*:

Stea, stelăluică,
De mi-ai fi soruică [4].

zăbreluică:

Cu nouă ferestruici...,
Cu nouă zăbreluici [5].

-uie: *mistruie* <*mistreață* + *pistruie*, formațiune provocată de rimă:

Păsărică mistruie
Pe bucium se suie [6].

---

[1] Em. Novacovici, *Colecție folkl.*, 129; și la Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 142, dar descîntecul publicat acolo, deși se spune că a fost comunicat de I. Bucurescu, din Buzău (Tohani), nu e decît o copie după cel din colecția lui Novacovici (cu cîteva mici schimbări la sfîrșit); chiar o greșeală de tipar, *mări negere* (în loc de *negre*), se regăsește în descîntecul dat de Grigoriu-Rigo și proveniența lui suspectă reiese și din formele *moroane*, *strigoane* cum nu sînt obișnuite în județul Buzău, ci în Bănat, așa cum sînt date de Novacovici.

[2] L. Costin, *Graiul bănățean*, 110.

[3] *An. Arh., de folkl.*, I, 202.

[4] E. Hodoș, *l. c.*, 8.

[5] *Comoara satelor*, IV, 76.

[6] Tocilescu, *l., c.*, 1579 (la pag. următoare: *pasăre pistruie*).

-uleț: *sgîrciuleț*:

Din toate nodulețele,
Sgîrciulețele [1].

-ulică, -ulice: *ciutulică* <*ciută*:

Ciutulică aprinsă [2].

steulică, steulice:

Steaua, steulica Lunăiei mele [3].

Stea, steulicea mea [4].

-uliță: *brînculiță*:

Nouăzeci și nouă de brînculițe [5].

steuliță:

Stea, steuliţa mea [6].

-ură: *bobotitură*:

... să strîngă obrintiturile,
Bobotiturile [7].

cuțităturâ „înțepătură“ (v. mai sus *cuțita*), *coptătură*:

Obrintiturile,
Cuțităturile ...
Coptăturile [8].

---

[1] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, II, 113; cf. Păsculescu, *l. c.*, 115.

[2] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, II, 66; cf. *Rev. crit.-lit.*, V, 91; tot așa într'o colecție inedită din jud. Olt; și *ciutulină*, D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, II, 176, 177; *Arh. Olteniei*, V, 363 (*ciuciulină*).

[3] Georgescu-Tistu, *Folkl. din jud. Buzău*, 62.

[4] *Ion Creangă*, IV, 195.

[5] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 177.

[6] Tocilescu, *l. c.*, 686; și *steluliță*: *ibid.*, 687; *Tinerimea rom.*, II, (1899), 307; *Izvorașul*, V, n-rele 2-3, p. 12.

[7] Tocilescu, *l. c.*, 1534.

[8] *Ibid.*, 1587; *cuțităturâ*, cu înțelesul de „junghi“, și în *Șezătoarea*, VII, 54; XI, 43 (tipărit *cuțitură*).

gîlcătură şi *snopitură*:

Să depărteze gîlcătura,
Snopitura [1].

gunoitură, *funingitură*, *cenuşetură*:

Se 'ntîlni ...
Cu gunoituri,
Cu funingituri,
Cu cenuşeturi [2].

încîntătură „farmec, vraje“:

Gîlcile ...
Cu încîntături [3].

înviforătură:

Brîncă
Cu înviforătură [4].

izdătură <*izdat*:

Mătricile, izdăturile [5].

jelitură, *plînsătură*, *jucătură*, *piruitură*, *măcănitură*, *cloncănitură*, *cutcudeţătură*:

Dela 99 de muieri cu jelituri,
De copii cu plînsături ...,
De hore cu jucături,
De pui cu piruituri,
De raţe cu măcănituri,
De cloţe cu cloncănituri,
De curcani cu bolborosituri;
De găini cu cutcudeţături [6].

---

[1] *Graiul nostru*, I, 318.
[2] Tocilescu, *l. c.*, 1556.
[3] Tocilescu, *l. c.*, 1552.
[4] *Ibid.*, 1149.
[5] *Ion Creangă*, VIII, 181.
[6] Tocilescu, *l. c.*, 1559; *jelituri* mai e atestat şi la p. 1552.

năjitură <*năjit*:

Nouăzeci şi nouă de năjituri [1].

năprătitură „farmec aruncat în cale“ :

Să-l lecuiţi ...
De toate mînăturile
Şi năprătiturile [2].

nodătură „încheietură“:

Incheieturile
Şi nodăturile lui [3].

orbălţătură:

... m'am spălat de orbălţătură [4].

orbitură, *muţitură*, *surzitură*:

In orbituri
L-a orbit,
In muţituri
L-a muţit,
In surzituri
L-a surzit [5].

oticnitură:

Cu vărsături,
Cu oticnituri [6].

rîmnitură:

Se 'ntîlni
Cu rîmniturile,
Cu deocheturile [7].

---

[1] Laugier, *l. c.*, 87.

[2] *Familia*, III, 205 ; cf. XXV, 604; cf. XXVII, 544; XL, 79 (*năpîrcitură*); E. Hodoş, *l. c.*, 32, 34; *Comoara satelor*, V, 106.

[3] *Gazeta poporului*, Timişoara, II, n-rul 42.

[4] Păsculescu, *l. c.*, 134.

[5] Tocilescu, *l. c.*, 1145.

[6] *Ibid.*, 638 (tipărit greşit *sticnituri* şi dat tot aşa în glosar).

[7] *Ibid.*, 1567; cf. 1568; Marian, *Descîntece*, 45; *Naşterea*, 364; *Comoara satelor*, IV, 108.

strîcnitură (cf. mai sus *strîcnet*) :

Toate pociturile,
Toate strîcniturile [1].

strigoitură :

Toate rîmniturile
Şi strigoiturile [2].

tîrcolitură:

Friguri din tîrcolituri cîneşti [3].

urdinătură:

... urdinăturile potoleşte [4].

zăcătură:

... te du în zăcăturile vacilor [5].

zălezitură şi *înzălezitură* „ce te face să zaci, ce te moleşeşte, te slăbeşte“ <*zălezi*, *zăleji*, din sîrb. *zaležati* „a sta mereu într'un loc, a zăcea“:

Friguri cu zălezituri [6].

Luaţi-i înzăleziturile [7].

---

[1] Em. Novacovici, *Col. folkl.*, 131 ; cf. E. Hodoş, *l. c.*, 57 ; Tocilescu, *l. c.*, 1552 (*trîcnituri*) ; Familia, III, 205 ; Ms. Reteganul (Bibl. Acad.) 4544, f. 203.

[2] E. Hodoş, *l. c.*, 16.

[3] *Comoara satelor*, IV, 108 (*tîrgolituri*).

[4] D. Ionescu şi Al. Daniil, *l. c.*, II, 134.

[5] Tocilescu, *l. c.*, 1589; tot acolo, 1571, 1575, greşit redat: *jucătura vacilor*.

[6] *Ion Creangă*, IV, 83.

[7] Tocilescu, *l. c.*, 1569.

Comp. *zălejit*, *înzălezit* etc. în mai multe descîntece cu sensul de „care stă mult într'un loc, clocit“: *Bubă zălejită* (*Com. satelor*, I, 16; Tocilescu, *l. c.*, 1587) ; *ură zălăzită* (*An. Arh. de folkl.*, I, 208) ; *Soare 'năcrit — Soare 'nzălezit* (Tocilescu, *l. c.*, 1572); *... e'mpocit — Şi'nzilizit* (alături de *deszilizi*), *Lumina p. toţi*, I (1885), 417; *Rev. p. ist. arh. fil.*,

zăprițură:

In zăprituri
L-a zăprit [1].

-uș: *crescuș*, contaminare de sigur a formei *sfircuș* (v. mai departe) și *crește* :

Din crescușul nasului [2].

frigăruțe :

Frigare, frigăruța mea [3].

sfîrcuș:

Din sfîrcușul nasului [4].

-uțor: *pistruțoară*:

Păsărică pistruțoară [5].

stelușoară:

Steauă, stelușoara mea [6].

VII, 145; cf. T. Pamfile, *Boli și leacuri*, 14, 62; Rădulescu-Codin, *O samă de cuv.* 42; Șt. Pașca, *Glosar dial.*, 61; *Arh., Olteniei*, IX, 250. Ca sb. *zilizit* înseamnă boala care prin alte părți se numește „cîneașcă" (N. Leon, *Ist. nat. med.*, 147; Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 184). *Zălejit* a fost schimbat în *zălogit* într'un descîntec publ. de D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 101 : *Friguri ... zălogite ... — Din izine*; așa trebue înțeleasă forma și mai alterată *rezlozite* (I, 100): *Friguri izănite — Rezlozite* (deci nu cum e explicată tot acolo, II, 194: „în răstimpuri"). La Tocilescu, *l. c.*, 1572 (cf. 1573, 1591) apare forma *zăletit*: *Soare clocit — Soare zăletit*, prin confusiune cu alt cuvînt, *zăleti* „a strica, a turbura" (L. Costin, *Graiul băn.*, 218 ; *Graiul nostru*, II, 142).

[1] Tocilescu, *l. c.*, 1145 (*zeprituri, zeprit*).

[2] *Familia*, XXXVII, 189.

[3] E. A. Michăilescu, *Crimpeie din viața țăr. rom.*, 27, 28.

[4] Pamfile, *Boli și leacuri*, 43; *Ion Creangă*, II, 103; III, 281.

[5] D. Ionescu și Al. Daniil, *l. c.*, I, 189.

[6] Marian, *Vrăji*, 100.

zgăncușoară:

Chemat-am toate bubușoarele,
Chemat-am toate zgăncușoarele [1].

-uț: *corăbiuță*:

Și 'n corăbiuța mea
Te-oi arunca [2].

Făcăduță:

Tu Michiduță
Și Făcăduță [3].

ghinduruță:

Culegeți ...
Toate ghinduruțele [4].

gîlcuță, druguță:

Gîlcuță, gîlcuță,
Incalecă-te pe-o druguță [5].

măduvuță:

Din toate măduvuțele [6].

măseluță, alături de *osuț, urechiuță* :

Din toate măseluțele,
Din toate osuțele ...,
Din urechiuțe [7].

năpîrcuță:

Mă 'ntîlnii c'o năpîrcuță [8].

---

[1] Pamfile, *Boli și leacuri*, 18.

[2] Marian, *Vrăji*, 231.

[3] *Rev. p. ist. arh. fil.*, VII, 189.

[4] *An. Arh. de folkl.*, I, 202 (*ghindruțurile*).

[5] Tocilescu, *l. c.*, 1518; cf. Marian, *Descîntece*, 130; *Șezătoarea*, III, 119.

[6] *An. Arh. de folkl.*, I, 198.

[7] *Șezătoarea*, III, 137.

[8] *Rev. ist. arh. fil.*, VII, 134.

sgăibuță:

... pe toate sgăibuțele,
Pe toate bubuțele [1].

vînuță:

Din mii și sute de vînuțe,
Din douăzeci de degetuțe [2].

zgăncuță:

... a chemat pe toate bubușoarele
Și toate zgăncuțele [3].

Pentru sufixele verbale avem de notat numai:

-ăni: *pișcăni*:

Buzele să-i pișcănească [4].

-ui: *cepui* <*ceapă*:

Cu ardei o ardeesc,
Cu usturoi o usturoesc
Și cu ceapă o cepuesc [5].

cinui = cina :

Acolo să cinuești,
Acolo să vecuești [6].

iți <*iță* („se descîntă cu un iț părăsit ...; cu iții măsură statul bolnavului"):

Cu iții iții [7].

---

[1] *Ibid.* III, 383; cf. *Ion Creangă*, IX, 81.

[2] Marian, *Descîntece*, 21; *Vrăji*, 144; cf. *Familia*, XLI, 572.

[3] Tocilescu, *l. c.*, 1515.

[4] *Familia*, XXV, 604.

[5] *Ghiluțul*, II, n-rele 11-12, p. 19.

[6] Grigoriu-Rigo, *l. c.*, I, 9; cf. *Rev. ist. arh. fil.*, VII, 139; și într'o culegere nepublicată din Putna ; *cenui* din *Conv. lit.*, XXVII, 863, pare să fie aceeași formă.

[7] Em. Novacovici, *Col. folkl.*, 139.

lădui <*ladă* :

Să vă duceţi
... într'o ladă frumoasă ...;
Acolo să trăiţi,
Să lăduiţi [1].

limbui :

Cu limba îl limbuiţi [2].

mălui:

Nu te mălui ca malul,
Nu te 'nvălui ca valul [3].

mierui:

... cu miere îs mieruită
Şi cu zahăr îs îndulcită [4].

OV. DENSUSIANU

---

[1] D. Ionescu-Buzău, *Micul magasin de med. pop.*, 422; ar putea fi considerat şi ca o greşeală pentru *lăcuiţi*, dar deoarece se vorbeşte mai înainte de *ladă*, se pare mai curînd să fie un derivat din acesta.

[2] D. Lupaşcu, *Med. babelor*, 18.

[3] Marian, *Descîntece*, 254.

[4] Păsculescu, *l. c.*, 145; cf. *Şezătoarea*, II, 95.

GLOSAR MEGLENO-ROMÎN

III [1]

M

Mą, *dar*: 7[2], 11[1], 29[6], 47[8].
mącár, *măcar* [*bg.* makárъ].
măcós, *mucos*; — *art.* măcosu 66[3].
mącsǫm, *prunc nebotezat*: 38[6]. 63[3]; — *art.* mącsǫmu 2[6], 38[6·7·8], 63[2·4·5]; mącsǫmului 63[1·5·6·7].
măcsúl, *fruptul oilor sau al caprelor* [*bg.* maksulъ <*tc.*].
măcsúz, mącsus 40[7], *dinadins* [*bg.-tc.* máksusъ].
máčca, *nume de joc copilăresc* [*bg.* mačka].
măčcăirį, *a murdări*; — *ind. pr.* măčcăes [*bg.* mačkamъ]
măčcat, *mare*; (*cf.* bob); *mai adesea la pl.* măčcaţ 13[3], 68[4] *întrebuinţat ca pl. lui* marį; — mąčcaţil′, *mai marii*; *fruntaşii (satului)* 7[1·5], 9[6]; amnă maį ąn măčcat, *umblă cu paşi mai mari;* maį mąčcaţi cǫrţ 6[5].
máčiţ, *plantă acrişoară la gust* [*bg.* máčecъ].
măčóc *(Lm.). pisicuţă, pisoi* [*bg.* mačokъ].
măčk′į, *f. pl., scările ce se trec pe sub picioarele dinainte la cai, catîri, etc.* [*bg.* máčka].
madém, *mină* [*bg.* madémъ].
mągár, *măgar*: 38[12], 56; *voc.* mągarule 73[4];— *pl.* mągar; mągaril′ 38[12·13], 45[2], 51[4] [*bg.* magare].
mągárcă, *greutatea ce se leagă la unul din capetele usturei.*
măgărǫţă *(Ln.)* 68[6], măgărăţă *(Oş.)*, *măgăriţă* [*bg.* magarica].
mąǧésnic, *vrăjitor* [*bg.* magiosnikъ].
mąǧésnică, *vrăjitoare, fermecătoare, descîntătoare.*
maį, *mai*; maį mult 2[1], 3[5·7], 11[1], 19[2]; maį napcunta 2[2]; maį fucăraį 2[4]; maį šărǫtį 4[5]; maį mąčcaţi.
maįcă, *mamă*; maįcă-sa 64[24] [*bg.* maįka].
maįmún, *maimuţă* [*bg.* maįmúna].
măįnirį, *a arunca cu mîna*;— *ind. pr.* măįnes.
máįstur, *meşter* : 25[17] [*bg.* maįstorъ].
maįsturlǫc, *meşteşug* [*bg.* maįstorlъ′kъ].

[1] V. vol. III, 381.

maju, *(luna) mai*: 34 [*bg.* maj].
Makedonia, *Macedonia:* 2^{7}.
mał, *proprietate, avere (în oi, capre)* [*bg.-tc.* malъ].
málă, *mahala:* $2^{4\cdot5}$, 7^{1}, 52^{4}; mala 1^{4}; malį 1^{4}; mǫl'ur $2^{4\cdot5}$ [*bg.-tc* mahalá].
mălęčcă, *v.* mlęčcă.
mălvăíri, *a morfoli (în gură)*; — *ind. pr* mălvăes [*cf. bg.* mъlvя].
mal', *maiul cu care se bat rufele*; — *pl.* mal'ă.
măl'uţǫri, *a snopi în bătăi*; — *ind. pr.* măl'uţǫs.
mamă, *mamă*; *guşe (sub gîtul găinii)*; — *art.* mama $6^{1\cdot2}$, 25^{5}; *cf.* mumă [*cf. bg.* máma].
mămuš, *naş*: 64^{12}; mămuşu $63^{1\cdot6}$, $64^{11\cdot12}$; mămuşuluį $64^{11\cdot19\cdot35}$.
mămušă, *naşe*: 64^{3}; *art.* mămuşa $63^{1\cdot2}$, $64^{25\cdot35}$; mămuşăl'ą 64^{33}.
mamúzur, *pl. (Lm.), pinteni.*
mąnár, *amnar*; — *pl.* mąnară.
mănarį, *a întîrzia.*
Mănăstir, *o mahala în Nǫntę:* $2^{4\cdot5}$.
Mănăstirẹn, *locuitor din Mănăstir*; — *pl.* Mănăstirẹń 2^{4}.
mănát, *tîrziu, întîrziat.*
mănátă, *mînă plină, mănunchi* 42^{1}.
măncarį, *a mînca*; — *ind. pr.* mąnánc; *3 sg.* mănancă 8^{6}, 9^{6}; — *sbj. pr. 2 sg.* să mănanţ 8^{6}.
măncarį, *mîncare:* 5^{1}, 25^{11}, 41^{2}, $64^{14\cdot44}$; măncarẹ 5^{1}; dį mąncarẹ 1^{10}.
măncătoŕ, *mîncător.*
măncătúr, *sf. pl. mîncări*: 19^{8}, $25^{4\cdot5}$, 40^{1}.
măncós, *greu* 37^{3} [mǫncă].
măncǫrį, *a se munci, a se trudi*; — *ind. pr.* mį măncǫs [*vsl.* mъčiti].
mandal, *opritoare pentru sulul de război*; mandąlą 18^{5}, 53^{2}; mandăla 69^{8} [*bg.-tc* mándalo].
măndăririį, *a umbla fără rost*; — *ind. pr.* mį măndăres [*bg.* mandaherямъ].
mănį *(H.), mîine*: 72^{1}.
mănicat, *pe mînecate, dis de dimineaţă*: $28^{12\cdot15}$.
măntiza, *v.* mǫntiza.
mănúšă, *toartă (la cazan), coadă de topor, corn la plug*: 18^{5}; — *pl.* mănuş.
mănzẹauă, *iapă pînă la 2-3 ani.*
mănzǫnă, *nume de plantă.*
Mara, *npr. f.* 55.
mąrá! *bre! măre! măi! fă!*: 19^{3} [*bg.* maré].
mărăčuni, *amărăciune.*
mărarį, *a amări.*
mărătúră, *amărăciune.*
mąráz, *dor, jale; boală cronică* [*bg.-tc.* marázъ].
mărčǫrį, *a se îmbolnăvi, a lîncezi*; — *ind. pr.* mį mărčǫs [*bg.* mračasvamъ].
marį, *mare*: 6^{6}, 7^{2}, 9^{1}, 10^{6}; — *(pl.* măčcaţ, măčcaţi; mic marį 1^{2}; un marį dascąl 6^{6}; marẹ tocmă $19^{9\cdot11}$; marli mes *(H.), Ianuar.*
marį, *mare:* $2^{1\cdot2}$, 5^{2}; — *pl.* mǫr.
mari! *fă!* [*bg.* maré].
mărişor, *măricel*: 31^{1}.

mărítarį, *a (se) mărita*;—*ind. pr.* (mį) mărít.

mărlirį, *a se mîrli (despre oi și capre)*; — *ind. pr. 3 sg.* sį mărlęștį [*bg.* mъ'rlя].

marmóruc, *un fel de pește* [*cf. bg.* mramorecъ].

mărmurisirį, *a înmărmuri*; mirmirisiri, *a încremeni*;— *ind. pr.* mărmurises, mirmirises.

mărọi, *cotoi*; — *pl.* mărọi [*cf. bg* marókъ].

mărós, *amar*.

mărsirį, *a se spurca (mîncînd de dulce în zilele de post)*; — *ind. pr.* mį mărses [*bg.* mъ'rsя].

mạrsọl'ă, *muci* [*bg.* mъrsólъ].

márta, *martie*; *nume de vacă fătată marți* [*bg.* márta].

mărtălóg, *animal slab, jigărit, prăpădit* [*bg.* mъ'rtavъ].

mărtín, *pușcă (Martini)*; —*pl.* mărtińur ; mărtińurlį 64^{13}.

Mártínį, *nume de bou născut marți* [*bg.* mártinъ].

Mạrțiń, *npr.* 44^{1}.

mártir, *martor* [*bg.* mártirъ].

marț, *marți*.

mărʒẹạuă *(O. H.)*, mărzẹạuă *(Ln.)*, *mărgea*; — *pl.* mărʒẹlį; — mărzẹạuă dį ocl'u, *lumina ochiului*; mărʒẹlį, *încheietura mîinii:* $3^{2\cdot9}$, 4^{1}.

mărʒinẹạuă, *nod în papură*; — ạń ubidẹștį mărʒinẹạuă *(Lm.)*, *îmi caută ceartă*.

márʒinį $3^{5\cdot7}$, 4^{1}, 7^{1}, $38^{12.16}$; marʒină: 41^{1} *(Oș. Lm.)*, *margine, capăt*; — *art.* marʒina $4^{1\cdot4}$, 10^{10}, 47^{10}, 52^{3}.

măscă *(H.)*, catîr; *cf.* mọscă [*bg.* mъska].

máscurį, *bărbătesc*.

maslíncă, *măslină* [*bg.* maslínka].

măstăgárcă, *furcă ce servește la încărcatul cailor*.

măsticárį, *a mesteca cu dinții*; — *ind. pr. 1 sg.* mástic, *2 sg.* mástiț, *3 sg.* mástică; — pọinį mạsticată *(Lm.)*, *pîine făcută din mălai și secară*.

mạstráf, *cheltuială*; — *art.* mạstrafu 19^{11} [*bg.-tc.* masráfъ].

maşă, *cleşte* 72^{1}; — *art.* maşa 19^{2} [*bg.-tc.* maşá].

máșala, *urare turcească* [*bg.-tc.* máșalla! „*bravo!*“].

mătăníță, *laptele bătut, după ce s'a scos untul* [*bg.* mѫ'tenica].

mạtási, *mătase*: 3^{5}, $51^{3\cdot23}$, 64^{24}.

mátcă, *împărăteasa albinelor* [*bg.* mátka].

mătít *(Lm.)*, *turbure* [*bg.* mѫ'тя „a turbura“].

mătitúră, *încurcătură*.

mátiță, *împărăteasa albinelor* [*bg.* mática].

mătnic *(H.)*, *turbure*; *v.* mọtnic [*bg.* mѫ'tenъ].

mătríță, *iarbă de mărimea bobului sălbatic*.

maț, *mați*: 18^{6}; — *pl.* maţă, maţălį 47^{10}, 68^{8}.

máță, *pisică*; — *art.* maţa 29^{6}, $30^{7\cdot8}$; *voc.* maţo 30^{7} [*bg.* máca].

măţinárį, *a măcina*; — *ind. pr.* máţin.

măţiníš, *bucatele ce se duc*

dintr'o dată la moară; — *pl.* măţinišur.
măznírị, *a lustrui*; — *ind. pr.* măznes [*bg.* mázня].
mb..., *v.* ạmb...
Mẹal, *npr.* 44^{2}.
mečcă *(Lm. H. Ln.)*, *ursoaică* [*bg.* mečka].
Meglịn, *Meglenia*: 2^{1}, 4^{1}, 52^{6}, 63^{7}; — *art.* Meglịnu 1^{1}.
megl'ínă, *v.* migl'ină.
mel' *(Oş. H. Ln.)*, *mei*: 1^{6}, $10^{7.9.10}$.
mel'ină, *pai de mei*; *v.* mil'ínă.
memlek'ét, *ţară*; *cf.* mimlik'ét.
mer, *măr (pomul)* 25^{19}; — *art.* meru $25^{19.21}$
mes, *lună*: 10^{4}, 63^{1}; — *pl.* meš 6^{6}, 19^{9}, 38^{17}.
metru, *metru*: 3^{7}; — *pl.* metri 1^{2}, 4^{3}.
métură, *mătură*.
meụ, *meu*: 46; ḿeụ 1^{2}; — *f.* mẹ: 28^{19}, 37^{4}, 64^{20}; — *pl. m.* mel' *(Oş.)*, meị *(C.)*; *f.* mẹlị.
mezé, *mezelic*; — *pl.* mezeur 64^{34} [*bg.-tc.*].
méžluc, *mijloc*: 18^{1}, 53^{13}, 64^{26}, 69^{5}; — *art.* mežlucu 4^{5}, 7^{1}, 21^{1}, 38^{15}, 43, $64^{20.39}$; mežluca zuụă 39^{1}.
mẹ, *v.* meụ.
mẹră, *măsură* [*bg.* měra].
mẹră, *măr (fructul)*: 51^{24}; — *pl.* mẹrị, 25^{19}; mẹrịlị 25^{19}.
mẹrʒịrị, *a merge*; — lạ mirʒẹ gura 5^{3}.
mẹsă, *masă*; *faţă de masă*: 5^{2}, $40^{3.4.5}$, 62^{5}, 63^{5}, $64^{10.16}$; — *art.* mẹsa $40^{2.5}$, $64^{4.35}$; — *pl.* mẹsị 64^{15}.
mị, *îmi*.
mị, *mă*: $6^{1.2.4}$, 27^{8}, 28^{15}, 30^{1}, 37^{2}, 51^{5}.
mic, *mic*: 6^{4}, 7^{2}, 8^{5}, 13^{2}, 39^{1}, 64^{23}; *prunc*: micu 13^{2}, 25^{5}, 62^{1}; — mică 19^{5}, 52^{3}; — *pl.* minúţ (miţ *necunoscut*; *cf.* marị); — mic marị 1^{2}.
mičcarị, *a mişca*; — *ind. pr.* mičcu *(Lm.)*, míčcum *(C.)*, míčcăm *(O.)*.
mičcut, *micuţ*.
midúụă *(Oş. Lm.)*, *măduvă*; *măduva lemnelor*; — *art.* miduụa-l' 53^{5}.
miɡinɡịós, *nume de plantă*.
migdan, *piaţă*, *loc deschis* 25^{7}; larị migdan, *a o lua la drum*, *a o şterge* [*bg.-tc.* megdan].
mịgl'ínă *(Oş. H.)*, *neghină*.
miğ, *unchi* [*tc.*].
miğít, *monedă turcească de 20 piastri (4 lei şi ceva)*; — *pl* miğọţ [*bg.-tc.* meğidié].
miịúz, *izmă*
mik'éš *(Oş.)*, *v.* muk'éš.
milă, *iubire*; *milă*: $64^{30.40.42}$; ń-u milă, ţ-u milă, l'-u milă, nạ-ị milă, vạ-i milă, lạ-ị milă [*bg.* milo].
milét, *soi*, *neam*: 1^{3} [*tc*].
milu, *dragă*, *iubite* [*bg.* milo].
miluirị, *a iubi*; — *ind. pr.* milues [*bg.* milvamъ].
miluit, *iubit*.
mil'ă, *mie*: ună mil'ă 2^{1}, $69^{9.11}$; un-dọụ mil' 1^{2}, 24^{3}, 28^{2}; — *pl.* mil'ilị 64^{22}.
mil'ínă *(Ln. Oş.)*, *mirişte (pai) de mei*; *v.* mel'ină.
mil'ọară, *mioară*.
mil'or, ml'or, *mior*.

mimlik'ét, *v.* memlek'ét.

minčună, minčuni *(C.)*, *minciună*; *ghicitoare*;—*pl.* minčuń: 18, 53, 69.

minčunari, *a înșela, a păcăli, a amăgi*; — *ind. pr. 1 sg.* minčun, *2 sg.* minčuń, *3 sg.* minčună.

minčunos, *mincinos*; minčunoșă 33^{1}.

mingiušă *(Ln. H.)*, mingíšă *(Oș.)*, *cercel* [*bg.* mingúši, *pl.*].

Mingiušarcă, *nume de oaie sau de capră cu cercei sub bărbie.*

mingiušárnic, *lanț de cercei.*

mini, *(pe) mine:* $6^{1\ 4}$; la mini, *mie:* 6^{3}, 22^{5}, 24^{1}, 25^{5}, 27^{6}, 45^{4}, $47^{4\cdot5}$.

minirі, *a schimba*; — *ind. pr.* mines.

minirі, *schimbare.*

mintі, *minte*: și-l' vină mintі 'n cap 73^{4}; du-ț ạn mintі, *adu-ți aminte.*

mintiri, *a amesteca*; — *ind. pr.* mintes [*vsl.* mętiti].

mintós, *deștept, înțelept (Țîrnareca).*

mințorі, *a minți*; — *ind. pr.* mint.

minučoș, *păduche mic.*

minut, *mărunt*; *pl.* minuț 10^{4}, 11^{1} *mici*; la minuțil' fičor 6^{2}, $7^{1\cdot5}$, 14^{3}; minutі 10^{7}, 54; dі prin minut, *cu deamănuntul*; amnă mult ạn minut, *umblă foarte încet*; *cf.* bob.

minuțiš *(H.)*, *mărunțaie*; — *pl.* minuțišlі.

minuțol'ă *(Lm.)*, *mărunțiș*; *col. copii mici.*

mirá, *loc de pășune* [*bg.-tc.* merá].

mirác, *dorință*: 38^{3}, 64^{43} [*bg.-tc.* merákъ].

mirăclíă, *doritor*; mirăclíі 1^{3} [*bg.-tc.* meraklíja].

miránğă, *nume de arbore.*

miraz, *zestre* [*bg.-tc.* merázъ].

mirbă, *pace* [*bg.* mirbá].

mirğan, *mărgea*; *mărgean*; — *pl.* mirğań: 18^{7} [*bg.-tc.* merğanъ].

miriclіă 64^{6}.

miriclіі 64^{6}.

mirindarі, *a lua o gustare*; — *ind. pr.* mirind.

mirindі, *gustare*; *timpul pe la cina mică, chindie*: 41^{2}.

mirinz, mirinž *(Oș.)*, mirinds *(Ln.)*. *locul unde se odihnesc oile, vara, în timpul căldurii.*

mirinžarі, *a lăsa oile să se odihnească de amiazi*; — *ind. pr. 1 sg.* mirind, *2 sg.* mirinž, *3 sg.* mirinžă.

miririі, *a măsura*; *a ținti, a ochi*; — *ind. pr.* mires [*bg.* měrja]

mirmirisirі, *v.* mărmurisirі.

mírnic, *pacinic* [*bg.* mirenъ].

mirudíă, *miros* [*bg.* mirodíja].

mirusirі, *a mirosi*; — *ind. pr.* miruses; — *viit. 3 sg.* să-ț miruseșcă 8^{4} [*bg.* miriša]

miruslífcă, *nume de plantă* (*Ligustrum vulgare?*) [*bg.* mirizlivъ].

misal'că *(Lm.)*, *năframă*: $4^{1\cdot5}$; — *pl.* misol'ț [*bg.* mesalъ].

misírcă, *curcă* [*bg.* misírka].

misirúc, *curcan* [*bg.* misírъ, misírjakъ].

mislirĭ, *a pomeni*; — *ind. pr.* misles; — *imper.* mislę 66[5] [*bg.* mislja].

misticarĭ, *a amesteca*; *a ara a doua oară ogorul*; — *ind. pr.* męstic.

misúr, *farfurie*: 11[2], 18[2], 53[16], 62[2], 64[10.12] [*bg.* misúrъ].

miš-turtuliš, *joc copilăresc* [*bg.* mišъ „*șoarece*"].

mitańă, *mătanie*; — *pl.* mitọń 26[3] [*bg.* metánie].

mitercă, *nume de plantă*.

mitilic, *monedă mică în valoare de 5 bani*: 64[4]; — *art.* mitilicu 63[5]; — *pl.* mitiliț 63[5], 64[14].

mitil', *gălbează*: 51[3], 64[5] [*bg.* metilъ].

mitil'os, *care sufere de gălbează*, *gălbegios*.

mitiririĭ, *a nimici*; — *ind. pr.* mitires.

miturari, *a mătura*; — *ind. pr.* métur.

miturícă, *măturice*.

miurarĭ, *a miorlăi*; — *ind. pr.* miurez.

mjurisirĭ, *a mirui*; — *ind. pr. 3 sg.* mjurisęști 2[7] [*bg.* mirosvamъ].

miziloc, *mezelic* [*bg.-tc.* mezelíkъ].

mižlucán, *mijlociu, de mijloc*; — *art.* mižlucanu 13[1.2.3].

mižorĭ, *a miji*; — *ind. pr.* mižọs [*bg.* mižá].

mlăzničár, *mînzărar, păstor de oi mulgătoare (fătătoare)* [*bg.* mlъzničarъ].

mlăzniță, *mînzare* [*bg.* mlъzníca].

mlęačcă *(Oș.)*, măleccă *(H.)*, *laptele-cucului* [*bg.* mlěčka].

ml'or, *v.* mil'or.

mo, *acum*: 23[2], 72[3.4.5], 73[3].

mọalĭ, mọlĭ, *moale*: 11[1], 38[15]; — *pl.* mol'.

mọară, mọră, *moară* 1[5], 15[2], 18[1], 27[3.4 6]; — *art.* mọra 27[5], 53[5]; — *pl.* morur 5[3].

mọaričcă, *dim.* mọară.

mọartĭ, *moarte*.

mọașă, *batrînă*: 69[7]; mọșă 51[16], 63[1]; — Grọpa-mọșăl'a, *npr. geogr.*

módicmo, *deocamdată*.

mója-mója, *imediat, îndată*.

mók'ă, *sevă* [*cf. bg.* mókrota „*umezeală*"].

molęți, *molie*.

mort, *mort*: 38[10]; — *art.* mortu 72[4]; mọrtă 27[1].

most, *must*; *cf.* must.

moș, *moș, bătrîn*: 69[4]; — *pl.* moș 2[6], 6[6], 20[2], 45[2], 51[5]; mošil' 1[6], 2[3.5], 21[1], 39[1], 63[3].

móți, *acum*.

mọu, *puf, păr subțire*; *se zice la perișorii rămași pe găină după ce se jumulește*; *puful de pe arbori (verde, albastru)*.

mózuc *(Ln. Oș.)*, *creier*; *măduva din oase* [*bg.* mózъkъ „*creier*"].

mọ.. *v.* mọa...

mọdru, *cuminte, deștept, înțelept* [*bg.* мъ́dъrъ].

mọglă, *negură, ceață* [*bg.* mъglá].

mọinĭ, *mîine*: 51[15]; mọnĭ 47[2.3]; mọnĭ dimneța 47[6]; mọnĭ seră 47[5].

mọinista *(Ln.)*, *a doua zi*: 19[11], 25[14.17], 28[15]; *cf.* mọntiza.

mọnă *(Ln.)* 4[1], 6[5], mănă *(H.)*, mọnă *(Lm.)*, *mînă*; 11[1], 12[1], 23[4], 40[3], 53[11]; — *art.* mọna 9[3], 19[11], 28[1], 38[15], 63[4], 63[6], 64[7.8]; — *pl.* mọń *(Ln.)* 5[2], 9[1.4], 10[3], 14[3], 34, 38[8]; măń *(H.)*, mọń *(Lm.)*; mọńlj 64[7.26.27.30.41.44]; mọna-lu-Bụgụrodiţa, *mătrăgună*.

mọncă, *muncă*: 25[20], 28[5.8], 42[2], 47[5]; — *art.* mọnca 25[8]; — *pl.* mọnţlj 47[5] [vsl. мѫка].

mọnca, *mai 'nainte*.

mọnică, *mînecă*; — *pl.* mọniţ, 3[4.8.9.10], 4[4]; mọniţlj 3[2], 4[1.2].

mọničcă, *mînuţă*.

mọntiza, *a doua zi*: 31[11.13], 38[2], 40[6], 47[3.7]; *(H.)* măntiza 72[2]; *cf.* mọinista.

mọnz *(Ln. O)*, mănz *(H.)*, *mînz*.

mọscă, măscă *(H.)*, *catîr* [*bg.* mъska].

mọtnic *(Ln. Oş. Lm.)*, *turbure*; *cf.* mă'tnic [*bg.* mътenъ]

mrac, *amurg* [*bg.* mrakъ].

mrăšă, *hoit, stîrv* [*bg.* mъrša].

mrẹamcă, *mreană* [*bg.* mrěnka].

mrẹažă, *mreaje* [*bg.* mrěža].

muc, *muc*; — *pl.* muţ.

mucăirj, *a mugi*; — *ind. pr. 3 sg.* mucăjaštj [*bg.* múkamъ].

mucl'ă, *muche*; mucl'a cuţotului; mucl'a dj băltiă *(Lm.)*.

mucós, *mucos*.

mučără, *mocirlă*; — *pl.* mučọr [*bg.* močárъ].

mučcarj, *a mușca*; — *ind. pr.* muče, mučcu, *(Oş.)* múčcăm, *2 sg.* mučk'i, *(Oş.)* múčcăş, *3 sg.* mučcă, *1 pl.* mučcăm *(H.)*.

mučcată, *îmbucătură* 25[1]; — *pl.* mučcọţ.

mučcătură, *îmbucătură*, *muşcătură*.

múgur *(Oş.)*, múguri *(Ln.)*, mugăr *(H.)*, *mugure*; — *pl.* múgur *(Oş.)*.

muhtar, *primar, fruntaş al satului*; — *art.* muhtaru 64[9.10] [*tc.* muhtar].

Muin, *npr. geogr.* 44[1].

muk'éš, mik'éš *(Oş.)*, *églantier (măceş)*.

muk'éšă, *églantine (fructul)*.

mulác, *moale, molatec*.

mulamj, *moliciune*; *moină, timp moale*.

mulgător, *mulgător*.

múliă, *partea păroasă a lucrului mucezit* [*bg.* múhla, múhlivъ].

mulitfă, *moliftă* [*bg.* molítva].

mulív, *creion*; — *art.* mulivu 22[5] [*bg.* molivъ].

mułt, *mult*; *foarte* 6[1.5], 7[2], 10[8], 10[10], 11[1], 14[3], 19[2], 21[1]; — *pl.* mul'ţ 1[9], 2[5], 10[5], 25[14], 33[1], 40[6], 64[14]; mułtj 1[5], 9[5], 10[5], 10[9], 21[1], 22[1], 22[3]...; mułtu 52[3]; mułtă 25[10], 26[1], 47[2], 52[3]; — maj mułt 2[1], 3[5.7.11]; maj mułtj 3[8]; — mułta apu 1[5]; — dj mułtj turlij 4[3]; — ạj mułt frig 3[6]; mułt bun 1[5]; mułt mirăclij 1[9]; mułt bisiricoš 1[9].

mułţọmj, *mulţime*.

mułţọrj, *a înmulţi*; — *ind. pr.* mułţọs.

mulzár, *ciobanul care mulge oile*.

mulzárcă, *capră mulgătoare, din al cărei lapte se hrănesc păstorii care pasc oile sterpe.*

mulzárnic, *locul unde se mulg oile.*

mulzíri, *a mulge*; — *ind. pr.* mulg, *2 sg.* mulz, *3 sg.* mulzi, *1 pl.* múlzim, *2 pl.* múlziţ, *3 pl.* mulg; — *pf. 1 sg.* mulş, *2 sg.* mulséş, *3 sg.* múlsi, *1 pl.* múlsim, *2 pl.* múlsiţ, *3 pl.* múlsiră.

mul'ăresc, mul'iresc 4^{1}, *femeiesc*; — mul'irescu port 4^{1}; — *f.* mul'irească 4^{1}; biserica mul'ărească (mul'irească), *partea bisericii unde stau femeile*; — *pl.* mul'irešt 4^{5}.

mul'ăreşti, *femeieşte.*

mul'ari, *muiere, femeie*: 8^{1}, 25^{2}, $40^{6.7}$, 62^{5}, 64^{10}, 68^{1}; mul'ari-sa $25^{2.3.4}$, $32^{1.2}$; mul'ar'-sa 63^{1}; — mul'arę 4^{5}, 19^{9}, 25^{3}, 33^{2}, $40^{1.2.3.4}$; — *pl.* mul'er 1^{8}, 3^{2}, $19^{1.11}$, 37^{4}, 39^{1}, 64^{2}, 64^{35}; mul'arilj 52^{3}; mul'erlj $1^{7.8.9}$, 2^{8}, $3^{6.7.11}$.

mul'ari, *a muia*; — *ind. pr.* mol'.

mul'ărimj, *mulieret.*

mul'ărúc, *mulieratic.*

mul'ărúcă, mul'rúşcă, *muierușcă*; *femeiușcă.*

mumă, *mamă*; *împărăteasa albinelor*: 25^{1}, 47^{1}, $64^{3.5.23.30}$; — *art.* muma $19^{3.6}$, 32^{2}, 64^{24}; — mumă-sa 5^{2}, 8^{4}, 13^{3}, 19^{1}, $25^{1.2}$; mum-sa $62^{1.2.3.4}$, $63^{4.5.6}$, mum-ta *(Lm.)*; — flată mumă, *mamă vitregă*; — *pl.* mumọ́ : 64^{30}; *cf.* mamă.

mumét, *o pasăre.*

mumirj, *a momi*; — *ind. pr.* mumes; — *impf. 3 sg.* mumę 24^{3} [*bg.* mamja].

mumuš, *naș*; *cf.* mămuš; — drumu-mumušului, *calea laptelui.*

mumúšă, *naşe*; *cf.* mămušă.

muntj, *pădure*; *munte*: $1^{2.6}$, 21^{3}, 37^{3}, 69^{3}.

muntós, *păduros*: *muntos.*

múntur, *om prost.*

mur *(Oș.)*, *mur.*

mură *(Oș. Ln.)*, *mură.*

murafét, *marafet, meșteșug* [*bg.-tc.* marifétъ].

murar, *morar*: 38^{14}; — *art.* muraru 27^{4-6}; *voc.* muraruli 27^{5}.

murg, *măsliniu (despre cai)*; *murg*; — murgă, *nume de oaie cu fălcile negricioase* [*bg.* murgъ].

murg, *nume de cîine* [*bg.* múrdžo].

murirj, *a muri*; *ind. pr.* mor; *3 sg.* morj 8^{4}; — *viit. 2 sg.* să mor 8^{3}; *3 sg.* să moră 8^{5}.

murmínt *(N.)*, murmintu *(H.)*, *mormînt.*

murmiń. *cele 12 zile dela începutul lui august, cînd se face calendarul.*

murtăčunj, *mortăciune.*

musă, *(capră) cu picăţele albe pe bot.*

muscă, *muscă*; — *pl.* mušt; — muscă dj casă; muscă dj cal; muscă dj carnj; muscă-marj, *bondar*; — *art.* musca 66^{1}; — *pl.* muşt 28^{1}.

must, *must*; *cf.* most.
mustác, *pl.* mustaţă, *coarnelecele mici ale melcului; mustăţile racului* [*bg.* mustákъ].
mustáţă, *mustaţă.*
Muşa, *npr.* 14^{2}.
Muşu, *npr. m.* 64^{33}.
mušát *(H.)*, *frumos.*
mušmul, *moşmol* [*bg* -*tc.* múšmula].
mušmulă, *moşmoală.*
mušoţă, *muşiţă* [*bg* muška].
muştiríja, *muşteriu, pl.* muştirii; — *art.* muştiriil' 33^{2} [*bg.* < *tc.* mjušterija].
mut, *mut.*
mutăfal'că, *om tăcut.*
mutarj, *a muta*; — *ind. pr.* mut.
mutuvilă, *băţ lung de 1 metru şi jumătate, pe care se pregăteşte firul spre a fi pus pe războiu*; *răşchitor lung*; — *cf.* răşin [*bg.* motovíla].
muţcă, *bot*; *vîrful opincii* [*bg.* múcka].
muţorj, *a amuţi*; — *ind. pr.* muţos; — *pf.* muţoi; — *pf. cp.* muţot-am; — *imper. 2 sg.* muţ *(Oş.)*, *taci!*
muzică, *muzică* [*bg.* múzika].
muzivir, *intrigant* [*tc.* muzevvir].

N

Na, *na! ţine!*
Nă, nă, *ne (nouă):* 10^{4}, 15^{1}, 19^{4}, 21^{1}, $22^{1.3.4}$; nă-j 28^{8}.
năbét, *cînticel:* $64^{4.10.11.35.36}$; — *art.* năbetu 64^{4}.
năborj, *a bea peste măsură;* — *ind. pr.* năboŗu.
năbijút, *beat turtă.*
năbuzorj, *vb. refl. a se bosumfla;* — *ind. pr.* mj năbuzos; ţj tj năbuzoş? [buză].
năcăčorj, *a se aburca* [*bg.* nakačvamъ].
năčučulírj, *vb. refl. a se cocoţa;* — *ind. pr.* mj năčučules [*comp. bg.* čučulъ „*moţ*"].
nădávăc, *pl.* nădávăţ, *fire de aţă neagră, sau de coloarea părului, ce se împletesc în coadă* [*bg.* nadavka].
nădurmírj, *a se scula (după somn):* mj nădorm; — *pf. 3 sg.* sj nădurmi 28^{12}.
năét, năét, *gînd, scop;* fęsj năet, *îşi puse în gînd, se hotărî* [*bg.-tc.*].
náfără, *anafură*: 39^{2}; nafră; — *art.* nafra ^{3}.
năfără, *afară:* 27^{5}, 29^{6}, 38^{12}, 40^{1}, 62^{5}, $64^{11.12.15}$; — năfoară 73^{4}.
nafilé, *în zadar* [*bg.-tc.*].
náfră, *v.* náfără.
năgădírj, *a-i intra un pai în ochi:* mj năgădij ąn ụocl'u [gad].
nájcă (*N.*), *mamă:* najcă-ta, *mă-ta*; najcă-taj, *mă-ti.*
năjmírj, *a se bizui; a se încumete;* — *ind. pr.* năjmes [*bg.* naimamъ].
năíntj, *înainte:* 1^{6}, 2^{1}, 9^{4}, 14^{3}, 19^{8}, 20^{1}, 23^{1-3}...

naiţi, *aşa dar; în sfârşit* [*bg.* naj + i tъj].

nąižǫrį, *a se zbîrli; — ind. pr.* sį nąižǫştį [*bg.* naežvamъ].

nálbă, *nalbă.*

nąlbánt, *covaci:* 47[6]; *rar* nąubant (*Oş. C.*); — *art.* nąlbantu 47[6.7] [*bg.* - *tc.*].

nąlbírį, *a (î)nălbi; — ind. pr.* nąlbes.

nąlbitúră, *înălbire, nălbit.*

nálčuc, *dim.* nalt.

nalt, *înalt:* 1[2], 30[2]; naltu *(H).; f.* naltă 25[11]; — *pl. m.* nal'ţ, nal'ţî *(H.)*; *f.* naltį 1[3].

nąltárį, *a înălţa; — ind. pr.* nalţ; *3 sg.* sį nalţă 31[14].

nąltătúră, *înălţătură.*

nąltǫmį, *înălţime.*

nąmál', *vită mică cornută (oaie, capră):* 34, 35; — *pl.* nąmal'į, *(Lm. H.)* nąmal'ă.

nąmăncárį, *vb. refl. a isprăvi de mîncat; ind. pr.* mi nąmănánc; — *impf. 3 pl.* sį nąmăncaų 21[4], 23[4]; — *pf. 3 sg.* sį nąmăncǫ 27[5]; *3 pl.* sį nąmăncară 21[3].

năméte *(H.), troian de zăpadă, nămete.*

námilă, *namilă.*

nąmistírį, *a aşeza la loc; — ind. pr.* nąmistes; — *pf. 3 sg.* nąmisti 28[12] [*bg.* naměstjamъ].

nąmurtírį, *vb. refl. a se supăra, a se încrunta; — ind. pr.* mį nąmurtes [*bg.* namrъštjamъ].

năntinésc, *din* Nǫntį, *ce aparţine satului* Nǫntį: 1[2].

Năntinéţ, *locuitor din* Nǫntį: 2[6]; *art.* Năntineţu 2[6]; — *pl.* Năntineţ 2[5]; Năntineţil' 2[1.2.6.7].

Nápartį, *npr. geogr.* 44[2].

nápcum, *apoi:* 11[2], 29[6], 37[1.4], 39[2], 40[2.3]... [*bg.* napokonъ].

nápcunta, *apoi:* 2[2.4], 7[2], 10[3], 19[4.12].... ; – nápcumta 64[11.21.22.25.34] [napcum].

nąpói, *înapoi, îndărăt, în urmă:* 6[3], 14[3], 21[2], 25[8], 27[7], 28[8.18]...; ţela maį din nąpoįu agru 38[1].

nąpoírį, *a da înapoi, a înapoia; — ind. pr.* nąpoes.

nąprăčǫrį, *a (se) da peste cap; — ind. pr.* nąprăčǫs [*bg.* pъrčъ „ţap“].

năprăsnic *(H.)*, năprăstuc *(Oş.), degetar, năpîrstoc* [*bg.* náprъstekъ, náprъstnikъ].

nąprăšǫrį, *a se prăfui; — ind. pr.* mį nąprăšǫs [*bg.* naprašamъ].

năprătcă *(C.)*, năprǫtcă *(Lm.)*, năprîtică *(H.)*, *năpîrcă; — art.* năprǫtca 53[11]; — *pl.* năprǫtk'į 54; năprǫtk'įlį 54.

nărănčătúră, *poruncă* [nărănčǫrį].

nărănčǫrį, *a porunci; — ind. pr.* nărănčǫs; *3 sg.* nărănčaştį 64[32]; *part. tr.* nărănčǫt 63[3] [*bg.* narѫčvamъ].

năridírį, *a împodobi; – ind. pr.* nărides [*comp.* niridírį].

nas, *nas.*

nąsăturarį, *a (se) sătura bine; — ind. pr.* (mį) nąsátur.

nąscupírį, *a-şi depune ouăle; a se căca (vorb. de insecte); — ind. pr.* nąscup [scupírį].

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNII

nąscupitúră, *viermişorii sau muştele ce se îngrămădesc pe o rană sau pe un stîrv* [nąscupírį].

nąstreţiri, *a întrece; — ind. pr.* nąstrec.

nąstupári, *a (se) îndopa; — ind. pr.* (mį) nąstup [stuparį].

nąungl'ári, *a proba (un lucru moale) sgîriind cu unghia; — ind. pr.* nąúngl'um [ungl'ă].

nąurári, *a se răcori (vremea); — ind. pr. 3 sg.* şį nąurează [aură].

năút, *năut:* 6^{2}, 25^{5}.

năvidįt, *înclinat într'o parte, povîrnit* [*bg.* navedenъ].

năviíri, *a nevedi; — ind. pr.* năvijes [*bg.* navija].

nąvráp, *furtună mare, vijelie.*

negru, *negru:* 3^{11}, $4^{1\cdot4}$, 38^{10}; *f.* negră 3^{8}, 64^{27}; — *pl. m.* negri; *f.* negrį 51^{24}.

Neşa *npr.*: 56.

Neşca, *nume de vacă fătată dumineca.*

neuă, *zăpadă; — art.* neua 64^{40}.

nį, *nici:* 1^{10}, 14.

nį, *ne (pron.).*

nįardicat, *neridicat;* nįardicată 40^{5}.

nįbún, *rău; urît:* $8^{1\cdot2}$, 23^{3}, 45^{1}, $51^{4\cdot11\cdot21}$...

nįbuníl'ą, *răutate; nebunie; stafie:* 10^{9}, 45^{2}; — *art.* nįbunil'a $10^{6\cdot9\cdot10}$, 31^{3}, 37^{2}; — *pl.* nįbunil' 2^{4}, $8^{1\cdot4}$, 10^{3}, 23^{2}, 47^{3}.

nįcąbąatlíą, *nevinovat.*

nįcąlisít, *nechemat:* 64^{4}; — *pl.* nįcąlisiţil' 64^{4}.

nįcári, *a sugruma; a înneca; — pf. 3 sg.* şį nįcă 72^{6}.

nįcąsmét, *nenoroc* [cąsmet].

nįcąsmitlíą, *nenorocos:* 38.

nįcát, *sugrumat; înnecat.*

nicl'įzári, *a necheza; — ind. pr. 3 sg.* nicl'ază 25^{12}.

Nicóla, *npr. m. Nicolae:* sfiti-Nicola, *sfîntu-Nicolae:* 64^{25}.

nįcópt, *necopt; verde (despre poame).*

nįcurát, *necurat;* nįcurată 63^{1}.

níčcum, *pe burtă:* 25^{15} [*bg.* ničkomъ].

nįdąrát, *nefăcut, nesăvîrşit. neîmplinit.*

nįdrépt, *nedrept.*

nįdudąrát, *căruia-i lipseşte o doagă, smintit (= neisprăvit).*

nįfąrįcat, *nepotcovit;* nįfąrįcată, 47^{7}.

nįgrelă, *negreală; lucru negru.*

nįgreţă, *negreaţă, partea neagră a ochiului, irisul.*

nįgrícăf, *v.* nįgrúncăv.

nįgričós, *negricios, oacheş.*

nįgríri, *a înnegri; — ind. pr.* nįgres.

nįgrúncăv, nįgrícăf *(H.), negricios.*

nįişot, *neieşit (prin lume), neumblat.*

nįk'javiţă, *viscol.*

nįmăsticát, *nemestecat, nedumicat.*

níminę, níminį, nímį, *nimeni;* lą nimį, 28^{23}.

ninã, *mătuşe; lele (termen cu care fetele şi nevestele se adresează femeilor mai în vîrstă).*

ninél, *inel; — pl.* ninęlį; ninęljlį 19^{8}, 64^{26}.

ninélčuc, *inel mic.*

ninịlár, *(degetul) inelar; — art.* nịnịlaru 13^{2}.
ninịlúş, *ineluş.*
ninţịlés, *neînţeles.*
nịpót, *nepot.*
nịpótčuc, *nepoţel.*
nịpǫtă, *nepoată.*
nịpǫtičcă, *nepoţică.*
nịputẹrị, *neputinţă; boală, slăbiciune:* 2^{7}, 10^{1}.
niridírị, *a împodobi; — ind. pr. 1 sg. 3 pl.* nirides 63^{6}; — *part.* niridit; niridită $64^{1\cdot28}$; *pl. m.* niridiţ 64^{21} [*comp.* năridírị].
nịsạrát, *nesărat.*
niscár, *unii, nişte:* niscar ǫmiń.
nịspús, *nespus;* — nịspusă 37^{3}, 64^{42}.
Niş, *npr. geogr.*
nişán, *semn; — art.* nişanu: $19^{6\cdot8}$, 23^{3} [*bg.* < *tc.* nyšan].
níştị (*rar* nişta̧), *nişte:* nịştị dẹlur 1^{2}; nişti moş 2^{6}, 6^{6}; nişti fičor 6^{5}; nişti fẹtị 19^{9}, 28^{15}; - *unii:* 20^{2}, 21^{4}; nişti trăndafil′ 25^{20}; nişti fuziră 2^{4}; nişti zic 2^{5}; nişti pǫrtă 3^{1}; nişti din Mănăstirẹń 2^{4}; nişti arị 4^{3}, *sînt unele;* nişti or, *uneori:* 3^{6}, 6^{4}, 20^{1}, 21^{4}, 37^{4}.
nịştírị, *neştire.*
nịştiịút, *neştiut.*
nịtạl′át, *netăiat;*—nitạl′ată 42^{1}.
nịtučǫt, *neascuţit, nedat la tocilă;* nịtučǫtă 47^{8} [tučǫrị].
níţị, *nici:* 25^{7}, 28^{4}, 47^{1}; — niţị-carị, *nimeni :* $24^{1\cdot2}$, 51^{21}; — niţị-cǫn, *niciodată* 3^{9}; — niţị-cum, *nicidecum,* 73^{3}; —niţị-ịundị, *nicăieri;*— niţị-ţịvá *(H.), nimic;* —niţị-un, *a) niciun:* niţị-un zbor 10^{2}, niţị-un lemn 28^{7}, niţị-un gărnuţ $38^{4\cdot5}$, niţị-un lucru 62^{5}; *f.* niţị-ună vită 10^{10}, niţị-ună rubă 63^{1}; — *b) niciunul:* 20^{1}, 25^{20}, $26^{2\cdot3}$, 67^{4}.
niuzǫt, *neauzit.*
nịvẹstă, *nevastă:* 50^{2}, $64^{2\cdot17\cdot38}$; — *art.* nịvẹsta 36, 50^{2}, 55, $64^{18\cdot22}$; *gen.* nịvẹstăl′ạ $64^{20\cdot25\cdot42\cdot43}$; — *pl.* nịvẹstị 64^{37}; nịvẹstịlị 39^{2}.
nịvịstúl′că, *nevăstuică (animalul).*
nịvizút, *nevăzut:* 51^{2}.
nịvól′ạ, *trebuinţă, nevoie:* 38^{9}.
nịvút, *neavut, sărac.*
nizi-nǫptị *(Oş.)* = ńază-nǫptị.
nịzís, *nespus, negrăit, nezis.*
no, *v.* nu.
nod, *nod; — pl.* nǫdị.
noị, *noi:* 2^{2}, $10^{4\cdot5}$, 22^{3}, 23^{4}, $28^{3\cdot5}$...
nóịmă, *înţeles, semnificare.*
nom, *lege; — pl.* nomur.
nor, *nor; — pl.* norur.
nóră, *noră:* $64^{24\cdot31}$; — *pl.* nụrór.
nóstru, *nostru:* 20^{2}, 21^{1}; *f.* (prị) nǫstră (limbă) $6^{6\cdot8}$; — *pl. m.* noştri; noştri im, *sîntem rude; f.* nǫştrị (oị, locur) 10^{10}, 22^{1}, cătunịlị nǫştrị 6^{8}.
noụ, *nou:* 64^{18}; *f.* noụă, nǫụă $64^{19\cdot24}$, noụa 64^{31}; — *pl. m.* noị, *art.* noil′ 64^{28}; *f.* noụă, nǫụă 63^{4}; nǫulị 64^{32}.
Nǫntị, *npr. geogr.:* $2^{1\cdot5\cdot7}$, 37^{2}, 64^{29}; — Nǫntẹ $2^{1\cdot5}$.
nǫptị, *noapte:* 19^{10}, 26^{4}, $28^{11\cdot12}$, $38^{15\cdot17}$, 64^{41}; nǫptẹ $7^{2\cdot3}$, 9^{1},

10^{1}...; nǫaptęa $69^{3.11}$, $73^{2.5}$;— *pl.* nopţ.
nǫr, *f. sg. şi pl. nări.*
nǫtin(i), *(miel) noatin.*
nǫuă, *(numărul) nouă:* $47^{2.6.9}$; nǫulį 12^{3}.
nǫuzǫţ (dį ań), *nouăzeci:* 2^{5}; nǫuzǫţ-şi-nǫu 37^{1}.
nu, *nu:* $1^{5.7.9}$, 2^{1}, 8^{2}...; nu-į 8^{6}, $10^{2.9}$, 18^{5}, 19^{7}...; nu-l′ 18^{6}, 26^{3}, 27^{8}...; nu-ų $25^{2.14.16}$, 47^{4}, 73^{4}, nu-ų 36, 51^{8}; nu-ń 25^{16}, 28^{23}, 47^{4}; nu-ş 26^{6}, 51^{8}; nu-ţ $27^{2.6}$; nų-arį 23^{1}, 28^{18}, 51^{10}, 66^{4}, nǫ-arį 1^{3}, 11^{1}, 14^{2}, 26^{2}... ; nǫ-aįbă 11^{2}, 63^{1}.
núcă, *nuc; nucă (învelită încă cu coaja verde);* — *pl.* nuţ.
nųdurós, *noduros.*
nuįbárį, *a întîlni;* — *ind. pr.* nuįb, *3 sg.* 8^{1}; şi nuįbă 64^{10}; — *pf. 3 sg.* nuįbǫ 38^{2}; nuįbă $72^{3.4}$.
númį, *nume:* $63^{3.7}$;—*art.* numę (*rar* numįlį 63^{3}): prį numę luį 62^{5}; cum ţ-u numę? *cum te chiamă? ţi-l′ ra* numę 6^{6}; — *pl.* númįlį.
númįr, *umăr:* $64^{5.7.26}$; *(L.)* numįrį 19^{11}, 28^{9}, 41^{1}; *(H.)* númer; — *art.* numįru 64^{5}.
numįrárį, *a număra;*—*ind. pr.* numįr.
nun, *nun:* 2^{6}; — *voc.* nunį! $64^{16.32.40}$.
núntă, *nuntă:* 5^{2}, 19^{9}, 51^{18}...; nunta $64^{1.6.7}$; *gen.* nuntăl′ą 64^{31}; — *pl.* nunţ 64^{42}.
Núsį *npr. f.*: 64^{28}.

N′

ń, *v.* ńi.
ńărču, *v.* ńerč.
ńarį, *miere:* 13^{2}, 28^{1}, 63^{4}.
ńază-nǫptį, ńizį-nǫptį *(L.)*, nizį-nǫptį *(Oş.)*, ńiză-nǫptį *(H.)*, *miază-noapte.*
ńázăţ *(H.)*, *amiazi.*
ńel, *miel;* — *art.* ńelu: $73^{3.5.6}$; — *pl.* ńel′ 10^{4}; ńel′il′ 10^{4}; ńel′ l′i $73^{1.2}$.
ńélčuc, *mielușel.*
N′era *(L.)*, mĭerca *(Oş.)*, *vacă născută într′o Miercuri.*
ńercur, ńercuri *(H.)*, *Miercuri:* 64^{1}; ńercurę 22^{4}, ńercurą, *Miercurea* 31^{7}.
ńerč, ńărču *(H.)*, *vier, porc nescopit.*
ńérlă, ńirlă *(H.)*, *mierlă;* — *pl* ńerlį.
ńez, ńes *(Lm. H.)*, *miez;* — *pl.* ńezur.
ńi, *mi;* — ńį-u, ń-u, *mi-o:* 27^{5}, 45^{4}, 73^{5}; ńį-ąį front 27^{6}; şi-ń zisį 73^{5}; *cf.* ąń.
ńícură, *fărîmă;* — *pl.* ńicur.
ńicuríčcă *(L.)*, ńicuríşcă *(Oş. H.)*, ńicuríş *(H.)*, *dim.* ńícură.
ńilčóc, ńilúş, *mielușel.*
ńirarį, *a se mira;* — *ind. pr.* mį ńir.
ńirarį, *mirare.*
ńirlă, *v.* ńerlă.

O, Ǫ

O! *interj. o! ho!* 64[7.37].

ǫá, *aici.*

ǫaiă, *oaie*; — *pl.* oi 10[4.5.10], 24[3], 26[1.3], 73[6]; oili 10[1-5], 73[3].

ǫală, ǫlă, *oală*: 25[1], 29[4], 40[1]; ụǫlă 9[3]; — *pl.* ǫali, ǫli 24[2], 64[39].

ǫáliĕcă, ǫ'liĕcă, *ulcică.*

ǫáltăr, *alaltăieri*; ǫáltăr seară, *răsalaltăieri.*

ǫáră, ǫră, *dată, oară*; — prima ǫră 6[1], 10[4]; lantă ǫră, una lantă ǫră, *altă dată* 6[4], 8[2], 21[2], 28[19]; una ǫră, *odată* 21[4], 23[3], 27[1], 29[1]; vrină ǫră, vărnă ǫră, *odată, niciodată* 13[1], 24[1], 28[1], 31[1], 47[4], 51[2]; — *pl.* un doụă or 38[14]; doụ treị or 1[6]; dị treị or 5[2], 7[3], 9[34], 40[1]; dị mulți or 21[1]; nișți or, *uneori* 3[6], 6[4], 20[1]; *cf.* sfacą.

ǫáspiț, *sg. pl. oaspe, oaspeți*: 8[5], 19[2], 27[2], 28[19], 31[1], 62[6], 64[2]; ǫaspiți', ǫspiți': 63[5], 64[2.4.6.9.36].

ǫați, *aici.*

obzǫț, *optzeci.*

ócă, *oca*; — *art.* óca 23[3].

ócl'u, *ochi*; — *art.* ocl'u 51[23], 66[3]; — *pl.* ocl'i 10[10], 27[2], 28[23], 38[8], 62[4], 73[6]; ocl'il' 47[7], 68[3] — la laș dị ocl'i (*Lm.*), *îl deochiași*; și nu iiă dị ocl'i, *să nu fie dedeochi*; — ocl'u bouluị, *un joc de copii*; *o plantă*; *un fel de broderie*: 4[3]; — ocl'u ụorb, *tîmplă.*

ódrină (*Oș.*), *specie de viță de vie* [*bg.* odrína].

of! *interj. of!* 72[2].

oglindálă, *oglindă* [*bg.* ogledalo].

oh! *interj. oh!* 25[16].

ǫlă, *v.* ǫală.

ólăvă, *plumb* [*bg.* olovo].

om, *om*: 1[3], 7[5], 8[1.5], 10[2], 20[1], 25[2.3], 28[1.2.22]; — *art.* omu: 32[1], 72[2 4]; *gen.* lu omu 3[8]; *voc.* omuli 72[2]; — *pl.* ǫamiń, ǫmiń: 2[3], 3[9], 7[3], 10[1.5.6], 21[1], 22[3-5], 23[4], 40[6], 64[7], 69[11]; ǫmińil' 1[3], 3[10], 9[4], 10[9], 19[10], 20[1], 21[3], 40[7], 60; ǫmińl'i 60.

op! *interj. hop!*

ópcu, ópucu, *în expresiunea* (prị) ópcu, *pe dos*: 4[2], 9[3], 29[3] [*bg.* ópako].

opt, *opt*: 1[2], 10[4], 52[5]; optu (*H.*); — la optlị, *al optulea*; optlị, *într'un recitativ copilăresc* 12[3].

óptuspreți, *optsprezece*: 47[9]; — *rostit și* op(t)sprăți, optăsprăți; — la optsprățili, *al optsprezecelea.*

ópucu, *v.* ópcu.

or, *horă*: 23[4]; — *pl.* or [*bg.* horo].

ǫră, *v.* ǫară.

orb, ụorb, (*H.*) orbu, *orb*; — *art.* orbu 24[3]; — *pl.* orb 24[1], 45[2]; — orbu-ocl'u, *tîmplă*; *cf.* ocl'u.

ǫrb, *hîrb*: 24[3].

ǫrur, *mahala în Lundzini*: 1[4], 7[1].

orz, *orz*: 1[6].

os, *os*: 57; — *pl.* ǫși 25[19]; ǫșili 25[18.21], 47[12].

óscic, *oscior.*
ǫspiţ, *v.* ǫáspiţ.
ǫstị, *oaste*: $20^{1.2}$.
oşịnesc, *al locuitorilor din* Oşiń, *ce ţine de* Oşiń; — *pl.* oşineşt 44^{3}.
Oşiń, *npr. geogr.*: 2^{4}, $44^{1.2.3}$.
ótrovă, *otravă* [*bg.* otróva].
oụ, ụoụ, *ou* $53^{6.7}$; — *art.* (ụ)oụ.

P

Păclón, *dar, plocon*: 64^{32}; — *art.* păclonu 64^{35}; — *pl.* păclǫnị 62^{2}; păclonịlị 64^{33} [*bg.* poklonŭ]; *cf.* pụclón.
păcróv, *v.* pucróv.
pácus(tị), *pacoste.*
pạdár (*L. H.*), *pîndar, paznic* [*bg.* pѫdarĭ]; *cf.* păndár.
pạdárniţă (*L. H.*), *pătul de pîndar, aşezat într'un pom înalt.*
Pădúr, *npr. geogr. Localitate lîngă* Nǫntị [Păduri].
pagúr (*L.*) = pạłạúr [*bg.* pagúrъ, pa(h)úrь, palúrъ].
pạídă, *cursă* (*de şoareci, de vulpi, etc.*).
pálă, *sabie.*
pạlạmárcă, *fie-care din cei doi piepteni cu care se piaptănă lîna*; — *pl.* pạlạmǫrţ [*bg.* palamarka].
pạlạmídă, *pălămidă* (= *planta şi peştele*).
pạláscă, *săculeţ ce se poartă atîrnat de gît şi în care ciobanii ţin iasca, amnarul, acele, etc* ; — *pl.* pạlǫşt [*bg.* paláska].
pălăşnic (*Lm.*) = pálişnic.
pălăúmbră, *porumbrea* [*cf. Candrea-Densusianu, Dicţ. etim. 1432*].
pălăúmbru, *porumbrel.*
pạłạúr (*H. L.*), *vas de plumb sau de cositor în care se serveşte rachiu*; *cf.* pagúr.
pălğóc, (*Lm. Oş.*) pănğóc, *melc*; *ghioc*: ghịupca cată ạn pălğoc, *Ţiganca ghiceşte* cu *ghiocul*; *art.* — pălğocu 18^{3}; *cf.* plạnğóc [*bg.* pъlžokъ].
pălírị, *a ustura*; — *ind. pr.* pălés [*bg.* palịa].
pálişnic, *brăzdarul plugului*: 40^{3}, 72^{1}; — *art.* palişnicu 53 , 64^{28} [*bg.* palešnikŭ; *cf.* pălăşnic.
pałmă, *palmă* (*şi ca termen de măsură*): 41^{3}; — *pl.* pạłm, pałmị.
păłmuţă, *dim.* pałmă: 51^{18}.
păłnúşcă, *căpşună* [*bg.* planučka].
pălóş, *pl. m. Specie de ciuperci roşii.*
pałt, *un fel de manta purtată de bărbaţi*: 1^{8} [*bg.* pálto].
pal', *pai*: 8^{5}, 61.
pal'ă, *paie*: 53^{6}; — *art.* pal'a, *paiele*: 1^{3}.
pampór, pạmpór, *vapor*; *tren*; — *art.* pamporu 1^{1}; pạmporu 22^{3} [*bg.-tc.* pampórŭ].
pạn', *v.* pạnạ.
Pánă, *nume de căţea* [*bg.* Pana].

pạnạ, pănă, *pînă*: $2^{5\cdot7}$, $3^{2\cdot4\cdot6\cdot8\cdot9}$. 4^{1}, 7^{5}, 9^{6}, $10^{1\cdot2\cdot8}$, 19^{7}, 22^{1}... 51^{8}, 69^{8}, 72^{1}; — pạn' dị, *pînă la*: pạn' dị ună palmă 4^{1}, dọu pạn' dị trei zẹisti 4^{4}, pạn' dị zinucl'i $4^{2\cdot3}$, pạn' dị brọn 4^{4}; pạn' dị ună sută 7^{2}; pạn' dị, *lîngă*: pạn' dị mini, *lîngă mine*; pạn' dị ịeł 13^{1}.

pạnạcọţ, *pl.* (*Lm.*), *scînduri cu 10-15 găuri, în care se pun bucăţele de aluat de băgat în cuptor* [*bg.* panakoda].

pănăgón, *spaţiul dintre cei doi saci legaţi de o parte şi de alta a samarului*: 27^{1} [*bg.* panagónъ].

păndár = padár.

pang, *păianjen* [*vsl.* пажкъ].

păngănirị, *a spurca postul*; — *ind. pr.* păngănés [pạngọn].

pạngọn, *păgîn*.

pạngọr, *pupitru, la intrarea în biserică, unde se vînd lumînările*: 26^{2} [*bg.* pangárъ].

pạngắc, *manta de păr de capră pe care o poartă ciobanii cînd plouă* [*bg.* pъndžákъ].

păngóc, *v.* pălgóc.

păni, *v.* pọini.

păníţă, *un fel de strachină de lemn, fără capac* [*bg.* paníca.]

panpór = pampór.

păpănẹte, *boboc* (*de floare*); — *pl.* păpănẹţ [*bg.* papúnecъ].

pạpíịạ, *raţă* [*bg.* papíia].

pạpúdă, părpúdă, *fasole oloagă*.

par, *par, prăjină*: 11^{1}; — *pl.* par.

páră [1], *abur*: 10^{8}, 37^{4}; — *art.* para 38^{8} [*bg.* pára].

páră [2], *para, ban*: 1^{10}, 9^{3}, 40^{4}, $51^{17\cdot18}$; — *art.* para 40^{4}, 51^{17}; — *pl.* parị, *bani*: 2^{6}, 4^{5}, $19^{11\cdot17}$, $20^{1\cdot2}$, $21^{1\cdot4}$, 22^{1}, 26^{5}, 50^{2}; parịlị 50^{2}; parlị 1^{10}, 9^{6}, 20^{1}, 22^{2}.

pără, *prea, cam*: nu pără ştiu, nu pără am; nu pără si faţi 10^{6}.

părăírị, *v.* prăírị.

părdíịạ, *pat de trestie pe care se aşează viermii de mătase*; *cel făcut din nuiele se chiamă* leşă [*bg.* pardíịa].

părlíịạ, *cîrpător, scîndura pe care se pune plăcinta coaptă* [*bg.* prálnịa].

pạrmác, *numai în expr.* ạn pạrmáţi, *grilaj de lemn*; *despărţitura dintre două odăi* [*bg.-tc.* parmákъ].

pạrnár, *arbust verde şi spinos* (*ar.* pîrnar) [*ngr.* πρινάρι].

parnóm, *nume*; — *art.* parnomu 2^{5} [*cuvînt cărturăresc* <*gr.*].

părọi, *pîrău, torent* [*bg.* porói].

părpúdă, *v.* pạpúdă.

pạrtál, *sdreanţă*; — *pl.* pạrtalị 29^{6} [*bg.* partálъ].

pạrtạlíncă, *sdreanţă, ţol.*

pạrtạlós, *sdrenţăros.*

partị, *parte*: 10^{7}, 26^{2}, 27^{1}, $28^{11\cdot12}$, 38^{14}, 52^{1}, $64^{34\cdot35}$; — *art.* partẹ 28^{19}; — *pl.* pọrţ.

părtisnírị, *a apăsa*; — *ind. pr.* părtisnés [*bg.* pritiskvamŭ, *aor.* pritisnahŭ].

pạspál', *pospai, făina care se depune pe pietrele morii* [*bg.* paspalŭ].

pąspąl'ári, *a presăra, a pospăi*; — *ind. pr.* pąspál'.
pásprăți, *v.* pátrusprăți.
pastír, *păstor, cel ce se pricepe să conducă bine turma* [*bg.* pastírŭ].
păstríri, *a păstra*; — *ind. pr.* păstrés [*bg.* pastrja].
paşă, *paşă*; — *pl.* poş.
Paşt, *Paşti*: 2^{3}, 5^{3}, $23^{3\cdot4}$, 31^{8}, 39^{1}; — *art.* Paştu 39^{1}.
páştiri [1], *a paşte*: *a păzi*; *a spiona*; — *ind. pr.* pasc, paşt, paşti 64^{38}, 70; — *impf. 3 sg.* păşteą 73^{2}; *3 pl.* păşteu 38^{2}, păşteau 72^{5}; — *subj. pr.* să pasc 25^{11},... *3. sg.* şi pască 73^{4}.
páştiri [2], *păşunat*; — *art.* paştirę 24^{3}.
păşuni, *iarbă nerumegată ce se găseşte în stomacul unei oi moarte*; *cînd o oaie se îmbolnăveşte şi-i iese iarba nerumegată pe gură, se zice*: aľ cură păşunę.
pat, *pat de lemn*; *patul din stînă, alcătuit din scînduri asezate pe patru pari, şi pe care se pune caşul*: 28^{12}, 38^{17}; — *pl.* patur 50^{2}.
pătăróg, *răţoi* [*bg.* patarókŭ].
pątáți *pl. f. cartofi* [*bg.* patáti].
Pătóc (Valį-dį-), *npr. geogr. Vale în Liumniţa* [*bg.* potokŭ *„gîrlă“*].
pători (*Lm.*), *putoare* (*termen de ocară ce-şi aruncă femeile*).
pątpąlášcă, pątpąlóg, *prepeliţă, pitpalac* [*bg.* podpološka, patpadъkъ].
pátru, *patru*: $1^{1\cdot4\cdot5}$, $5^{1\cdot3}$, 9^{5}.
pátruli (la-), *al patrulea*: 12^{2}.
pátrusprăți, pátruspręți, *paisprezece*: $47^{8\cdot9}$; *pronunţat mai adesea* pásprăţi; — la pasprăţili, *al paisprezecilea*.
patruzoţ, *patruzeci*; — la patruzoţli, *al patruzecilea*.
păţătúră, *păţanie, suferinţă*.
păţori, *a păţi, a pătimi, a suferi*; — *ind. pr.* păţos.
păún, *păun*.
pązarğiią, *cel ce umblă prin tîrg după cumpărături, tîrguitor* [*bg.* pazardžiia].
pązári, *tîrg*; *învoială*: 33^{1}, 38^{9}; — *art.* pązarę $38^{6\cdot11}$ [*bg.* -*tc.* pazarŭ].
pązarisíri, *a se învoi din preţ, a (se) tocmi*; — *ind. pr.* pązarisés; *3 sg.* pązarisęşti 19^{10}.
pązaríşti, păzaríşti, *tîrg, bîlci*: 15^{4}, 24^{3}, $29^{1\cdot6}$, 32^{2} [*bg.* pazárište].
păzori, *a păzi*; — *ind. pr.* păzos; — *la Oş. numai în expr.*: păzę-ti, s' ti păzęş.
péįviţă, *lipitoare* [*bg.* pijávica].
per [1], *păr* (*arborele*): $52^{3\cdot4}$.
per [2], *păr* (*sg. şi pl.*): 46, $51^{13\cdot19}$; — *art. sg.* peru 1^{9}, 66^{4}.
pérdi, *perdea*; *văl*; *pieliţă pe ochi*: 64^{18} [*bg.-tc.* perdé].
pérniţă, *pernă* [*bg.* pernica].
pezá, *batjocură*; mi bat pezá, *îmi bat joc*; *3 sg.* z' bati pezá 66^{3}; *3 pl.* şi bat. pezá 66^{3} [*bg.* bija se peza, *îmi bat joc* <*ngr.* παίζω *„joc“*].
pędică, pédică (*Ln.*), *piedică* (*în toate înţelesurile*).

pęnă, *pană; aripă;* — *pl.* pęni, peń; peńlį 12^{2}.

pęră, *pară*; pęra 18^{6}, 53^{4}; — *pl.* pęrį.

pęrdiŗi, *a pierde;* — *ind. pr.* perd (pert), perdz (perț), pęrdį $51^{9.17}$; pęrdim, pęrdiț, perd (pert); — *impf.* pirdęam; — *pf.* pirdui; — *part.* pirdut.

pęști, *pește:* 62^{2}; — *pl.* pește $27^{1.3.5}$; peștil' 27^{1}.

pęștiră, *peșteră*; *stîncă* [*bg.*].

pętic, *scutec;*—*pl.* pętiță 62^{1}.

pică, *picătură*; ună pică, *o picătură, nițel:* ună pică dį apu 46, 58.

picăíŗi, *a împinge;* — *ind. pr.* picăes [*bg.* peka]; *cf.* picniŗi.

picaŗi, *a pica;* —*ind. pr.* pic;— *mmcpf. 3 sg.* vę picat 28^{1}.

picăsiŗi, *a simți; a pricepe, a înțelege* (*ar.* ak'icăsire); — *ind. pr.* picăses; — *pf. 3 sg.* picăsí 27^{8}, 28^{10} [*ngr.* ἀπεικάζω].

picaŗi *m. păcat*; — *pl.* picǫț, picaŗi.

picătos, *păcătos.*

picătură, *picătură;* — *pl.* picătur; picăturlį 28^{1}.

picmés, *un fel de magiun de dovleac* : 64^{10} [*bg.* <*tc.* pekmezŭ].

picniŗi, *a împinge* ; — *ind. pr.* picnes ; *cf.* picăíŗi.

picurár, *păstor, cioban*: 26^{6}; — *art.* picuraru $26^{1.5}$, 64^{38}; — *pl.* picurar $10^{1.3}$; picurariľ $10^{1.3.}$

picurárcă (*C.*), picurăríță (*Oș.*), *nevasta ciobanului.*

pič, *ștulete de porumb cu foile înfășurate* [*bg.* <*tc.* pič, *„bastard“*].

pičăruș, *v.* pičuruș.

pičávră, *sdreanța cu care se astupă țeava puștii* [*bg.* <*tc.* pačavra].

pičír, pičiruș, *picior, piciorus (în graiul copiilor);* pičiru, pičiruşu 27^{9}.

pičǫară, *pas.*

pičor, *picior*: $3^{5.6}$, 27^{9}, 36, 68^{6}, 73^{2}; — pičoru 64^{42}, $73^{1.2}$; — *pl.* pičǫrį 1^{8}, $3^{3.4.6}$, 6^{3}, 7^{2}, 47^{9}, $64^{2.34.37}$; pičǫrlį 25^{12}, pičǫarlį 73^{2}.

pičuruș, (*Oș.*) pičăruș, *piciorus; cf.* pičiruș.

piducl'os, *păduchios.*

piducl'u 18^{3}, (*C. Oș*). piducl'į, *păduche.*

pidureți, *fragă;* — *pl.* pidureț.

pidurițâ, *pl. f. tălpigi, iepe (la război)* [comp. Candrea-Densusianu, Dicț. etim. 1375]

piduțoł, *păducei (boală de picioare).*

pik'isíŗi = picăsíŗi; — *ind. pr.* pik'ises; — *sbj. pr. 3 sg.* si pik'isęscă 64^{13}.

pilă, *pilă.*

piliván, *atlet* [*bg.* <*tc.* pehlivan].

pimint, *pămînt* : 18^{5}, 22^{2}, 38^{10}, 46, 47^{11}, 53^{3}, 10 ; (*H.*) pimintu 69^{8}; — *art.* pimintu 69^{8}.

pin, *pin:* $30^{1.2.8}$, 44^{1}; — *art.* pinu $30^{2.3.8}$; *voc.* pinuli 30^{2}; — *pl.* piń.

pinčániță, *v.* ųpinčániță.

pinğércă, *fereastră*; — *pl.* pinğerț [*bg.* <*tc.* pendžera].

pipélnic, *grămadă de cenușe,*

locul sau lada în care se strînge cenușa [*bg.* pepelnikŭ].
piper, *piper* [*bg.* piperŭ].
pipércă, *ardei*; — *pl.* piperk'i [*bg.* piperka].
pipirúgă, *fluture*; *paparudă*; — pipiruga 9[2] [*bg.* peperuga].
pipóń, *pepene galben* [*bg.* pepónŭ].
pirdăčunį, *pagubă*.
pirdú, *fulg*; — *pl.* pirdúur [*bg.* perdúhŭ].
piričúnį, *descreșterea lunei*.
piririį, *a peri*; — *ind. pr.* per; *3 sg.* pęrį 8[3], 31[12], 37[1].
piros, *păros*.
pirunígă, *mac* [*bg.* peruniga].
pirustiįą, *pirostii*; — pirustiįa 18[4], 31[9].
piruşán, *părul tăiat scurt, și lăsat să cadă pe frunte și pe lîngă urechi* [*bg.* perušina].
pisăírį, *a scrie*; — *ind. pr.* pisăes; — *pf. 3 sg.* pisăí 28[2]; — *part.* pisăită 6[1] [*bg.* pisahŭ <piša].
pisăitură, *scrisoare, scris*.
piscă, *fluier ce-și fac copiii* [*bg.* piskalo].
pisk'įúlă, *moț*: fes cu pisk'įulă [*bg.* <*tc.* piskjulŭ].
pismă, *inscripție*; — *pl.* pismį 2[7] [*bg.* pismó].
pisóc, *nisip*: 38[4] [*bg.* pěsŭkŭ].
pişarį, *a se pișa*; — *ind. pr.* mį piş; *3 sg.* sį pişă 8[4]; — *pf. 3 pl.* pişară 14[1].
pişat, *pișat*: 25[9].
pişím, pişín, *întîi, înainte de toate*: 12[1], 62[3], 64[5.7.8].
piştar, *pescar*: 27[1]; — piştaru 27[1].
piştárcă, *pescăruș, pasăre ce se hrănește cu pești*; — *pl.* piştarkį.
piştárniţă, *pescărie*.
piştimál, *peștiman* [*bg.* <*tc.*].
piştól, *pistol* [*bg.*].
pită, *plăcintă*; pită dį ńarį, *fagur de miere* [*bg.* pita].
pitliğán, (*H.*) pitližan, *pătlăgea* [*bg.* <*tc.* patlidžan].
pitlíţă, *chiotoare; nasture* [*bg.* petlica].
Pitróf, *Sîm-Pietru*; — *art.* Pitrovu [*bg.* Petrovŭ denĭ].
pítrup, *epitrop* (*al unei biserici*); — *art.* pitrupu 5[1] [*bg.* pítrop].
pitulíţă, *clătită*; — *pl.* pituliţă 62[2] [*bg.* pítulica].
pítum, *blînd; domestic*(*it*) [*bg.* pítomen].
piu! piu! *imită piuitul puilor*: 7[5].
pįucăririį, pįucătirį, *a piui*.
pizmirį, *a pizmui; a dușmăni*; — *ind. pr.* pizmes; — *sbj. pr. 3 pl.* s' lį pizmęscă 6[8] [*bg.* pizmja].
pižą, *prunc* (*pînă a nu fi botezat*): 62[1]; — *art.* piža 62[2.3.4], 63[1.4]; — *gen.* pižăl'ą 62[2.3] [*bg.* pižo].
plámin, *flacără*; — *pl.* plǫmiń [*bg.* plámen].
plănğóc = pălğóc; — *pl.* plănğoţ.
plăscătírį, *a* (*se*) *ciocni, a* (*se*) *bate în capete*; — *ind. pr.* plăscătes [*bg.* plěskam].
plastă, *fulg*: plastį dį nęuă, *fulgi de zăpadă*; — *pătură*:

mai multe plastĭ *formează un caier* [*bg.* plast].

plăstíri, *a așeza lîna spre a face* plastĭ;—*ind. pr.* plăstes [*bg.* plastja].

plátăn (*N.*), *paltin.*

plătiri, *a plăti*; — *ind. pr.* plătes; — *impf. 3 sg.* plătę 5^{1}; — *sbj. pr. 1. sg.* sĭ-ț plătes 47^{12}.

plătíță, *plătică* [*bg.* platíca].

plățintă, *plăcintă.*

plaz, *plaz (la plug)* [*bg.*].

plęmniță, plęamniță (*greșit* pl'amniță) *șura în care se păstrează finul pentru vite*: 1^{3}, 18^{6}, 53^{4}, 60^{5}; plęamniță 1^{3} [*bg.* plĕvnica].

plęvă, *pleavă*; *fărîmituri*; $40^{3.5}$.

plícaĕcă, *femeia care dă sînul ei pruncului în prima zi cînd s'a născut, cînd mama lui nu trebue încă să-l alăpteze* [plicarĭ].

plicarĭ [1], *a apleca, a înclina, a îndoi;* — *ind. pr.* plec; pleț; plęcă 64^{24}; — *impf. 3 sg.* sĭ plica 25^{19}; — *pf. 3 sg.* sĭ plicǫ 38^{8}; — *sbj. pr. 2 sg.* s-ți pleț 46; — *imper.* plęcă-ț capu; plęcă-l'-u, *șterge-o*!

plicarĭ [2], *a alăpta, a apleca*;— *ind. pr.* plec.

plicătǫră, *oaie care dă să sugă unui alt miel decît al ei, aplecătoare*; — *pl.* plicător.

plin, *plin*: 27^{5}, 28^{4}; (*Oș*) pl'in; *f.* plină 18^{7}, 28^{12}, 69^{5};—*pl.* pliń; plinĭ 7^{4}, 9^{2}.

pliștirĭ, *a turti, a pleoști*; — *ind. pr.* pliștes [*bg.* plĕštja].

pliténcă, *părul ce-l lasă fetele să atîrne pe obraz pînă pe la urechi* [*bg.* pleténka].

plivăíri, *a înnota, a pluti*; — *ind. pr.* plivăes [*bg.* plivam].

plod, *fruct* [*bg.*].

plǫčă, *lespede; ardezie; potcoavă*: 22^{5}; plǫačă 51^{9}; — *pl.* ploč 1^{3} [*bg.* ploča].

plǫią, *ploaie* 31^{6}, 51^{7}, 52^{1}; merdzĭ plǫią, *plouă*: 9^{6}, 31^{11}, 59^{1}; da plǫią, *cade ploaie, plouă*: 31^{13}, 38^{17}.

plǫndzĭrĭ [1], *a plînge*; — *ind. pr.* plǫng 47^{4} (plǫnc), plǫndz 47^{4} (plǫnț), plǫndzĭ 25^{18}, 47^{4}, 64^{20}, plǫndzĭm, plǫndzĭț, plǫng (plǫnc 64^{30}); — *impf.* plăndzęm 6^{2}, plăndzęĭ, plăndzę 6^{3}; — *pf.* plǫnș; — *sbj. pr.* să plǫng $6^{1.3}$...., să plǫngă $25^{10.13}$, sĭ plǫngă 47^{4}, 68^{8}; — *part.* plǫns.

plǫndzĭrĭ [2], *plîngere, plîns*; — plǫndzirę 64^{30}.

pluc, *plug.*

pluĭos, *ploios*; pluĭǫsă 31^{13}.

pl'amniță, *v.* plęmniță.

pl'usníc, *bătaie* [*bg.* pljusnik].

pl'usníri, *a plesni, a pălmui*;— *ind. pr.* pl'usnes [*bg.* pljusnah <pljuskam].

pl'usníță, *palmă (peste obraz), lovitură cu palma* [*bg.* pljusnica].

pǫa... *v.* pǫ...

poč, *ulcior mic;* — *pl.* počur.

pod (pot), *postavă în care curge făina la moară* [*bg.*].

pódniță, *vas de pămînt scobit în care se pune pînea să se coacă; deasupra se pune* țǫstu, *iar peste el, spuza*: 62^{2} [*bg.* pódnica].

pogon, *pogon*: 73[1] [*bg.*].
poimǫini, (*H.* poimăni), *poimîine.*
poimǫinista, poimǫntiza, (*în*) *ziua de poimîine.*
pom, *pom*; — *pl.* pom 40[3].
popă, *popă*, *preot*; *stîlpul pe care se razimă acoperişul casei*: 5[2.3], 21[4]; — *art.* popa 2[7], 8[1], 13[2], 19[8]...; — *pl.* pop 39[1], 52[5]; popil' 5[3], 39[1].
porc, 51[2], (*H.*) porcu; *porc*; — *art.* porcu 51[24]; — *pl.* porţ 23[1], 37[1.4], 38[2], 72[5]; porţil' 37[2], 38[4], 72[5]; — porc div, *mistreţ.*
port, *port*, *îmbrăcăminte*: 4[1], 52[6]; — *art.* portu 1[8], 3[1], 4[1], 52[6].
post, *post*; *păresimi;* — *pl.* postur 22[4].
potéţ, *cărare* (*în păr*) [*bg.* pâtecĭ].
pótprăc (*H.*), *chinga de sub foalele calului* [*bg.* podprâg].
póznică, *oaie care fată mai tîrziu decît celelalte* [*bg.* pozdna].
pǫini (*Oş.* pǫni 40[4.5], *H.* păni 73[4]), *pîine:* 8[6], 13[3], 19[7], 28[1], 63[5], 64[4.14.17]; pănęa 73[5]; — *pl.* pǫiń, pǫń, (*H.*) păń; — pǫinęa-guştiríţăl'ą, *o plantă*; pǫnęa-cucului (*Oş.*), *o plantă.*
pǫlă, pǫală, *poală*, *şorţ*; pǫla 64[18.19]; — *pl.* pǫlj 4[2].
pǫmi, *f. pl. poame.*
pǫn(d)ză (*H.* pănză), *pînză*: 1[8], 3[3.11], 4[2].
pǫrcă, pǫarcă, *scroafă*; — *pl.* pǫrţi.
pǫrtă (pǫartă), *poartă*: 7[4], 24[1], 25[17.18]; pǫrta 25[16.17], 62[6]; — *pl.* porţ 52[2], 64[18].
pǫrtičcă, *portiţă.*
prăč, *berbec neîntors* [*bg.* prăč].
prăčcă (*H.*), *nuia* [*bg.* prâ(t)čka].
prag, *prag*: 29[3], 47[9]; pragu 64[22.28.29]; — *pl.* pragur.
prăl', *măgăruş* [*bg.* părle].
prăscăírj, *a stropi cu var, a vărui, a tencui*; — *ind. pr.* prăscăes; — *part.* prăscăiţi 52[1] [*bg.* prăskam].
prăscóč, *bordei*: 51[23] [*comp. bg.* prăstĭ „*pămînt*“].
prąsól, *saramură* [*bg.* prĕsol].
prăşáj (*Oş.*), *mătreaţă* [*bg.* păršaj].
prăşǫrj[1], *a prăşi*; — *ind. pr.* prăşǫs 41[1.2]; — *sbj. pr. 3 pl.* şi prăşască 41[1].
prăşǫrj[2], *prăşit*, *prăşilă*: 41[1.2]; — *art.* prăşǫrę 1[7].
prăştíl'ă, *scară la şea* (*de curea sau de funie*) [*bg.* praštilo].
prătisnírj = părtisnírj.
praų, *praf*, *pulbere* [*bg.* prah].
praz, *praz*; — *pl.* praž.
prăzărírj, *a se arăta, a se ivi, a se zări*; — *ind. pr.* prăzăres; *3 sg.* prăzăreşti 64[14].
prăžǫrj, *a prăji*; — *ind. pr.* prăžǫs.
prj, *pe:* 1[1.7], 3[2.3.4.6]...; prj turţeşti, *pe turceşte* 2[3].
prjbátjrj, *a bate din nou, a răzbate, a pătrunde*; — *ind. pr.* pribat.
Prilježeń, *Pobrejeni*, *Schimbarea la faţă* (*6 Aug.*): 42[2] [*bg. dial.* Priblizine].
pričă, *v.* prik'ią.

prịcădẹrị, *a cădea iar, a se îmbolnăvi din nou*; — *ind. pr.* pricad.

prịcântarị, *a cînta din nou*; — *ind. pr.* prịcọnt; *cf.* prụcântarị.

prịcąscarị, *a căsca tare, a deschide mult gura*; — *ind. pr.* prịcasc; *cf.* prụcąscarị.

prịcątarị, *a se uita bine, a căta cu băgare de seamă*; — *ind. pr.* prịcat.

prịcąțarị, *a îmbrățișa, a cuprinde în brațe*; *ind. pr.* prịcąț.

prícazmă, *basm, poveste*; pricazma 30[1] [*bg.* príkazna].

pricăžọrị (*H.* pricăžírị), *a vorbi*; — *ind. pr.* pricăžọs (*H.* pricăžes), pricăžọs 51[14].... pricăžọm 45[4], 51[11] [*bg.* prikaža].

prịcọsirị, *a coase din nou*; — *ind. pr.* prịcos.

prịcọțirị, *a răscoace*; — *ind. pr.* prịcoc.

prịcruțarị, *a încrucișa*; — *ind. pr.* prịcruț [cruți, *după bg.* prěkrŭstjam].

prịcufurírị, prịcufărírị, *a avea urdinare* [cufăririj].

prịcurarị, *a curăța din nou*; — *ind. pr.* prịcúr.

prịcurarị, *a curge*; — *ind. pr.* prịcúr.

prịčăpcăírị, *a rupe*; — *ind. pr.* prịčăpcăes; — *pf. 3 pl.* prịčăpcăiră 25[21].

prịdąrarị, *a reface, a drege, a îndrepta*; — *ind. pr.* prịdar [dąrarị].

prịdarị, *a trăda*; *a preda*; — *ind. pr.* prịdaụ [darị, *după bg.* prědavam].

prịdẹd, *strămoș* [*bg.* prědĕd].

prịdunarị, *a aduna la un loc*; *a lăsa să stea lângă dînsul*; *a primi în gazdă*: — *ind. pr.* prịdun,.. *3 pl.* prịdună 10[2]; — *impf. 3 sg.* prịduna 73[5]; — *sbj. pr. 3 sg.* s' ạl prịdună 73[3.5]; — *imper.* prịdun'-tị, *astîmpără-te.*

prịdurmírị, *a trage un somnuleț*; *a adormi puțin, a ațipi*; — *ind. pr.* prịdorm.

prịfălírị, prịfulírị, prụfălírị, *a începe să se laude, a se făli, a se umfla în pene* [*bg.* prěhvaljam].

prịfățirị, *a face din nou, a reface*; — *ind. pr.* prịfac.

prịflarị, *a* (*se*) *afla din nou, a* (*se*) *regăsi, a* (*se*) *întîlni iar*; — *ind. pr.* prịáflum.

prífrig, ger.

prịfrízirị, *a frige prea mult*; — *ind. pr.* prịfrig.

prịfrọndzirị, *a snopi, a frînge în bătăi*; — *ind. pr.* prifrọng; mị prifrọng, *mă plec în afară, mă încovoi*; — *pf. 3 sg.* prifrọnsị 27[5].

prịfulírị, *v.* prịfălírị.

prigáč, *șorț*; prigaču 4[1.3]; — *pl.* prigači; prigačịi 4[3].

prigunírị, *a alerga care mai de care, a* (*se*) *alunga*; — *ind. pr.* prigunes,.. *3 pl.* și prigunes 64[21] [*bg.* prigonja].

prịiąrnárị, *a petrece iarna, a ierna.*

prịiatél'că, *prietenă* [*bg.* prijátelka].

prịiátil', (prịiatil), *prieten*: 51[24] [*bg.* prijatelĭ].

prịiatilọc, *prietenie.*

priíri, *a ieși din nou;* — *ind. pr.* priés.

prík'iạ (*Lm.*), prică (*Ln. Oș.*), *zestre* [*bg.* prik(i)ja].

Pril', *Aprîl*: 9^{1}.

prima, *adj. întîiul, cel dintîi* (*pl. m.* primil', *f.* primịlị); prima Mai 34; prima zuuă 43; prima ọră 6^{1}, 10^{4}; prima ver, *văr primar*; prima veră, *vară bună*; — *adv. mai întîi:* 6^{7}, 12^{4}, 29^{3}, 32^{1}, 37^{1}; dị prima, *mai întîi, la început:* 7^{2}, 8^{1}, 28^{3}.

prịmạncarị, *a i se face foame, a i se deschide pofta de mîncare;* — *ind. pr.* prịmạnanc.

prịmăritarị, *a se remărita*; — *ind. pr.* mị prịmărit.

primạtár, *negustor de mărunțișuri ambulant*: 3^{9} [*bg.* pramatar].

prímạveră, *primăvară*.

primạveṛạta, *adv. primăvara*: 1^{6}.

primcă, *laț, cursă pentru păsări* (*făcută din păr de cal*) [*bg.* primka].

prịminirị, *a* (*se*) *îmbrăca, a* (*se*) *primeni;* — *ind. pr.* (mị) prịmines,... *3 pl.* prịmines 62^{3}, $64^{8.17}$, și prịmines 3^{1}, 52^{4}, 63^{1}; — *sbj. pr. 3 pl.* să și prịminęscă 9^{5}; — *part.* prịminit 64^{32}, prịminită 69^{8}; prịminiți 63^{4}.

prịmučcarị, *a mușca*: aș-ụ prịmučcọ limba.

prin, *prin*: $2^{4.6}$, 3^{3}, 6^{4}, 7^{2}...

prinạmạncarị, *a mînca peste măsură*; — *ind. pr.* prinạmạnanc.

prindịrị, *a aprinde*; — *ind. pr.* prind (print), prindz (prinț), prindị 26^{3}, 64^{26}, príndịm, príndịț, prind (print) $7^{1.3}$; — *impf.* prindẹm,... *3 pl.* prindẹụ 26^{1}; *pf.* prinș,... *3 sg.* prinsi 25^{15}, $26^{4.6}$; — *sbj. pr. 3 sg.* să l'i-u prindă 26^{2}; — *part.* prins, prinsă, prinș, prinși 64^{26}.

pringă, *pe lîngă*.

prinsurarị, *a se reînsura*; — *ind. pr.* mị prinsor.

printru, *pe dinaintea*; *între*: $10^{2.3}$, 19^{4}, 28^{10}.

printurnarị, *a răsturna*; *a întoarce*; — *ind. pr.* printorn; *3 pl.* printọrnă 4^{2}.

prịnuịbarị, *a ieși înaintea cuiva, a întîmpina*; — *ind. pr.* prịnúịb.

prípic, *arșiță, loc unde dogorește soarele* [*bg.* prípek].

prịpúnirị, *a pune*; — *ind. pr.* prịpun; — *impf. 3 sg.* prịpunẹ 63^{3}.

prịpurtarị, *a duce, a purta în altă parte, a căra*; — *ind. pr.* prịport; — *impf. 3 pl.* prịpurtaụ 23^{1}.

prịsădirị, *a presădi*; *a altoi*; — *ind. pr.* prịsădes.

prịscạlịcarị, *a încăleca peste cineva*; *a sări peste cineva*; — *ind. pr.* prịscálịc, prịscalịț 8^{5}, prịscalịcă 8^{2}, $64^{11.25}$.

prịsfịtírị, *a licări, a alici*; — *ind pr.* prịsfites; *3 pl.* prịsfites 52^{1} [*bg.* prě + světi se].

prịstarị, *a sta, a înceta*; — *ind. pr.* prịstaụ;... *3 pl.* prịstaụ 10^{1}; — *sbj. pr. 3 sg.* să prịsta 31^{9}.

pristi, *peste*: 1^{8}, $3^{2.5.7.9.10}$, $4^{3.5}$, 6^{3}, 7^{1}...; pristi nọpti, *peste noapte* 19^{10}.

prịștitari, *a aștepta*; *a întîmpina*;—*ind. pr.* prịștét,... prịștitaț 64^{28}; — *impf. 3 pl.* prịștitau 5^{1}; — *sbj. pr. 3 pl.* s' nạ prịștetă 40^{7}, si-ụ prịștetă 64^{24}.

prịtạl'ari, *a tăia drumul*, *a trece în calea cuiva*; — *ind. pr.* prịtal',... prịtal'ạ $8^{1.2}$.

prịtisniri = părtisniri.

prịturiri, *a pune*, *a arunca peste*; — *ind. pr.* prịtures;— *pf. 3 sg.* prịturi 27^{1}, si prịturi 28^{6} [*bg.* prĕturjam].

prịturnari, *a* (*se*) *reîntoarce*;— *ind pr.* (mi) prịtorn.

prịubidiri, *a căuta*, *a cerceta cu deamănuntul*; — *ind. pr.* prịubides; — *pf. 3 pl.* prịubidiră 25^{6}.

prịună, *împreună*: 2^{2}, 5^{2}, 7^{5}, 19^{10}, 25^{10}, $28^{3.16.18}$.

prịúrdina, *pretutindeni*.

prịuzọt, *vestit*;—*pl.* prịuzọț 2^{7}.

prịvịdẹri [1], *a întrezări*; — *ind. pr.* prịved; — si prịvịzu, *s'au arătat zorile*; *cf.* prụvịdẹri.

prịvịdẹri [2], *revedere*; *zori*; bună prịvịdẹri, *la revedere*; la prịvịdẹri 64^{8}, *în zori*.

prịviníri, *a reveni*; — *ind. pr.* prịvin.

prịvumari, prụvumari, *a voame*, *a vărsa* [vumari].

prịzíțiri, *a zice iar*, *a repeta*; — *ind. pr.* prịzic; — *pf.* mi prịziș 6^{4}.

prizórcă, *deschizătură*, *crăpătură pe unde poate pătrunde lumina* [*bg.* prozorka].

prịžilíri, *a jeli*; — *ind. pr.* prịžiles; — *sbj. pr. 1. pl.* si-l prịžilim 72^{4}.

prịžundziri, *a fi de ajuns*, *a* (*se*) *ajunge*; — *ind. pr.* (mi) prịžung,... si prịžundzi 51^{19}.

prịžurari, *a conjura*, *a* (*se*) *jura*;—mi prịžur pri Domnu, *mă jur pe Dumnezeu*.

proń (*H.*), *puroi*.

prọpi, *aproape*: 3^{6}, 4^{1}, 37^{2}, $38^{4.7}$, 47^{2}.

prọspắt, *proaspăt*.

prụbẹri, *a bea*; — *ind. pr.* prụbẹụ.

prụcăntari = prịcăntari.

prụcașcari = prịcașcari.

prụcurari = prịcurari.

prụdipirari = dipirari; — *pf. 3 sg.* si prụdipirọ 28^{8}.

prụfălịri, *v.* prịfălịri.

prụk'ari, *a* (*se*) *apropia*;—*ind. pr.* prok', prok', prọk'ạ. prụk'ọm, prụk'aț, prọk'ạ; si prọk'ạ $64^{1.13.32}$; — *pf. 3 sg.* si prụk'ọ 27^{1}, 28^{2}, 38^{12}; *3 pl.* prụk'ară $25^{6.7}$, si prụk'ară 27^{8}, 28^{21}.

prụmirusiri, *a mirosi de departe*; *ind. pr.* prụmiruses.

prun, *prun*.

prună, *prună*; — *pl.* pruni 45^{2}, 51^{5}, 64^{32}.

prúniccă, *prunișoară*.

prụpásục, *porneală*, *ducerea oilor la păscut dimineața* [*bg.* propaska].

prụpáștiri, *a duce oile în porneală*: — *ind. pr.* prụpasc [paștiri + prụpásục].

prụsíri, *a cerși*; — *ind. pr.* prụses [*bg.* prosja].

prụșél' = prășái.

pruştitări = priştitari; — *ind. pr.* pruştét; — *sbj. pr.* s' ti pruştet 28^{21}.

pruţăpari, *a ţipa*; — *ind. pr.* pruţop,... *3 pl.* pruţopă $7^{3\cdot4}$.

pruvidęri 1^2 = prividęri: 1^2, 67^4; pruvidęrę 7^4.

pruvuliri, *a străpunge, a găuri*; — *ind. pr.* pruvules [*bg.* provaljam].

pruvumari, *v.* privumari.

psăliri, *a cînta la biserică*; — *ind. pr.* psăles; — *sbj. pr. 3 sg.* să psălęscă 5^1 [*bg.* psalja].

psaltír, *psaltire*: 5^2 [*bg.*].

puçătari, *a se uita*; — *ind. pr.* mi puçat,... si puçată 26^2; — *pf. 3 sg.* si puçatǫ $25^{12\cdot16}$, 27^3; — *imper.* puçată-ti; să nu ti puçaţ 27^2 [cătari, *după bg.* pogleždam].

puclón, *plocon, dar*: $19^{8\cdot11}$, 40^1; puclonu 19^9, 40^4; — *pl.* puclǫni 19^{10} [*bg.* póklon]; *cf.* păclón.

puclųniri, *a se ploconi, a se închina*; — *ind. pr.* mi puclųnes [*bg.* poklonja].

pucróv, păcróv, *învelitoare de lînă, velinţă*; păcrovu 64^{28} [*bg.* pókrov].

pučác, *ulcioraş* [poč].

pučudiri, *a se mira*; — *ind. pr.* mi pučudes [*bg.* počudjam].

pudădiri, *a da de pomană, a dărui*; — *ind. pr.* pudădes [*bg.* podavam].

pudlóg, *petec la opincă, potlog* [*bg.* podloga].

pudničárcă, *cîrpa cu care se şterge* podniţa [*bg.* podničarka].

pudrămănęri, *a rămînea în urmă*; — *ind. pr.* pudrămǫn; — *sbj. pr. 3 sg.* să pudrămǫnă 27^7.

pudvéski, *pl. jaretiere*: 19^7; pudveskili $3^{1\cdot5\cdot11}$ [*bg.* podvezka].

pugáčą, *turtă, pîine de grîu care se face mai ales la sărbători*: $64^{2\cdot12}$; pugača 64^2 [*bg.* pogača].

pugudiri, *a (se) nimeri, a se întîmpla*; — *ind. pr.* (mi) pugudes,... si pugudęşti 31^3, 62^6; — *pf. 3 sg.* pugudi 38^{10}; — *sbj. 2 sg.* si pugudęscă 40^4 [*bg.* pogodja].

puguzęi, puguzel', *pl. tineri cari aduc pe cai zestrea miresei*; — puguzel'il' $64^{19\cdot21}$ [*bg.* poguzěj].

pujată, *şopron unde plugarul îşi ţine uneltele de cîmp şi unde se adăpostesc găinile iarna*; — *pl.* pujǫţ [*bg.* pojata].

pujmę, *apucă*: 66^5 [*bg.* poimi].

pujvíri, *a se ivi*; — *ind. pr.* mi pujves; — *pf. 3 sg.* si pujvi 47^3 [*bg* pojavjavam].

pulată, *catul deasupra*; — *pl.* pulǫţ [*bg.* poláta].

pulicár, *degetul cel mare*; pulicaru 13^1.

puljíri, *a turna apă pentru spălatul mîinilor*; — *ind. pr.* puljes [*bg.* poljja].

puljíţă, *poliţă*: 14^1 [*bg.* polica].

pulm, *pumn*.

pul', *pui*; *pasăre*: 25^7, 51^{12}; — *pl.* pul' 7^5; pul'il' 40^4.

pul'ană, *poiană*: 10^6, 59^2 [*bg.* poljana].

pul'că, *puică*.

pụnigriri, *a da de rușine*; — *ind. pr.* pụnigres.

punịri, *a (se) pune*; *a se urca*; — *ind. pr.* pun, puń 11^{12}, ți puń, *te urci* 52^{1}, puni 1^{8}, 3^{8}, 6^{1}... și puni $3^{2\cdot4\cdot9\cdot10}$, 11^{2}, 18^{2},... punim 54, puniț, pun $1^{3\cdot8}$, $3^{1\cdot6\cdot9}$, 4^{5}..., și pun $3^{3\cdot4}$, 19^{11}; — *impf.* punęm, punęi, punę 2^{6}, 5^{1}, 6^{5},... punęụ 23^{4}; — *pf.* puș 25^{3}, 72^{2}, 73^{2}, puseș 27^{6}, pusi 6^{2}, 14^{1}, $25^{1\cdot2\cdot13\cdot15\cdot17}$, 28^{11}, și pusi 25^{11},... pusiră 6^{5}, 25^{18}; — *pf. cmp. 3 pl.* pus-aụ 21^{2}; — *mmcpf. 2 sg.* vę pus 6^{3}, 63^{3},... *3 pl.* pusęși 38^{7}; — *sbj. pr.* s-la pun 29^{3}, să-l puń 11^{2}, să pună 25^{15}, și pună 38^{15}, 63^{3}, 64^{1},... *3 pl.* să pună 29^{6}; — *imper.* puni-ț 29^{3}, puni-ụ 1^{10}, pun'-ți 25^{11}; — *part.* pus 29^{3}, 63^{1}, 64^{26}.

puntị, *punte*: 72^{6}; puntę 44^{1}.

pụpądíą, *preoteasă* [*bg.* popadija].

pụpărdíri, *a se îmbrobodi*; — *ind. pr. 3 pl.* și pụpărdes 1^{9}, 4^{5}.

pụpărétcă, *șezătoare* [*bg.* popretka].

pụpăriri, *a (se) opări*, *a (se) frige*; — *ind. pr.* pụpăres; — *part.* pụpărită $28^{11\cdot12}$ [*bg.* poparjam].

pupárnic (*H.*), *păpară* [*bg.* popárnik].

pupcă (*Ln. H.*), *pupăză*.

pupęză (*Lm. Oș.*), *pupăză*; — *pl.* pupęzi.

purcar, *porcar*: 37^{2}; purcaru 37^{2}; — *pl.* purcar 38^{3}, 72^{5}; purcaril' 37^{1}, 38^{3}, 72^{5}.

purcărią, *porcărie*.

purcuvínă, *carne de porc*.

púriți, (*Oș.*) púriț, (*Ln.*) púric, *purice*; — *pl.* puriț $28^{12\cdot14}$.

pụroi, *pîrău*: 38^{17}; — *pl.* pụroią 38^{17} [*bg.* poroj].

pụrombục, *tiviturǎ* [*bg.* porâbjam „*tivesc*“].

purtari, *a purta*: 28^{4}; — *ind. pr.* port, porț 55, pọrtă 1^{7}, 3^{11}, 27^{7}, purtọm, purtaț, pọrtă 1^{8}, $3^{1\cdot9}$, 4^{5}; — *impf. 3 sg.* purta 22^{3}, *3 pl.* purtaụ 72^{4}; — *sbj. pr.* s' la port 28^{20}, s' la pọrtă 28^{4}, s' na purtọm 28^{8}; — *imper.* nu pọrtă 28^{8}, purtaț 28^{9}.

purtari, *purtare*; purtarę 4^{2}.

purtucală, *portocală*; — *pl.* purtucali 50^{2}.

purțel, *purcel*.

purțęuă, *purcea*.

purțiluș, *purceluș*.

pụrumbiri, *a tivi*; — *ind. pr.* pụrumbes [*bg.* porâbvam].

puscă, *oțet*: 64^{34} [*v. Candrea-Densusianu, Dicț. etim. 1485*].

puséstrimă, *surată*; *numele unui dant ce se joacă la nuntă*: $64^{5\cdot12\cdot34}$; pusestrima $64^{5\cdot7}$; *gen.* pusestrimăl'a 64^{5} [*bg.* poséstrima].

pust, *pustiu*; pustă 31^{4}; pusta 15^{1} [*bg.*].

pustă, *pustie*.

pustăníri, *a obosi*, *a se osteni*; — *ind. pr.* pustănes; — *pf. 3 sg.* pustăni 29^{2} [*bg.* poustanja].

pustel'a, *pat*, *așternut*; pustęl'a $62^{2\cdot3}$ [*bg.* postelja].

pustiri, *a posti*; — *ind. pr.* pustes [*bg.* postja].

pụtcusirị, *a scurta*; — *ind. pr.* pụtcuses [cus].
putẹrị[1], *a putea*; — *ind. pr.* pot 25[9], 27[7], 47[12], poţ 1[7], 11[2], pọtị 1[10], 9[5], 10[9], 25[14.18.20],... putem 72[4], puteţ, pot 1[5.6], 2[4], 7[2]...: — *impf.* putẹm, putẹị 23[3], putẹ 25[7.19.20], 27[7], 28[4.7], 30[2], 38[1], 72[6], putẹm 22[4],...; — *pf.* putuị 10[10], 28[12], putuş, putu 25[10.17], 29[6], putum 24[2],... putură 24[1], 25[13.14], 29[6]; — *sbj pr. 3 sg.* să nu pọtă 10[7], s' nu sị pọtă 73[2].
putẹrị[2], *putere*: 51[12].
putină, *putină*: 71.
putiníčcă, *putinică pentru brînză*.
pụtiririị, *a (se) alunga, a (se) goni*; — *ind. pr.* pụtires,.. sị pụtires 18[2.6], 53[8]; — *pf. 3 pl.* sị pụtiriră 38[16] [*bg.* potirvam].
putọrị, (*Lm.*) pătọrị, *putoare, termen de ocară adresat unei femei.*
pụtrẹţịrị, *a întrece*; — *ind. pr.* pụtrec.
putrid (putrit), *putred*: 51[4]; — *pl.* putriz (putriţ).
putrizọnă, (*H.*) putrizănă, *putregai.*
putrizọrị, *a putrezi*; — *ind. pr.* putrizọs.
pụtsúzịrị, *a suge de la diferite oi*; oia putsuptă, *oaie care dă să sugă la mai mulţi miei.*
pụtúr, *pl. poturi, iţari* [*bg.-tc.* potúri].
pụturčọrị, *a (se) turci*; — *ind. pr.* (mị) pụtúrčọs; — *pf.* sị pụturčọ 2[4.5]; sị pụturčọră 2[2-4]; — *part.* pụturčọtă 2[5], pụturčọţ 2[1] [*bg.* poturčam].
puturos, *puturos.*
puţọrị, *a puţi*; — *ind pr.* put,... putị 10[8].
pụvịlírị, *a porunci*; — *ind. pr.* pụvịles [*bg.* poveljavam].

R

Raát, *linişte* [*bg.-tc.* rahat].
răb (*Oş.*), *hîrb*; — *pl.* răbur; *comp.* ărb, rọb.
răbúş, *răboj.*
rac, *rac*; — *pl.* raţ.
răcutínă, *flegmă* [*bg.* hrakótina].
ráčcă, ráčăz (*Oş.*), *coropişniţă* [*bg.* ráček].
răčóc, *v.* ručóc.
rădicarị (*Ln.*) = ạrdicarị.
rạgạván, *liliac* (*floare*) [*bg.* argaván].
răgúşă, *dim.* răguşcă, *cornută, oaie cu coarne* [*bg.* roguša].
răgịă, *v.* rọgịă.
răgisírị, *a rugini*; — *ind. pr.* răgises [răgịă].
raị, *rai.*
rạk'í(ị)ă, răk'í(ị)ă, *rachiu*: 18[2], 53[7], 62[1] [*bg.-tc.* rakija]; *comp.* rik'ịạ.
r̄ămănẹrị, *a rămînea*; — *ind. pr.* r̄ămọn (*H.* r̄ămăn), r̄ămọń (*H.* r̄ămăń), r̄ămọnị 10[2.9], 31[4] (*H.* r̄ămănị), r̄ămăném, r̄ămănéţ, r̄ămọn 7[5], 9[6] (*H.* r̄ămăn); — *pf.* r̄ămaş,... r̄ămasị 2[4], 25[14], 28[6], 38[2.4], 66[3], 73[5.6]; — *part.* r̄ămas,

art. rămasu 40²; — *imper.* rămọń.

rămarĭ, *a rîma, a scurma, a sgîndări*; — *ind. pr.* rọm, rọm, rọma 28⁵; — *sbj. pr. 3 sg.* să rọmă 19², 28⁴; — *sbst. verb.* rămarę 28⁶.

rămătură, *scurmătură*: rămătură dĭ gălĭń, dĭ porţ.

ramură, *ramură*; — *pl.* ramur 40⁶; ramurlĭ 40⁶.

rană, *rană*; — *pl.* rọń.

ranat (*cuvînt bulgăresc*).

răncač (*Oș. Lm.*), răngač (*H.*), *rîncaci.*

rănçiĭ, *arhanghel.*

răníjă, *căldare mare de aramă* [*bg.* aranija).

răniri, *a hrăni*; — *ind. pr.* răneș; *3 pl.* răneș 25⁴·⁵; — *sbj. pr. 3 sg.* s' lą răneșcă 38¹; *1 pl.* să l'ą rănim 25³; *3 pl.* să l'ą răneșcă 25⁴; — *imper.* rănę 45³, 51¹⁰.

răńă, *rîie.*

răńos, *rîios.*

rap, *Arap*: 47³·¹¹; *art.* — rapu 47⁵·¹⁰·¹¹.

răpă, *v.* rọpă.

răpătínă (*Lm.*), răputínă (*C. Oș.*), *loc rîpos, prăpăstios, pietros* [răpă, rọpă].

rapcă, *dim.* răpcuţă, *oaie neagră* [*bg.* Arapka].

răpíčcă, *pietricică* [răpă, rọpă].

răpiri, *a răpi*; — *ind. pr.* răpes.

răpos, *rîpos; pietros.*

răpusarĭ (*Lm.* rupusarĭ), *a răposa, a se odihni*; — *ind. pr.* răpos, răpoș, răpọsă, răpusọm, răpusaţ, răpọsă.

răputínă, *v.* răpătínă.

răsărarĭ, *a săra din nou*; — *ind. pr.* răsar.

răscărminarĭ, *a (se) destrăma, a (se) roade (o haină)*; — *ind. pr.* răscármin.

răscątarĭ, *a se uita împrejur*; — *ind. pr.* răscat; — *pf. 3 pl.* șĭ răscątară 28¹⁶.

răscrăsniţă, *răspîntie, răscruci* [*bg.* razkrăstnica].

răsdarĭ, *a împărţi*; — *ind. pr.* răsdaų.

răsfáţirĭ, *a (se) împrăștia*; — *ind. pr.* răsfac; *3 pl.* șĭ răsfac 7².

răsfĭtarĭ, *a începe să fete (oile)*; — *ind. pr.* șĭ răsfĭtă.

răsfrọndzirĭ, *a rupe pîinea în bucăţi*; — *ind. pr.* răsfrọng.

răsiníc, *fir de aur sau de argint* [*bg.* resená].

răslăbirĭ, *a (se) liniști, a (se) potoli*; — *ind. pr.* mĭ răslăbes 37⁴ [*bg.* razslabjam].

rąslán, *leu* [*bg.-tc.* arslan].

rąsól, *zeamă de varză* [*bg.* rasól].

răspardzirĭ, *a împrăștia*; — *ind. pr.* răsparg.

răsplọndzirĭ, *a face să plîngă, a începe se plîngă*; — *ind. pr.* mĭ răsplọng; — *pf. 3 sg.* șĭ răsplọnsĭ 47⁷.

răspụcątárĭ, *a se uita unul la altul*; — *ind. pr.* mĭ răspụcat; — *pf. 3 pl.* șĭ răspụcątară 28¹² [pụcątarĭ].

răstąl'arĭ, *a trece pe dinaintea cuiva, a-i tăia drumul; a se strica, a se tăia laptele*; — *ind. pr.* rąstal'... rąstal'ą 31².

răstal'ạtură, *trecere pe dinaintea cuiva, întîlnire.*
răstruculiri, *a rostogoli*;—*ind. pr.* răstrucules 9^{4} [*bg.* tărkaljam].
răstụpiri, *a topi*; — *ind. pr.* răstụpes [*bg.* raztopjavam].
răsturiri, *a (se) desface în bucăţi, a (se) deşira, a (se) strica de tot*; — *ind. pr.* (mi) răstures; — *pf. 3 pl.* si răsturiră 47^{12} [*bg.* razturjam].
răsturnari, *a răsturna din nou*; — *ind. pr.* răstorn.
răşín (*H.*), *rîşchitor mic (ca de un metru)* [*bg.* răšin].
răşọn (*Ln.*), *cot (măsură)*: 3^{5} [*bg. dial.* răšin]; *comp.* ạrşọn, răşín.
răşučọri, *a răsuci*: — *ind. pr.* răşučọs; *comp.* rusučọri.
raţi, *rece*: 52^{3}.
răţimint, *răceală.*
răţiri, *a răci*;—*ind. pr.* răţes;—*sbj. pr. 3 sg.* să răţească 28^{18}.
răzạmplitíri, *a încolăci*; — *ind. pr.* răzạmplites.
răzbátiri, *a se bate*; — *ind. pr.* mi răzbat.
război, *războiu (de ţesut).*
răzint, *argint*: 4^{5}.
răzintar, *argintar.*
răzmătíri, *a încurca*; — *ind. pr.* răzmătes [*bg.* razmâtvam].
răzvicăiri, *a striga tare*; — *ind. pr.* mi răzvicăes; — *pf. 3 sg.* si răzvicăi $28^{9\cdot20}$; — *part.* răzvicăit 28^{3} [*bg.* razvikam].
remă, *guturai* [*bg.* rema].
repa, ? ịel' merg repa 22^{4}.
rẹpă, *ridiche* [*bg.* rẽpa].
reţi, *arete*; *comp.* ạreţi.
ricăíri, ricníri, *a răcni*; — *ind. pr.* ricăes, ricnes [*bg.* rikam, riknah].
rič (di cạstọńă), *coaja spinoasă a castanei (comparată cu ghimpii ariciului).*
rid, *deal, colină* [*bg.* rid].
rik'ịa, *rachiu*: 63^{4}, 64^{7}-$9\cdot31$; — *art.* rik'ia 64^{9}; *comp.* rạk'i(i)ă.
rin, *arin, anin.*
risnẹscă, *greşit în loc de* trisnẹscă.
rod, *rod*: 40^{3}.
rógus, *papură, rogoz.*
roi, *roi (de albine)*;—*pl.* roịur.
rosă, *ploaie măruntă, burească*; *rouă*; rosa 9^{2} [*bg.* rosa].
rost, *gură*: 10^{2}, 67^{4}; — *art.* rostu 53^{13}; — *pl.* rọsti; din rost, *pe din afară, pe de rost*: 6^{4}.
roşcă, roşcăv, *roşatic.*
roşi, *roşu, roşie*: $3^{1\cdot4\cdot5\cdot8\cdot9}$, $4^{1\cdot4}$... 64^{25}; — *pl. m. f.* roş 18^{7}, 59^{2}, 68^{3}.
rọb, *hîrb*; *comp.* răb, ărb.
rọdiri[1], *a roade*; — *ind. pr.* rọd, rọz, rọdi...; —*sbj. pr. 3 sg.* să-ţ lị rọdă 30^{6}.
rọdiri[2], *a rîde*; — *ind. pr.* mi rọd (*H.* mi răd), ti rọz, si rọdi, na rọdim, va rọdiţ, si rọd;—*impf.* mi rădẹm (*Ln.*), mi rodẹm (*C.*), mi rudẹm (*Oş.*), .. si rădẹu $21^{2\cdot3}$; *pf.* mi roş; — *imper.* rọdi-ţi.
rọgịa, răgịa, *rugină, tăciune (la grîu)* [*bg. dial.* răgja].
rọnsi, *pl. uruioc, piedin*; *ciucuri* [*vsl.* rẹsa].
rọpă (*Ln. Lm.*), *piatră*; *rîpă*;

26^{5}, 64^{29}, (*C. Oș. H.* răpă); — *art.* rǫpa 8^{3}, 15^{2}; — *pl.* rǫp 1^{3}, 2^{7}; — rǫpă dị mǫră, *piatră de moară*; rǫpă dulți, *pucioasă*.

rǫtă, *roata olarului*.

rǫu[1], *rîu*.

rǫu[2], *rău*: 51^{22}; — *f.* rauă; — *pl. m.* rǫi, rǫl'; *f.* rali.

rubă, *haină*: 63^{1}, 64^{6}; *art.* ruba 52^{6}; *gen.* rubăl'ą 64^{7}; — *pl.* rubị 64^{32}; rubịlị 62^{3}, $63^{1.4}$, 64^{6} [*bg.* ruba].

rúbičcă, *hăinuță*; — *pl.* rubičkị; rubičkịlị 63^{2}.

ručóc, *prînz*: 5^{2}, 29^{2}, 38^{7}; (*H.*) răčóc 73^{4} [*bg.* ručók].

ručǫrị, *a prînzi*; — *ind. pr.* ručǫs 41^{1}, 59^{2}, 64^{1}; *sbj. pr. 1. pl.* să ručǫm 13^{1}, 29^{5}; [*bg.* ručam].

rud, *creț*; ǫią rudă, *oaie cu lîna moale și creață* [*bg.* rud].

rudáń, *cicric, depănătoare*: 53^{8}; — *art.* rudańu 18^{6} [*bg.* rudan].

rụdírị, *a (se) naște*; *ind. pr.* (mị) rụdes 51^{16}..., rụdẹștị $62^{1.5.7}$, și rụdẹștị 62^{2}; — *sbj. pr. 3 sg.* și rụdẹscă 62^{1}; — *mmcpf. 3 sg.* vẹ rụdit 62^{8}; — *part.* rụdită, *care (s') a născut, lăuză* 62^{3}; rụdita $62^{4.5}$; — *sbst. verb.* rụdirị 62; rụdirẹ 51^{2}, 63^{1} [*bg.* rodja].

rug, *rug*; — *pl.* ruž 66^{5}.

rugăčunị, *rugăciune*.

rugămint, *rugăminte*.

rugarị, *a se ruga*; — *ind. pr.* mị rǫg; — *sbj. pr. 3 sg.* să sị rǫgă 28^{5}, și sị rǫgă 64^{14}; *3 pl.* să sị rǫgă 1^{9}.

ruguzínă, *rogojină*: 64^{6}; ruguzina 51^{11} [*bg.* rogózina].

rujác, *roiac, roi mic* [*bg.* roják].

ruírị, *a roi (albinele)*; — *ind. pr.* rués.

rumịgarị, *a rumega*; — *ind. pr.* rumịg.

runc, *rar*.

rụnírị, *a desfăca, a desface boabele de pe cocean; a presăra; a vărsa lacrimi*; *ind. pr.* rụnes,... rụnẹștị 32^{1}; — *impf. 3 sg.* rụnẹ 25^{18}; — *sbj. pr. 3 sg.* să runẹscă 25^{10} [*bg.* ronja].

runțǫrị, *a rări*; — *ind. pr.* runțǫs [runc].

rupịrị, *a rupe*; — *ind. pr.* rup, rup, rupị: 63^{5}, 64^{4}, și rupị 51^{15}, rupịm, rupiț, rup; — *pf.* rupș,... și rupsị 27^{9}; — *sbj. pr. 2 sg.* să-l rup 11^{2}; *3 sg.* să rupă $25^{19.20}$; — *part.* rupt 38^{5}.

ruptătură, ruptură, *ruptură*.

rupusarị, *v.* răpusarị.

rus, *creț*; — rusă, *oaie cu lîna roșcată, plăvaie* [*comp. ar.* arusă].

rusníță, *terci*; *făină prăjită în unt cu ceapă*; rusniţa 27^{5}.

rusučǫrị, *a resfrînge, a sumete*; — *ind. pr.* rusučǫs; *comp.* rășučǫrị.

ruş̦ǫnị, *ruş̦ine*; — ruş̦ǫnẹ fẹtăl'ą, *numele unei plante*.

ruş̦unarị = ąnruş̦unarị.

ruş̦ǫrị, *a roși*; — *ind. pr.* ruş̦ǫs; *comp.* ąnruş̦ǫrị, zăruş̦ǫrị.

ruvél', *revolver*.

I.-A. CANDREA

PRINTRE CIOBANII DIN JINA

II

XLIII

Colindă

Maria s'o preumblatŭ,
Leruĭ doamneo ;
Un locașŭ aș căpăta,
Leruĭ doamneo,
Și s'o dusŭ în susŭ și josŭ,
Leruĭ doamneo,
Ca să nască pe Cristosŭ,
Leruĭ doamneo,
Mere la Ion Sînt-Ionŭ,
Leruĭ doamneo:
«Mă Ioane, Sînt-Ioane,
Leruĭ doamneo,
Lasă-mă 'n palatu tău,
Leruĭ doamneo,
Ca să nascŭ pe Dumnedzău,
Leruĭ doamneo".
Și Ion că n'o lăsat-o,
Leruĭ doamneo.
Maria s'o supăratŭ,
Leruĭ doamneo,
Și s'o dusŭ 'n graždĭ la caĭ,
Leruĭ doamneo,
Caĭ 'n graždĭ că n'o lăsa,
Leruĭ doamneo;
Maria s'o supăratŭ,
Leruĭ doamneo,
Și caĭ ĭ-o blăstematŭ,

Leruĭ dǫamnẹo:
«Firẹ-aț voĭ, caĭ, blăstămaț,
Leruĭ dǫamnẹo,
Să n'aveț niči cîtŭ vărsaț,
Leruĭ dǫamnẹo».
Șĭ s'o dusŭ în graždĭ la boĭ,
Leruĭ dǫamnẹo,
Boi 'n graždĭ că ụo lăsatŭ,
Leruĭ dǫamnẹo,
Maria ĭ-o binecuvîntatŭ,
Leruĭ dǫamnẹo:
«Firẹ-aț voĭ, boĭ, feričiț,
Leruĭ dǫamnẹo,
Șĭ de ǫameni mult ĭubiț,
Leruĭ dǫamnẹo,
Șĭ de ǫameni șĭ de mine,
Leruĭ dǫamnẹo,
Șĭ de Domnul care vine,
Leruĭ doamnẹo».

Ĭon Uscatu, 27.

XLIV

Codrule, codruțule,
Deșkide-ț cărările,
Să-m plîng supărările ;
Codrule, cu fǫaĭa lată,
Mul ńĭ-aĭ fostŭ mumă șĭ tată ;
Codrule, cu fǫaĭa dẹasă,
Mul ńĭ-aĭ datŭ sălașŭ șĭ casă.

Mărie Dănuleț, 27.

XLV

Mioriț a

Pĭ-on k'ičĭorŭ frumos de munte,
Mer ńĭǫarele to frunte,
V'o nǫaụăsprădzăče sute
Șĭ v'o nǫaụă čĭobănei
Șĭ čĭobanu ĭel maĭ mare
La činčĭ sute de ńĭǫare.
N'ĭǫara luĭ trist'o statŭ

— De ce stai tu trist' aşa ?
— Io tristă cum să nu stau ?
Că mîne la prîndzu mare
Pe tini yin să te omoare.
— Spune-le să mă omoare,
Să-mă 'ngroape 'n dosu stînii,
S'audzŭ noaptea lătrîn cîni;
Bîta să ńi-o puie stîlpŭ
Şi fluiera 'n capu bîtii
Şi vîntu cîn a sufla
Fluiera ńi-a fluiera,
Oile s'or aduna.

O ştiu de-a munte, de multŭ, ńi să pare, dela on frate a ńeu.

Mărină Dănuleţ, 19.

XLVI

— Drăguţă Sîntă-Mărie,
Nu lăsa toamna să yie.
Iaca toamna ńi-o venitŭ,
Vîrvurile-o gălbinitŭ,
Stăuinile-o 'nverdzîtŭ.
— Drăguţ bradz încetinat,
Da di če vă legănaţ?
— Cum să nu ne legănămŭ,
Iară singuri rămînemŭ.
Rămîn stîni fără stăpîni,
Strunguţă fără oiţă,
Scaone fără băciţă.
— Rămîi stînă sănătoasă,
Că io mă mai duc'acasă.
Čine te-o mai mătura?
— Da vrabg'ia cu coada ;
— Şi gunoiu čini l-a scoate?
— D'apăi vîntu cîn a bate.

Mărie Sava, 64.

XLVII

Mai de multŭ fičiori aveu în capŭ pălării cu peană mare, roşie, vînătă, cu neşte bumburudză vinete, roşii, ielea faine de glaže. La asta îi dzičе peană. Noa, apă în capŭ, aičea, iera trii păuni. Apăi pi ičia, pe une o punе, pe žur pălărie, punе o hîrtie şi foiah'iu, albă, roşie, de toate feliurile.

K'eptare negre nu iera, numa de ielea de k'ele și iera cu ok'inci, da nici i petecite nici cu cuie, kipu să cununa cu ok'inci noauă și cu vălui noauă de lînă. Și avę și bitușe, da nu iera ca ię de-acum. Cămęșea iera cu cotu aicia la gușe și cu un capŭ vîrîtŭ după șerpar', da' pește k'eptar'.

N'ireasa să găta cum să cade, cu șurță și cu iie și cu o aia albă, încreștită și kindisită și largă, fainĕ, să îmbrăca cu ię pește cożocŭ pe deasupra.

În capŭ iera proboditĕ cu ciurelŭ, da iera aieptatŭ fainŭ, că iera proboditŭ susŭ ca să să vadză pletele.

În capŭ mai avę o munună — îi dzîcę ; Leana și acum mai are mununa mę — cusută cu sfanț pe żur de ię și deasupra-i punę o țîr de trandah'irŭ roșu.

Ș'apă așę gătată merę la beserecă și cum venę dela beserecă să șkimba și-ș punę vîlitura și să făcę muierę.

Atuncia avę cîte șasă, șepte șire de mărżele la gușe. Avę di-a direapta, aicia la brîu, și kindeu.

În k'icioare avę ciuboț ș'apă o ieșitŭ păpuci ; mai de multŭ s'alężę cini iera cu păpuci; aiela Nicolai a Pătruțului și-al Stărpoaii o avutŭ păpuci. Nu iera ciorak'i ; noi ne încălțam cu cioareci.

Aceeași.

XLVIII

Żinari nu mereu dincolo, nu s'o pomenitŭ nu le-o fo' datŭ ; mergŭ numa Poienari, c'aieia nu prę o avu munț, da Żinari o avut. O fo' vorba că v'o cîțva oamini, primariu și cu cîțva, i-o vîndut la „Șepte żudețe“ la Sîg'ii.

Aceeași.

XLIX

Mioriț a

Pi-on pk'icioru de munte
Mergŭ oile frunte:
V'o nouăsprădzăce sute
Și v'o nouă ciobănași
Și iar cu vătavu dzăce.
Vătavu mere la stînă,
Čei v'o nouă ciobănași
S'o vorg'it să mă d'omoare ;
Vătavu cîn o vinitŭ
Iel din grai așę-o grăitŭ :
— Voi dacă m'iț omări

Grupați-mă 'n dosu stînii,
S'audzŭ băčile smolindŭ,
Clopote pe oi sunîndŭ,
Și mńioriţa șg'erîndŭ...
Ce ț-î ţîie ńiorę
De tu că ieşti trist'aşę?
O doară nu tę-am păscutŭ,
De cu sară, cîn să cară,
De cu noapte 'n grîne coapte,
De cu zori în cîmp de flori?

Io nu știu de une oi ști, că-i de multŭ ; o cîntau fętele a-munte cîn ieram bače tinără.

Aceeași.

L

Cîn am fo' io copk'ilă, iera cinci stîni la Stîna-Domnilorŭ și la Gunguredzŭ iera trîi și muntele totŭ ala iera ca și acumŭ. La Oașia iera doauă și la toate iera băči ; la Stîna-Domnilorŭ iera noauăsprădzăče băči.

Audzęm pę-ale noaște că la Stîna-Domnilorŭ mai de multŭ arŭ h'i fo' acolo satŭ și o fo' acolo domni mulț și de aia-i dzîče Stîna-Domnilorŭ.

Parcă pę-atunci iera mai g'ine : munții nu să șkimba, ca acumŭ, în tot anu ; atunci cîte cinci, șeaidzăci ani iera totŭ pę-on locŭ, de știę h'iecare une merę.

Aceeași.

LI

Bate vîntu 'n bradz mărunț,
Plęacă turmele din munț ;
Bate vîntu 'n bradz mai mari,
Plęacă turme și ciobani
Și rămîn vîrvurile
De le rup zăpedzile.
La Sîntă-Măria mare
Plęacă oile la vale ;
La Sîntă-Măria ńică
Nu mai rămîne ńińica ;
Rămîn stîni fără stăpîni,
Izvoarę fără ciopoarę,
Lăsători fără păstori,
Strunguțę fără oițę,
Scaone fară băčițę.

Paraşkivă Stărp, 17.

LII

Mîn'o, dzău, s'o mîn și io,
S'o mînăm la tată-său,
Să-i dea straĭ și lepedeu :
Lepedeu-i neștăsutŭ,
Straĭu 'n k'iuă nu-i făcutŭ.

Ion Stărp, 18.

LIII

F...-ț morțî tăĭ de dracŭ,
Uni te-oĭ prinde te desbracŭ
Și-ńi ieu k'ețea de pe capŭ
Și facŭ mîndriĭ comănacŭ,
Verde ca frundza de fagŭ.

Ion Străulea, 90.

LIV

— Răurenĭ, căčiulĭ tărčete,
Pe la voĭ nu maĭ sînt fete?
— Ba maĭ sînt, da-s to guște;
Numa una nu-i gușată,
Din trîĭ coț să-i fači o beată.

Ion Cîrștea, 18.

LV

Činĭ-ascultă 'n keutoare
Mulgă mîța 'n plecătoare ;
Și de nu s'a sătura
Mulgă și pe mumă-sa.

Același.

LVI

Mîță,
Cotofîță,
De-a avę Mărie drăguț,
Te scutură,
Te 'mbucură ;
Da de nu,
Să staĭ pe locŭ
Ca k'atra 'n focŭ.
Și freči de trîĭ orĭ mîța de capŭ.

Același.

LVII

Drăguță inima mę,
Iar o ruptŭ a mă durę;
Nu mă doare de durere,
Mă doare de gînduri rele:
C'am avu și io soție
Ș'am rămasŭ de multŭ pustie;
Și mai iesŭ la vrańiță
Să mai vădzŭ mujerile
Vorbin cu soțiile,
Și io stau cît colę
Și povestescŭ cu želę,

Sama Cunțan, 52.

LVIII

Mai de multŭ oameni carę-o cătănitŭ nu da fata după „želeri", care n'o cătănitŭ. Da acuma s'o k'erdutŭ običeiu.

Pavel Morar', 25.

LIX

Dzîs-o maica să mă 'nsorŭ,
Să-i aduc un casă norŭ.
Și, vai, vai, tinăra mę,
C'on dinte și c'o măsa;
Cîn să iyę 'n uța surii
Gînei că-i Muma-pădurii.

Același.

LX

Une să cotește rîu
Žoacă Răurêni brîu ;
Brîu Majčii Prečeștii,
Răurêni sărači.

Același.

LXI

Brîu ńeu, dzăluțăle,
O trecu vîrvuțăle,
Ielele ńiči și iele mari
În Ștęadza la Pojenari.

Același.

LXII

Asta-i dzîcătura mę,
Care žocŭ bine pe ię ;
Asta-i dzîcătura bună,
Care ieų fętele 'n gură
Și fičiori 'n čiuiturră.

Același.

LXIII

Odată un čiobanŭ o 'mpușcat un vîltanŭ și i-o tăiatŭ capu și l-o datŭ la băči, să-l h'arbă. Ielę n'o știutŭ če-i și l-o h'ertŭ. Ielŭ s'o făcu betęagŭ și n'o mîncatŭ. Apăi cîn o vintŭ dę-a-munte, la žocŭ lę-o strîgatŭ :

Băčile dela Cîrșteștį
O mîncatŭ păsărį domnești ;
Foaie verde de dudău,
O fo' carne de hîrău.

Același.

LXIV

Žocŭ aičį, că-ńį plače locu ;
Dacă nu ńį-are plăcę,
Ničį aičja n'aș putę.

Același.

LXV

Păru ńeų dela urękе,
Nu l-aș da pe șępte fęte ;
Păru ńeų nu trăbă tunsŭ,
Numa k'eptenatŭ și unsŭ.

Același

LXVI

Băčile din Hanășu
Nu știŭ face balmoșu ;
Da ielę dela Tîmpa
Îl știŭ face și mînca.

Același.

LXVII

Avęm hotarŭ večin cu Răgatu şi ne mai trečę yiţăi pe dincolo şi ne dučęm după ieĭ şi čiobani să luaų după noi.

Hăĭ, hăĭ, odată čę-am păţîtŭ :

Odată s'o luatŭ după mine unu de dincolo şi m'o tot kematŭ să-ńi dę oţîr de męştecă. Io am văst că ielŭ vrę să mă prindză, da io m'am pu' la fugă. Ielŭ după mine. Şi cînd am fo' în marżinęa brăduĭului, o fo' neşte şendarĭ, pe foale, şi cîn am ażunsŭ dinantea lor, s'o sculatŭ amîndoĭ în żerunkĭ şi ńie ńi-era frică şi de ieĭ dinante şi de ielŭ dindăraptŭ şi ńie ńi-o fo' frică s'am şg'eratŭ cîtŭ am pututŭ : „Uhu, u, u muma męˮ. Şendari s'o sculatŭ ş'o şueratŭ cu şuerița lor ş'o strîgatŭ după ăla să ştę şi ielŭ n'o vrutŭ să ştę până la holumb; acolo o statŭ, că ielŭ o gînditŭ că nu-l bate. Da ieĭ s'o dusŭ la ielŭ şi i-o trasŭ neşte pălńi ca neşte beşereči de marĭ. Io am fużit la stînă. Ş'o dzîs să nu maĭ alęrże după băčĭ, că băčile nu maĭ cuteadză a ieşi după yiţăĭ; ş'apăĭ o vinitŭ la stînă. Şi de cîte orĭ vinę şi să iyę 'n uşa stînii strîga : „Uhu, u, u, muma męˮ. Şi aştialalte rîdeų.

Mărie Străulęa, 48.

LXVIII

Pozne de ięştia o maĭ păţîtŭ ięle (băčile) da nu prę spunŭ : Iera o bače la şipotŭ — spăla găleţîle de lapte — şi o vinitŭ doĭ čiobanĭ din Răgatŭ, da iera totŭ de dincoače, iera Poienarĭ, o Tilişcanĭ, că ieĭ meręų pe munţ de ţară. Ię iera kiar în marżinęa bărculuĭ. Şi ię o tot mocăitŭ acolo şi ieĭ o vinitŭ, s'o prinsŭ de ię; ş'o luat-o cu ię pin bărcŭ la vale dę-o scăpătatŭ ca să n'audza nime. Apă ię o şg'eratŭ cîtŭ o pututŭ ş'o audzîtŭ neşte čiobanĭ care o fo' Żinarĭ — unu o fo' al Zaharesculuĭ, care-i mortŭ — şi dac'o văst că nu-i glumă, o vinitŭ dę-o scos-o. Da o dzîs că i-o ruptŭ toate hainele de pe ię

Aceeaşi.

LXIX

A z o r i l o r ŭ

Zorĭ dalbe s'o răvărsatŭ,
Cocoşi galbinĭ o cîntatŭ,
Pătru 'n raĭ s'o mînecatŭ,
Şi tată-so s'o rugatŭ :
— Petre, Petre, fiul meų.

Fă-ńi și ńia locŭ 'n raĭ.
— Locŭ 'n raĭ, tată-ńeŭ, n'aĭ,
Căcĭ pîn aĭ fostŭ pe pămîntŭ,
Că ńi-aĭ fostŭ g'irăŭ lăsatŭ,
Cu sărac ț-aĭ lucratŭ,
Sara plată nu lę-aĭ datŭ.
Pentru traĭu čel plăcutŭ
Locŭ 'n raĭ nu ț-aĭ făcutŭ".
Zorĭ dalbe s'o răvărsatŭ,
Cocoșĭ galbinĭ o cîntatŭ,
Pătru 'n raĭ s'o mînecatŭ,
Și mumă-sa s'o rugatŭ :
— Petre, Petre, fiul meŭ,
Fă-ńi și ńia locŭ 'n raĭ.
— Locŭ 'n raĭ, maĭca mę, n'aĭ,
Pentru traĭu čel plăcutŭ
Locŭ 'n raĭ nu ț-aĭ făcutŭ".
Zorĭ dalbe s'o răvărsatŭ,
Cocoșĭ galbinĭ o cîntatŭ,
Pătru 'n raĭ s'o mînecatŭ
Și soru-sa s'o rugatŭ :
— Petre, Petre, fratĭul ńeŭ,
Fă-ńi și ńia locŭ 'n raĭ.
— Locŭ 'n raĭ, soru-mę, n'aĭ,
Că pîn aĭ fostŭ fată mare,
Sărcĭ gardu cîtŭ de mare;
Pentru traĭu čel plăcutŭ,
Locŭ 'n raĭ nu ț-aĭ făcutŭ".
Zorĭ dalbe s'o răvărsatŭ,
Cocoșĭ galbinĭ o cîntatŭ,
Pătru 'n raĭ s'o mînecatŭ
Și frate-so s'o rugatŭ :
— Petre, Petre, fratĭul ńeŭ,
Fă-ńi și ńia locŭ 'n raĭ.
— Locŭ 'n raĭ, frate-ńeŭ, aĭ,
Căcĭ pîn aĭ fostŭ pe pămîntŭ
N'ĭ-aĭ fostŭ ciobăne' la oĭ,
Le păștęĭ pe lîngă drumŭ,
Cîț oaminĭ pe drumŭ trečę
Toț cu lapte-ĭ adăpaĭ
Și cu cașŭ-ĭ săturaĭ".
Zorĭ dalbe s'o răvărsatŭ,
Cocoșĭ galbinĭ o cîntatŭ,

După zorį, dzîu̯ă să fače,
După dzî, so̯are răsare.
Răsaį, so̯are, cu trîį radză,
Trîi̯a, radza čeri̯uluį,
Dę-a derę̯apta Tatăluį,
Tatăluį şį Fiuluį
Pe urmă şį Duhuluį,

Aceeaşi.

LXX [1]

A ńiresî

— I̯a i̯eşi, so̯acră ńic', afară
Şį te uită 'n susŭ şį 'n žosŭ,
Maį tare spre răsăritŭ,
De vedz če o̯aştę-o vinitŭ ;
Că nu-i̯ o̯aşte ostoită,
Că-i̯ fică-ta hobotită ;
Că ţ-o daį de ţ-o măriţ,
Peşte munţ înt'alte curţ,
La părinţ necunoscuţ
Şį la fraţ ne 'ntrebaţ,
La surori fără durori.
I̯a i̯ę-ţ, dragă, dzîu̯a bună,
Dela tată, dela mumă,
Dela fraţ, dela surori,
Dela grădina cu flori,
Dela h'ir de busui̯ocŭ,
Dela fiči̯ori dela žocŭ,
Dela h'ir de tămîiţă,
Dela fęte din uliţă,
Dela h'ir de mătăčină,
Dela draga de večină.
Şį ţ-aį datŭ, maį̯co, ţ-aį datŭ,
Ţ-aį datŭ fo̯aį̯a nuculuį
Şį nădę̯ždę̯a lucruluį;
Ţ-aį datŭ flo̯arę̯a din cunună,
Şį nădę̯ždę̯a ta i̯a bună.
— U, u, muma-mę şį tuţu-ńeu̯,
La care v'o fostŭ maį greu̯,
De m'aţ datŭ din satu ńeu̯;
La care v'o fostŭ povară
De m'aţ datŭ din sat afară.?

[1] Inregistrată la fonograf.

Plînże-mă, maico, cu dorŭ
Că ţî-s fată, nu-ţ iescŭ norŭ;
Şi mă plînge şi tu, tată,
Că şi ţîie ţ-ă fost fată.
Mă plînge cu lacrăńi multe,
Că nu-ţ mai fac tină 'n curte,
Niči 'n curte, niči 'n casă,
Niči 'mbulzoare la masă ;
Voi daţ mesî rotogolŭ,
Al ńeu locŭ rămîne golŭ.
Apăi acum plîngŭ cu toţî.

Aceeaşi.

LXXI

Pe drumu Sîg'iiului
Ieşti-on rîn de prunişori,
Mergŭ mumele la fičiori
Şi surorile la fraţ,
Nevęştele la bărbaţ.
Împărate, împărate,
Pune pače, nu te bate,
De cîn ai prins a te bate
Nu mai sîn fičiori pe sate,
Numa haine 'mpăturate
Şi curęle curăţate.

Aceeaşi.

LXXII

O sărači Ardeleni,
Însuraţ şi ğunişęni,
Cîn o bătu doba 'n satŭ
L-o lăsa toţ ş'o plecatŭ.

Aceeaşi.

LXXIII [1]

La Žiana fă-i cu žęana,
Că să prečępe sărmana ;
La Rumîna fă-i cu mîna,
Fă-i cu mîna, fă-i cu capu,
Nu prečępe, s'o ię dracu.

Ion Morar', 22.

[1] Inregistrată la fonograf.

LXXIV

Răsaĭ, lună, răsaĭ, dragă,
Să vadză badĭu să męargă.
Răsaĭ, lună şĭ suĭ susŭ,
Nu ştiŭ vint-o orĭ s'o dusŭ,
Orĭ mumă-sa-l doženęşte,
Orĭ de mine nu-ĭ maĭ ięşte.
Răsaĭ, lună, 'n doauă coarne.
Să vădzŭ badĭu cu cinĭ doarme;
Dę-a durńi cu ĭa urîtă,
Răsaĭ. lună, mohorîtă ;
Dę-a durńi cu ĭa frumoasă,
Răsaĭ, lună, luńinoasă.

Mărie Cunţan, 15.

LXXV

Oaşe, Oaşe, munte mare,
Pleacă-te de vîrvŭ la vale
Să yie badĭu călare,
Să dęa sare la ńioare
Şĭ tărîţă la oiţă
Şĭ guriţă la băciţă.

Aceeaşi.

LXXVI[1]

Cîn ă fo' bače a-munte, meriam la strungă şĭ mulžiam oile, veniam la stînă cu găleţile, goliam laptele pin troci ; după aĭa smoliam cu caĭcu, băgam bîdău, făciam untu, bătiam untu ; după aĭa băgam laptele 'n căldare ; lu 'ncăldzam, îĭ dam kĭagŭ ; după aĭa strînžęam caşu şĭ-l puniam pe ...., îl băgam într'o straĭţă şî-l acăţam de cuĭ ş'apă-l punęm pe poliţă o săptămînă; după aĭa îl tăĭam în putină şî-l sfrînĭam şî-l băgam într'un burduşŭ şî-l săram, ş'apă cosęm burduşu ş'apă brîndza ĭera gata. După aĭa o punem pe caĭ ş'o aducem acasă, în Žina; după aĭa, la Tăĭęre, o 'mpărţîm după oĭ, care după cîte avem.

Mărie Yingărdzan, 53.

LXXVII

Soţu ńeŭ, k'ičioare lunži,
Din tindă 'n cămar ažunži.

[1] Inregistrată la fonograf.

Yină-ńi, bîtă, și te cîntă,
Că multe ńi-ai datŭ pe cîrcă.
Soțu ńeu, soțu ńeu,
Ničį cîn o muritu Tărcău
Și nu ńi-o păru mai răŭ.
Soțu ńeu, brîndza 'n cămară
Și io mîn colęșea goală.

Saveta Cătană, 27.

LXXVIII

Čiobănelŭ cu oi băluță,
Lasă-le dracu mîndruță;
Că mîndruțăle-s cu dracu
Păn la toamnă-ț mîncă capu;
Și-ț mîncă și oile,
Pănă traže zorile.

Aceeași.

LXXIX

Dragu ń-i să iesŭ la vîrvŭ,
S'audzŭ bradzî șuerîn,
Clopote pe oi sunîn
Și čiobani čiotin
Și mîndra 'n frundză cîntîn[1].

Aceeași.

LXXX

Vai de mine, multe știu,
Mă ńir une le mai țîu;
Da le țîu într'o lăduie,
To dereptŭ cîtę-o drăčie;
Și le țîu înt'o poiată,
Dereptŭ una cîteodată.

Mărina Bobdănel, 26.

---

[1] Intr'o altă variantă, a Ilenei Sava, 20, ultimele două versuri sună:

Pe badiu 'n frundză dzîcîndŭ,
Iel să dzîcă, io să cîntŭ.

LXXXI

Drag ń-i badju čiobănașŭ,
Că-ń dă urdă și-ń dă cașŭ
Și te pupă drăgălașŭ.
Plače-ńi urda, plače-ńi cașu,
Da mai plače čiobănașu:
Yine sara dela stînă
Și m'așteaptă la fîntînă,
Sara pe radză de lună.

Aceeași.

LXXXII

Če ńi-amŭ făcutŭ io pe lume,
Nu mă mai ğudeče nime,
Omŭ pămînteanŭ ca și mine;
Să mă lașe până moriŭ,
C'oi avę ğudecătoriŭ;
La vręmea de ğudecată,
N'i-oi lua faptele 'n brață
Ș'oi sta cu žudețu față.
De ńi-oi h'i făcu v'un g'ine,
Va h'i feriče de mine;
Da dę-oi h'i făcu v'un răŭ,
Singurę l-oi traže io.

Aceeași.

LXXXIII

Cîntătura Lenuți

...că g'ersu să cîntă de să dzîče „Lęano...“ la toată vorba:

Mul mai staŭ și mă gîndescŭ,
De dorŭ cum să mai trăiescŭ.
Maica mă prečępe g'ine
Că ń-i dorŭ de omenime.
Și în dzîče măicuța:
— Če-i cu tine, fata męa?
Nič nu lucri, nič nu mînči,
Numa totŭ susk'ini și plînzi.
Decît să te vădzŭ așa,
Mai g'ine tę-aș ungrupa
La o gură de izvorŭ,
Să vădzŭ de čine ț-i dorŭ.

— Maico, măiculiţa mea,
De cumva mę-i ungrupa,
Te rogŭ ascultă de mine
Şi mă 'ngroapă cîtŭ de g'ine :
La umbriţă de făguţŭ,
Să-m vie al meŭ drăguţŭ;
Oile să şi le strîngă
Şi pe mine să mă plîngă.

Aceeaşi.

LXXXIV [1]

Bate vîntu 'n bradz mărunţ,
Plęacă oile din munţ ;
Bate vîntu 'n bradz mai mari,
Plęacă cîni şi ciobani ;
Bate vîntu şisăle,
Plęacă şi băciţăle.
— Rămîi stînă sănătoasă,
Că noi ne ducem acasă.
Da cine tę-a mătura ?
— Ciocîrlia cu coada.
— Da gunoiu cini l-a scoate?
— D'apăi vîntu cîn va bate.
— Apă 'n vas cini-a aduce?
— Da ometu cîn s'a duce.

Aceeaşi.

LXXXV [2]

Cîntătura băcilorŭ cîn plęacă dę-a munte:

Foaie verde trîi žnicęle,
Iertaţ, ortačele męle,
Şi de bune şi de ręle,
C'a h'i fostŭ cam pintră ięle.
Žipule, četină lungă,
Plînži că io mă găt de ducă.
Žipule, četină deasă,
Plînži că ne ducem acasă.

Cîntătura asta o cîntă băcile cîn plęacă dę-a munte, la Tăiere ; cîn să despartŭ una de altă, ori o fo' g'ine, o o fo' răŭ, le iartă toate şi yin la colibă cu oile veşele şi rîdzîn c'o trecu vara.

Aceeaşi.

[1] Inregistrată la fonograf.
[2] Inregistrată la fonograf.

LXXXVI

Lęagănă-te vîrvŭ de bradŭ,
Că žipu s'o legînatŭ;
Bradu să lęagănă 'n vîntŭ,
Žipu 'nflŏare la pămîntŭ;
Bradu să lęagănă 'n soare,
Žipu la pămîntŭ 'nflŏare.
Žipule, četină lungă,
Plînži că ĭo mă găt de ducă.
Žipule, četină dęasă,
Plînži că ĭo mă ducŭ acasă.

Aceeaşi.

LXXXVII

Ĭubĕşte-mă, badęo, tu,
Nu mă lăsa la altu.
Bagă-mă, badęo, 'n cožocŭ,
Să nu văzdŭ luna de locŭ.

Aceeaşi.

LXXXVIII

Multŭ mă mustră nęamurile,
Să maĭ lasŭ năravurile.
Da şĭ lupu-ş şkimbă păru,
Da năravu pănă-ĭ čerĭu;
Şĭ la lupŭ să k'ęrde urma,
Da năravu pănă-ĭ lumęa.

Aceeaşi.

LXXXIX

... Şĭ dragoştęa de ńelar,
Ca balega de măgar.

Aceeaşi.

XC

— Plęacă, bălă, la pornęală,
Că ţ-o vini vręmęa ĭară;
Sună, bălă, biržię,
C'acum ţ-o vini vręmęa.

Aceeaşi.

XCI

Găleşęnele-s veştite,
Că-s cu şurţăle kîrk'ite;
Ničį aţa dela izmęne
Nu ų-aş da pe Găleşęne.

Aceeaşi.

XCII

Nu vă uįtaţ că-s măruntŭ,
Că zmulgŭ gardu din pămîntŭ
Dę-a h'i putrădzîtŭ de multu.
Nu vă uįtaţ că įo-s ńicŭ,
C'ā durnitŭ la oį zgîrčitŭ :
Cu capu pe muşinoį
Cu ok'i zgîiţ la oį.

Aceeaşi.

XCIII

Multŭ mă mustră bărbatu
Că mă įug'escŭ cu altu ;
Įo mă žor, įel nu mă cręde,
Mă įug'escŭ cîn nu mă vęde.
De m'oį h'į įug'itŭ v'odată,
Trăbuirę-aşŭ spîndzurată,
C'o fune de tăįeţăį,
În furcă de pătrînžeį,
Cocoşŭ friptŭ hoher' să-ńį h'ie,
Cupe cu yin mărturie
Ş'o ploscă de yin soţîįe,

Aceeaşi.

XCIV

Dragoştęa de văduoį,
Ca oţătu din butoį ;
Dragoştęa de văduvă,
Ca dzama de lobodă ;
Dragoştęa de ğunelaşŭ,
Ca carnęa de purčelaşŭ.

Aceeaşi.

XCV

Dam să dzîcŭ şį nu dzîčęamŭ;
Dacă dzîčęamŭ, ştių c'an dzîs,
Ca să ştių c'an dzîs c'oį dzîče.

Aceeaşi.

XCVI

Făceți-ńi o țîr de locŭ,
Să v'arătŭ o țîr de gocŭ.

Aceeași.

XCVII

Cîn îț scapă muşcătura din gură, cîn te culcĭ să te culcĭ cu ię trîi nopț, apăi g'isădz drăguțu.

Aceeași.

XCVIII

Drăguță, Sîmtă-Mărie,
Nu lăsa toamna să vie.
Iaca toamna o vinitŭ,
Vîrvurilę-o gălbinitŭ,
Stăuinilę-o verdzîtŭ,
Stăuina sterpelorŭ,
Și tîrla mîndzărilorŭ
La coadele strunzilorŭ.
La Sîmtă-Mărie mare
Pleacă oile la vale;
La Sîmta-Mărie ńică
Nu mai rămîne ńińică,
Și să ducŭ oile, ducŭ
Și să ducŭ și nu mai vinŭ
Pîn la Sfîntu-Constandinŭ.

Ioana Bobdănel, 57.

XCIX

Pe drumu Čergăului,
Mergŭ boi g'irăului;
Boi mergŭ trăznin din coarne,
Sclužile moarte de foame.
Să čeartă cucu cu corbu,
Că nu-ș potŭ 'mpărți codru.
— Ia tači, tači, corbule, tači,
Că io m'oi duče ca mîne,
Codru to țiie-ț rămîne.
— Cucule, voinicule,
Vara yii, vara te duči,
Tu de lucru nu te-apučĭ,
Mă ńirŭ iarna če foc mînčĭ.

— Dę-aş mînca negru pămîntŭ,
Io yiu vara de vă cîntŭ ;
Dę-aş mînca mugurŭ de fagŭ,
Io yiu vara de vă tragŭ.
Ca să vă h'ie maį dragŭ.

Aceeaşi.

C

Plînże-mă, maįco, cu dorŭ,
Că ţ-am fo' dulče fičįorŭ,
Ţ-am luat bou de cornŭ,
Ţ-am făcu negru ogorŭ.
Cîn o fost la sămănătŭ,
N'į-o venitŭ o carte 'n satŭ,
Scris de pęană pe hîrtie,
Să mă ducŭ la cătănie.
Io mă ducŭ, maįco, 'n cătane,
Tu rămîį şi spală haine ;
Spală-le cu lăcrămęle
Şi le uscă 'n gînduri ręle
Şi le trimęte pe ştęle,
Pe şuieru vîntului,
La capu pămîntului,
Une stă ştęagu plecatŭ,
Acolo sîn io băgatŭ ;
Une 'nflŏare tămîia,
Nu maį yiu pănă-į lumęa ;
Une să cŏače k'iperiu,
Nu maį yiu pănă-į čeriu.

Aceeaşi.

CI

Io plecaį pe-ačęastă luncă,
Mă tîlniį c'o ńică pruncă,
Blăstămîndu-ş nărocu :
— Prunco, prunculęana męa,
Nu-ţ blăstăma nărocu,
Că nărocu tău sînt ięu,
Că an trîį sute de oį
Şi şasă părekį de boį
Şi trîį buţ cu banį mărunţ.

— Mînče-ț lupk'i oile,
Spărgă-ț hoțî buțile,
Că ńie nu-ńi trăbue.
Decîtŭ c'un bătrînŭ bogatŭ
Mai g'ini c'un tinărŭ săracŭ;
Decîtŭ c'un boier' mucosŭ
Mai g'ini c'un sclugă frumosŭ;
Că bădițu ielŭ bătrînŭ
Toată dzua strînge fînŭ
Și yine sara uștîndŭ,
Tună 'n casă, tunecoasă,
Ias'afară, noureadză;
Tună 'n casă, pui de cină,
Ielŭ-n trage de luńină,
Io-i așterneam să să culce,
Ielŭ mă suduje de cruce;
Da bădițu tinerelŭ
Toată dzua strînge fînŭ,
Sara-ńi yine fluerîn;
Tună 'n casă, luńineadză,
Ias'afară, sănineadză;
Tună 'n casă, pui de cină,
Ielŭ-ńi cere și luńină,
Io așterneam să să culce
Ielŭ-ńi cere gură dulce.

Aceeași.

CII

Pe su frundză arinească
Vint-o carte 'mpărățească
La g'irău s'o četească.
Cîn iera la ńiadză-noapte,
Lega la fičiori pe moarte;
Cîn iera de cătă dzuă,
Veni, mă lega pe mine.
Și ține-mă, maică dragă,
C'acuma pe mini mă leagă;
Și ține-mă, maică, g'ine,
C'acuma mă duče pe mine,
Și mă duče 'n țări străine,
Une nu cunoscŭ pe nime,
Numa frundza și iarba
Și negura deasupra,
Care-i în toată lumea.

Să morį, mǫarte, ca un cîne
Şį să nu mă 'ngrǫape nime,
Niči surorį să-m puie florį,
Niče pîndză pe obradzŭ,
Numa mǫarte cu năcazŭ.

Aceeaşi.

CIII

Bocet

Spune, mumă, unį te duči
Şį pe care drum apuči;
Uităte pe uni-į męre,
Că maį sîn trîį potečęle :
Şį pe unu-į busuiocŭ,
De mergŭ ǫaminį de ńižocŭ ;
Şį pe unu-į păpădiį
Şį pę-aįela mergŭ cok'iį ;
Şį pe unu-į rosmalin
Şį pe įela mergŭ bătrînį.
La capu potęčelorŭ,
Masa scriitorilorŭ :
O masă mare de k'ęatră
Şį-į daų doį scriitorį rǫată,
Care scrie lumęa tǫată.
Bagă sama unį te scrii,
De te scrie la įeį yiį,
Ca dǫară la noį maį yiį ;
Nu te scrie la įeį morţ,
C'aį veni şį nu maį poţ,
Că pămîntu-į încuįatŭ
Cu keį, dǫamnęo, de aržintŭ:
Činį s'o dusŭ n'o maį venitŭ,
Basămą-į un mare bine :
Činį să duče, nu maį yine.
O, pămîntŭ, pămîntŭ, pămîntŭ,
Mă ńir cum nu te-aį alg'itŭ
Cît ǫamenį aį înǧiţitŭ.
O, pămîntŭ, pămîntŭ, pămîntŭ,
Cîte căşį aį pustiitŭ,
Cîţ cok'iį aį sărăcitŭ,
Cîte mume aį želitŭ.

Aceeaşi.

[1] Inregistrată la fonograf.

CIV

Maica mę, cîn m'aį făcutŭ,
Maį bine să fi făcutŭ
Doua fîntînęle ręcį
Întră doua dęaluri sęcį ;
Și din mînuțęle męle
Să fi făcu păhăręle;
Și din pk'ičioarele męle
Să fi făcu scăunęle;
Cîț oamini pe drum trečę
Pe scaune hodinę,
Apă din păhare bę,
Țîie, maico, mulțămę.
D'așę, maico, pintru mine,
Nu-ț maį mulțămește nime.
Maico, cîn m'aį făcutŭ
Di če nu m'aį omorîtŭ?
Ș'apăį să mă h'i 'ngrupatŭ
La vrańiță su o k'atră,
Cîț în curtę-ar h'i tunată
Toț pe minį-ar h'i călcată,
Dumnedzău tę-ar h'i iertată.

Aceeași.

CV

Mîncată-s, doamne, mîncată,
Mîncată-s, doamne, de ręle,
Ca iarba de ńelușęle
Și holda de păsęręle.
Și-s mîncată de străinį,
Ca iarba de boį bătrînį.
Și mă știe Dumnedzău
În lume cum trăiesc ieu;
Și mă știe Prečesta
Cum urnescŭ și io lumea;
Că io 'n lume n'am pe nime
Să vie la minį la patŭ,
Să-ńį puie mîna la capŭ,
Să mă 'ntrębe de če dzacŭ ;
O la capŭ, o la k'ičioare,
Să mă 'ntrębe če mă doare.

Aceeași.

CVI

De yierńi

Dzîčį Tatăl nostu ș'apă dzîčį pe nerăsuflate :

Dzăče,
Nǫaṷă,
Optŭ,
Șępte,
Șasă,
Činčį,
Patru,
Trîį,
Doį,
Unu,
Niči unu,
Cîț žurat
Șį popk'į
În raįŭ,
Atîța yierńį
În rană,
Șį niči atîța.
Descîntecu dela mine,
Lęacu dela Maįca Prečista.

Pănă dzîčį aięște vorbe nu răsufli. După če aį dzîsŭ odată poț răsufla. Ș'apă dzîčį įară; dzîčį de trîį orį, de șasă orį, de nǫaṷă orį... da cîn dzîčį trăbă să știį cum îį yita 'n păr : dacă-į nęagră, albă, șį unde-s yierńi șį totŭ acolo să te gîndești ca șį cînd aį vedę rana pe yită.

Aceeași.

CVII

Găliṭiįe, Găliṭîįe,
Maį g'ine ț-ar h'i sta ṭiįe
O grădinuță cu bradz,
Nu mormînte de 'nsurat ;
O grădinuță cu florį,
Nu morminte de fičiorį.
Fă-mă, dǫamnęo, păsărę
Să sborŭ 'n Găliṭîįę,
Ca să-ńį găsăscŭ soṭîįę.

Asta amŭ făcut-o io dacă ńi-o muritŭ bărbatu 'n răsboiŭ. O fo' mai lungă, da ā muitat-o, n'o mai ştiu potrîyi.

Atunci îńi iera żęle, da acum ńi-o trecutŭ şi n'o mai ştiu.

Paraşkivă Sava, 34.

CVIII

Decîtŭ cu urîtu 'n ţolŭ,
Mai g'ine cu ţolu golŭ.

Mărie Cunţan, 19.

CIX

H'irę-ai, maico, blăstămată,
Di če nu m'ai făcutŭ fată,
Să şedzŭ cu furca pe vatră ;
Şi m'ai mai făcu fičiorŭ,
La 'mpăratu dę-ażiutor'.

Aceeaşi.

CX

Măi, bădiţo, prostule,
Nu-ţ mai strîca nopţile
Pe la toate porţile,
La toate nebunele;
Şi strîcă numa la una,
La care să-i pui mununa.

Duńitru Bobdănel, 32.

CXI

Mă'nsurai sara pe ploaie
Ş'am luatŭ o Ungurŏaie
Şi i-am băga mîna 'n sînŭ
Ş'am vădzu că-i de Rumînŭ.

Acelaşi.

CXII

Nu-i fičior care-i cu pęană,
Că-i fičior čine-i cătană.
Čini-odată cătănęşte
Fičior ğune nu mai ięşte,
Niči ğune, niči însuratŭ,
Numa băieţęl strîcatŭ.

Acelaşi.

CXIII

Unde vădz nevęștele
Mă tîrăs ca pęștele;
Un vădz cok'ilele
Mă tîrăs ca cînele;
Une vădz țîțăle 'n sînŭ
K'ičįoarele nu mă țînŭ;
Une vădz k'ičįoru golŭ
Lăcońescŭ de staų să morjŭ.

Același.

CXIV

P'ičę o trecu Nemți și s'o suitŭ pe Ștefleștį ș'o luatŭ pe Rumînį pe la spate. Įera mulț și Rumînį și 'ntîį į-o bătutŭ pe Žermanį.

Același.

CXV

Cîn o vinitŭ Žermanu o lųatŭ v'o patru, činčdzăčį de caį și și ǫaminį ca de rikizițįe, de le dučę moniților pe munț.

Același.

CXVI

Cîn să rătrăžę apă, hăį, čę-o maį fostŭ! Įo įeram cu oile la N'ercurį ș'o fostŭ unu acolo ș'o dzîs că un Žerman l-o 'ng'iįatŭ cu doį caį pe ńińic, da įel n'o vrutŭ să-į įę. Ș'atunčį Žermanu o făcutŭ ašę din capŭ, kipŭ că-į prostŭ.

Același.

CXVII

Noį am fostŭ înt'o vręme la Rumîn totŭ cu haįnele Ungurului. Pe unu l-o prinsŭ Unguru și įelŭ nu s'o arătatŭ că-į Rumînŭ și o fužitŭ și įelŭ cu Unguru și strîga și įelŭ „elöre, elöre" până s'o însăratŭ, apă o făcutŭ čę-o făcutŭ ș'o fužitŭ įar la aį noștį.

Același.

CXVIII

Želui-m'aș, želui,
Želui-m'aș și n'am cuį,
Želui-m'aș codruluį;

Codru-ị maị żęlnicŭ ca mine,
Că-ị cade frundza ca mîne
Ịo mă ńır, cọadre[1], de tine
Că tu tọamna gălbıneşţị,
Primvara ịară 'nfrundzăşţị ;
Da ịo dacă 'mbătrînescŭ
Dar nu maị întinerescŭ.

Ileana Bobdănel, 17.

CXIX

Rîdeţ, fęte, şị gluńiţ,
Pănă sînteţ la părinţ,
Că dacă vî-ţ mărita
Aţ rîde, nu-ţ cutedza :
În casă, de sọacră-ta,
În tindă de socru-tău,
În curte de mutu tău,
În grădină dę-o večină,
În uliţă dę-o străină.

Aceeaşi.

CXX[2]

Ịa staţ să vă spuị čę-ă păţîtŭ şị ịo ca o nevastă şị činị-a făče ca mine, ca ńie să-ị umble:

Ịo trăiẹm cu bărbatu ńeụ. Bărbatu ńeụ încă ịera camaị beutor' şị ịo, pe urma luị, m'ă făcutŭ ńişęalcă, că m'ă maị uitatŭ, m'ă maị ţînutŭ cu cîte čineva, ca omu, ă gîndi că facŭ bine; ba ă făcu pe dracu, c'ă vădzu ịo că ịera să yiụ cu capu spartŭ ca şị cum ă şị venitŭ. Heị, d'apă čе să fac? Dacă umbli după čе umbli, ačęịa capeţ.

Odată mă tîlnes cu ịug'itu ńeụ şị vrẹm să vorg'es cu ịelŭ, căčị să videm čе făčem, cum maị stăm cu trẹaba.

Nọa, ducîndu-mă ịo să mă ducŭ, avẹm să mă ducŭ până la aị noştri, mă tîlnes cu ịelŭ pe drumŭ. Ịel mă kịamă la o parte ca să-ńị vorg'ęască čeva dę-apropape. Ịo mă ducŭ, prọasta de mine, ịo gîndẹm că ịelŭ-ńị vrẹ bine — ńị-o vru pe dracu să-l ię. Dup'ačęịa poveştescŭ: ịelu mă 'ntrẹabă ba una, ba altă, ịo-ị spuị: „Mă, dă-te draculuị şị-ńị dă ńie pače, că ịo amŭ pe nasu ńeụ čе-ńị trăbuịe, tu te du 'n trẹaba ta, cu mine nu maị vorg'i tu dę-aịęlea; poţ să

[1] Cînd ne-a repetat textul a pronunţat „cọdre".

[2] Inregistrată la fonograf.

merį une vrẹi, că nu-ț maį amŭ griže". Įelŭ dzîče cătă mine: „Haį, tu, să-ț spuį čeva aičį 'n curtẹa įasta." Įo, mă pune dracu de tunŭ cu įelŭ 'n curte. După aįa įelŭ įasă c'o bîtă mare 'n calẹa mẹ și, žap, iníį dă una pește k'ičįorŭ. Įo ā plecatŭ plîngîndŭ: įelŭ nu mă lasă să mă ducŭ și-ńį maį dă și dọaụă pălńį și pe dẹ-o parte și pe de altă. Dup'ačẹįa ā venitŭ bătută g'ine acasă.

Apă ala să vẹde că ńį-o datŭ minte, că de atunčį nu-ńį maį trăbă să vorg'es cu ničį un fičįorŭ; aį draculuį să h'ie, în veșnica pomenire, că dẹ-aįẹlįa nu-ńį maį trăbuįe maį multŭ, și činį a face ca mine ca ńie să-į umble, dacă nu pọate avẹ pače, că įo pănă n'ā pățîtŭ n'ā văst; acuma ā pățîtŭ, vădzŭ. Las c'așẹ-ńį trăbuįe; nărocŭ bunŭ și pače.

Marta Cunțan, 28.

CXXI[1]

Muma mẹ, cu casă nọaụă,
Nu aį una, că aį dọaụă
Și una-į de glîį įerbọasă,
Urîtă și 'ntunecọasă.
Mumă, burujană dulče,
De tẹ-aș putẹa tẹ-aș aduče
Și tẹ-aș sămăna 'n grădină,
Ca să-ńį maį am și įo mumă.
Yină mumă pin grădină,
Să nu fačį urmă pin tină ;
Și tẹ uită pe ferẹastă
De vedz įo cum plîngŭ 'n casă.
Maį yină, mumă, la čină,
Să činăm o čină dulče
C'apă įară t'iį maį duče.

Uu, u, muma mẹ, įartă-ne nu ne lăsa, draga mẹ, draga mẹ.

Aceeași.

CXXII[2]

Colindă

După cîntătura asta, să scọală vătavu 'n k'ičįọare și-ș įẹ pălăria din capŭ și pune dẹžetu pe colacŭ și vorničẹște colacu :

[1] Inregistrată la fonograf.

[2] Inregistrată la fonograf.

— Bună dimineaţa,
Bună dimineaţa,
Frate Duńitre,
Asar, o fostŭ sara Ażunului,
Adz îi dzua Crăčjunului,
Dzua naşterii Domnului nostru Isusŭ Cristosŭ,
S'o cuprindeţ toţ creştini bucurosŭ.
Dar iată şi fratele Duńitru
Să află c'o cinşte mare, mîndră şi frumoasă 'n faţa noastă,
C'un colacŭ de grîŭ curatŭ,
C'o spată de godînacŭ.
Adevăratŭ că-i colacŭ de grîŭ curatŭ
Şi spata de godînacŭ ;
Da ieşte peliţa Domnului nostru Isusŭ Cristosŭ,
S'o cuprindeţ toţ fičiori bucurosŭ.
— Mulţăńim, mulţăńim, Dumnedzău să-i ažute.
— Da ia staţ, măi fičiorăşi,
Şi 'ngăduiţ, ş'ascultaţ,
Să videmŭ če poč grăi io unu singurŭ cu cuvîntu:
De une ne yine noauă cinştea şi omenia,
Că noauă cinştea şi omenia nu ne yine de spre deal sau de spre vale,
Făr totŭ dela oameni de omenie.
Guşte-ńi Domnul, cu bine şi cu sănătate.
Da iată, frate Duńitre,
Če dzic ačeşti v'o doi fičiorăşi ai satului :
Că de une vădŭ čeva
Arŭ mai čere cîte čeva :
O bače ori un păcurar',
Că-i vreme de toată vremea,
Da-i vreme de iarnă.

Ş'apă să cîntă o bače ori un čiobanŭ :

Aceeaşi.

CXXIII[1]

Colinde

Paşte, žune, oile-re,
Florile-ţ dalbe[2]),
Pe cîmpu cu floričele,
Şi le paşte şi le'nvoalge

[1] Reprodus la fonograf.

[2] Refrenul după fiecare vers.

Și le cîntă înt'un flueru,
Înt'un fluerŭ de rueru.
Tatăl sfînt l-o d-audzît,
Žos la ĭelŭ s'o pogorîtŭ
Și din graĭ așę-o grăitŭ:
— Bună dzîŭa, păcurare!
— Fi-mĭ-aĭ, Doamnęo, sănătos!
— D-ale cuĭ-s oilę-re?
— D-ale męle, d-ale tale.
— Dacă-s, păcurar', d-așę-re,
Mă ducŭ, rămîĭ sănătos
Și m'așteaptă la Sînğeordz,
La Sînğeordz c'un mel frumos;
Și m'așteaptă la Ispas,
La Ispas c'un bruș de caș.
Ședz, žune, te veselește
Și noaŭă ne mulțămește

Aceeași

CXXIV

D'astă sară če sară-ĭ?
Domnuluĭ, Doamnęo [1],
Sara mare luĭ d-Ažunŭ,
De spre dzîŭa de Crăčĭunŭ:
Umblă žuni colindrîndŭ,
Colindrîndŭ și cužetîndŭ,
Cum l-i lęğęa la Crăčĭunŭ,
D-aflară pe Domnul sfîntŭ
Tr'o ięscle de boĭ născîndŭ.
Mititelŭ 'nfășęțęlŭ,
Scutečelŭ de bumbăčelŭ,
Fașę d-albă de mătasă
Ș'o cîrșoară de fuioară
Ș'un lęagăn de dor žęlnicŭ;
Unde Domnul cîn năștę-re
Roaŭa prește boĭ căde-re,
Și pin perĭ făclĭĭ ardę-re.
Pin nuięle luńinęle,
Pin surčęle floričęle.
Domnul limba-ș dobîndę-re
Și din graĭ așę-ș grăię-re:

[1] Refrenul după fiecare vers.

„Voi, voiniči, colindrători,
Pomeniț numele meu
Pe la curț de mari boieri,
Că ieĭ bini vor dărui-ră:
C'un colacŭ de grîu curatŭ
Ș'o spată de godînacŭ
Și cu trîĭ vedre de yin".
Le'nchinăm cu sănătate
La casa de bogătate;
Sănătatea las-o 'n casă,
Bogătatea prežur casă,
Mulțam țiie, župîneasă.

Traian Gağea, 34.

CXXV[1]

Scoală omŭ bunŭ nu durmi-re,
Domnului, Doamne[2],
Că nu-i vreme de durmi-re,
Că-i vreme de pomeni-re;
Și scoală și fieții tăi,
Fieții tăi și fete mari;
Fieții tăi port să deșkidză,
Fete mari luńini s'aprindză,
Că ne vine Dumnedzău,
Dumnedzău la casa noastă:
Să-l uspeț și să-l petreči,
Sus la čer, pintă înžeri.
Žos la poarta raiului,
De-a-direapta Tatălui,
Tatălui și Fiiului,
Pe urmă și Duhului.
Unde Domnul cîn năște-re
La oaste de boi cădе-re
Și pin peri făclîi ardе-re,
Pin surčele floricele,
Pin nuiele luńinele,
Domnul limba-ș dobîndе-re:
„Voi, voiniči, colindrători,
Da-s mai mari cužetători,
Pomeniț numele neu
Pe la curț de mari boieri

[1] Reprodus la fonograf.

[2] Refrenul după fiecare vers.

Că i̯ei̯ bini̯ vor dărui-ră,
C'un colacŭ de grîŭ curatŭ,
C'o spată de godînacŭ
Şi̯ cu trîi̯ vędre de vinŭ".
La casa de bogătate
Ne 'nchinăm cu sănătate;
Sănătatęa las'o 'n casă,
Bogătatęa 'mprežur casă,
Mulţam ţîi̯e, župînească.

Acelaşi,

CXXVI

La uspęţă-s dǫu̯ă činşti̯ : činştęa şi̯ răvaşu. Činştęa-i̯ mai̯ de cu sară. Dǫuă mui̯eri̯ i̯ęu̯ un blidŭ şi̯ i̯ęŭ şi̯ pe ńirę̯ască şi̯ męre pe la totŭ omu şi̯ fiecare činştęşte cîtŭ vrę. Vornicu strîgă că mai̯ sîntŭ ǫameni̯ şi̯ pi̯-afară : „Toţ în casă şi̯ la masă". Apă yin şi̯ dau̯ şi̯ ai̯ei̯a, ş'apă vornicu dzîče : „Ui̯tă, cutare te činştęşte cu o sută de lei̯", o cîtŭ dă omu. Apă mui̯erile şi̯ ńirę̯asa dzîcŭ : „Mulţăńimŭ, mulţăńimŭ, Dumnedzău̯ să-i̯ ažute".

După ńi̯adz-nǫapte să fače răvaşu ; îi̯ totŭ aşę, da nu să mai̯ mulţăńęşte.

Acelaşi.

CXXVII

În tîmpurile mai̯ de multŭ, cîn o avu Rumînia războ̯i̯ cu Unguru, uni Žinari̯, care n'o vrutŭ să i̯ę armele la Ungurŭ, că Žinari o fo grăniţęri̯, o avu puşcă şi̯ apărau̯ măržinile, că i̯ei̯ cunoştęu̯ locurile. D'apă mai̯ puţîni̯ n'o vru să i̯ę armele şi̯ o fužitŭ în Rumînia.

Aşti̯alalţ, care o vru să ţîi̯e graniţa, o căpătatŭ munţ şi̯ hotarŭ destulŭ, de ai̯a arŭ Zinari atîţa munţ.

Poi̯enari, că n'o vru să să facă grăniţęri̯, n'o căpătatŭ şi̯ o fužitŭ şi̯ i̯ei̯ în Rumînia cu totŭ.

Acolo Žinari o făcu Žii̯u, că n'o vru să-i̯ dzîcă Žina. Poi̯enari o făcu Poi̯ana-sărată. I̯ei̯ îs cu portŭ ca şi̯ noi̯ pi ičęa.

Acelaşi.

CXXVIII

De furatŭ nu să prę fură întrę i̯ęle (băcile), că dacă le prinde apă ş'o mîncatŭ omenia cu stăpîni şi̯ mai̯ multŭ nu le mai̯ tomnęşte. Dacă rupŭ a să cleştui, apă să vedz că şi̯ la yite le męre rău̯.

Acelaşi.

CXXIX

Colindă

A gaždiį să cade 'ntîį:

Cam în trunkįul căsîeį,
Haįda, leruį dǫamne [1],
Cam în cornul mesîeį,
Întîilę cornŭ de masă,
Șęde-ńį, dǫamnęo, čine-ńį șęde?
Șęde Domnul Dumnedzăų.
Ș'al doilę cornŭ de masă,
Șęde-ńį, dǫamne, čine-ńį șęde?
Șęde-ńį Įon, Sînt-Įon.
Al trîilę cornŭ de masă,
Șęde-ńi, dǫamnęo, čine-ńį șęde?
Șęde-ńį Pătru, Sînt Sînk'etru.
Ș'al patrulę cornŭ de masă,
Șęde-ńį, dǫamnęo, čine-ńį șęde?
Șęde șį župînul gazdă
C'o dalbă de župînęasă;
Totŭ înkină c'un păharŭ,
C'un păharŭ galbinŭ de d-aor,
Grăį Domnul Dumnedzăų:
— Aleleį, župîne gazdă,
Nu-ńį vindz ńię-ačestŭ păharŭ?
Nu ńį-l vindzî, o nu ńį-l șkimbį,
O în dar ńi-l dăruęște,
O în preț ńi-l prețuęște
O în činște ńi-l činștęște.
— Fi-mį-aį, dǫamnęo, įertător',
Păharu nu-į vîndzător',
Ničį nu-l vîndzŭ, ničį nu-ți-l șkimb,
Ničį în dar nu-l dăruescŭ,
Ničį în preț nu-l prețuescŭ,
Că ń-i dat dela nănașu,
Mititelŭ m'o botedzatŭ,
Maį mare m'o cununatŭ,
Tare 'n tǫartă m'o žurat;
În tǫarta păharuluį
Scrisă-į radza sǫareluį;
În fundu păharuluį
Scrisă-į yița yinuluį;

[1] Se repetă la fiecare vers.

În usna păharului
Scrisu-i şk'icu grîului.
Şedz, gazdo, te vesăleşte
Şi noauă ne mulţămeşte.

Ion Sava, 40.

CXXX

Pleacă fica pin grădină,
Fiţioriţă d-okişiţă [1],
Pin grădină, la fîntînă;
Cu cănuţa zdrăncănin,
Cu rokiţa vîn trăgîn ;
Žunsă fica la fîntînă,
Tinsă mîna să ia apă,
Vede flori, de toate flori,
Vedę-o ruže d-înflurită,
D-înflurită, mărgărită,
Tinsă mîna să o rupă,
Ruža din grai îi grăię:
Nu mă rupe, fico, nu,
Mîne că-i duminecă
Că mi-i găsî d-înflurită,
D-înflurită, mărgărită
Şi tu, fică, mę vii rupe
Şi tu, fică, mę vii pune
În vîrsta cununii tale;
Şi la žocŭ că vii ieşi,
Soarele va lučii.
Io, io m'oi d-oh'ili;
Şi'tu, fico, mę'i lua
Şi'n pălńi, pălńi mę'i zdruńica,
În vînt, vînt mę'i derepta,
Io, io m'oi d-aşeza
La drumu cu pulberea,
Iei, iei că m'or călca
Domni cu hinteauăle,
Doamnele cu soamnele,
Fęte mari cu salbe dalbe
Ş'încă žuni cu păuni
Şi bătrîni cu colţuni".
Fic !

Acelaşi.

[1] Se repetă la fiecare vers.

CXXXI

O fo mulţ duşi din 48 pin Răgatŭ. Şi io ńi-am găst neamurĭ pe-acolo, în Bobeni, în Răgatŭ. La neamurile mele acolo le dzîcŭ Rozoreni, că iera înt'on rozorŭ ; aşe-ńi spunę muma.

Să dziče c'o plecatŭ de-a fuga. Sînt şi 'n Vaidei.

Acelaşi.

CXXXII

Colindă

— Če staĭ, omŭ bunŭ,
Ş'a lu Dumnedzău [1],
Drag domn bun din čerĭú?
Omŭ bunŭ če ţ-aĭ datú?
— Če m'am înduratú :
Plovăjeş de boĭ
Cu mńičĭ poverej.
— Or dar tu ţ-aĭ datú?
Cîr(d) dalboş de oĭ,
Cu mičĭ pogăničĭ.
— Vedz de ĭel am datú,
Če m'am înduratú
Or nę-am încercatú,
Sfinte Duminečej,
Dalbe biserečĭ,
To cu luńinęle
Şĭ-s cu prescuręle
Vedzî de ĭęle-an datú
De ńĭ-am d-apucatú
Čel mižlocŭ de rajú,
Unde-s męsę tinsę,
Şĭ-s făclĭĭ aprinsę,
Żur pe żur de męsę,
Yiersurĭ îs deręsę.
La ńižlocŭ de masă
Pomu-ĭ răsăritú,
Vinăş d-îmfluritú,
Cu florĭ de d-aržintú;
Pǫamele-s de d-aorŭ.
Ĭambor, ĭamborę,
Bŭǫarea rajului,
Despre raĭ 'n žosú
Cîmpurĭ ĭamboręe,

[1] Se repetă tot la al doilea vers.

Pomi̯ să sclătinară,
Po̯amele-m picară,
Masa să 'ncărcară,
Omu-m culežară.
Po̯amele-s în sk'inŭ,
Florile-s a-mînă,
Flo̯are ńirosîră,
Po̯ame d-osclikiră.
Ferecaş de i̯elŭ,
De čest omú bunú
Ş'a lu Dumnedzăú,
Cini̯ l-o ferecatú,
Că bunu lui̯ i̯-o datú
Cînk'ii̯ în frumuşei̯.

Acelaşi.

CXXXIII

Žina are do̯u̯ăsprădzăče večinătăţî: Capu satului̯, Gruie̯ţu, Vale̯a Săčii̯, Uliţa i̯e̯ mare, Tîrgu, Curmătura, Prislopu, Di̯udi̯u, Hodeşu....

To̯ată večinătate̯a are mai̯ mare tata de večini̯. I̯elŭ dă de ştire cîn îi̯ lipsă de care̯ pintu satŭ. Dacă un omŭ nu me̯re, apă-l pedepse̯şte, da pede̯apsa-i̯ to pintu večini̯, că cumpără pe bani ai̯ei̯a une̯lte pintu focŭ, crampene, cîrliže...

Acelaşi.

CXXXIV

De păduki̯ de păre̯te

Te duči̯ dimine̯aţa, pănă nu răsare so̯arele, une-i̯ găsî bodzŭ; ş'apă-ţ fači̯ acolo dinante̯a bodzului̯ trîi̯ înkinăči̯uni̯ şi̯ dzîči̯ Tatăl nostu ş'apă dzîči̯:

Cîţ popk'i̯
Şi̯ cîţ žudz
Şi̯ cîţ or h'i 'n rai̯,
Atîte̯a go̯anže de i̯e̯le̯a
Să rămîi̯e 'n casă
Şi̯ ničі̯ atîte̯a.

Ş'atunči̯a i̯eşti̯ cu săcure̯a a-mînă şi̯ dai̯ în bodžŭ şi̯-l tai̯.

Să dzîče de trîi̯ ori̯ şî̯ tai̯ de trîi̯ ori̯ trîi̯ dărăbuţă de bodzŭ, ş'apă atunči̯a i̯e̯i̯ bodzŭ şi̯ yii̯ cu i̯elŭ acasă.

Ş'apă dacă ai̯ ave̯ zodă de săpun să bažі̯ înt'o ţîr de apă, bažі̯ bodzu acolo şi̯-l moi̯ şi̯ dai̯ cu i̯elŭ pe la grindz, paturi̯... şi̯ nu-

meri de nouă ori totu îndăraptu, până strok'eşti, să nu greşeşti. Apă ieri bodzu şi-l pui une faci focu, une fumă, şi să dziče că iesu pe une fumă.

Nuţa lu Pătru Uscatu, 64.

CXXXV

De furţeaţă

O plecatu,
Pe cale,
Pe cărare,
S'o tîlnitu cu furţeaţă spurcată 'n cale.
— La [cutare] nu ţ-î locu,
Nu ţ-î žocu.
Să te duci 'n vîrvu muntelui,
În coarnele čerg'ilorŭ,
În cok'itele čiuţîlorŭ.
Că de nu ti-i duče
Cu seceréa te-oi seceră,
Cu cuţîtu te-oi tăja,
În pămîntŭ te-oi îngropa,
Cu mătura te-oi mătura,
În mare te-oi arunca.

Furţeaţa-i de nouădzăci şî nouă de feljuri. Dacă să brodeşte în vorbele tale scapă, dacă nu, nu.

Cîn dzîci vorbele aieştea faci cruče peşte păharŭ, da să h'ie cuţîtu cu aramă pe ielŭ, că de nu nu plăteşte ńińic. Şi trăbă să ai înt'on păharŭ apă şi unsură cu care îi dai să să ungă şi să bę de trîi ori.

Aceeaşi.

CXXXVI

De bubă

Bubă albă,
Bubă neagră,
Bubă vînătă,
Bubă roşiie,
Să te 'ntorči,
Să nu coči.
Sfîntă cruče
Armă dulče.
Amin.

Cîn spui îţ faci cruče cu cuţîtu peşte apă ş'apă apa aia i-o dai să bę şi să să spele.

Aceeaşi.

CXXXVII

De năžitŭ

— Năžite, năžite,
Cu bube scîrnave,
Du-te 'n munţî vîrstelorŭ
În cok'itele čiuţîlorŭ,
În unçile urşilorŭ ;
Acolo ţ-î sălaşu,
Acolo ţ-î lăcaşu,
Acolo să sălăşiueşti,
Acolo să vecuieşti ;
Cu mătura tę-oi mătura,
Cu cuţîtu tę-oi tăia,
Hodină nu-i mai avę.

Cîndŭ vręi să descînţ ięi din mătura cu care mături trîi lęmne şi le pui cručiş, uit' aşę : *, pe urękęa omului şi cu cuţîtu cu care ieşti a-mînă fači cruče şi dzîči vorbele aięştia de trîi ori :

(Se spune descîntecul)

După če ai dzîs o dată, ięi un lemn şi-l dzvîrli la mătură ; apă dzîči a dǫauăra şi mai ięi un lemn şi-l dzvîrli şi pe aiela la mătură ş'apă şi pe al trîilęa.

Asta ńi-o spus-o altu, unu dę-o fo pe ţară.

Aceeaşi.

CXXXVIII

Cîn yin de a-munte la vale cătă colibg'i, cîntă totŭ felіu de cînteče şi cîntă şi pe asta :

Pe potecu dela strungă
Pǫate cręşte iarbă lungă
Şi pǫate şi otăyi,
Că de mini nu s'a 'ncîlči.

Mărie Gligor Stroe, 41.

CXXXIX [2]

1. — Rodęnele să cunoscŭ după portŭ şi după mersŭ.

---

[1] Inregistrată la fonograf.

[2] Toate aceste crîmpeie din convorbiri au fost culese dela Iǫana Gagęa, Mărina Bobdănel şi Sama Cunţan.

2. — A h'i ńireąsă neṇuntită: care moare nemăritată.

3. — Maį de multŭ merę la iṣcoală pîn la ṣeptesprădzęče anį ; atunčį cum găta cu iṣcoala merę la cătane.

4. — Îs neṣte domniṣoare de ṣtiį, cum dziče vorba, dacă ṣęde pe ţundră să-ţ taį ţundra.

5. — Am văst un yezure—uį aṣę o fo sclănina pe įel ; k'ęlęa įera keruţ ca la įepure, n'o fostŭ năpîrlitŭ.

6. — M'o k'iṣcatŭ frigurile ; cîn įeṣtį ostănită îţ iesŭ fripturį pe la gură.

7. — Įerį o strînsŭ toată dzua, în sfînta duminecă ; o trasŭ prepeličį. A nostŭ o dzîs că nu prinde boi 'n sfînta duminecă, doamne păzęṣte.

8. — Čįobanu care-į maį vręnicŭ nu-ṣ bagă povar', da įeį maį mulţ îṣ bagă. La noį nu įeṣte strungar' dę-a băṣca, numa la Tilişcanį.

9. — Apă dacă s'o ṣtiutŭ yinovată s'o 'mpăcatŭ ; dacă nu să ṣtię yinovată di če s'o 'mpăcatŭ? di če n'o statŭ pe lęže?

10. — La asta Poįenari mătincă îį dzîc *mîtcă* ; noį îį dzičem *fusu hurdoįuluį* ; įeį şi la *hurdoį* îį dzîc *bidău*.

11. — Maį de multŭ pe įęlęa care făčęŭ foakįu le 'nvălęŭ popk'i.

12. — După bătrînį nu să maį cîntă nime, că nu le pare aṣę răŭ ; să cîntă după tinerį, că după aįeįa l-i žęle.

13. — Nu maį drăcuį şį vorg'eṣte ca botezaţî.

14. — Dzîče că o ducŭ răŭ în Rusîja, că porunčęṣte Židovu acolo, că-s mulţ Rodęni, acolo.

15. — Oameni dacă să dedaŭ şį să găsęscŭ la plăčęre, cum să nu să 'nsoare?

16. — Bătrînele să ştie, că įęlę-o mîncatŭ maį multe Paṣtį şį Crăčįune.

17. — La Poįenarį le dzîcŭ „conţ din Poįana", la Tilişcanį le

dzîcem „Guganj“ și „Căcănețe“; apă iei ne dzîcŭ nouă „pîrță dela Žina“ și și „țundră de Žina“, că poartă țundră de asta.

18. — Răurẹni, carị șẹd pingă rîu, le maị dzîcŭ „Gîrtanị“, că-s cu gușẹ.

Răurẹni-s de Șugagŭ ; mai înante ieraŭ maị proștị, da acuma s'o maị corcitŭ.

GLOSAR [1]

a, *în formațiuni ca* : a-munte II, IX, XLIX, LXXII etc., *la munte*; a-mînă, *în mînă* ; a prîndzŭ, *la prînz* ; aminte : nu-ńị dă aminte, *în minte*; dẹ-a fuga, *la fugă*.

acarịŭ, *periniță mică pentru păstrat acele*.

ačịua, *a (se) strînge, a (se) aduna (banii), a adăposti, a ocroti* : la mine nu să ačịuă, că daŭ ba la una, ba la alta; nu-ị poč ačịua la mine, că nu mă lasă bărbatu.

acomodẹală, *acomodare*.

adetŭ, *obicei*: știị cumŭ i adetu?

aịepta XLVII, *a îndrepta, a face la loc*; *a arunca*: l-o (toporu) aịeptat copk'ilu, c'o fostŭ știrbŭ; *ca refl., a se repezi*: s'o aịeptat la mine să mă muște.

alina (a să ~), *a se domoli, a se potoli, în expresii ca*: ńi s'o alinatŭ durerile.

amńirui, *a cîștiga*: dacă v'aț amńiruit așẹ.

aprindere XXVII, *pneumonie*.

arinẹască (frundza ~) LII, *de arin*.

arunc: „cîn nu să ažunge pintu oị, maị plătim baniị, ș'atunčịa facem aruncurile“.

aședza (a să ~), *a se astîmpăra, a se potoli; unui copil svăpăiat, neascultător, i se spune* : așadză-te = *liniștește-te, bagă-ți mințile în cap*.

aședzămînt I, XXII, *loc de așezat, loc stabil, de locuit*; cu ~ : *durabil, trainic*.

astară, *astăseară*.

avîntarịŭ, *inventar*.

ba, *negațiunea ce se întrebuințează mai ales în dialog*.

bačịŭ, *fem.* bače (*pl.* bačị).

badịu XXVIII, LXXIV, LXXV etc. *badea, bădiță*.

baị 325, XII, *rău, necaz, supărare, grije*: nu-ị ničị un baị.

---

[1] La explicațiile pe care le-am dat în vol. V, 335, adăugăm următoarele. Pentru a li se putea fixa extensiunea geografică, am trecut în glosar și cuvinte care se găsesc și în alte regiuni. Cînd un cuvînt circulă și cu înțelesul din limba literară și cu unul dialectal, am dat numai pe acesta din urmă (de ex. : *aprindere, de loc* etc.). Am dat și formele care presintă vre-o particularitate interesantă pentru fonetică ori morfologie Cifrele romane indică textul, iar cele arabe pagina volumului anterior al revistei în care se găsește cuvîntul respectiv.

baĮeră, *sfoară de lînă cu care se leagă desagii la gură; în general orice fel de sfoară de lînă; șiretul dela ghete.*

băieș 302, *Țiganul care face linguri, fuse etc.*

baĮonet (*și* baĮnet), *baionetă.*

bală, *cf. Grai și suflet*, V, 388.

balmoș LXVII, *mîncare ciobănească făcută din caș topit, amestecat cu făină de mămăligă; adeseori se pune și smîntînă sau unt.*

balțŭ, *ochiul pe care-l face funia sau sfoara cînd o legi.*

băncuță (*pl.*-ți), *monedă de 5 și mai ales 10 fileri.*

bărcŭ XIV, *pădure de brad.*

barna *masc.*, bîrnaie *fem.* (bou ~, vacă ~) *negru.*

băsădui (*întrebuințat isolat*), *a vorbi*: băsăduiește cu noi.

basăma (<bag sama) CIII, *pe semne*: ~ așe-i=*pe semne, probabil așa-i.*

bășca (a ~, de ~) *separat, afară de*: o mîncat tot a bășca; asta-i de bășca.

bășcău: „mai de multŭ aveu bătrîne de ieștea bășcău aicia su șurțŭ; i-o pungă așe de beșică de porcŭ, legată cu pożiță de k'ele; să țînę în ię bani, acuma bătrîni carî mai au țînu 'n ię tăbacŭ".

bătal: „berbęce żugănitŭ, care pǫartă clopotŭ".

batăr, *măcar, numai*: batăr de nu l-o omărî.

bătătură XXXI, *locul unde odihnesc vitele.*

bate, *a lătra*: cîni bat a lupŭ, a ursŭ; *a spăla cu maiul*: haine 'n vale nu știi bate.

bęată LIV, *bată (la cămașe).*

beli, *a tăia, a junghia; de notat că vorbind de animale nu are sensul de a jupui, ci pe cel de a ucide, a omorî.*

bęlnicŭ, *cf. Grai și suflet*, V, 388.

belțŭ XXXV, *arcan.*

beteag LXIII, *bolnav.*

beteji (a să ~) 333, *a se bolnăvi.*

bîdău 301, LXXVI, *vas de lemn în care se țin brînzeturile.*

biržię XC, *clopot de alamă (la oi)*: sună, bălă, biržię.

bitanc (*și* bitang) 325, *copil din flori.*

bîtŭ XXIX, XXXVI (*și* bîtă XXXVI), *băț, ciomag.*

bitușcă (*și* bitușe) 315; *cf. și fig. 12, 14, 15.*

bîțăi, *a fîțîi, a mișca încoace și încolo.*

Blagoveștenia XXXIX, *Bunavestire.*

blăżni, *a schimonosi*: haina asta mă blăżnește.

bleasc, *cf. Grai și suflet*, V, 388.

bǫactăr 325, *păzitor de noapte.*

bǫambă, *boabă.*

bobg'itǫare, *femeie care dă cu bobii; vrăjitoare, descîntătoare.*

bobǫane, *boabe.*

bocșe 325, *pragul ușei.*

bogătate CXXIV, CXXV, *bogăție.*

bohačį (*și* buhačį), *brad cu cetina pînă jos.*

boitar' 306, *copil de 10-15 ani care ajută pe cioban la păscutul turmei.*

boldă 325 (*și* boltă), *prăvălie.*

boli (a ~), *a suferi de o boală grea, a zăcea mult.*

bordan,-į, *bolovan, piatră mare.*

boteų (*și* boteįŭ) 307: „čiopor mai ńicŭ de oi".

brăduț, *pădure de brad.*
breaz (*despre boi, vaci*), *colorat în alb cu roșu.*
bribonic, *untul-vacei.*
brîncă, *labă, talpa piciorului la animale; se întrebuințează și cu sensul de mînă, palmă omenească în expresii ca:* îți dau o brîncă de te adormu; o pus brînca pe ielu.
brișcă, *briceag, cuțit.*
brodi CXXXV, *a nimeri, a potrivi*; o brodit o vreme re.
brudătură, *dantelă, broderie.*
brumat, *suriu, cenușiu, de culoarea brumei.*
bruș CXXIII, *bucată de caș, bulgăre de pămînt (cam cît poți cuprinde cu palma):* la Ispas c'un bruș de caș.
bucate, *cereale, merinde.*
buglă 301, *claie mare de fîn.*
bui 306, *a văpsi (oile și ouăle la Paști).*
buldz, *o bucată de mămăligă cu brînză.*
bumb, *nasture.*
bumbarț, *albine mari.*
burdzului XIX, *a împinge încoace și încolo, a burduși.*
burica, *a se sălta, a se ridica în vîrful picioarelor*: m'am buricat; *a ajuta pe cineva să se urce într'un pom etc.*: haț și mă buricã.
bușteán, *trunchiul unui copac tăiat și curățit de crengi, de forma unui trunchi de con.*
bute 329.
butură, *buturugă, butuc.*
caicŭ LXXVI, *căuc, căuș.*
călămarjŭ, *călimară.*
călămîzdră, *salamandră.*
călțuni (*și* colțuni), *ciorapi făcuți din cioarec; se purtau mai de mult, acum însă nu se mai poartă.*
ca mai, *cam*: iera ca mai beutor' CXX.
cănit, *murdărit de ceva negru.*
căpătîi (*și* căpătui), *pernă înfundată cu fîn sau paie.*
căpău XIII, *copoi.*
cărțe, *fîn adunat mai gros pentru uscat*; *vb.* a cărei: du-te la fînu ala care l-ai căreit.
căsîei 320, CXXIX.
cășuna, *a veni pe neașteptate*: o cășunat pe capu neu; moarțea o cășunat mai nante de vreme.
căța, *epitet* peiorativ *dat unei femei — mai ales care vorbește multe; are și sensul de gură rea:* ține-ț cățaua.
cauță, *trebue*: cauță să mă duc; cauță să 'nkidem, că vine frigu.
căutare, *recrutare.*
cînta (a să ~) 331, *a se boci după mort.*
cîntătură 309, LXXXV, CXXII, *cîntec, cîntare.*
cîrcă LXXVIII, *spinare*: ducŭ paiele 'n cîrcă.
cîrlig 308, 309 (*v. fig. 6 și 16*).
cîrliga (a să ~), *a se răsturna, a se îndoi*: vîntu cîrligă holdele și ierburile; vedz să nu să cîrliže oala aia.
cîrnaț 315, *un colac din cîrpă care se pune pe cap și care servește la fixarea văliturei.*
cîrni, *a schimba direcția, a cîrmi.*
cîrșoară CXXIV, *dim. din* cîrpă (< cîrpșoară <cîrpușoară).
cîștiga: de-ț mai veni la anu să mă cîștigaț c'un răvorvelŭ.
clățău, *un număr de 30-40 oi*:

dacă să rupŭ v'o cîteva oi dint'un čiopor, apăi ala-i clătău.

cleștui 313, CXXVIII, *a fura în mic, a ciupi.*

cloąmbă 309, *creangă.*

clocă XIII, *cloșcă.*

cočină 332, *culcușul porcilor.*

colčeriță, *bucătăreasă.*

coldan 332, *cf. Grai și suflet,* V, 388.

colęșe (*și* culęșe) 302, LXXVIII, *mămăligă.*

comănac LIII, *pălărie de paie, cu borduri late; o poartă mai ales femeile.*

conteni (a să ~), *a se opri*: s'o contenit ploąia.

coperemînt, *capacul cu care acoperi vasele.*

coperiș, *acoperiș.*

copîrșeŭ, *sicriu.*

corn CXXIX, *colțul casei.*

coroadă, *tulpina cartofilor după ce s'a uscat*: če coroadę-o făcutŭ g'ętele crumpene.

cot 315, *cîrpă neagră, năframă.*

coti (a să ~), *a schimba direcția*: une să cotęște rîu.

cotîng, *fecioraș de vre-o 15-18 ani.*

cotoc, *cotoi, motan.*

cratință 315, *cătrința de dinapoi; cea de dinainte se numește* șurț.

crebunal, *tribunal.*

crestău, *o bucată de lemn crestat cu care* se sfrîiește *cașul cînd îl fac brînză.*

crețar, *ban, monedă din vremea ungurească, egală unui ban.*

cricală, *mîncare de ceapă prăjită, asemănătoare tocanei.*

crifan, *bucată mare*: rupę dint'on crifan de pită.

cručęa sk'inării 307.

cručiș CXXXVII, *pieziș, oblic.*

crumpene (*și* grumpene), *cartofi.*

crunt 325; dacă te mînžești de sînże, apă ieșți crunt; *vb.* a crunta: dacă te taį la mînă, o la un dęștiŭ, apă te crunț.

cucă, *cf.* gugă.

cuče VI, *voc. lui* cuc.

cura, *a curăți*: cură hîrbęica; cură cuțîtu; *ca refl., a se desvinovăți, a se scusa*: numa ieį să cură acuma că aș̨ę și aș̨ę; *a se scăpa, a se debarasa*: nu să poate cura de ieį; dracu să poate cura de ieį.

curator, *cf. Grai și suflet,* V, 388.

curătură, *loc gol în mijlocul pădurei, unde au fost tăiate lemnele pentru a se face fîn.*

curpător', *o scîndură de formă dreptunghiulară pe care se frămîntă aluatul, se pune mămăliga etc.*

curui, *a croi.*

custa 325, *cf.* gusta.

cuvînta, *a grăi; se mai întrebuințează numai în poesie.*

čelar' 308, *partea din stînă în care se păstrează brînzeturile.*

čelău, *cel care înșală.*

čjaun 309 (*și* čjaon), *cf. fig. 6.*

čimpav, *bolnav de unghii; se zice despre vitele pe care le dor unghiile (din causă că au fost mînate prea mult, ori s'au bătut la picioare de drum); despre oameni se zice numai în batjocură*: če-ią? o ieșți čimpav; *vb.* a čimpăvi, a čimpăvi.

činaș 325, *frumos, chipeș, bine format.*

Činoş, *nume de boi.*
čiọacă, *vîrf.*
čiọantă, *semn la urechile oilor*; *cf. fig. 16.*
čiọate XXXVI, *mînile retezate dela cot.*
čiopor 306, LI, *un grup de oi, o parte dintr'o turmă.*
čioracŭ (*isolat*), *ciorap.*
čioti LVVIX, *a chioti.*
čipcă, *dantelă.*
čiuboţ XLVII, *cisme rudimentare, care se purtau mai de mult.*
čiuitură 329, LXII, *strigătură*: *la joc, horă.*
čiunğele XXXV, *mînile retezate din cot.*
čiupăra 332.
čiurel 315, XLVII, *bucata de pînză îngustă, ţesută rar, cu care se îmbrobodesc bătrînele*; *cf. fig. 10.*
čiureş 318, *cireş.*
dărab 325, XIX, *bucată.*
dărăbuţă CXXXIV (<dărab), *bucăţică.*
de loc, *îndată, numai de cît*; vine ala cu calu ? ~ vine, de locŭ aičĭ.
derepta XXIV, LXXX, *a libera, a da drumul.*
desborî, *a doborî, a da jos*: fluera aţ desborît-o su patŭ.
detor', *dator.*
detuna, *a trăsni, a fulgera.*
direže CXXXII, *a repara.*
diri, *prin faţă, dinainte*: di če treči pe diri noi ?
dîrgă, *un par lung la capătul căruia este o scîndură de formă triunghiulară*; *serveşte ca să se tragă jarul din cuptor.*
dîrzos, *rînzos, arţăgos.*
dobă LXX, *tobă.*
doptor 319, *doftor.*
doženi, *a spune ceva cu insistenţă şi cu oarecare ameninţare*: l-am doženit să-ńi aducă neşte linguri; vine, că doar am doženit-o să vie; numa o doženit-o să n'o facă moale (mămăliga) şi plînže.
duios, *dornic*: îs duioşi de mujeri.
dulče, *bun*; *numai în expresii ca* : ńi-i frate dulče.
durorj LXX, *dureri*; *în graiul zilnic nu se mai întrebuinţează* ; *totuşi sensul e cunoscut.*
dzăluţăle, *dim. dela* zale.
dzamă XCIV, *ciorbă.*
dzară: „dzăru care rămîne după če ai făcutŭ untu".
dzîcală (*şi* dzîcătură) 316, LXII, *cîntare din fluier.*
dzîče XV, LXXX, *a cînta din gură, dar mai ales din fluier, din frunză etc.*
fače, *a zice.*
făgădău 325, *circiumă între sate, pe drumul de ţară* (*de obicei la încrucişări de drumuri*).
făgăduinţă I, *promisiune.*
faịnŭ XVI, XLVII, *frumos, de treabă, bun la suflet* : o brodit la un domnŭ faịnŭ acolo.
fără, *afară de, numai, decît* : o fost patru fără mine; n'o fostŭ fără ielŭ.
farbă, *vopsea.*
făt (*pl.* fiet 316, CXXV), *copil, numai în construcţia* : făţu-ńeu, fieţî-tăi.
făulă, *statură, fisionomie, făptură.*
făurọaje, *februar.*
fene 325, 333.
ferecaş... CXXXII, *ferice de...*
feri (*şi* a să ~), *a păzi, a se da din calea cuiva* : feri di ičĭa;

s'o ferit din calẹa luị, că-l omărẹ.
feriče LXXXII, *fericit.*
feştanie, *sfeştanie.*
feşti 325, *a vopsi.*
feştịală, *vopsea.*
feştilă, *fitilul dela lampă.*
filẹr', *monedă de o jumătate de ban, din vremea ungurească.*
finanţ, *agent financiar în timpul dominaţiei austro-ungare.*
fîrcuţă, *furculiţă ; semn la urechile oilor (cf. fig. 16).*
fîsoịŭ, *fasole.*
flocos, *acoperit cu păr mare şi desordonat ; se spune mai ales despre vite.*
fọakịŭ CXXXIX, *copil din flori.*
fọastană, *bîrna lată de lemn tare cu care se podeşte grajdul, coteţul etc.*
foịah'iụ (*şi* foịak'iụ) XLVII, *vinca herbacea.*
frătiţŭ, *epitet cu care fraţii mai mici se adresează celor mai mari.*
frecăi, *a freca, a bate fasolea.*
frecăleţŭ, *băţul cu care baţi fasolea* : „îị făcutŭ din bradŭ".
fripturị CXXXIX, *bube ce ies pe buze după ce a trecut răceala.*
Frumuşẹle XVI, *Iele.*
fruştucŭ, *dejun, mîncare de dimineaţa.*
fune, *funie.*
gadină II, *jivină, fiară sălbatică ; epitet peiorativ adresat cuiva care e rău.*
gălende *şi* calende, *stîlpii de piatră de pe marginea drumului.*
gărigată (*rar*), *beregată.*
găta XXXVI, CXXXIX, *a termina, a se îmbrăca frumos, a pregăti.*
gaură, *semn la urechile oilor (cf. fig. 16).*
gazdă, *proprietar de casă şi moşie, gospodar; ca adj. are înţelesul de bogat.*
g'ers 330, 331, *melodie, glas.*
gift, *chit.*
gîmfat 325, *umflat.*
ɡindură : „un felịŭ de rădăčină če să pune în yinarsŭ ş'o bẹị, apă aị poftă de mîncare; dacă o daị la oị în sare apă să 'ngraşẹ".
gînžịŭ 309, *nuia care se îndoaie.*
g'ịuşag 325, *belşug.*
glaže, *sticlă*: ~ de lampă, ~ de vin.
glinčẹa, *un joc de copii.*
gọangă, *insectă.*
godînac CXXII, CXXIV, CXXV, *purcel.*
grădẹle, *nuielele gardului.*
grăniţărị III, CXXVII.
graţîịe, *răgaz, timp*: n'am avut graţîịe 'n zî de lucru să le cîrk'escŭ.
grẹaţă, *silă, scîrbă* : nu poč s'o mîncŭ, că ń-i grẹaţă ; îńị vine grẹaţă cîn îl vădzŭ. *În expresii ca* mînče-lŭ grẹaţa *sensul nu e tocmai clar.*
griji XXVII, *a îngriji.*
griv, *se zice despre cînele suriu cu alb pe la gît, pîntece şi picioare*: căţaụa aịa grivă ; şi *nume de cîni :* Grivu *şi* Griva.
grọažnicŭ 319, *grozav.*
groşčor 308, *mîncare de lapte.*
groşị, *buşteni, trunchiurile de brad tăiate şi curăţite de crengi, din care apoi se fac scîndurile.*
grumpene, *cf* crumpene.
gugă *şi* guguţă, *cf. Grai şi suflet,* V, 326 ; vedz guga aịa, după dịal acolo; acolo dincolo de guguţa aịa.

Gugani, *numele de batjocură ce se dă Tilișcanilor de către locuitorii satelor din jur.*

guṣe XLVII, *gît*: îl ịau de guṣę (sacu).

gusta = custa 325, CXXII, *a trăi, a viețui*; *în vorbirea zilnică nu se mai întrebuințează și nici sensul nu mai este cunoscut.*

gustare, *gust*: să-ị mai puị un pumn de sare, totŭ n'are niciị o gustare.

ğerunke XXXVI, *genunche.*

ğịunere 318, *ginere.*

ğịunișan, *june.*

hăbuci 331, *a topși, a turti*: ńi s'o hăbučit k'ita.

hăgău, *joardă, bețigaș uscat.*

hăgăună, *scobitură într'un arbore, scorbură.*

haịtic, *haită de lupi.*

halcă de sare, *un vas, de obicei un hîrb, în care se ține sarea.*

hăldău, *băltoacă, baltă mare.*

hărdăzău, *funie lungă și groasă; măsură de loc.*

hășcău: „meștecă cu ịelu 'n urdă; îị făcutŭ din clọambe de măstacănŭ"; *cf. fig.* 7.

haznă, *tihnă, folos, plăcere*: ęị, haznă ńi-ị! nu ńị-o fostŭ haznă de mîncare; če haznă aị dacă m'aị bătut?

hibă, 325 *cusur, necaz*: n'are niciị o hibă ; nu-ị hibă pintu aịa; mînče-te hiba! Pe la noi pe la colibă, Doụă fețę-o dat dę-o hibă.

hịaba, *în zadar.*

hîči, *pădurice din alte lemne decît brad.*

hinteụ 325 CXXX, *trăsură.*

hîrău LXIV, *uliu.*

hîrbeịcă, *cratiță mică, de tuci.*

hîrdău (*și* hurdoị 325, CXC), 308, XLI, *cf. fig.* 5 și 7, *vasul de lemn în care se bate untul.*

H'ilipị (*și* Hilipk'ị, K'ilipị, K'ilipk'ị) : „îs pe ịarnă, trîị în dulče, trîị în post; atunčịa nu lucră mujerile, îșị lęagă fọarfečile, că dzîče că să nu yie gadina la oị".

h'ireạn, *hrean.*

hobotită LXX; „îmbrobodită la cap cu cîrpa de ńireasă".

hodină CXXXVII, *odihnă.*

hoher' 325, XCIII, *călău, hingher.*

holbură 332: yin holbure; lu moșu lu Ion ị-o svîrlitŭ coperișu dela colibă și l-o dus departe.

holcă, *larmă, gălăgie*: n'amŭ audzîtŭ, c'o făcutŭ aịeștịa atîta holcă.

holumb LXVII, *semnul, fie o movilă, fie o piatră, care arată granița.*

hopaiț, *opaiț.*

horhọale, *dealuri rîpoase cu multe gropi.*

hulă, *drumul care duce pe un deal pieptiș.*

hurdoị, v. hîrdău.

husar, *călăraș, numele dat cavaleriților în armata austro-ungară.*

Ịale 317, XVI (*mai rar* Ịele).

ịazăr 317.

ịebîncă, *țolul ce se pune sub șaua calului ca să nu-i roadă spinarea.*

ịepînźę 315, *țundra lungă, cu glugă, ce se întrebuințează în vreme de ploaie; se poartă mai rar acum și numai de ciobani.*

ịepta, *a îndrepta, a reface, a drege*: ịera tot sclag'ị, da acumŭ s'o maị ịeptatŭ.

i̯escŭ LXX, *pers. 1 sg. a lui* fi=sînt.
ilectrică, *electrică.*
im, *murdărie, noroi (pe piele numai).*
îmboldori XXVII, *a înveli bine (la cap mai ales).*
îmbucura (a să ~) LVI, *a se bucura.*
îmbulzo̯are LXX, *înghesueală.*
imos, *murdar, nespălat.*
împeliţat, *numai în epitetul ce se dă copiilor neastîmpăraţi*: dracŭ 'mpeliţat.
împenatŭ, *înfrunzit, împodobit*: mîndru-i̯ codru şi 'mpenatŭ.
împlini, *a umplea, a pune la loc.*
împotăi, *a certa, a mustra, a înjura*: lŭ 'mpotăi̯, de nu-i̯ mẹre g'ine.
împoticăli, *cf. Grai şi suflet*, V, 389.
împovorată XXVII, *gravidă, însărcinată.*
împuleca, *numai în expresia*: i s'o 'mpulecat limba, *i s'a încurcat, i s'a încîlcit limba.*
împungăli, *se zice despre fetiţele care abia încep să coasă sau, în batjocură, despre femeile nedibace la cusut.*
împunğe XXVII, *a vaccina.*
înčelui (*şi* čelui) 325, *a înşela.*
înčetinat XLVI, *cu cetină*: brad înčetinat.
înčetunel, *încetişor.*
înčinta: să 'nčintă focu ; i̯elŭ în locŭ să să stîngă să 'nčintă mai̯ rău̯.
îndărăpt VII, *înapoi.*
înflorat 314, *împodobit cu flori.*
înie̯pta, *a (se) arunca, a (se) repezi, a împinge*; cînŭ m'amŭ 'nie̯ptatŭ odată 'n i̯elŭ, odat'o fostŭ žosŭ (un gard); mumă, hă, I̯on mă 'ni̯aptă 'n i̯apă; *cf.* ai̯epta.
înkelma: „cîn męşteči̯ buruie̯nile cu tărîţă" *pe care le dau porcilor.*
i̯nkirbi, *a alăpta un miel, căruia i-a murit mama, la o altă oaie; oaia care-l alăptează se zice că-i* înkirbată.
întoarče XXVII, *a se reface dintr'o boală, a redeveni sănătos* ; berbeče 'ntorsŭ=*berbec castrat*: bătali-s 'ntorşi̯.
întrăma XXVII; după čẹ-ai̯ fostŭ betẹagŭ, apă dacă te fači̯ g'ine, te 'ntrămez.
înturna, *a se întoarce.*
învăluită, *ocupată, copleşită de treburi*: nu poč adz, că-s prẹ 'nvăluită, da mîne-ţ arătŭ.
învo̯alğe CXXIII, *a întoarce.*
i̯orsag 325, *moşie.*
işco̯ală LXI, *şcoală.*
kẹfe (*şi* ki̯ẹfe), *perie.*
kemători̯, *cei care invită la nuntă.*
keruş (*şi* keruţ III, CXXXIX), *dim. dela* ki̯ar: i̯erau̯ keruş ca nişte pui̯ = *erau chiar, întocmai...*
keşei̯-keşei̯e, *cf. Grai şi suflet*, V, 388.
k'icŭ, *vreme rea, ploaie măruntă, care ţine mult (toamna).*
kiloman, *gălăgie, larmă mare.*
kindeu̯ 325, XLIII, *prosop.*
kindisî LVIIX, cîn fači̯ flori̯ de i̯ẹli̯a pe cămeşi̯ apă kindisăşti̯; da mai̯ i̯ẹşte o kindisală, cînŭ-i̯ fače un fiči̯or o furcă la o fată apă o 'nflorẹază aşẹ cu pinţăluşu.
kipu XLVII, CXVI, *adică.*
k'işcătură, *semn la urechea oilor (v. fig. 16).*
ki̯ui, *apare cu un fonetism foarte variat* (či̯ui *etc.*) şi *înseamnă a striga la joc, a da chiot, a striga tare.*

k'ituluşu (de-a ~), *jocdecopii, de-a-ascunsele.*
lăduje, *ladă, lădiţă.*
lag'iţă 301 (*şi* laiţă), *ladă mare şi lungă ce se foloseşte în loc de scaune.*
laie: oaie laie, *oaie surie.*
lampăn, *lampă cu gaz ce se pune la căruţe ca să lumineze în drumuri de noapte.*
lămpaş, *lampă de mînă.*
lăsătoare LI, *potecă, drum prin pădure (totdeauna pe coastă):* Badiu ńeu dela ńioare, să-i ţîn calea 'n lăsătoare.
lemnuş (*pl.*-şe), *chibrit.*
lepedeu 317, *cearceaf.*
leže 330, CXXV, *obicei, judecată, cuvînt, spusă:* te bagă la leže ; m'am lăsat în leţea lui.
liţă, *nană, lele; epitet cu care un frate mai mic se adresează surorei mai mari şi, în general, orice tînăr faţă de o femeie mai în vîrstă.*
loagăr I, *lagăr.*
lungoare 317, *lingoare.*
Macoveiu 332, *sărbătoare bătească.*
măgan, *voie, plăcere; numai în expresia:* de măganu iei.
manegură, *manevră.*
manţog: îi cu manţog = *e încăpăţînat, rînzos.*
măreţ, *mîndru, fălos:* aieia-s măreţ de mama foculuj.
Mărina 332, *sărbătoare bătească.*
mărturie, *martor:* mă duc la N'ercuri, că-s mărturie.
masclu, *maslu.*
măşină, *tren.*
mătăcină LXX, *dracocephalum moldavica.*
mătincă, *mă tem că.*
mediat, *imediat.*
meleandră, *cf. Grai şi suflet,* V, 389.
mesiei 320, CXXIX.
meştecă LXVII, *răşină fiartă, pe care apoi o mestecă în gură.*
meştecătură, *fîn amestecat cu paie pentru hrana vitelor.*
meteleu: „tăntălău, aşe nepus în socoteală".
mîndru XXX, XXXVI, *frumos.*
mîndzărar' 306, XCVIII, *ciobanul care păzeşte mînzările.*
mîndzare 305, *oaie cu lapte.*
mîneca (a să ~), *a pleca de dimineaţă, în zorii zilei.*
mintenj, mintenaşi, *imediat.*
mînurile 320, *mînile.*
mînuşe, *o mînă de grîu secerat.*
mîrli 332, *a pîrci; se zice numai despre oi:* s'o mîrlitu de mîrlitu, da nu ştiu de če n'o luatu ńelu.
mîrzi: „cînd îi cald oile stau cap în cap".
mîstînă (*rar*), *smîntînă.*
moale 332.
mocăi, *a tîndăli, a pierde vremea.*
modru: nu-i modru, nici putinţă, *nu-i posibilitate, nu-i chip.*
mohoandă, *fată sau femeie prostănatică, nătăfleaţă (despre bărbaţi nu se spune).*
morîndău, *plăcintă făcută din făină de porumb şi brînză; o fac totdeauna cînd coc pîne; e mîncarea lor de predilecţie.*
mormînturi 316, VII, *morminte.*
moroi XXIX, *a mormăi.*
moţ, *vîrful opincei.*
muita 323, CVII, *a uita; forma e datorită foneticei sintactice: din construcţii ca* am uitat> ă muj-

tat *s'a zis şi* aj muitat, eu muit *etc.*

mulcom, *numai în expresia*: tăcj mulcom = *taci chitic.*

mulţam CXXVI, *mulţumesc.*

munună 323, XLVII, CX, *cunună de mireasă.*

murcoj (*şi* morcoj), *morcov.*

mursă, *apă îndulcită cu miere; l-am auzit în versurile*:

Şi ţi-o ştiutŭ legăna,
De ţ-î gura ca mursa,

dar cine le-a spus nu mai cunoştea înţelesul cuvîntului.

muşcătură XCVII, 332, *îmbucătură, cît îmbuci odată bine.*

nădăi (a să ~), *a se gîndi, a se aştepta la ceva*: de asta nu m'amŭ nădăitŭ, că nu făcęmŭ ; jo de mă nădăjęm la asta; în zadar te nădăj, că nu vine.

năfrămuţă, *batistă.*

nănaş, nănaşe, *naş, naşe.*

nante 323, *înainte.*

năpîrli CXL: „primăvara cîn cade păru de an de pe yite, o de pe cîne".

naşa multe 324 <nu aşa multe.

năsîlnic (năsęlnic), *pismaş, îndărătnic*: „care-j greu la vorbă, nu vrę să facă ceva, să ńişcă greu".

năuči (a să ~), *a se zăpăci, a se munci mult*: m'o năučit copk'ilu ăsta; ne năučimŭ răŭ până făcemŭ sălaşe.

năzări (a să ~), *a se părea*: ńi s'o năzăritŭ, da nu jera ńińic.

năzit CXXXVIII, *boală de urechi (un fel de inflamaţie).*

nedęje, *cuvînt introdus în grai din contactul cu cei de pe valea Jiului; nu e curent, îl întrebuinţează numai pentru a designa sărbătoarea ce o fac Jienii (cf. sensul cuvîntului* la Ov. Densusianu, *Graiul din Ţara Haţegului*, 326.)

neęder 329, *flăcău în floarea vîrstei; adeseori mi s'a indicat şi sensul de flăcău cam prost, haimana.*

neşk'iop XXXVI.

norŭ 320, LIX, *noră; se întrebuinţează numai în poesie sau în construcţii ca*: noru-mę.

nożiţę 315, *curelele dela opinci cu care-şi înfăşură piciorul.*

numită, *anumită*: adă, doamne, dzî numită.

ńişęalcă CXX, *mişea.*

ńiţ, *lîna mieilor.*

ńiţui, *a tunde mieii.*

ńižoatca: dę-a ńižoatca, *joc de copii. cunoscut în alte părţi sub numele* de-a ascunsa: unu ńiže, alţî să k'itulă.

ńižocŭ CIII, *miljoc.*

oacără, *oaie albă cu pete cafenii pe bot ; urîtă, murdară, nespălată*: s'o făcutŭ toată oacără (*o fată*) = *s'a murdărit*; cîn o vinitŭ jera toată oacără.

obor, *ocolul în care stau oile cînd e vreme rea.*

obrinti (a să ~), *a se inflama (din causa frigului).*

ocoş 325, *sfătos.*

ogaşie, *şanţ mic, urma pe care o lasă roata carului.*

ogrinji, *rămăşiţele fînului pe care vitele le lasă nemîncate.*

ojerit 304 (*nota* 2).

omet LXXXIV, *zăpadă.*

opăčeală 331 (*pl.* opăčeļi), *sărbătoare bătrînească.*

opăči, *a împiedeca, a ţinea pe loc (dela lucru mai ales)*: fuźi 'n colo, nu mă maį opăči.

ortac LXXXV, *tovarăş.*

osclikiră CXXXII, *sensul nu mi-a fost indicat.*

oşta, *a ofta (pentru trecerea* ft > şt, *cf.* Ov. Densusianu, *Graiul din Ţara Haţegului*, 40).

ostoi (a să ~) *a se linşti, a se potoli*: ostoieşte-te=*fii pe pace, linişteşte-te (adresîndu-se copiilor)*; ńi s'o ostoitŭ măsaua =*mi s'a domolit durerea de măsea.*

otavă, *iarba cosită a doua oară.*

otăvi LXXXIX.

păcurar' CXXII, CXXIII; *întrebuinţat încă destul de des, cuvîntul e în luptă cu* čioban *care-l va scoate din us.*

padină (*pl.* pădiniį), *loc aşezat, puţin apătos.*

pălan 301, *gard de scînduri.*

părtal 308, *o parte din pielea oaei*; *bucăţile de piele ce au rămas dintr'o oaie mîncată de lup.*

paş, *pas.*

păžişti (a să ~), *a se înţeleni*: s'o păžiştitŭ ogoarele aliia.

peană XLVII, CXII, *buchet de flori ce-l pun feciorii la pălărie pentru înfrumuseţare.*

peliţă CXXII, *trup*; îţ samănă peliţa cu Bănăţăni.

perdę 301, *cf. Grai şi suflet*, V, 380.

petileagă, *sdreanţă, buleandră.*

petręče, *a îndura, a trăi experimentînd.*

pinţăluş, *un fel de cuţitaş cu care se lucrează la chindisirea furcilor de tors.*

pipa XXXIX, *a fuma.*

pîrte, *cărare, drum prin zăpadă.*

pîrţitură 312 (<împărţitură), *locul unde iarna se dă fîn la oi; e interesant de notat că fînul se împarte în grămejoare mici ca să poată mînca toate oile şi să nu-l risipească.*

plaį VII, XXXIII, *drum pe muchea muntelui.*

plaponă, *plapumă.*

plat XIX, *sobă, maşină de gătit.*

plătiţă: o plătiţă de slănină, de zahăr *etc.*

pleazną, *vîrful biciului.*

plecătoare LV, *cf. Grai şi suflet*, V, 389; *nu am putut precisa sensul cuvîntului din versul:* Mulgă mîţa 'n plecătoare.

plecăudză XXXVII, *supărată, mohorîtă*; ce staį, mîndro, plecăudză?

plei, *plivi.*

pleų, *tinichea.*

plivas, *creion.*

ploscoană, *grămadă de fîn de formă conică, mai mică decît claia; fînul, lăsat peste zi ca să se usuce, e adunat seara în* ploscoane *ca să nu* să žilăyească *(= umezească) peste noapte. Tot în* ploscoane *e strîns şi după ce s'a uscat ca apoi să fie dus fie de oameni (cu ajutorul a doi pari), fie de boi, la un loc mai aşezat, unde se face* prepeličiul.

plosconi, *a face* ploscoane: aţ plosconitŭ?

plovăieş CXXXII, *sensul nu mi-a putut fi indicat.*

poh'į (*pl.* poh'ile), *cureaua dela ham sau şea, care vine pe sub coada calului.*

policră, *poreclă.*

pončiș, *chiorîș, șașiu*: să uită pončiș.
pornęală XC, *hrănirea oilor pe înserate.*
porunčį 302, 312.
potcă, *belea*: ne-amŭ prinsŭ potcă.
potecŭ XXXIII, XXXVI, CIII, *potecă.*
potică, *farmacie.*
potoriță, *cf. Grai și suflet*, V, 389.
povar' 306 CXL, *ajutorul ciobanului.*
povară, *greutate; durere internă*: amŭ o povară aičį la capu k'eptului.
povarnic, *greu*: ursu-į povarnicŭ.
poverej CXXXII, *dim. dela* povar'.
povîįală (*pl.* povăiele), *partea din jurul ugerului vitelor.*
praștie 314, *șerpar lat; o mai poartă azi numai bătrînii.*
prepeličiŭ CXXXIX (*pl.* prepeliži, perpelęže), *grămada de fîn mai mare ca* ploscoana.
prescuręle CXXXII, *dim. dela* prescură.
prežur CXXIV, *împrejur.*
pricŭ, *pestriț (roșu cu alb)*; *se zice numai despre vite.*
pričŭ, *pat rudimentar, din scînduri.*
prįerŭ, *april.*
prigori, *dogori*: vezį să nu te prigorești.
prilaz, *pîrleaz.*
primăvărat 304.
primăvăra 312.
primire, *pomană.*
prinde, *a începe*: de cîn aį prins a te bate; Săracă inima mę, Iar o prins a mă durę.
prîndzu mare, *are nu numai sensul de „mîncare la amiazi", ci și pe acela de „amiazi".*
priponi, *a fixa, a înțepeni (mai ales animalele).*
privar' 300, 301, *cerdac.*
proboditā XLVII, *îmbrobodită.*
prubă, *probă;* pruba, *a proba.*
pruncă, *fiică (isolat),*
prunculęană, *dim. lui* pruncă.
pune LXXI, *cu sensul de „a face" numai în expresia*: pune pače = *fă pace.*
punt (*pl.* punț), *măsură de greutate,* $^1/_2$ *kg.*
purcare, *puroi.*
pușca, *a împușca.*
puștea, *bubuliță ce se face pe limbă.*
răbdurių, *răbdător.*
răgută, *recrut.*
răpune: o yită cîn să 'nsară uneva pin pădure apă dzičį „doamne pîzește, să nu să răpuję", să nu dę lupu pește įę, să nu să răpădęască.
răriș, *pădure rară.*
răștel, *resteu.*
răstoacă: „une aį săcatŭ apa".
răstoči: „cîn daį rîu 'n altă parte".
răvorvęlŭ, *revolver.*
războli (a să ~), *a sta comod, a putea fi liber în acțiuni, a-și face de cap*: acumŭ počŭ să mă războlescŭ, că nu-ńį maį are nime griža; prę te războlești tu, fată.
răzbuna (a să ~), *a se face vreme bună, a se însenina.*
rîkizîțįe CXV, *rechisiție.*
rîndujală 308, *aranjament, orînduială.*
rîngočit, *răgușit*: acumŭ nu putemŭ cînta, că sîntem rîngočite.
rîp, *murdărie pe corp, pe gît mai ales.*
rostŭ: tune dracu 'n rostu luį, că-į

lęneşŭ: *l-am înregistrat numai în expresii de felul acesteia; nu pot şti dacă are înţelesul de gură sau e întrebuinţat şi aci cu sensul obişnuit.*
rotatŭ, *rotund*: trandafirŭ mîndru rotatŭ.
rotelat, *rotund.*
rozmalin CIII, *rosmalinus officinalis.*
rozolęa: „un fęlịŭ de rakiụ".
rucului *şi* ruclui, *a merge la încorporare.*
rueru CXXIII, *succisa pratensis.*
rupe LVII, CXXVIII, *a începe*: şị numa o ruptŭ a spune; Drăguţă inima mę, Ịar o rupt a mă durę.
ruşinato, *neruşinato* (*voc.*).
săcăteụ (*pl.* săcătęaụă) XXVI, *traistă.*
săculeţ, *traistă.*
sălaş XLIV, *adăpost pentru vite* (*mai rar şi pentru oameni*); *grajdul, şura etc.*
sămălui, *a-şi da cu socoteala*: sămăluịescŭ ịo cam cît să-ị daụ.
sănună (*pl.* sănunị), *piatră albă, lătăreaţă unde se dă sare la oi*: o văstŭ neşte sănunị ş'o gînitŭ că-s oile.
scăluşŭ, *semn la urechile oilor*; cf. *fig. 16.*
scăpăta (a să ~): s'o scăpătatŭ după dungă; m'amŭ scăpătatŭ c'o vorbă, maị g'ine n'o dzîčęmŭ.
scîrnav CXXXVII.
sclătina CXXXIII, *a clătina.*
sclęme, *v. fig. 6.*
scloị, *o mîncare făcută din carnea de oaie fiartă în seul ei, în care se pune multă ceapă şi apoi se lasă să se sleiască.*
scruntări (a să ~): cîn plọaụă şị să zg'ičęşte apa să dzîče că s'o scruntăritŭ ịarba, fînu: s'o dus apa, s'o zg'ičitŭ, s'o curatŭ apa.
sfinţî, *a apune* (*soarele*).
sfręanţ, *sifilis.*
sfanţ XLVII, *monedă, ban din salbă*; n'am ničị un sfanţ.
sfrîńi LXXVI, *a face în bucăţele*: nu maị sfrîńi k'ita aịa; *a desface porumbul de pe cocean.*
sglemni: am sglemnitŭ de frică; cîn yine ursu sglemneştị.
sîmbrie 306.
sînžerat XXXVII, *o boală a oilor*: oile se sînźeręază cîn o mîncatŭ čeva, orị čine ştie de če.
smičęle (zmičęle, mičęle, ńičęle), *nuele, mlădiţe.*
smọală, *smîntînă.*
smoli XLIX, LXXVI, *a smîntîni, a face smîntînă*: laptele la cîtę-o vacă nu smolęşte, i maị supţîre.
sọamnele CXXX, *pl. formei* sumnă= sucnă, *pe care nu am înregistrat-o.*
soreţ, *vînt care bate din spre soare.*
sorŭ, *se întrebuinţează în poesie sau în construcţii ca*: soru-mę.
soţîịe XVII, XXIII, LVII, XCIII, CVII, *soţ, tovarăş, camarad.*
spată CXXII, *omoplat.*
stărparịŭ 306, *ciobanul care păzeşte oile sterpe.*
stăuină, stăoină XXXI, XLVI, XCVIII, *locul unde au stat sterpele.*
sticliţ, *aţintiţi, fixaţi, pironiţi*: cu oki sticliţ la oị.
stîrčit, *ghemuit, sgîrcit.*
străcurătọare, *pînza* (*ţesută rar*) *prin care se strecoară caşul, laptele etc.*
straị 301, XXVI, XXVII, LI, *ţol de lînă.*

straiță LXXVI, *traistă.*
strămior, *miel de doi ani.*
strîga 330, *a se chema, a se numi*: pe tine nu te strîgă tot așe?
strîgă, *strigoaică.*
strîmburi, *cusături, flori la iie.*
strungar' CXXXIX, *copilul care dă oile în strungă.*
strungăreață, *o stacană de lemn care se pune în găleata în care se mulg oile; e legată cu o sfoară la gura găleței ca să nu se verse laptele cînd îl mulg.*
sučiŭ 315, 325, *cojocar.*
sudui c, *a înjura, a ocărî.*
sumeț*ŭ mîndru, îngîmfat*: aiela-i sumeț*ŭ* a draculuj, mere de parcă i-aj băgatŭ un lemnŭ pin curŭ.
suvolt: ni-amŭ suvolt-o, *aluatul după ce s'a dospit e luat din* troacă (=*albie*) *în bucăți de mărimea unei pîini și tăvălit în făină de porumb și apoi pus pe lopată și băgat în cuptor.*
șaibă, *tocul baionetei.*
șendar' (*și* žendar') LXVII, *jandarm.*
șerparĭŭ 304, 314, XLVII, *chimir.*
șiiată, *semn la urechile oilor*; *cf. fig. 16.*
șisă (*pl.* șisę) LXXIV, *șindrilă.*
șkjală (*trebue să fie provenit din sfială*), *numai în expresia* ń-i șkjală.
șod, *ciudat, caraghios*: iera tare șod îmbrăcat; *în expresia* ń-i șod= *îmi pare de rîs, îmi vine să rîd, are și o nuanță de glumă.*
șopru 301, *podul grajdului, unde se pune finul.*
șorlic (*isolat și* șolic), *șoric.*
ștęand 301, 309, XLI: „une să pune brînza"; *cf. fig.* 7.
șueriță LXVII, *fluieriță de metal,* „de aia de carj aŭ žendari".
șulfă, *lingură de formă lungureață ce se întrebuințează la făină.*
șurț 315, *șorț.*
șut, *fără coarne.*
Tăiere XLI, LXXVI, *tăierea capului Sf. Ion Botezătorul* (29 *aug.*).
tăinui, *a sta de vorbă în secret, a vorbi pe șoptite, a pune ceva la cale:* ia maj tăinuim și noi.
tăinuit, *secret, pe șoptite:* doauă vorbe tăinuite.
talpa satului, *ființa cea mai din urmă din sat.*
taman, *tocmai.*
tărcat (*pl. fem.* tărcęte) LIV, *colorat în alb cu negru.*
tată de večinj CXXXIII.
tatu, tata (*la vocativ* tatule *sau* tato); tatu *nu se aude prea des, trebue să fie introdus dela Mărgineni, la care e caracteristic.*
tecărău, *orice drug de lemn cu care se strînge ceva.*
tecărui, *a se opinti, a depune toată puterea.*
terțîu (*și* tărțiu), *berbec între 2-3 ani.*
tină LXX, *glod, noroi.*
tinsă CXXX, *întinse.*
țiocŭ, *tocul de lemn de formă conică, scobit înlăuntru și găurit la bază, în care se ține gresia pentru ascuțit coasa.*
tîrlă XXXI, XCVIII, *locul unde stau oile; locul unde a fost sau este așezată o stînă cu toate dependințele ei.*
tolčęr', *pîlnie.*
tomna 305, 312.
tomnęală 305, *tocmeală.*

tórină XXXI, *locul unde stau porcii (la stînă).*

trămăži, *a o duce de pe azi pe mîne*: a mai trămăži cît a mai trămăži, da moarţea-i lîngă ie.

tranţă, *sdreanţă, haină rea.*

traże CI; traże de dziuă = *se face ziuă.*

tuna 301, XIII, XXII, XXIII, CI, *a intra, des întrebuinţat în injurătura*: tune dracu 'n tine.

turna (a să ~) VII, XX, *a se întoarce.*

tuşina, *a tunde oile în jurul coadei şi pe sub pîntece.*

tuţu XXXII, XXXV, LXX (<tătuţu), *tata.*

ţară XVIII, *cîmpie; vechiul Regat*: peşte munte, apă treci în ţară.

ţărcuşŭ, *dim.* dela ţarc.

ţîncuşŭ, *semn la urechile oilor, cf. fig. 16.*

ţînţea (a să ~) III, CXXI, *a trăi cu cineva în concubinaj; a fi în dragoste cu cineva.*

ţîpa, *a arunca, a trînti.*

ţoţă, *un adăpost mobil, din scînduri, în care dorm ciobanii iarna cînd păzesc oile; cf. fig 3.*

ţundră XXVI, CXXXIX, *cf. fig. 11.*

učide 325, *a bate bine, a sdrobi în bătaie; şi ca refl.*: am căzutŭ şi m'am učis = *m'am lovit rău.*

uneaori (*isolat*), *uneori.*

unsură CXXXV, *unsoare.*

urdina, *a merge des în acelaşi loc*: tot meri dintr'o casă într'alta; gadina tot la dungă urdină mai multŭ; cam la Sălişte avem urdinare.

urdzoi, *vîrful opincei.*

urni CV, *a o duce de azi pe mîne*: cum urnescŭ şi io lumea.

uscătură, *lemn uscat.*

usnă CXXIX, *buza, marginea paharului, în general a oricărui vas.*

uspăţ 317, XL, CXXVI, *nuntă.*

uspăta 322, CXXV.

usuc, *materia unsuroasă de coloare gălbuie ce se găseşte la rădăcina lînei oilor.*

uşta CI, *a ofta; cf.* oşta.

văcar' 306, *păzitorul vacilor.*

văieta XXXVI, *a se tîngui.*

vantrotă, *bîrnă dela casă.*

văcsală, *vopsea.*

vălui XXVII, XLVII, *obielele făcute din cioarec, ce se întrebuinţează la opinci.*

vărat 306.

vărdzui, *cf. Grai şi suflet*, V, 389.

vătav XLIX, CXXII, *mai marele ciobanilor, căpetenia feciorilor.*

vătuj, *ied pînă la un an.*

vîlve, *cf. Grai şi suflet*, V, 389.

vîrtute: om în ~ =*om în putere, de 30 - 40 de ani.*

vorbi CXX, *a fi în dragoste cu cineva*: — Cu cine vorg'eşte a Brădeanului? — Cu Niculaie Salcu !

vornic CXXVI, *flăcăul care spune colindul.*

vorniči, *a spune colindul*; CXXII.

vrańiţă 301, 319, LVII, CIV, *poartă.*

vremui 315: „cîndu-i vreme rea, cîndu-i kicu".

Yerman 319, *sărbătoare bătească.*

yigan, *vioi, iute.*

zălog, *amanet*: cu zălogu-l poţ băga la leže.

zapistŭ XXXVI, *zapis.*

zarzăn, *corcoduş.*

zascuri, *bîrnele care ţin podeaua.*

zavelcă, *bucată de sac cu care băciţele îşi înfăşoară picioarele cînd mulg oile.*

zdrancote XVI, *sunete (de clopot).*
zdruhăi, *a sălta, a ţopăi*: nu te tare ~ .
zdruhăios, *săltăreţ, furtunos,* cu *o nuanţă peiorativă*: Ionu nostŭ, nume frumosŭ, Numa vii cam zdruhăios.
zodă CXXXIV, *sodă caustică.*
žapă, *vargă, nuia cu care se bat copiii, animalele etc.*
želęr' 303, XXV, XXXII, LVIII,
žęlnic 316, *jalnic.*
žendar' 317, XXXVI, *jandarm.*
želuit XXIV, *plîns, jelit.*
žerui (*şi refl.*), *a (se) sgăria*: m'o žeruitŭ c'on lemnŭ.
žerunke LXVII.
ževri, *a vorbi mult şi fără rost* (< žavră).
žgiab (*pl.* žgebi *şi* žgeg'i), *ţanc, colţuri de stînci.*
žigodie 332, *o boală a cînilor.*
žilav, *umed.*
žilăvi (*mai des* žilăyi), *refl., a se umezi.*
žintui, *a urdi.*
žoagăr 302, *ferăstrău (în munte).*
žoardă, *nuia subţire cu care se bat copiii.*
žor (mă ~) XCIII, *mă jur.*
Žoi-marį 332, *sărbătoare bătească.*
žolžŭ, *giulgiu.*
žudeţ LXXXII, *judecător.*
žugui XL, *a pune în jug (dacă e vorba de vite); a chinui (dacă e vorba de oameni).*
žuncan, *viţel între 1-2 ani; dela 2-3 ani e* žunc.
žunincă, *viţea dela un an pînă cînd fată.*
žungia, *a străpunge cu cuţitul.*
žunse CXXXI = *ajunse.*
žurat CXXX, *consilier comunal.*

D. Şandru şi F. Brînzeu

DESCÎNTECE DIN MOLDOVA

Stăruința de a urmări acest gen de producțiune populară, condamnat să rămînă în același conveționalism de veacuri, fără putință de renaștere sau de reîmprospătare, poate să pară unora ceva învechit sau — în tot casul — ce nu ar merita oboseala cercetărilor, cu atît mai puțin riscurile unei lipse de bunăvoință din partea acelora cărora te adresezi. Și oboseala și riscurile sînt răscumpărate însă cînd — fără să vrei — tresari în fața unor crîmpeie de poesie cum ar fi acela din descîntecul x :

Și sînt frumoasă
Și luminoasă,
Cum e sfîntul soare
Cînd răsare,
Cum e ruja
Cînd înfloare,

sau cînd descoperi, fie urma unor filiațiuni interesante, fie o formă arhaică ce ne duce departe în trecut, cum ar fi, de exemplu, *urgoi* (XLVI).

Textele de față sînt derivate dintr'o colecție de descîntece culese în vara anilor 1931 și 1932 în județele Moldovei. Am dat aici numai descîntece *de dragoste*, *de ursită* și *desfaceri*.

Fonetismul este cel cunoscut regiunei. Nu mă voi opri asupra lui. In ceea ce privește morfologia și lexicul, voi releva ceea ce este mai caracteristic.

Forma *h'ii*, pentru *fiice*, apare în descîntecul II :

Și răsai pi kipu ńeu
Cu śeli triizăśi di hi'i a tali.

Minuli, mînurili (XXXI, XXXVI, XLV) apar ca o urmă a flexiunei vechi.

Ca derivate substantivale sînt de relevat: *mersură*, pentru *mers*, în descîntecul V (într'un descîntec *de bag'iță*, din Botoşani, am înregistrat forma *mărsătură*); de asemenea, formele curioase *Adămeasa* XXXI, *Adămoaia* XXXIII.

La verb sînt de amintit următoarele forme :

Drăgosteai (VII), cerut de rimă :

Cu draga mă drăgosteai,
Cu śisma mă încalțai.

Suia (XXXI), cu terminațiunea schimbată pentru aceleaşi motive de rimă :

Cari n'o încăpea
Pi gard s'o suia.

Tăinez (IX), ca reflexiv şi cu terminația *-ez* prin analogie cu *căinez* :

Di śi ti căinez,
Di śi ti tăinez?

Faptă (XXXVII), formă arhaică şi păstrată datorită asonanței :

Curatî,
Luńinatî,
Ca di maicî-sa faptî.

La fel găsim destul de des inovațiuni morfologice, ca derivate verbale : *tilinca* (IX), *gloda* (IX), *imbuciuma* (XXVI), *discîrni, diskiorî, dismuțî* (XLVI), *frigări* (XVI), *corovăni* (XXX).

Acesta din urmă apare într'un descîntec de desfăcut şi contextul ne vine în ajutor să lămurim înțelesul şi proveniența lui :

Vinili i-o 'ncordat,
Spatili i-o corovănit,
K'eptu i l-o rîdicat.

Intr'un descîntec de *strîns* din Mîndreşti, judeţul Tecuci, avem un pasaj asemănător :

K'eptu i l-o rîdicat,
Sk'inarea i-o strîcat,
Şălili i-o 'ncordat.

Sensul lui *corovăni* pare să fie tot de „a strica, a încovoia". In dicţionarul romîn-german al lui Tiktin întîlnim forma *corobană* cu înţelesul de „Krone eines Baumes" şi două citate : *Şezăt.*, I, 207 (*Strînge toate ciolanele... şi să le duci în corobana copacului...*) şi Marian, *Nunta*, 323 (*Şi cine n'a zice „amin" Să tragă o corobană de arin*). Asupra etimologiei se spune că: „Viell. zu russ. etc. *korobŭ* „Korb". Tiktin se îndoeşte asupra sensului acestei forme şi într'adevăr *corobană* nu înseamnă „coroana unui copac", ci „scorbură". Circulă şi astăzi cu acest sens prin Moldova. De altfel, chiar din citatele date de Tiktin reiese înţelesul acesta. In dicţionarul său (I, 577) Berneker dă formele: bg. *koruba* „hohler Baum, Baumloch"; *korub'ъ se* „biege, krümme mich". Avem deci sensul de „scorbură" şi în plus şi pe acela de „a se încovoia". Din *corobană*, prin procedeul cunoscut în descîntece, uşor s'a putut deriva forma *corobăni*, *corovăni*.

O formă datorită une prepuneri capricioase şi, probabil, unei note forţate de expresivitate e *săliet* (XXVIII):

S'o liet,
S'o săliet
C'o ştirbî di bosioc.

Sensul este clar : *s'o lăut*. In Moldova se spune curent la subjonctiv *să se laie*, *să se leie* ; de aici un perfect *s'o lăiat*, *s'o leiet*. Intre *s'o leiet* şi *s'o liet* apropierea este evidentă.

Tot în legătură cu expresivitatea se explică frecvenţa diminutivelor ; a intervenit în plus şi intenţia de a da o nuanţă mistică — favorabilă intervenţiunilor invocate — unor cuvinte pe care descîntătoarele voiau să le întărească. In

textele de față întîlnim diminutivele: *sururele* (VI), *vicșînel* (VII), *mînuță* (IX), *brădulean* (XII), *făguraș* (XXXI), *coh'iți di brădiți* (XXXII). *Bărbăcățăl* apare alături de *încărcățăl* (XI).

Sînt de relevat și alte forme caracteristice, mai ales pentru lexice.

Crunt (XIII, XVI) cu semnificația pe care o avea în vechea romînească, „însîngerat", corespunzînd lat. c r u e n t u s.

Fînica (*a se*) în textul XXXIII:

M'am mînicat,
M'am fînicat.

Nu e greu de recunoscut în această formă mult discutatul cuvînt, propriu descîntecelor, *a se sineca*. In *Sănătatea*, II (1902), 174 apare alterat aproape la fel:

S'a fumicat,
S'a mînecat.

La Marian, *Sărbătorile*, III, 220 apare astfel:

Intunecatu-s'a,
Immînecatu-s'a.

Am înregistrat într'un descîntec „de vaci" cules în jud. Baia forma *însunecatu-s'o*, care poate să explice forma alterată dela Marian, *întunecatu-s'a*. In același timp, *însuneca*, arătînd o fasă mai veche a fonetismului cu *u*, vine să se alăture la alte forme care pledează pentru etimologia atribuită de Ov. Densusianu lui *sineca* [1].

Iboste (III, XXXI), care apare și alteori în descîntece alături de *dragoste*, are același înțeles.

Mișela (*a se*) (VIII) e un derivat verbal din *mișel* și are sensul de „a se plînge, a se tîngui".

Mur apare într'un descîntec *de desfăcut* (XXVI) ca adjectiv cu sensul de „negru" ori „cafeniu închis", coloare de-

[1] *Grai și suflet*, V, 144.

signată şi de adjectivul *muriu* — acesta din urmă auzit în Tecuci. *Mur* are o circulaţie redusă ; l-am mai înregistrat într'un descîntec din Baia :

Bubî cafinii,
Bubî murî.

Pălăi (XXIII) are sensul de „a lovi, a păli". In glosarul *Culegerei de folklor din jud. Vîlcea* de G. F. Ciauşeanu, G. Fira şi C. M. Popescu e înregistrat cu sensul de „a da din mîni, a face vînt cu mînile, a da din „răşchitoare".

Săicăra (*a se*) apare în textul XXIV :

O prins Ion a sî văicăra,
Săicărînd.
Śini l-o audzît?
Maica Domnului :
„Nu ti săicăra,
Nu ti văicăra".

Este o formaţiune proprie descîntecelor, resultată din deformarea lui *căina*, care apare des sub forma *căira*. A fost deajuns o apropiere de felul acesta : *să căira*, *să văicăra*, pentru ca să resulte o formă nouă, *a să săicăra* (cf. mai sus s'o *săliet*).

Urgoi apare alături de *urgoaice* în textul XLVI :

S'o 'ntîlnit cu noăzăśi şî noă di urgoi,
Cu noăzăśi şî noă di urgoaiśi.

Intr'o notiţă din *Dacoromania*, I, 262, Bogrea relevînd forma *urcoi*, înregistrată de T. Pamfile, a derivat-o din lat. orcus „infern, fiinţă infernală, drac". In vorbirea curentă nu cred să mai circule. In tot casul glosarele dialectale — cîte le-am consultat — nu o înregistrează.

I

Di dragosti

Cum îį pana asta di hultur
Șî di păun,
Maį curatî șî maį alęasî
Din toț hulturi,
Din toț păuni,
Așa sî h'ii Alisandru
Maį frumos șî maį ales :
Din toț flăcăi
Șî din toț băețîį
Șî din toati fetili
Șî din toati fimeili
Șî din toț oamini.
Cum îį bosîįocu aista di frumos
Șî di ales,
Așa sî h'ii Alisandru
Maį frumos șî maį ales
Din toț flăcăi,
Din toț băețîį ;
Maį frumos șî maį ales
Din toatî lumęa asta.
Cum sî bati toatî lumęa
Dupî pîni șî dupî yin
Șî dupî ńįeri,
Așa sî sî batî dupî Alisandru :
Toati fetili,
Toț băețîį
Șî toț flăcăi.
Șî įel sî rămîi
Ca auru śel curat,
Ca arźintu strecurat,
Ca maįca luį cîn l-a făcut,
Ca Hristos śi l-o păzît.

Zmulț — Covurluį.
Anița Tanasî Patriki, 58.

II

Resaį soari;
Frățîoari,
Cu trijzăśį șî śinśį di dzali;

Șî nu răsări
Niśi pi dęalu cu florili,
Niśi pi cîmpu cu ierg'ili,
Niśi pi duęenili cu straili,
Șî răsai pi kipu ńeu,
Cu śeli trizăśi di h'ii a tali.
Śeli trii daruri sî ńi li dai ńii;
Cu una sî netezascî fața,
Cu una kica.
Cîn ieu la nuntî oi pleca,
Ca sęarili oi răsări,
Ca razili oi străluśi,
Ca bosîiocu oi ńinosî,
Ca păunu m'oi înroti;
Ca mini niśi un cavaler n'a mai h'i.
Cu śini cum oi vorg'i,
Taftî ęivizîi oi croi;
Śini cu mini a rîdi
Taftî verdi a 'ntindi;
Śini di mini s'o atinźi
Ca di ńeri s'o linźi.
Toț cavaleri or h'i pi lîngî mini
Śiunźi pîrliț,
Șî ieu oi h'i ca yișîni 'nfloriț
Șî ca bosîiocu oi ńinosî.
Cum nu pęati popa fărî bosîioc faśi aęiasmî,
Așa sî nu pęatî cutari fărî mini.

Discînț cu bosîioc în apî ninśeputî; cu bosîiocu ti duśi la horî. Discînț duminica, marța șî žoja.

Puțăni — Tecuci.
Ioana Toma, 63.

III

— Ibosti cu dragosti,
Śini vini?
— Vini-un yișîn înflorit.
— Śi nu-i yișîn înflorit,
Śi-i cutari.

Pi umeri am pus stelili,
În k'ept sęarili,
În sk'inari luna,
Pi pęali luśeferi.

Cum îs stelili
Șî luśeferi
Șî soarili
Și luna,
Așa sî h'ii cutari
Di luńinos
Șî di frumos.
Din gurî cîn vorg'ia,
Ca cucu cîn cînta,
Toatî lumea-l asculta.
Cum îi bosiocu di ales
Șî di frumos,
Așa sî h'ii iel di frumos
Șî di ales
Șî di luńinos
Înaintea tuturor cucoanilor,
Înaintea tuturor žiupînesîlor,
Înaintea tuturor lumii.

Cu bosioc discînț în apî. Cu apa speli poarta. Discînț marța, źioia și sîmbîta.

Cîrlomănești — Tutova.
Maria Petraki Dorofti, 60.

IV

Am umblat pi cararea niumblatî,
Pi roua niscuturatî.
Ieu cararea oi umbla,
Ieu roua oi scutura,
Ca privigetoarea oi cînta,
Ca cucu oi striga,
Ca păunu m'oi înroti,
Ca cu ńir i-oi ńirui;
Cu yin pelin oi arunca
Șî pi toț i-oi îmbata.

Merźi pi rouî dimineața; ti strok'eșți cu rouî. Di trii ori în zîli di frupt.

Șerțăști — Tutova.
Tudora Irava, 67.

V

Sfinti soari, sfinti soari,
Sus sînt io,
Da mai sus sî-ńi h'ii vorba ńea.
Sî nu răsai niśi pi casîli oaminilor,
Niśi pi dealuri,
Niśi pi corhăni;
Sî răsai pi fața ńea,
Pi mersura ńea,
Pi cuvîntu ńeu.
Sfinti soari,
Cum încălzăști toatî lumea,
Așa sî h'ii vorba ńea încălzîtî
Sî răsăritî,
La toatî lumea.
Sî nu poatî făr' di vorba ńea,
Făr' di cuvîntu ńeu.
Cum ardi vatra di foc
Și focu din vatrî,
Așa sî ardî inima la toatî lumea,
După mersura ńea.
Cum nu poati toatî lumea făr' di foc
Și făr' di apî,
Așa sî nu poatî toatî lumea
Făr' di vorba ńea,
Făr' di cuvîntu ńeu.

Ieĭ busuioc și ții mîna sus; ti sui pi-un zaplaz și ziśi cum te-am învațat. Sî discîntî marța, źioia și sîmbăta, odatî pi zî.

Bogdănești — Bacău.
Catinca lu Neculai Oanśea, 70.

VI

Mă uitai în sus,
Mă uitai în źios,
Mă uitai la răsărit
Și nińica n'am văzut
Și văzui trii surureli
Cu trii păhăreli.
Una iera cu dragostea,
Una iera cu iubirea,

Una cu drăgălășănia.
Ieu cîn le-am văzut,
Tari g'ini ńi-o părut;
Pi fața ńea le-am turnat,
Cu dragostea m'am îmbracat,
Cu drăgălășănia m'am înśins,
Di mini tăț voiniśi s'o cuprins.
Maica Domnului niśi cu-atîta nu m'o lasat,
Altî dragosti ńi-o adunat,
Di mîna dreaptî m'o luat,
La fîntîna lu Iordan m'o aruncat.
N'i-o pus mîna pi cap,
N'i-o luat peri di țap;
N'i-o pus mîna pi trup,
N'i-o luat peri di lup;
N'i-o pus mîna pi k'iśioari,
N'i-o luat cok'iti di căprioari.
Niśi în samî n'o bagat,
Maica Domnului di mîna dreaptî m'o luat
Și 'n fîntîna lu Iordan m'o aruncat,
Pi gizdea di-arźint m'o rîdicat,
Glasu cucului ńi l-o dat.
Cum aștеaptî tătî lumea cucu cîntător,
Codru 'nverzîtor,
Așa sî m'aștepti pi mini tătî lumea
Și tătî familia.
Maica Domnului niśi cu-atîta nu m'o lasat,
La Domnu Isus Hristos în brațî m'o aruncat.
Domnu Isus cîn m'o văzut
Tari g'ini i-o părut;
Coroanî di steli în cap ńi-o așăzat
Și glasu cucului ńi l-o dat.
Cum aștеaptî tătî lumea cucu cîntător
Și codru 'nverzîtor,
Așa sî m'aștepti pi mini Virźinia,
Pin peri înfloriț
Și pin micșuneli
Sî-ńi petrec tinereții meli.

Sîmbătî dimineațî sî discîntî cu busîioc legat cu cordicî di matasî roșii și cu panî di păun. Li puj tăti la un loc, aduśi apî ńinśeputî dila fîntînî și discînț. Numai lunja, ńercurja și vinerja nu discînț.

Noi babili li 'nvățăm pi di rost. Ieu di g'ini pot... di urît nu pot. Aveam un barbat și fuźia di mini : îi făcusî śineva di urî și ieu di-atunśi am învățat discîntiśi.

Noi umblăm cu burueni di estea. Crăpusnicu-i bun di tusî. Sînt burueni buni pentru roșați (śeasu śel rău). „Di dînsîli" sînt buni di dureri di k'iśioari. Sînt burueni di noă capiti ; li bati cu g'iśiu și vedz ursîtoarea cîn ti speli cu ia.

Știu discîntiśi greli : di pedepsîi (boala copk'iilor), di scuturături. Ti duśi la hotar și striźi ăcolu și vin noăzăśi și noă Skaraoski.

Poenari — Roman.
Ileana Gîțoai, 48.

VII

Vicșînel înflorit
Cu strășîni di arźint,
Śini m'o văzdut
Ca di yin s'o 'mbatat,
Ca di pîni s'o săturat.
La ńizloc di cali
M'o 'ntîlnit trii feti mari :
Una o kema frumoasa,
Una draga
Și una śisma.
Cu frumoasa în brați mă cuprinsăi
În fați mă sărutăi,
Cu draga mă drăgosteai,
Cu śisma mă încalțai.
Vicșînel înflorit,
Pi mînicî te-am vîrît,
Di inimî te-ai lik'it.
Cu cămeșî albî m'o îmbracat,
Maica Domnului în brați m'o luat,
Pi fați m'o sărutat,
În śer m'o aruncat.
Sărutatî sî h'ii di tăț săteni,
Di tăț orășăni,
Di tăț poporăni,
Di tăti familiili,
Di tăț voiniśi,
Pîrî 'n al noulea sat.

În apî pui ńeri, yin, pîni. Discînț în apî, îi daî sî bei și fuźi urîtu di pi dînsa. Pi ursîtî dacî faśi — cu frigarea — poati muri. De-aśelea nu fac.

Munśelu — Roman.
Maria Măliniśi, 95.

VIII

Sîmbătî sara cînd a înserat,
În pat di aur m'am culcat.
Duminicî dimineaţî m'am sculat,
Pi oki negri m'am spalat,
La bisăric' am plecat.
Pi yiţî di yii verdi-am calcat.
La bisăricî cînd am aźjuns
Pok'i śetę,
Dascali cînta,
Toatî lumęa la mini sî uita.
Dar săteni,
Poporăni
Di vesti prinsărî,
Din urmă-ńi luărî,
Di urît iń făcurî.
Ieu am înśeput a mă ńiśăla
Ş'a mă văjcara.
Nimi nu m'o vădzut,
Nimi nu m'o audzît.
Numai Majca Domnului,
Din poarta śerului,
M'o vădzut.
— Di śi ti căjnez,
Di śi ti văjcărez?
— Cum nu m'oi căjna,
Cum nu m'oi văjcara?
Cî sîmbătî sarî cînd a înserat,
În pat di aur m'am culcat.
Duminicî dimineaţî m'am sculat,
Pi oki negri m'am spalat,
La bisăric' am plecat,
Pi yiţî di yii verdi-am calcat.
La biserici cînd am aźjuns
Pok'i śetę,
Dascali cînta,
Toatî lumęa la mini sî uita.
Dar săteni,
Poporăni
Di vesti prinsărî,
Din urmă-ńi luărî,
Di urît iń făcurî».

Maica Domnului o dzîs aşa :
«Taşi, nişi în samî nu baga,
Cî ieu la tini oi vini,
In cîrjî di aur m'oi sprijini,
Pi scări di arźint m'oi scoborî
Şî ti-oi lua di mîna dreaptî
Şî ti-oi dusi la fîntîna lu Adam,
C'acolu-s dragostili.
Şî ti-oi spala:
Di fapt,
Di dat,
Di urît.
Şî tu ca un boer te-i găti,
Ca un păun te-i roti,
La deal pi drum verdi-ăi porni
Ca cucu cîntînd,
Ca Voicu şuerînd.
De-a şi lumi 'n urmî,
S'a sîli sî ti-aźjungî.
Faţî 'n faţî te-i întîlni,
Ca di ńeri te-i îndulsi,
Ca di foc bun te-i încălzî».
Sus pi gard k'işioru îl pusăi,
La răsărit mă uităi,
Mîna la buzorei o întinsăi,
Dila toati fetili, dila toţ flăcăi,
Îi luăi
Şî 'n apuşoara asta îi pusăi.

Sîmbătî sara pui afarî, pi śeva, apî ninśeputî şî bosîioc şî fabniśi di grădinî. Cu apa ti speli pi hajni, pi obraz. Nu ti speli niśi ca cum źios, ti speli pi vatra foculuj.

Discînţ cu mari curăţănii.

Buneşti — Fălciu.
Catrina Ion Boitan, 70.

IX

Bosîioc mîndru 'nflorit,
Pi dragosti m'am pornit.
Cum îi ales bosîiocu ista
Din tăti florili
Şî din tăti buruenili,
Aşa sî śiu ieu mai ales

Din tăț cavaleri
Ș'añirosîtor la tătî lumęa.
Cum nu pǫati popa sî facî agiazmî,
Pi la aźiunuri,
Fărî bosîioc,
Așa sî nu pǫatî domnișǫarili fărî mini.
Un' or vidęa cavaleri mai frumoș
Șî mai graș,
Sî li sî paii cîni dupuroș
Șî flocoș,
Nimărui nitrebuinśioș ;
Numai ieu śel mai frumos.
Źioi di dimineațî m'am sculat,
La sfînta icǫanî m'am înkinat,
La sfînta bisăricî-am pornit.
Di tinî m'am tinat,
Di glod m'am glodat,
Di fapt m'am încarcat,
Di urî di pi sat.
Am stat
Șî m'am văicarat.
Maica Domnului o audzît,
Pi scări di aur s'o scoborît,
Înainti ńi-o eșît.
— Fiuli Alixandri,
Di śi ti căinez,
Di śi ti tăinez?
— Maica męa śęa Preśista,
Cum nu m'oi văicara,
Cum nu m'oi căina,
Dacî ieu la sfînta bisăricî m'am pornit
Șî di tinî m'am tinat,
Di glod m'am înglodat,
Di fapt m'am încarcat,
Di urî di pi sat.
Bisărica cîn m'o vădzut,
Cu dosu s'o 'nturnat,
Ușîli s'o 'nkis.
Atunśi Maica Domnului:
— Taśi, fiuli Alixandri,
Nu ti căina,
Nu ti tăina,
Cî di mînuța dręaptî ți-oi lua,

La fîntîna lu Ţordan ţi-oi spala
Cu apî di mir,
Cu strok'ţ di vin.
În mîna dreaptî trîng'iţî ţ-oi da,
În mîna stîngî telincî ţ-oi da.
Din trîng'iţî ăi trîng'iţa,
Din tilincî ăi tilinca,
Lumea a sta şî s'a ńira:
— Śi craiu ţ-aista?
— Nu-ţ craiu,
Nu-ţ împarat,
Ţe Alixandru śel spalat,
Di Maica Domnului lasat.

Aduśi apî ninśeputî ş'o crangî di bosîioc. Ti speli într'o grădiniţî, pi floriu. Zioia dimineaţî, sîmbăta dimineaţî.

Brusturi — Baia.
Ioana Toma Catrinii, 65.

X

O purśes Măndiţa pi cali,
Pi carari,
Pîn la aiastî hoarî mari.
Cîn apropi, ia, di hoarî,
Tătî lumea, tăţ flecăi sî 'ntreba:
— Śi esti asta?
Śi vodeasî?
Śi împărăteasî?
— Ieu nu sînt vodeasî,
Niśi împărăteasî;
Ieu sînt Măndiţa śea frumoasî,
Ieu sînt yişînî 'nfloriţî,
Din spri soari răsăriţî,
Din spri munti coboriţî,
Merg la iastî hoarî mari
Cu soarili 'n faţî,
Cu dragostili 'n braţî.
Cîţ la mini s'o uita,
Tăţ cu drag m'a lăuda;
Cîţ cu mini cî vorg'e,
Tăţ cu drag îńi ferişe.
Şî sîn frumoasî
Şî luńinoasî,
Cum îi sfîntu soari

Cîn răsari,
Cum îi ruża
Cîn înfloari.

În dzî di frupt, dimineața pîn nu rasari soarili. În oleacî di apușoarî. O pui pi ferească, într'o stecuțî și rasari soarili pi dînsa. Ti speli ș'o arunși pi casî, pi urmî ti duși la horî.

Mitoc — Dorohoi.
Mănditța Bohorodița, 57.

XI

Duminicî dimineațî m'am sculat
Ș'afarî am plecat.
Cat în sus,
Nu văd nic;
Cat în zios,
Nu văd nic;
Cat în spri răsărit,
Văd un bărbăcățăl
Cu dragostili încărcățăl.
Ieu la dînsu m'am dus,
În brațî l-am luat,
Amîndoă capitili le-am disfundat,
Tăti frumușățîli le-am luat.
Radzîli 'n altițî,
Luśefiri 'n cosițî,
Frumușățîli în fațî.

Tăt cu busuioc, în apî sau unt. La dzîli mari.

Crasna-Leuca — Dorohoi.
Profira Ananie Dascalu, 56.

XII

Duminicî dimineațî m'am sculat,
Cofa di brădulean în mînî-am luat
Și la fîntîna lu Adam am plecat.
La fîntîna lu Adam, trii surori a soarilor:
Una, Ipostiva,
Una, Grozoliva,
Una, Śea frumoasî.
Ieu la fîntînî cîn am aźiuns,
Ieli 'n brațî m'o luat
Și 'n fîntînî m'o bagat;
Di tătî ura m'o spalat.

Ipostiva înapoi, în fîntînî, m'o aruncat,
Śęa frumęasî în braţî m'o luat,
Cu frumuşăţîli m'o 'mbracat,
Radzîli 'n altiţî,
Luśeferi în cosîţî.
Pi cal alb m'o încălicat,
Trîng'iţî în gurî ńi-o dat
Şî la hor' am plecat.
Śini audzî-ni,
Śini vădzî-ni,
Înaintęa męa eşî-ni.
— Śini-i asta?
Śi crăiasî?
Śi împărăteasî?
— Nu-i crăiasî,
Nu-i împărăteasî,
Da-i Anica śęa frumęasî".
Śini-o fos cu dosu,
S'o 'nturnat cu faţa.
Sini-o fos în źioc,
La źioc o kemat-o.

Cu busuioc, în apî curatî. Apa o aduśi sara pin feręastî. Ti scoli pîn a nu răsări soarili. Cu apa sî spalî; śi rămîni dai pin casî şî spui:

Nantî-i masa,
Da-i mai nantî casa,
Da-s mai nantî ieu,
Mai śinstitî-s ieu.
Cum nu pęati casa fărî fereşti,
Sî nu pęatî flăcăi fărî Anica.

Crasna-Leuca—Dorohoi,
Aceeaşi.

XIII

Pi ursîtî sau diursîtî

M'am sculat marţ dimineaţî
Înaintęa tuturor mahalaźiilor,
Înaintęa tuturor prietinilor.
Mă uităi în sus,

Mă uităi în žos,
Mă uităi la răsărit,
Mă uităi la apus.
Cîn, la apus
Zării o grădinuți ;
Cîn, în grădinuți,
O tăbliți ;
Cîn, pi tăbliţa śeça un žar mari ;
Cîn, la žaru mari,
Noăzăśi și noă di draśi,
Noăzăśi și noă di drăcăriți,
Noăzăśi și noă di puĭ di draśi,
Friżęa carni di g'iță,
O friżęa
Ș'o ardęa.
«Noăzăśi și noă di draśi,
Noăzăśi și noă di drăcăriți,
Noăzăśi și noă di puĭ di draśi,
Nu friżiț carnęa di g'iță
Ș'o ardiț,
Śi, noazăśi și noă di draśi,
Noăzăśi și noă de drăcăriți,
Noăzăśi și noă di puĭ di draśi,
Vă dușiț la ursîtoaręa lu Alisandru
Și-i friżiț inima ii
Ș'o ardiț.
Di o-ț găsî-o la masî ședzîn
Și mîncîn,
Lingura din mînî sî i-o svîrliț
Și la Alisandru s'o porniț.
De-ț găsî-o culcatî cu fața 'n sus,
S'o 'ntoarśiț cu fața 'n žos;
De-ț găsî-o culcatî cu fața 'n žos,
S'o 'ntoarśiț cu fața 'n sus;
De-ț găsî-o culcatî pi dręapta,
S'o 'ntoarśiț pi stînga;
De-ț găsî-o culcatî pi stînga,
S'o 'ntoarśiț pi dręapta.
Sî nu sî poatî hodini,
Sî nu sî poatî astîmpara,
Cum nu s'o putut maĭcă-sa
Cîn o făcut-o pi ia
Cu vinili crunti,
Cu lacrămĭ varsati,

Cu pletili pi spati.
Aşa s'o aduśiţ :
Trăsnin,
Plesnin ;
Pin sk'iniţ,
Mărăśiniţ,
Numa sînźi făcînd-o ;
Pin garduriţ fărî pîrleazuriţ,
Pi drum fărî carari,
Pin păduriţ fărî sînii.

Cu frigarea discînţ. O baźi în foc ş'o înh'ıźi în inimî di găinî. Ziśi :

Nu 'nh'ig frigarea în inimî di găinî,
O 'nh'ig în inima ursîtoariị lu Alisandru,
Carę-a h'i dila Dumnezău lasatî
Şî di oaminị buni îndemnatî.

Ş'aşa o suśeşti în foc. Discînţ trii zîli la rînd : marţ sara, žoi sara şî sîmbătî sara.
Di urît sî faśi cu cîcat di urs, da ieu nu ştiu.

Zmulţ—Covurlui.
Aniţa Tanasî Patriki, 58.

XIV

În spri ńercuri şî spri vineri puị bata la cap cruśi, ti culśi pi ia şî ziśi aşa :

Sfîntî N'ercuri,
Ieu ti dăruiesc pi tini
Cu śinśi mătănii;
Tu sî mă dăruieşti
Cu ursîtoarea mę :
În yis s'o 'nyisăz,
Ag'idoma s'o văz ;
G'ini 'n minti s'o ţii,
Mini dimineaţî la veśini s'o spui.
Dac' oi avę noroc ş' oi avę,
Sî mă 'nyisăz cu ursîtoarea mę
La masî şăzîn,
Paharu cu yin umplîn,
Fălii di pîni tăin,
Covor verdi aşternîn.

Ļar dacî n' oį avę noroc
Șî n' oį avę dila Dumnezău,
Sî mă 'nyisăz la foc șăzîn,
Lînî nęagrî scărmănîn
Șî pin glod umblîn.

Faśį mătănii pį-un sămn, pį-o batî, pi śeva dį-a omului șî adivarat yisăzį.

Zmulţ—Covurlui.
Aceeași.

XV

Foc, focușoru ńeų
Ļeų ti 'nvălesc pi doă părţ,
Tu sî ti disvăleștį pi noă părţ,
Sî ti duśį din vad în vad,
Pîn la casa ursîtorįului ńeų.
Sî-l aduśį
Cu cǫada sî-l plesnești,
Cu giśili sî-l pocnești,
La mini sî-l pornești.
Sî vii la mini
Făr' di rușîni,
In yis s'o 'nyisăz,
Aevęa s'o văz.

Puį o basma șî baţ mătănii pi ļa. Atît.

Cîrlomănești—Tutova.
Maranda Prutęanu, 60.

XVI

Ļeșîį pi prispî-afarî
Mă uįtaį în sus,
Mă uįtaį în źįos,
Mă uįtaį în munţîį Garoleįi :
Nu văzuį ńica.
Văzuį noă draśį,
Cu noă drăcǫaiśi,
Cu noă faraonǫaiśi.
Tot striga în gura mari cî ļaų frigaręa,
Ļar dįavolu śel maį mari spunęa cî n'ari frigari.
«Taśį,
Nu maį plînźi,
Nu ti maį olicăi,

Cî ț-oi da frigarea,
Și Ileana s'a hodini.
Da voi sî nu vă culcați,
Sî nu vă hodiniț ;
După ursîtoriu Ilenii sî porniț.
Di l-ăț găsî în sat,
Sî-l luați,
Sî-l trîntiț,
Sî-l bușiț,
Cu g'iși̯u di foc sî-l plesniț.
Di l-ăț găsî al noulea sat,
Sî-l luați,
Sî-l trîntiț,
Sî-l bușiț,
Cu g'iși̯u di foc sî-l plesniț,
La Ileana sî-l porniț.
Di l-ăț găsî la masî șăzîn,
Sî-i luați lingura din mînî,
Îmbucătura dila guri,
Paharu di băuturî.
Sî-l aduși̯ț pin păduri fărî sîni,
Pin sat fărî ruși̯îni,
Chiuind,
Răcnin,
Di Ileana 'ntrebîn.
Cum nu s'o putut maicî-sa ași̯ua
Pîn și nu l-o făcut pi iel,
Cu păr pi spati,
Cu obloani lasati,
Cu uș ferecati,
Cu poalili udi,
Cu vinili crunti,
Așa sî nu sî poatî iel ași̯ua,
S'astîmpara,
Pîr la Ileana n'a vini».
Ieu nu 'nh'ig frigarea
Niși̯ în vatra focului,
Niși̯ în k'iși̯oru hornului,
Și-o 'nh'ig în inima lu Vasîli.
Friți-l,
Frigărești-l
Pin rărunki,
Pi supt rărunki :

Pin rînzî,
Pi supt rînzî ;
Pin maĵurĭ,
Pi supt maĵurĭ ;
Pin plomînĭ,
Pi supt plomînĭ ;
Pin maţî,
Pi supt maţî ;
Pin osînzî,
Pi supt osînzî :
Pin inimî,
Pi supt inimî;
Pin aţa buriculuĭ,
Pin ţăyili trupuluĭ.
Pin yis sî-l înyisăz,
Aive sî-l văz,
Minti sî-l ţiŭ,
În casî sî-l spuĭ.

Faśĭ cu frigarĕa 'n foc şî inimî di găinî. Cruśi sî nu-ţ faśĭ. Puĭ frigarĕa la cap şî cunoştĭ aeve ursîta duńitali.

Śerţăştĭ—Tutova.
Tudora Irava, 67.

XVII

Tu, buruĭanî dragî,
Doamnî mari,
Îţ daŭ pînĭ şî yin (faśĭ trĭĭ mătăniĭ la rădăśina iĭ),
Tu sî-ńĭ daĭ ursîtoriu ńeŭ.
Dĕ-o h'i dispri răsărit,
Dĕ-o h'i dispri apus,
Dĕ-o h'i dispri ańĭazî,
Dĕ-o h'i dispri ńĭazînoapti,
Sî-ńĭ daĭ ursîtoriu ńeŭ.
S'aud scauni hodorožind,
Uşî scîrţîind
Şî sî beŭ yin,
Sî mînînc pînĭ
Şî sî rîd cu ursîtoriu ńeŭ la masî.

La ńezu nopţiĭ ti k'eptinĭ.

Îmbucătura pi cari o mînînśĭ întiĭ s'o puĭ în sîn şî pi urmî o puĭ la cap, la k'eptini. Şî buruenili li puĭ în spri răsărit. Apoĭ vini ursîtoarea. O înyisăz noaptea.

Marț dimineațî săk'i buruiana și marț sara tî lai cu ia. Rîdikioarî sî kiamî. Dila păduri o săk'i.

Grozăști (Oituz)—Bacău.
Catrina Lupului, 60.

XVIII

Șărpi
Balaur,
Cu șiocu di oțăl,
Cu coada di arźint,
Tu !
Io dorm și mă hodinesc,
Da tu sî n'ai somn,
Niśi hodinî.
Foculi balaur,
Io ti 'nvălesc,
Tu sî ti disvăleșți,
Sî ti faśi balaur,
Cu solzîi di aur.
Sî ti duśi la ursîtoarea mea,
S'o plesnești pin somn.
De-i găsî-o pi drum,
De-i găsî-o adormitî,
Cu coada s'o plesnești.
În yis s'o 'nyisăz
Ș' ayidoma s'o văz.

Pui trii frigări - făcuti deadinsu - în foc, marț sara. Ard în foc pîr' a doa zi. A doa zî sî h'ii h'erbinț. Ti k'iș într'o ulśicî și striźi :

Cum n'am putut io țîni k'işătu,
Așa sî nu poatî ursîtoarea ńe.
În yis s'o 'nyisăz,
Ayidoma s'o văz.

Bogdănești—Bacău.
Catinca lu Neculai Oanśea, 70.

XIX

Iei o bucățicî dî busuioc di cari umblî preutu la Bobotează; îl leźi cu matasî roșîi la deźitu ńic dila mîna dreaptî și ziśi așa :

Tu, ursîtoriu ńeu,
Sî n'ai somn
Șî sî ńi-o arăț.

Ti culśi cu crivatu la răsăritu soarilui, cu mîna pi obraz și cîn ti scoli, noaptea, sî nu ti uiț pi źeam.

Bogdănești — Bacău.
Aceeași.

XX

Di ursîtî

Lunî, lunî,
Bun cal ai
Și frîu n'ai.
Na-ț frîu ńeu
La calul tău,
Și ti du după ursîtoarea ńe,
Cu g'iśi di foc s'o plesnești,
Și la mini s'o pornești.
Sî vii pin păduri fărî sîni
Și pin sat făr' di rușini.

Cîn fi luna frumoasî ieș afarî, iei o bîrneați, ti 'nśinźi și tăt faśi așa la lunî.

Todirești — Vaslui.
Mărioara Grosu, 70.

XXI

— Noă capri,
Śiuti capri,
Cu foc încalțati,
Pi letcî încălecati
Și la drum plecati,
Undi vă duśiț voi ?
— Ni duśim la cîmpu cu ierg'ili,
La dealu cu yiili.
— Śi sî faśiț ?
— Sî li ardim,
Sî li pîrżolim.
— Nu vă duśiț la cîmpu cu ierg'ili,
Niśi la dealu cu yiili.

Duśi-vă-ţ la ursîţoarẹa lu Alixandru,
Śẹa di Dumnedzău lasatî,
Di ọaminį buni îndemnatî,
Şî-į ardiţ gîndu ii,
Statu ii,
Mărsu ii,
Inima ii.
Ardiţ şî į-o pîržoliţ,
Daţî-į gînd din gîndu lui,
Dragosti din trupu lui.
Daţî-į sî gîndẹascî,
La dînsu sî sosascî
Pin păduri fărî sîni,
Pin sat fărî ruşîni,
Sî nu-l sîmtî cîni,
S'o 'nyisădzî-aevẹa
Dintr'un pahar bînd
Şî din pîni mîncînd.

Faśį noă śeri : cu frigarẹa, cu letca ... Cu apa sî spalî. Strok'eşţi pi cali pi undi merźi norodu.
Îl yisădzį şî sî porneşti ńiri.

Buneşţi — Fălciu.
Catrina Ion Boiţan, 70.

XXII

Ptįu ! vacî nẹagrî,
Ponẹagrî !
Ptįu ! vacî roşî,
Poroşî !
Ptįu ! vacî balai,
Nibalai !
Śi gîndeşţį ?
Casî sî pustieşţi,
Copk'ii sî sărăśeşţi,
Barbat sî văduveşţi?
Du-ti maį înfocat,
Şî maį k'iparat,
În capu cuį ţi-o mînat.
Įuti şî digrabî.

BIBLIOTECA CENTRALĂ
„ASOCIAȚIUNII"
SIBIIU

Cu trii frigări (trii h'erı di găsît). In apî. Stînźi noă cărbuni în apa śeja. După śi li stînźi di trii ori (h'erili), pui trii cărbuni la fiicari h'er. Ziśi discînticu tăt. Cîn sî tîmplî.

Balş — Botoşani.
Mărioara Ţiorţiasî, 63.

XXIII

Craį, crăişor,
Di eşti crăişoarî,
Sî-ńi śii surioarî ;
Di eşti crăişor,
Sî-ńi sii frăţior.
Sî ti duśi undi ţi-oi trimeti ieų,
După ursîtoriu ńeų.
Di-i în sat,
Di-i în al doilę sat,
Di-i în al trilę sat,
Di-i în al patrulę sat,
Di-i în al śinśilę sat,
Di-i în al şasîlę sat,
Di-i în al şaptilę sat,
Di-i în al optulę sat,
Di-i în al noălę sat,
Di-i pisti noă mări,
Pisti noă crînguri di śer,
Sî ti faśi un şărpi balaur
Cu solzîi di aur,
Cu clăbanţ di śer.
Sî ti duśi undi ţi-oi trimeti ieų.
Cu clăbanţu şî-l śiuk'eşti,
Cu arik'ili sî-l pălăeşti,
Dila mama lui,
Dila tata lui.
Pîr la mini n'a vini,
Sî nu sî poatî hodini,
Pîr pi mini nu m'a lua,
Sî nu poatî în loc sta.

Cu cuţîtu faśi. Cuţîtu îl pui în foc. Vii în casî şi ziśi :

Foc, focuşoru ńeų,
Ieų ti 'nvălesc,

Tu sî ti disvăleşţi.
Cum ardi focu 'n vatrî,
Aşa sî ardî cămeşa pi dînsu
Şî inima într'însu.

Cuţîtu îl leş în foc pîr a doa dzî dimineaţî. Sîmbătî sara.

Crasna-Leuca — Dorohoi.
Profira Ananie Dascalu, 56.

XXIV

O pornit Ion pi cali,
Pi carari,
Frumos şî gras;
S'o 'ntîlnit c'o vacî neagrî,
Ponęagrî,
Răgînd,
Răncăluind,
Ursîta luînd.
O prins Ion a sî văicăra,
Săicărînd.
Śini l-o audzît ?
Maica Domnului:
«Nu ti săicăra,
Nu ti văicăra,
Ieu m'oi scoborî,
Din creştitu capului ţ-oi lua,
Din vîrfu părului.
Din luńinili okilor,
Din ruźîli obrazului,
Din sfîrcu nasului,
Din dinţ,
Din măsăli,
Din k'iśioari,
Din dežitili k'iśioarilor».
Ion a rămînę curat,
Luńinat,
Ca maicî-sa śi l-o făcut,
Ca Maica Preśista śi l-o lasat.
Discînticu dila mini,
Lęacu dila Dumnedzău.

Cu śęarî 'n foc şî cărbuni. Śęara roşîi o puį în apî. Nu stînźį cărbuni, da stînźį ursîta.

În dzî di săc.

Di triį orį pi dzî, în triį dzîli di cîti triį ori.

Mitoc — Dorohoi.
Catinca Tivilic, 53.

XXV

Di disfăcut sau di disfăcanįe

— Bunî dimineaţa, bunî dimineaţa, apî albî
Şî limpedi şî balai.
— Di śi eştį tu, Gįorgi, negru,
Ponegru ?
— Pă cum n'oį h'i įeų negru,
Ponegru ?
Śini m'o făcut,
M'o şî stuk'it
Şî toatî lumęa m'o urît
Şî di urekį m'o surzît.
Ş'am vinit la apa albî
Şî limpedi şî balai :
Cum aį spalat malurili di mălurî
Şî k'etrili di ruźinî,
Aşa sî mă speli şî pi mini :
Di fapt,
Di dat,
Di strigari
Şî di urîtu śel mari.
Cî įeų îs botezat,
Încreştinat
Şî la icoani purtat.

Sî discîntî cu panî di hultur saų di păun şî cu bosîįoc, cu ńeri şî cu pîni şi cu yin.

Zmulţ — Covurlui.
Aniţa Tanasî Patriki, 58.

XXVI

M'am sculat marţ
Înaintęa tuturor mahalaźiilor,

Înaintea tuturor prietinilor;
M'am sculat,
M'am spalat,
La biserică am plecat,
Pin meri înfloriţ,
Pin prăsădz răsădiţ ;
Iar duşmanśili
Şî duşmani
Şî k'izmători
Şî fărmăcători
Şî strigători,
Toţ mă huidię.
Şî nimi nu m'o văzut,
Numa hultur mari,
Hultur mur,
Hultur sur,
Cari umblî pin śer,
Pi sup śer,
Pi la torţîli mărilor.
Iel din urmî că sosă
Şî din urmî-aşa grăiă :
„Aniţi discîntătoari,
Ieu ştiu di fapt,
Di dat,
Di strigari
Şî di urari
Şî di urîtu śel mai mari.
— Ei, g'ini, tu, hultur mari,
Hultur mur,
Hultur sur,
Cari umbli pin śer,
Pi sup śer,
Pi la torţîli mărilor,
Dacî ştii di dat,
Di fapt,
Ieu pi tini tę-am rugat,
Că-i fapt cu cîcat di cîni,
Fapt cu cîcat di lup,
Fapt cu cîcat di urs,
Fapt cu cîcat di om,
Fapt cu cîcat di mîţî,
Fapt cu păr di mîţî,
Fapt cu păr di porc,

Fapt cu ţărnî dila mormînt,
Fapt zăcut trii zîli cu usturoi în curu cînilor,
Fapt cu gît di lup,
Fapt cu apî dila neguri,
Fapt cu broascî uscatî,
Fapt cu hîrb nou,
Fapt cu steclî di cristal,
Fapt cu ou clośit,
Fapt cu śenuşî lepădatî din leşier,
Fapt cu funinginî,
Fapt cu ţărnî luatî din urmî,
Fapt cu rîcîturî di cini,
Fapt cu soarti di mîţî,
Fapt cu scurmăturî di găinî,
Fapt di tatî,
Fapt di mamî,
Fapt di frat,
Fapt di surori,
Fapt di cumnat
Fapt di veśini,
Fapt di prieteni,
Fapt di Ţîganśi,
Fapt di Armenśi,
Fapt di Žîdanśi
Fapt din alt sat,
Cu stuk'it amestecat.
Tu, hultur mur,
Hultur sur,
Cari umbli pin śer,
Pi sup śer,
Tu, cu śjupu sî-l śjuk'eşti,
Cu k'iśjoarili să scurmi,
Cu arik'ili sî-l aduni,
Pi fapt sî-l încarśi g'ini :
Pi źeni,
Pi sprinśeni
Şî pi peni.
Sî-l duśi din sat în sat,
Pîr' ai da di śel yinovat.
Hultur mari,
Hultur mur,
Hultur sur,
Cari umbli pin śer,

Pi sup śer,
Pi la torţîli mărilor,
Tu ţar sî ti 'ntorśi
La Aniţa discîntătoarẹa,
Cî ţa din buśium tẹ-a 'mbuśiuma
Şî pi tini tẹ-a aştepta
Cu mesî 'ntinsî,
Cu făcliį aprinsî ;
Şî ţa cu pînţa tẹ-a hrăni (atunśi îį daį pîni)
Şî cu ńerẹa tẹ-a 'ndulśi
Şî cu ẏinu tẹ-a śinstí
Şî cu cuvinti di śinsti ţ-a vorbi.
Şî tu, hultur mari,
Hultur mur,
Hultur sur,
Cari umbli pin śer,
Pi sup śer,
Pi la torţîli mărilor,
Tu, ţar înapoį sî ti 'ntorśi
La cutari :
Sî-į ţeį faptu,
Datu,
Strigarẹa,
Urarẹa,
Huįdiitu,
Baźįocoritu,
Trimăsu
Şî aruncatu.
Di pi dînsu sî ţeį,
Din capu luį,
Din oki luį,
Din sprinśenili luį,
Din gura luį,
Din horba luį,
Din mînuli luį,
Din corpu luį,
Din k'iśįoarili luį,
Din casa luį,
Din bătătura luį,
Din păsărili luį.
Tu, hultur mari,
Hultur mur,
Hultur sur,

Cari umbli pin śer,
Pi sup śer,
Pi la torţîli mărilor,
Poati aį umblat
Şî n'aį aflat
Ş' aį căutat
Şî n' aį găsît,
Da tu sî ti duśį la mormînt,
Poati aśela a h'i făcut,
Cari-į la mormînt,
Da tu sî scurńį pin ţărnî,
Pi sup ţărnî,
Sî caut mormînt nou,
Mormînt yiu
Ş' acolo sî scurńį,
Pin ţărnî,
Pi sup ţărnî,
Pîr' aį da di os,
Di k'eli.
Hultur mari,
Hultur mur,
Hultur sur,
Cari umbli pin śer,
Pi sup śer,
Pi la torţîli mărilor,
Poati lor nu lę-a h'i niśį fapt
Niśį dat
Ş'aşa lę-a h'i dila Dumnezău
Ca sî pătimęascî iį rău ;
Da tot sî li įeį datu,
Faptu,
Strigarea,
Urarea,
Huįdiitu,
Baźįocoritu
Şî trimăsu
Şî aruncatu.
Şî sî-l duśį din sat în sat,
Pîr' aį da dį-un păr uscat.
Acolo sî ti scuturį,
Sî ti vindiśį,
Sî nu sî maį afli ńicî
Şî sî nu maį aįbî śi sî-į maį facî

Şî ii sî rămîi
Ca meri 'nfloriţ,
Ca prăsadzîi răsădiţ.

Zmulţ — Covurlui.
Aceeaşi.

XXVII

— G'iu-ţ, apî mergătọari !
— Mulţăńesc duńitali, Iọani !
— Am vinit sî mă spăl
Di dat,
Di fapt,
Di urîtu śel mari,
Di fapt făcut,
Pin nucî vîrît.
Sî mă spăl,
Sî mă curăţăsc.
Śini ńi-o făcut cu una,
Ieu îńi disfac cu doă;
Śini ńi-o făcut cu doă,
Ieu, îńi disfac cu trii;
Śini ńi-o făcut cu trii,
Ieu îńi disfac cu patru;
Śini ńi-o făcut cu patru,
Ieu îńi disfac cu śinśi;
Śini ńi-o făcut cu śinśi,
Ieu îńi disfac cu şăsî;
Śini ńi-o făcut cu şăsî,
Ieu îńi disfac cu şăpti.
Śini ńi-o făcut cu şăpti;
Ieu îńi disfac cu ọopt;
Śini ńi-o făcut cu ọopt,
Ieu îńi disfac cu noă;
Śini ńi-o făcut cu noă,
Ieu îńi disfac cu mînili-amîndoă.
Mă spăl,
Mă curăţăsc :
Di dat,
Di fapt,
Di frat cu surori,
Di cumnat cu cumnati,
Di sọacrî cu nora,
Di h'iicî cu mama.

În lături, șiunźi pîrliț,
Cî v'aźiunźi suflet di creștin botezat.
Ieu am plecat
Și merg cu yișîn înflorit,
Cu glas di cuc cîntînd.
Cu oki cîn oi cata
Ca cu yin bun i-oi îmbata;
Cu glas di cuc cîn oi cînta
Toatî lumea pi mini m'a asculta,
Pi mini m'a luńina.

Sî discîntî la răsăritu soarilui, în apî c'o crenguți di bosîioc. Numai ńercuria și vineria nu.

Cîrlomănești — Tutova.
Maranda Pruteanu, 70.

XXVIII

S'o liet,
S'o săliet
C'o știrbî di bosioc ;
La biserici -o plecat.
S'o 'ntîlnit cu noă călătoari,
Cu noă fărmăcătoari,
Da glasu mari și l-o lasat
Pîr la poarta șerului s'o auzît.
«Nu ti văicara,
Nu ti răicara,
Cî ieu te-oi lua di mîna dreaptî
Și te-oi dușî 'a fîntîna lu Iordan,
La curțili lu Aslan,
Pi scarî di șcarî te-oi scoborî,
Sî ti păzăsc di șeli noă 'nțăpătoari,
Di șeli noă fărmăcătoari,
Sî ti speli di tinî,
Di ruźinî,
Di cascari,
Di faptari,
Di uritu șel mai mari.
Sî ti lasî luńinat.
Ca arźintu șel curat».

Cu bosioc discînț marța, źioia și simbîta.

Cîrlomănești — Tutova.
Maria Petraki Dorofti, 60.

XXIX

Śini ńi-o făcut cu una,
Io-i disfac cu doă;
Śini ńi-o făcut cu doă,
Io-i disfac cu trii;
Śini ńi-o făcut cu trii,
Io-i disfac cu patru;
Śini ńi-o făcut cu patru,
Io-i disfac cu śinśi;
Śini ńi-o făcut cu śinśi,
Io-i disfac cu șăsî;
Śini ńi-o făcut cu șăsî,
Io-i disfac cu șăpti.
Śini ńi-o făcut cu șăpti;
Io-i disfac cu opt.
Śini ńi-o făcut cu opt;
Io-i disfac cu noă.
Śini ńi-o făcut cu noă
Io-i disfac cu mînili-amîndoă.

Țîi mînili 'ncleștati în apî cu busuioc și după śe-ai sfîrșît dai mînili așa pesti cap. Din apî bei di noă ori.

Busuiocu ari cruśi ; iei o cruśi ș'o pui în pălării înăuntru și merźi cu ia așa.

Marța, źioia și sîmbăta discînț.

Bogdănești — Bacău
Catinca lu Neculai Oanśea, 70.

XXX

S'o sculat cutari marț dimineațî,
Pi oki s'o spalat,
La icoanî s'o 'nkinat,
Cali, pi carari c'o plecat
Gras și frumos.
La un ńizloc di cali
L'o ažuns moș tatî Barbîcot.
P...a-i bati vinili,
Coail', călcîili.

Limba, borta curului.
Calari pi iepuri,
Cu g'iși pi umăr,
Cu cožocu 'ntors pi dos,
Cu iți plesniți,
Cu dinții rînžiți,
Cu luleaua 'n dinți,
Cu oki boldiți,
Cu cășula 'ntoarsî pi dos.
Cum l-o ažiuns,
Zios l-o pus,
Cu g'ișul l-o g'iși uit,
Cu calul l-o zdrog'it,
Carnea i-o morsocat,
Sînźili i-o băut,
Inima i-o mîncat,
Fața i-o 'ngălbinit,
Oki i-o 'mpăenžînit,
Vinili i-o 'ncordat,
Spatili i-o corovănit,
K'eptu i l-o rîdicat,
Inima i-o mîncat.
L-a 'nfricoșat, înfricoșatu-l-o,
L-a speriat, speriatu-l-o,
L-a săźetat, săźetatu-l-o
Pin crierili capului,
Pin auzu urekilor,
Pin melșiurili okilor,
Pin sfîrcu nasului,
Pin fața obrazului,
Pin gurmazu gîtului,
Pin capu k'eptului,
Pin baerili inimii,
Pin inimî,
Pi supt inimî,
Pin rărunki,
Pi supt rărunki,
Pin cruśili șălilor.
Delături di drum l-o dat,
Cu numi di om mort l-o lasat
Nimini nu l-o vădzut,
Nimini nu l-o audzît
Răicărîn,

Văi̯cărîn,
Numai̯ Mai̯ca Domnului̯ l-o vădzut,
Şî l-o audzît.
Cu strai albi s'o 'mbracat,
Pi scarî di aur s'o scoborît,
Pi toi̯ag di arźint s'o sprižînit,
Di mîna dre̯aptî l-o lu̯at,
Cu gura sfîntî l-o întrebat:
— Śi ti vai̯cări̯,
Śi ti rai̯cări̯?
— Cum nu m'oi̯ văi̯căra,
Cum nu m'oi̯ răi̯căra?
— Nu ti văi̯căra,
Nu ti răi̯căra,
La Maria ăi̯ alerga
Şî Maria în rakiu̯ ţ-a discînta,
În rakiu şi undılemn ţ-a discînta.
Tu ăi̯ be̯ şî te'i̯ spala,
Cătătura în saţ ţ-o h'i,
Faţa ţî s'o roşî,
Trupu ca porcu s'o' ngrăşa.
Pi gurî ăi̯ be̯,
Pi cur le-i̯ cîca,
Tătî bo̯ala o pleca.
Pi moş Barbîcot cu lînî l-oi̯ lega,
Cu mătura l-oi̯ mătura,
Cu g'iśi̯u l-oi̯ g'iśi̯ui,
Cu cuţîtu l-oi̯ înžunɡi̯a».
I̯eş, Satanî,
I̯eş, spurcati,
I̯eş, draśi,
I̯eş, Scaraoţki,
Duh necurat,
Numili omului̯,
Duhu omului̯,
Pti̯u, pti̯u!
Acu sî i̯eş,
Sî ti duśi̯
Din crierili capului̯,
Din auzu urekilor....
In codri lu Modre̯a te̯-oi̯ mîna,
Acolu-i̯ lăcaşu vostru,
Cu mesi întinsî,

Făcliį di śęarî aprinsî;
Acolu, fată codiţî albî n'o 'mpletit,
Buhaį negru n'o boncăluit,
Cîni negru n'o latrat,
Cucoş negru n'o cîntat.
Cu mîna dręaptî tę-oį lųa,
În fundu mării tę-oį arunca.

Pǫati sî aįbî bǫalî cît di gręa. Discînţ în apî cu yin, ńeri, ųndilemn şî cu pămătuf cu cari faśi preutu aģiazmî.

Munśelu —'Roman.
Maria Mălinişį, 95.

XXXI

S'o sculat Natalia.
Ion,
Costandin,
Ştefan,
Ożănia Maria,
S'o sculat źįoį dimineaţî;
Cîn popa în tokį izg'itų-o.
Iį din pat săritu-o,
Pi okį s'o spalat,
La icǫanî s'o 'nkinat,
Cu straili s'o 'mpodog'it,
La bisericî o pornit,
Pin nuśį înfrunzîţ,
Pin ńerį înfloriţ.
La un ńižloc di cali
Lę-o eşît săteni,
Poporăni,
Mežîeşîţîli,
Veśinili.
Di mîna dręaptî į-o lųat,
Dilăturį di drum į-o dat,
Perdeli di urît lę-o pus,
Fapt gurili lę-o 'ncleştat,
Mînuli lę-o legat,
K'iśįoarili lę-o 'nk'edecat,

Calari pę-o buștihoanî neagrî și pîrlitî i-o încălecat,
Pi-un hoit di cal împuțît i-o îmbracat,
Dinț di cal mort în gurî pusu-lę-o,
Oki di cal mort în oki pusu-lę-o,
Cu pămătuf di păcurî i-o uns.
Momîi la poiata găinilor pusu-lę-o,
Cu śenușî părăsîtî i-o uns,
Cu funinźini i-o uns,
Cu unturî di bursuc i-o uns,
Cu k'eli di șărpi i-o uns,
Cu talpî di huhurez i-o uns.
Fapt uns,
Fapt mîncat,
Fapt strigat,
Fapt băut,
Fapt turnat,
Fapt în k'iśioari calcat.
Fapt pi casî,
Fapt pi masî,
Fapt pin patru colțuri di casî.
Cu k'eli di lup i-o îmbracat,
Cununî di sk'ini di măśeș în cap pusu-lę-o,
Cu cămeșî di urît i-o 'mbracat,
Cu brîu di urzîśi i-o înśins,
Cu śiuboti di k'eli di broascî i-o încalțat.
Ii niśi în samî n'o bagat,
La bisericî o plecat.
Cîn la bisericî o ażiuns,
K'etrili o k'icat,
Ușîli s'o 'nkis,
Zîdu s'o stricat,
Preoții o stat din cîntari,
Dascali din śetiri.
Ibusu n'o ascultat,
Nafurî n'o luat,
Afarî din bisericî i-o dat,
Icoanili cu dosu la dînșii s'o 'ntors
Și ii s'o 'ntors înapoi
Răicărin
Și văicărin
Cu glas mari pînî 'n śer,
Cu lacrîńi pînî 'n pămînt.
Nimini nu i-o văzut,

Nimini nu i-o audzît,
Numai Maica Domnului i-o văzdut
Și i-o audzît ;
Pi scarî di aur s'o scoborît,
Pi toiag di arźint s'o sprizînit,
Di mîna dreaptă i-o luat
Și din gura sfîntî i-o întrebat :
— Śi vă răicăriț,
Śi vă văicăriț ?
— Cum nu ne-om răicări,
Cum nu ne-om văicări ?
— Nu vă răicăriț,
Nu vă văicăraț,
La Maria alergaț,
Ia v'o disfași,
În apî și yin
Și ńeri și ńir
Și pîni v'o discînta.
V'o lua Maica Sîntămăria di mîna dreaptî,
Adam și Adămeasî di mîna stîngî,
Iordan și Iordănoaia di subsuori
Și-ț pleca pi cararea lu Adam
La fîntîna lu Iordan.
Ieu înainti duśe-m'oi ;
La mini cîn îț aźiunźi,
Di mîna dreaptî v'oi lua
Pi punti di arźint v'oi așăza,
Apî din fîntînî oi lua
Și v'oi spala:
Di dat,
Di fapt,
Di urî,
Di pîrî,
Di strigari,
Di urîtu śel mari,
Di śeas rău,
Di lik'iturî.
V'oi spala,
Și v'oi curățî
Și v'oi limpezî,
Cu strai v'oi îmbraca :
Cîmpu cu florili,
Śeru cu stelili,

Luna cu soarili.
Luna în spati,
Soarili 'n k'ept,
Luśeferi
În umeri.
Răsai sfinti soari,
Frăţioari !
Nu răsai pi rîk'i, pi ponoari,
Şî răsai pi śinstea lor,
Pi dragostea lor.
Supt un măr mari 'nflorit
Iesti-un scaun di arźint
Cu flori di vicşunel acoperit.
Śini şadi acolo ?
Maria, Natalia;
Maica Domnului cu yin îi śinsteşti,
Cu ńeri îi îndulśeşti,
Cu pîni îi hrăneşti,
Cu steglî di busuioc în faţî îi strok'eşti,
Di tătî boala îi izbăveşti.
Buzi moi şî supţîreli,
Cuvîntu di yin,
Graiu di cuc,
Guriţa făguraş di ńeri,
Sî gusti tătî lumea din eli.
Aşa strai v'oi îmbraca,
Curunî di flori împărăteascî v'oi puni,
Cu cămeşî di dragosti v'oi îmbraca,
Cu brîu di ibosti înśinźe-v'oi,
Cu śiuboti di fluturi v'oi încalţa.
Sărutaţ sî h'iţ di tăţ săteni,
Di tăţ orăşăni,
Di tăţ poporăni.
Cu ńir v'oi ńirui,
Cu para di arźint rade-v-oi,
Cu păunu şterźe-v'oi,
Cordicî ǧivizui pune-v'oi.
Spor la muncî,
Spor la bani,
Bani stătători în pungî v'oi da.
Cum nu poati copk'ilu nebotezat şî ţîpî.
Aşa sî nu poatî tăt satu după cutari;
Cum ţîpî copk'ilu după mă-sa

Şî mă-sa după copk'il,
Aşa sî tragî tăt satu după cutari;
Cum umblî alg'ina din deal în deal,
Din vali 'n vali,
Din floari 'n floari,
Aşa sî ţîpi tăt satu;
Pînî 'n al noulea sat;
Cum nu poati slujî preutu fărî vin şî pîni şî undilemn,
Aşa sî nu poatî di cuvîntu lor
Tăţ săteni,
Tăţ orăşăni,
Tăţ poporăni;
Cum ard luminărili în policandri şî în feşnic,
Aşa sî ardî inima în tăt satu.
Sî nu poatî bę,
Sî nu poatî mînca,
Pîn la dînsu n'a vini.
Di mîna dreaptî v'oi lua,
La biserică om aźiunźi,
K'etrili s'or aşăza,
Uşili s'or diskidi,
Icoanili cu faţa la voi s'or întoarşi,
Ibosu a cînta,
Nafurî îţ mînca,
Dumnedzău şî Maica Domnului śinsti şî dragosti v'o arata,
Tătî lumea la voi a alerga,
Cari n'o încăpea,
Pi gard s'o suia.
Discînticu dila mini,
Leacu dila Dumnedzău.

Munśelu — Roman.
Aceeaşi.

XXXII

M'am sculat marţ dimineaţî,
Coh'iţî
Di brădiţî
În mînî am luat
Şî la apî curgătoari am plecat.
Am adus apî
Şî m'am spalat ;
Cu cămeşî albî m'am îmbracat,
Pi cali,

Pi carari am plecat
Duşmanśili şî fermecătoarili
Din urmî m'o aźiuns,
Di cap m'o luat,
Sînźili ńi l-o băut,
Căśiulî di urs în cap ńi-o pus,
Cu cămeşî di urît m'o îmbracat,
Cu tulpan di urît m'o îmbrobodit,
Cu k'eli di drac m'o îmbracat,
Cu k'eli di drac m'o încalţat
Şî 'ntr'o groapî m'o aruncat.
M'am sculat cum am putut,
La bisăric 'am plecat.
Duşmanśili şî fermecătoarili
Din urmî m'o aźiuns,
Di okį m'o kiorît,
Di mînį m'o legat,
Di k'iśioari m'o 'nk'edicat
La bisăric 'am plecat.
La bisăricî dac 'am aźiuns,
Icoanili, la mini, cu dosu s'o 'ntors,
Făcliili în policandru s'o stîns,
Uşîli sî 'nkidę,
Oamini di mîna dreaptî mă lua
Ş' afarî mă da.
Ieu plînźem lîngî bisăricî.
Maica Domnului m'o audzît,
Pi scărį di aur s'o scoborît,
În scaun di arźint o şăzut,
Di mîna dreaptî m'o luat
Şî pi mini m'o 'ntrebat :
— Śi plînźi,
Śi ti văicări ?
— Cum n'oį plînźi,
Cum nu m'oį văicăra ?
Dacî m'am sculat marţ dimineaţî
În răvărsatu zorilor,
În cînticu cucoşîlor,
În ńirosu florilor ;
Coh'iţî
Di brădiţî
În mînî am luat
Şî la apî curgătoari am plecat.

Am adus apî şî m'am spalat
Şî m'am îmbracat
Şî la bisăric' am plecat,
Dar duşmanśili şî fermecătoarili,
Făcătoarili di răli,
Di cap m'o luat,
Ura şî pîra pi mini o dat,
Căśiulî di urs în cap ńi-o pus,
Cu cămeşî di urît m'o îmbracat,
Cu pantoh'i di urît m'o încalţat
Şî 'ntr'o groapî m'o aruncat.
Ieu am făcut cum am putut
Şî din groapî am ieşît.
La bisăric 'am pornit ;
La bisăricî dac' am ażjuns,
Pok'i muţă,
Dascali surză,
Luminările sî stînże,
Poki nu mai śete,
Oamini di mîna dreaptî mă lua
Şî pi uşî afarî mă da».
Maica Domnului o dzîs aşa :
«Nu plînźi, nu ti văicara,
Cî ieu di mîna dreaptî ţi-oi lua
Pi potica lu Adam,
La fîntîna lu Iordan.
C'o stivî di bosîioc
Ieu ţ-oi spala trupu tot,
Cămeşa di urît ţ-oi lua,
Căśiula di urs din cap ţ-oi lua,
Cu tulpan di ibos ţi-oi îmbraca,
Di k'eli di drac ţi-oi disbraca,
Cu aur şî cu mărgărintar ţi-oi îmbraca.
Di k'eli di drac ţi-oi discalţa,
Cu pantoh'i di mărgărintar ţi-oi încalţa,
G'iśi şî şărpi din mînî ţ-oi lua,
Norocu şî sporu în banî ţî l-oi da.

Maica Domnului o spălat-o,
O luńinat-o;
Dila fîntînî înapoi s'o 'ntors.
Duşmanśili şî fermecătoarili
Pi gard sî rîdica,

Inima 'n ieli crapa,
Și din gurî ieli zîșę :
«Śini-į aśeja spalatî,
Luńinatî ?

Maįca Domnuluį di mîna dręaptî o lųa
Și la bisăricî pi poticî sî 'ntorśę.
Ușîli sî diskidę,
Făcliili în policandri s'aprindę,
Poki śetę,
Dascali cînta.
Maįca Domnuluį di mîna dręaptî o lųa,
Oamini di mîna stîngî o lųa,
În bisăricî o baga.
Maįca Domnuluį așa zîșę :
«Rămîį tu curatî,
Spalatî
Și luńinatî di Maįca Domnuluį
În casa lu Ristos».

Într'un castron cu apî puį un ban di arźint, o bucatî di zahar, o lecuțî di yin și ieį un smoc di bosîioc. Aį ș'o lumînari aprinsî cîn disfașį.

Marț dimineațî, și źioį și sîmbătî. După śį-aį discîntat îį daį sî bei și pi urmî s'o arunśį la răsărit și zîśi :

Din vînt o vinit,
Rău și făcutu
Și trimăsu
Și fermecăriili,
În vînt sî sî ducî.

Cut — Neamț.
Măriuca Daradoi, 69.

XXXIII

M'am mînicat,
M'am fînicat
Duminicî dimineațî,
Sî mă duc la muntili lu Adam,
La fîntîna lu Įordan,
Sî mă spăl :
Di dat,
Di fapt,
Di cascari

Şî di urîtu śel mari.
Şî nu m'am putut duśi ;
M'am trezît di k'isioari 'nk'edicat,
Di mînį legat,
Di okį kiorît,
Di gurî muţît.
Mă văicăręam
Şî mă olicăręam
Şî nime 'n lumi nu m'auza,
Numaį Maįca Domnuluį mă 'ntreba :
— Śi ti văįcărez,
Śi ti olicăreştį ?
— Cum nu m'oį văįcăra,
Cum nu m'oį olicări ?
C'am pornit pi cali
Pi carari,
Pi drumu śel mari,
Sî mă duc la fîntîna lu Įordan,
La muntili lu Adam,
Sî mă spăl cu apî :
Di dat,
Di fapt,
Di cascari
Şî di urîtu śel mari».
Zîsî Maįca Domnuluį :
«Nu ti văįcăra,
Nu ti olicări.
Cu paraųa radi-tį-oį,
Cu păunu şterźi-tį-oį,
Cu mătura măturatu-tį-oį,
Şî-į rămînę curatî
Şî luńinatî
Ca auru şî arźintu
Pin pǫalili Maiśiį Domnuluį strecurati.
Cîţ or vorg'i pi din faţî,
Tăţ or vorg'i cu dulśęaţî;
Cîţ or vorg'i pi din dos,
Tăţ or vorg'i di frumos;
Cîţ di tini s'or atinźi,
Tăţ ca di ńeri s'or linźi.
Şî-į rămînę curat
Ca apa di tinî,
Ca k'etrili di ruźinî ;

Șî-i porni pi cali,
Pi carari,
Cu soarili 'n faţî
Șî cu dragostili 'n braţî».
Dacî-i fatî ziși :
Ca pînea sî mă mînînși,
Ca yinu sî mă bei,
Ca zaharu sî h'iu dulși,
Ca bosîiocu sî aninos.
Adămoai,
Nu la fetili,
Niși tu, Adam, fișiori;
Lă pi [cutari]
Șî-l îmbracî în cămeșî di drag;
Cîţ la dînsu s'or uita,
Tăţ sî-l drăgosteascî
Șî sî-l poftească.

Pui o lecuţî di pîni, un șir di bosîioc, zahar, neri. Sîmbătî sara.

Crăcăoani — Neamţ.
Anica Ionescu.

XXXIV

Datule,
Spurcatule,
Faptule,
Ţi-ai pus pi capu cutăruia.
Șini te-o kemat,
Șini te-o poftit ?
E-ţ rău di pi cap,
Cu k'eli di ţap ;
E-ţ rău di pi ţîţî,
Cu peri di mîţî ;
E-ţ păru di pi trup,
Cu peri di lup ;
E-ţ păru di pi k'isioari,
Cu păr di căprioari.
Di-i cumnatî,
Di-i veșinî,
Di-i străinî,
Di-i moartî,
Sî ti duși la dînsa 'n groapî.
Ti dau plinî rasî,
Sî ti duși la dînsa acasî.

Śini ńi-o făcut cu una,
Ieu îi disfac cu doă;
Śini ńi-o făcut cu doă,
Ieu îi disfac cu trii;
Śini ńi-o făcut cu trii,
Ieu îi disfac cu patru;
Śini ńi-o făcut cu patru,
Ieu îi disfac cu śinśi;
Śini ńi-o făcut cu śinśi,
Ieu îi disfac cu săsî.
Śini ńi-o făcut cu săsî,
Ieu îi disfac cu săpti;
Śini ńi-o făcut cu săpti,
Ieu îi disfac cu uopt.
Śini ńi-o făcut cu uopt,
Ieu îi disfac cu noă;
Śini ńi-o făcut cu noă,
Ieu îi disfac cu mînili-amîndoă.

Pui frigarea pi foc și trii h'eri. Oarecîn.

Crăcăoani — Neamț.
Aceeași.

XXXV

O plecat pi cali,
Pi carari,
Căinîndu-sî,
Văicărîndu-sî.
Zîsî Maica Domnului :
— Śini-i aista ? Ghiorghi ?
Sfînta Ana zîsî :
— Nu-i Ghiorghi.
În cap k'eli di șărpi i-o pus,
În spati k'eli di urs i-o pus,
În k'iśioari papuśi di śer i-o pus.
Maica Domnului la fîntîna lu Iordan l-o luat
Și cu apî l-o spalat
Și cu cămeși di fuior l-o îmbrăcat,
Cu grîmea di matasî l-o 'mbrobodit,
Cu papuśi di arźint l-o încalțat,
Acasî o plecat.
Acasî cîn o aźiuns,

Mesîli 'ntinsî,
Făcliilį-aprinsî.
Maįca Domnului în ženunkį s'o rîdicat,
Di mîna dręaptî o luat-o,
Cu ńir o ńiruit-o,
Cu yin o śinstit-o,
Cu ńeri o 'ndulśit-o,
Cu florį o 'mpodog'it-o
Ș'o ramas curatî,
Luńinatî
Ca arźintu strecurat.

În zîli di frupt, cîn îį luna plinî, disfașį în apî c'o lęacî di yin, ș'o lęacî di ńeri. Aduśį apî prǫaspîtî dila noă api. Cu apa sî spalî și bęa.

Zăneștį — Neamț.
Ilęana lu Neculaį Ursu, 58.

XXXVI

Dę-a śi făcut di fapt,
Dę-a śi faptu făcut cu bob,
Dę-a śi făcut cu linti,
Dę-a śi făcut cu mazîri,
Dę-a śi cu pasat,
În patru s'a disk'icat,
N'o rămas fapt pi trupu lui Ģiorģi di lęac.
Śini faśi c'o mînî,
Įeų disfac cu doă;
Śini faśi cu doă,
Įeų disfac cu trij;
Śini faśi cu trij,
Įeų disfac cu patru;
Śini faśi cu patru.
Įeų disfac cu śinśį;
Śini faśi cu śinśį,
Įeų disfac cu șăsî;
Śini faśi cu șăsî,
Įeų disfac cu șăpti;
Śini faśi cu șăpti,
Įeų disfac cu ųopt;
Śini faśi cu ųopt,
Įeų disfac cu noă.

Śini faśi cu noă,
Ļeų disfac cu mînuriļi-amîndoă.

În apî şî daį omuluį sî bę şî sî sî speli. Di noă orį.

Brusturį — Baia.
Ioana Toma Catrinij, 65.

XXXVII

Di 'nturnat ursîta

Ho! vacî neagrî fărî coarni,
Fărî k'iśioari !
Di śi vij la Ileana,
Sî-į faśį boalî,
Sî-į faśį fricî,
Sî-į faśį dureri?
Di śi vij în casa ij,
Di śi vij în copk'ii ij,
Di śi vij în cărărili ij,
Di śi vij în drumu ij?
Tu, du-ti di undi-ai vinit.
Dacî nu ti-į duśi,
Ļeų inima ţ-oį friźi
Şî cutari a rămîneа
Curatî,
Luńinatî,
Ca di maicî-sa faptî.

Puį trij śeri 'n foc. Discînţ di trij orį la un śer.

Skitu-Duca — Botoşani.
Vasilca Giorgi Śiucî, 60.

XXXVIII

K'ej, śiocî săśeratî,
K'ej, śiocî săźetatî,
K'ej, śiocî neastîmparatî,
K'ej, śiocî mătcoasî,
K'ej, śiocî 'nveninoasi.
Casa nu pustii,
Copk'ii nu-į sărăśi,
Pi barbat nu văduvi,
Pi Ileana n'o omorî,

Cî ieu sînźili ţî l-oi bę
Şî puterili ţî lę-oi lua.
Şî Ileana a rămînę curatî,
Luńinatî,
Ca auru strecurat,
Ca arźintu śel curat.

Cu triį śeri 'n foc.

Skitu-Duca — Botoşani.
Aceeaşi.

XXXIX

— Buna dzîua, api izvorîtoari,
Śę maį bunî lecuitoari,
Cu śinstita disfăcătoari,
Śę maį bunî lecuitoari,
— Mulţămesc, Ileanî neagrî,
Ponęagrî;
Nu eşti neagrî dila Dumnedzău,
Śi eşti neagrî dila mînî di om,
Di dat,
Di fapt,
Di strigari
Şî di faptu śel maį mari.
— Śinstitî apî albî, izvorîtoari,
Cu śinstita disfăcătoari,
Śę maį bunî lecuitoari,
Sî curăţăşti pi Ileana :
Di fapt,
Di dat,
Di strigari
Şî di faptu śel mari.
Tu datuli,
Tu faptuli,
De-į śi dila Dumnedzău,
Sî ti duśį pi matcî di pîrău.
Da de-į śi dila śinî,
Dila veśinî,
Sî ti faśį śįung pîrlit,
Sî ti duśį răpidi di undį-aį vinit.
Sî ti faśį lup turbat,
Sî ti duśį pi capu cuį ţi-o dat.
Tu, datuli,

Tu, faptuli,
Gîlśevosuli,
Urîśiosuli,
Sî ti duśi din vad în vad,
Pi capu cui ți-o dat.
Śini-o dat faptu pi Ileana,
L-o dat cu mari vesălii
Și cu mari bucurii,
C'o crezut cî la dînșîi n'a sî mai vii.
Da Ileana s'o căutat,
Cu śinstita disfăcătoari s'o scaldat,
Și faptu 'napoi cî l-o 'nturnat
Pi capu cui l-o dat.

Cu disfăcătoari (jesti burujanî disfăcătoari) și cu stiblî di bosîioc. Iesti disfăcătoari di grădinî și di cîmp.

Skitu-Duca — Botoșani.
Aceeași.

XL

S'o sculat Ileana duminicî dimineațî,
S'o 'mbracat,
La irugî c'o plecat.
Cîn la žumati di cali
O 'ntîlnit-o trii fărmăcătoari;
Una păru i l-o luat,
Una cu strai di urziśi o îmbracat-o,
Una cu papuśi di sk'ini o 'ncalțat-o;
Valeu, rău o fărmăcat-o.
O prins Ileana a plînzi
Și a sî văjcăra.
Nimi n'o vidę,
Nimî n'o audză,
Numai Majca Domnului,
Din poarta śerului.
— Di śi plînzi, Ileanî,
Di śi ti vajcări?
— Cum n'oi plînzi
Și m'oi văjcăra?
Dacî m'am sculat duminicî dimineațî,

M'am îmbracat,
La irugî am plecat.
Cîn la žumati di cali,
M'o 'ntîlnit trii fărmăcătoari;
Una păru ńi l-o luat,
Una cu strai di urziśi m'o îmbracat,
Una cu papuśi di sk'ini m'o încalțat.
— Taśi, Ileanî, nu plînzi,
Nu ti văicăra.
Ieu di mîna dreaptî ti-oi lua
Pi cararea lu Adam,
La fîntîna lu Iordan.
Di trii ori ti-oi cufunda,
Di trii ori ti-oi scufunda,
Di fapt și di urît ti-oi spăla,
Arźint în k'ept ț-a străluśi,
Soarili pi tini a răsări,
Cu strai di păun ti-oi îmbraca,
Stivlî di bosiioc în minî ț-oi da,
Cu papuśi di priviġitoari ti-oi încalța
Și la irugi ci-i pleca».
Cîn la žumati di cali,
Ț-o eșit dragostili
Cu drăgosteții,
Mîndrili
Cu mîndreții,
Frumoșii
Cu frumușății.
Di mîna dreaptî te-o luat
Și 'nainti ci ti-o dat.
Și sînguri sî ńira,
Și mîndrî și frumoasî ci iera.
Și Ileana a ramas curati,
Luńinati.

Cu stivlî di bosiioc, cu para di-arźint și pani di păun. Duminici dimineații, pîn nu rasari soarili. Si spali cu apa.

Skitu - Duca — Botoșani.
Aceeași

XLI

Cu frigărili sau distînsu frigării

Pui noă h'eri 'n foc ș'o frigari și zîśi așa :

Plecatu-o Alisandru de-acasî
Pi cali,
Pi carari
Şî l-o 'ntîlnit frigărili :
Frigări cu 'ntîlnituri,
Frigări cu poşituri,
Frigări cu şeasu şel rău,
Frigări cu trimăs,
Cu noăzăşi şî noă di frigări.
«Ieş
Din crieri capului,
Din faţa obrazului,
Din sfîrcu nasului,
Din melşi okilor,
Din andrelili gîtului,
Din sk'inarea lui,
Din k'eptu lui,
Din inimî,
Di sup inimî,
Din rînzî,
Din osînzî,
Din k'isioarili lui.
Sî rămîi iel curat,
Luńinat,
Ca maicî-sa cîn l-o făcut.
Cum sî stîng h'erili aistea
În apî şî 'n yin,
Aşa sî sî stîngî zunguri
Şî usturimili
Şî arşîţa.
Cum sî stîng h'erili aistea,
Aşa sî sî stîngî;
Sî rămîi Alisandru
Ca aurul şel curat,
Ca arźintu strecurat,
Ca maicî-sa cîn l-o făcut,
Ca Ristos şi l-o păzît».

Zmulţ—Covurlui.
Aniţa Tanasî Patriki, 58.

XLII

Duminicî dimineaţî mă sculăi,
Din casî ieşîi

S' aud cîni lătrîn,
Cucoşîi cîntîn,
Clopotili trăgîn.
N' audzîi niśi cîni lătrîn,
Niśi cucoşîi cîntîn,
Niśi clopotili trăgîn.
Mă uităi în sus,
Mă uităi în žos,
Mă uităi la răsărit ,
Văzui ursîtu cutăruia
Cu-o frigari roşîi îmbužoratî,
În inima cutăruia băgatî.
Ieu înainti-i eşîi,
Mîna 'n k'ept îi pusăi,
Frigarea din mînî i-o luăi ;
Mai tari o 'nroşîi,
Mai tari o 'mbužorîi
Şî 'n inima lui înapoi i-o bagăi
Şî pi iel îl lasăi
Curat,
Luńinat,
Ca maicî-sa śi l-o făcut,
Ca Dumnedzău śi l-o lasat.

Discînt cu noă h'eri di noă feluri ; cîn vini aśela di-l ardi la inimî, i li stînźi în yin sau în apî. Apa o torni la pragu uşîi undi ti kiamî ; frigarea o 'nh'iźi acolo la pragu uşîi. Dacî-l ardi la inimî, ari leac.

Măśişăni — Covurlui.
Costina Dumitraşcu, 66.

XLIII

Ho ! Ke ! Înăpoi,
Fatî frumoasî,
Vadanî grasî,
Nu-ț faśi barbat
În barbatu fimei eştia.
Dę-a h'i trimăs di cal,
Sî sî ducî ca calu ;

Dę-a h'i trimăs di buhaį,
Sî sî ducî răgîn ca buhaįu ;
Dę-a h'i trimăs di cînį,
Sî sî ducî urlîn ca cînį ;
Dę-a h'i trimăs di frigărį,
Sî sî ducî frigărili
Șî trimăsu,
Ca vîntu.
Įeų îl trimăt ca vîntu,
Įel sî sî ducî ca gîndu.
Ilęana sî rămîi curatî,
Luńinatî,
Cum Maįca Domnuluį a lasăt-o.

Mîndreștį — Tecuci.
Maranda Cożocaru, 66.

XLIV

Hăįki !
Fatî grasî
Șî frumǫasî,
Cî įeų cu maįu tį-oį sdrog'i,
Cu usturoįu tį-oį împuțî,
În patu cutăruį n'ăį maį h'i.
Du-ti dila patu iį,
Du-ti dila așternutu iį,
Du-ti undi cînį nu latrî,
Undi cucoșîį nu cîntî,
Undi vacî nęagrî nu razi.
Hăįki !
Fatî grasî
Șî frumǫasî,
Įeų cu usturoįu tį-oį împuțî,
Cu maįu tį-oį sdrog'i.

Puį triį șeri, o frigari, letca (cu cari faśį în țăyį, la țăsut) ș'o potcǫavî di cal. Li baźį în foc, li stînźį în apî. Din apî gustî di triį orį șî sî spalî.

Bunești — Fălciu.
Catrina Ion Boįtan, 70.

XLVII

Dę-a śi fatî,
Dę-a śi babî,
Sî-į stei mînurili,
Sî-ş ei gîndurili,
Sî nu pǫatî faśî nevestii iştia di ursîtî;
Sî lesî nevaşta sî trăiascî cu soţu ii,
Lasat di Dumnedzău
Şî di Maica Domnului împreunaţ amîndoi.
Împreunaţ sî śii,
Pînî į-o dispărţî Dumnedzău.

Puį noă frigări, di noă orį, în foc şî li stînźį în apî.

Brusturį — Baia.
Ioana Toma Catrinii, 65.

XLVI

S'o luat în zorį di zorį,
Înaintęa tuturor,
Pi urmî niumblatî,
Pi roųî nicalcatî.
S'o 'ntîlnit cu noăzăśį şî noă di urgoį,
Cu noăzăśį şî noă di urgǫaiśi,
Cu noăzăśį şî noă di făcăţoari.
Di k'iśioari l-o 'nk'edecat,
Di mînį l-o legat,
Di gurî l-o muţît,
Di nas l-o cîrnit,
Di okį l-o kįorît,
Di urekį l-o surdzît,
Cu cămeşî di broascî l-o 'mbracat,
În groapa cu sk'inį l-o dat,
Cununî di sk'inį în cap pusu-į-o.
Įel o înśeput a sî căina,
A sî văįcara.
Nimi nu l-o vădzut,
Nimi nu l-o audzît,
Numaį Maįca Domnului l-o 'ntrebat:
— Śi ti văįcărez,
Śi ti căinez?
— Cum nu m'oį căina,
Cum nu m'oį văįcara?

Cî di k'iśi̯oari m'o 'nk'edecat,
Di mîni̯ m'o legat,
Di gurî m'o mu̯ţît,
Di nas m'o cîrnit,
Di oki̯ m'o ki̯orît,
Di ureki̯ m'o surdzît,
Cu cămeşî di bro̯asci̯ m'o 'mbracat,
În gro̯apă cu sk'ini̯ m'o dat,
Cununî di sk'ini̯ în cap pusu-ńi̯-o".
Mai̯ca Domnului̯ di k'iśi̯oari l-o disk'edecat,
Mînili i̯-o dislegat,
Di gurî l-o dismu̯ţît,
Di nas l-o discîrnit,
Di oki̯ l-o diski̯orît,
Di cămeşî di bro̯ască l-o disbracat,
Cununa di sk'ini̯ din cap i̯-o lu̯at,
Din gro̯apa di sk'ini̯ afarî l-o dat,
Sî rămîi curat,
Luńinat,
Cum Mai̯ca Domnului̯ l-o lasat.

Călineşti-Ie̯naki — Baia.
Ge̯rge̯ina Ribinśicu, 25.

XLVII

Co̯asî tăi̯oasî
Şî 'nvenino̯asî,
Cum tai̯ erburili şî li 'ntorśi̯,
Aşa sî tai̯ ursitili
Şî săźetăturili
Şî pośiturili
Dila Ileana;
Şî rămîi curatî,
Luńinati,
Cum Dumnedzău o lasat-o.

Înh'erbinţ în foc un vîrv di co̯asî. Discînţ in apî. Di noă ori̯ pui̯ śeru 'n foc şi pui̯ şî noă cărbuni̯.

Skitu-Duca — Botoşani.
Vasîlca Ge̯ore̯i Śiu̯cî, 60.

Al. Vasiliu

FORMELE AUXILIARULUI DE VIITOR: *VA* ŞI *VOM*

Intr'un articol publicat în *Dacoromania*, VI, 387 urm., S. Puşcariu a ţinut să arate că pers. a 3-a sg. *va* şi 1-a pl. *vom* dela auxiliarul viitorului nu pot fi decît forme completive, derivînd dela verbul v a d e r e.

Pentru aceasta, d-sa ne spune dela început că verbe des întrebuinţate pot împrumuta forme din conjugarea altor verbe şi dă ca exemplu din l. rom. pe *a fi*, pe urmă lat. s u m — e s s e — f u i; l. germ. *bin — sein — gewesen — war*; l. sl. *esam — byl* etc.; pentru „a umbla", fr. *je vais, n. allons, n. irons*; irom. *meg—pâs = mergi ! homo = să mergem, haide* şi *i-voi = voi merge.*

Exemplele însă sînt departe de a fi convingătoare, pentru că verbele înşirate astfel, deşi se deosebesc ca formă, se aseamănă ca înţeles, pe cînd între v a d e r e şi v e l l e, lat. vulg. *v o l e r e, nu vedem nici o asemănare.

La p. 389, după ce aminteşte că pres. ind. *vreau* etc. se datoreşte analogiei cu inf. *vrea*, Puşcariu adaugă: „Şi în paradigma lui *vreau* se amestecă forme din alte paradigme. Astfel eu conjug de obicei: *eu vreau, tu vreai, el vrea, noi vrem* şi *noi voim, voi vreţi* şi *voi voiţi*, iar la pers. a 6-a numai *ei vor* [şi mai ales *ei nu vor*]".

Dar observaţiunea de mai sus îşi are locul şi aici: *vrem, vreţi* din lat. şi *voim, voiţi* din sl. au acelaşi înţeles, putînd astfel să se amestece o paradigmă cu alta. Mai departe, referindu-se la reflexele lui v e l l e, Puşcariu înlătură afir-

maţia lui Streller că pers. 1-îi sg. *vor* din aromînă înregistrată de Weigand ar veni din lat. cl. v o l o sau că ar fi o analogie cu pers. a 3-a pl., ca *duc* sg. şi pl., ci crede că derivă din v o l e o, însă după ce s'a desiotacisat pe teritorul aromîn, ca *sar* — în loc de *sal'u* — < s a l i o. Cît despre *veri* [< v e l i s], devenit *vei*, îl explică la fel cu *cei* < *ceri*, şi pe *veţi* < *vreţi* prin disimilaţie, cînd se găsia în faţa unor cuvinte ca *trece*, *prinde*, adăugînd că *veri* cu atît mai uşor a pierdut pe *r* cu cît *vreţi* se disimilase în *veţi*. Din punct de vedere cronologic constatăm însă o contrazicere, pentru că la pag. următoare, 389, Puşcariu spune că forma *veţi*, ca auxiliar, se întîlneşte numai de prin secolul al XVII-lea. Se ştie însă că forma *vei* este atestată în secolul al XVI-lea în *Palia dela Orăştie*, în *Psaltirea lui P. Tordaşi* şi *Codicele Todorescu*. De asemenea şi *veţi* este atestat la Coresi [1], deci nu cum ar resulta din afirmaţia lui Puşcariu, că în textele noastre cele mai vechi ar fi fost întrebuinţată exclusiv forma *vreţi*, ca auxiliar.

Ajungînd la forma *va*, Puşcariu spune că toate explicaţiile date pînă acum sînt neprobabile. Contestă astfel părerea lui Meyer-Lübke [2] că *va* ar fi **voa* < ** voare*, cu diftongul redus după labială ca în *povară*, *afară*, particularitate pe care o întîlnim şi la Istroromîni şi Megleniţi, pentru că s'ar opune aromîna cu *(n)afoară*, unde totuşi găsim *va* ca şi în celelalte dialecte. Puşcariu crede că **voa* < **voare* s'a păstrat numai în regionalul *oa: oa să fac*, care fiind aton a devenit *o să fac*. Dar observaţia nu este întemeiată, pentru că diftongul *oa* îl găsim redus la *a* după *v* şi în aromînă, unde întîlnim pronumele pers. *a vao* < **a voauă* [3].

Cu privire la forma *vom*, Puşcariu admite ca şi Streller că *vom* vine din *văm*, însă nu admite explicaţia lui *văm* < **vem*, care s'ar fi născut din *vrem*, ca şi *veţi* din *vreţi*, deoarece *văm* ar

---

[1] O. Densusianu, *Hist. l. roum.*, II, 226.

[2] *Rom. Gramm.*,, II, § 247.

[3] Th. Capidan, *Dialectul aromîn*, 291.

fi mai vechi decît *veţi* şi nu ar fi atestată nicăeri forma *vem*; afirmaţie ce se desminte, pentru că *văm* este atestat ca şi *veţi* la Coresi [1], iar *vem* de asemenea apare, deşi mai rar, în *Psaltirea Hurmuzachi* şi *Textele Măhăcene*.

Sprijinit pe afirmaţiile de mai înainte, Puşcariu crede că *va* şi *văm* (>*vom*) nu se pot explica din formele verbului velle, ci ar fi pers. a 3-a şi a 4-a de ind. pres. ale verbului vadere, pătrunse ca forme completive în sistemul de conjugare al lui *volere. Admiţînd aceasta, Puşcariu crede că nici viitorul cu *vaţ* nu mai presintă nici o enigmă în dialectul aromîn, pentru că această formă ar fi pers. a 2-a sg. dela vadere, care s'ar fi generalisat la toate persoanele de sg. şi pl.

Nici această explicaţie nu este acceptabilă, pentru că în arom. apar şase forme de viitor: 1. *va s-cîntu*, 2. *vaţ cîntu;* 3. *va cîntu*, 4. *va se cîntu*, 5. *vu se cîntu*, 6. *va si cîntu* [2]. Prima formă se aude la Aromînii din nord şi am întîlnit-o în jud. Dolj, cu o mică nuanţă de deosebire. A doua *vaţ cîntu, cînţi* etc. este întrebuinţată numai de Aromînii din sud. In legătură cu *ţ* din *vaţ*, Th. Capidan este nelămurit, deşi crede că la basa acestei forme trebue să vedem pe *va si* sau *va s-*. Explicaţia este întemeiată, pentru că observăm că unde viitorul e conjugat cu *vaţ*, *-si* sau *s-* nu mai apar, deşi Th. Capidan mai departe, la p. 497, unde respinge părerea lui Puşcariu că *vaţ* dela viitor este pers. a 2-a dela vadere, nu mai aminteşte explicaţia dată. Acest *-i* epitetic îl găsim, tot în aromînă, şi la forma invariabilă *vreaţ* ca auxiliar al condiţionalului, care formă este mai rară decît *vrea*. Altă explicaţie, demnă de luat în samă, e aceea dată de T. Papahagi: părerea sa e că *-ţ* din *vaţ* e datorit foneticei sintactice: din *va intru, va imnu* a resultat *vaţ intru, vaţ imnu* [3].

Deci nimic nu ne îndreptăţeşte să presupunem că *vaţ* ar

---

[1] O. Densusianu, *l. c.*, II, 226.

[2] Th. Capidan, *l. c.*, 466.

[3] *Introducere în filologia romanică*, curs litografiat, 1930.

fi pers. a 2-a dela pres. ind. al lui v a d e r e, ca auxiliar al viitorului.

Drept argument, putînd fi convingător, Puşcariu aminteşte menţinerea verbului v a d e r e ca defectiv în l. rom., în dialectul dr. şi ar. (pentru ar. citează inscripţia de pe un vas: „acasă si-ţi vai"), adăugînd că *va* din expresia drom.: „pînă atunci mai va" nu poate fi decît *va* <v a d i t. Părerea nu e totuşi întemeiată, deşi a fost exprimată şi de Tiktin şi de Candrea. Dacă am întreba poporul ce înţelege prin această expresie, va răspunde că înseamnă: *pînă atunci mai vrea timp..... mai trebue timp.* In plus observăm că se aude şi *mai vrea pînă atunci*, deci cu *vrea* pentru *va*, ca şi în *va să zică* şi *vrea, vra să zică.* In cercetările mele dialectale din Dolj am auzit expresia: „viia aia va munčită", unde se vede bine că *va* are înţeles de „vrea" şi mai ales de „trebue". In legătură cu aceasta avem mărturie sigură şi limba veche. Astfel la Coresi [1] găsim: „Că şi de însine, de noişŭ vinovaţii, mai va Dumnezeu să fie rugatŭ, decîtŭ de alţii dereptŭ noi", adică „mai vrea, mai trebue Dumnezeu să fie rugat".

De asemenea în arom.: „va un mes"=trebue o lună, „va s-ţî imnă tih'a"=trebue să ai noroc [2]. Aromîna a mers şi mai departe: dacă luăm în consideraţie adv. *ţudo*, observăm că este compus din *ţu* <lat. h i c + u b i + alb. *do*, care înseamnă „vrea, trebue"; deci *ţudo* e identic cu *undeva* din drom., care represintă pe lat. u n d e + *v o l e t. De unde urmează că nici *săva*, *cîndva* nu sînt compuşi cu verbul v a d e r e, cum crede Puşcariu.

In partea din urmă a articolului, Puşcariu insistă asupra faptului că viitorul perifrastic format cu ajutorul unui verb care înseamnă „a umbla, a merge" se întîlneşte în domeniul romanic, dînd exemplele: *elle va mourir*, *il va pleuvoir*, care se pot traduce cu viitorul nostru. Apropierea e numai în a-

---

[1] *Carte (ce se cheamă Evanghelie) cu învăţătură 1581*, ed. Puşcariu şi Procopovici, 323.

[2] Th. Capidan, *l. c.*, 499.

parenţă convingătoare, pentru că în l. fr. acest viitor e o construcţie aparte. In fr. viitorul întîi, în mod regulat, nu este perifrastic, şi ştim că se formează din inf. verbului de conjugat plus terminaţiile lui *avoir*, neavînd nici o urmă din v a d e r e în conjugarea sa.

Alături de exemplele din l. fr., Puşcariu citează următorul exemplu din ir.: *meri-m zută spelă?* pe care îl transpune în limba literară: *îmi vei ajuta să spăl?* însă cu nuanţa: *vrei să-mi ajuţi să spăl?*[1], vrînd să arate cum alt verb, care exprimă mişcarea, *mẹre*, ajunge să aibă rolul unui auxiliar. Aceasta îşi găseşte însă analogia, dar nu ca o dovadă pentru v a d e r e la viitor, şi în drom., în vorbirea zilnică. Putem zice: *mergi sau vii a-mi ajuta să lucrez?* sau cu un verb care nu arată mişcare: *stai a lucra* sau *să lucrezi cu mine?*, dar fără ca *merge* sau *sta* să fi intrat în paradigma viitorului.

Ca să precisăm, forma *va* ca auxiliar se găseşte în dr. şi ir. numai la pers. a 3-a sg., iar în ar., la toate persoanele. In ir. pers. 1-îi pl. *ren* se vede limpede că nu e decît *vrem* < *v o l e m u s, astfel că — împotriva teoriei lui Puşcariu — nu poate fi vorba de v a d e r e ca auxiliar la pers. 1-îi pl. nici în acest dialect. Aceasta ne îndreptăţeşte să admitem că nici *va* nu provine din v a d e r e, pentru că formarea viitorului cu *v o l e r e se vede bine că era caracteristică limbei noastre în epoca în care dialectele nu erau despărţite. Ştim, pe de altă parte, că în dr. *va* apare des în textele vechi în loc de vrea[2], iar în meglenită *va* este singura formă întrebuinţată: .... *va nu va, să si ducă* şi.... *să mi glăves la vrin cari s-mi va*[3]. In ar. de asemenea găsim pe *va* pentru *vrea: îl' dzîţe că u va, că mọare ti nîsă*[4], apoi subj. pres. *s- va*, viit. *va s- va* etc.

Observăm în aceste exemple identitate în toate dialectele. De altfel, atît în dr. cît şi în celelalte dialecte — mai ales

[1] *Studii istoromîne*, II, 218.
[2] O. Densusianu, *l. c.*, 247.
[3] Th. Capidan, *Meglenoromînii*, 4/11 şi 4/2.
[4] P. Papahagi, *Basme*, 234/29.

în ir. — formele verbului *vrea*, ca auxiliar şi independent, au mers şi merg paralel, deosebindu-se mai mult sau mai puţin ca formă, însă confundîndu-se ca înţeles, deoarece observăm auxiliarul îndeplinind, cu formele sale proprii, funcţiunea de verb independent cum avem în megl. şi ar., unde verbul independent are la pres. ind. numai formele vechi, care au rămas la auxiliar, mai mult sau mai puţin modificate ca formă.

Părerea la care cred că trebue să ne oprim este că formele auxiliarului de azi erau şi cele independente în limba veche, iar analogia în legătură cu *vreau, vrei, vrea* s'a întîmplat mai tîrziu. Deci **voa* <**voare* <**v o l e t* — pentru că în nici un cas nu ne putem lipsi de explicaţia lui Meyer-Lübke— la începutul limbei romîne era întrebuinţat şi ca independent şi ca auxiliar. Intîmplîndu-se analogia, de unde avem obişnuitele forme independente *vreau, vrei, vrea*, sfera lui s'a restrîns, servind mai mult ca auxiliar la formarea viitorului. Ca auxiliar, poziţia lui în frasă era mai slăbită şi astfel de vreme a putut ca **voare* >*vare* să devie *va*, reducîndu-se diftongul *oa* după labiala *v*. Aceasta nu poate lăsa îndoeală, pentru că am văzut că şi în aromînă s'a redus diftongul *oa* după *v* la pronumele personal de dativ *a vao*, care nu poate deriva decît dintr'un **a voauă*. Astfel fiind, cred că *(n)afoară*, care împiedecă pe Puşcariu să explice pe *va*<**v o l e t*, trebue înlăturat în acest cas. De sigur că pentru forma independentă *va* din dr. putem admite şi evoluţia *vrea*>*vra*>*va* sau *vrea*>*vea*>*va*, socotită mai tîrzie decît cea dintîi.

Trecînd la pers. 1-îi pl. *vom*, observăm că numai în dialectul dr. se găseşte sub formele *vem, văm* şi *vom*, ca auxiliar şi independent; în celelalte dialecte avem *vrem* (ir. *ren*). De aci deducem — ştiind mai ales că *vrem* ca auxiliar este foarte frecvent în textele noastre vechi — că disimilaţia s'a întîmplat numai în dacoromînă. Cît timp *vem, văm* sînt atestaţi alături de *vom* — ceea ce am văzut că e contestat de Puşcariu — nu mai poate fi vorba să explicăm şi pers. 1-îi de pl. altfel decît din **v o l e r e*. Şi chiar dacă nu am avea pe *vem* atestat, tot nu am putea explica pe *vom* din

v a d e r e, cum susţine Puşcariu, pentru că nu înţelegem cum *vom*, care ar representa pe v a d i m u s, ar fi ajuns să înlăture pe *vrem*, pe care singur Puşcariu — cred — îl recunoaşte ca formă veche, frecventă la viitor. Inlăturarea lui *vrem* ar rămînea neexplicată cît timp el îşi găsia un sprijin în forma *v(r)eţi* de pers. a 2-a. Apare astfel evident că nici *vom* nu poate deriva din v a d i m u s.

Atîtea consideraţiuni, deci, care ne îndreptăţesc să rămînem la părerea că şi *va* şi *vom* nu pot proveni decît din *v o l e r e.

Luca PREDA

BIBLIOTECA CENTRALA
„ASOCIAŢIUNII"
SIBIIU

ÎNSEMNĂRI ŞI RECTIFICĂRI

ROM. *iortoman*

Inainte de a pune în evidenţă originea lui, nu vor fí de prisos cîteva atestări — neînregistrate pînă acum în dicţionare etc.[1] ori amintite numai în treacăt, fără a se releva din ele semnificaţia pe care o au —, pentru ca să rămîie bine stabilit înţelesul lui, cum şi fonetismul dela care trebue să plecăm.

C. Rădulescu-Codin îl dă astfel: „*iortoman*, voinic, chipeş“ [2].

La fel e atestat din Dolj: „voinic, bine făcut“ [3].

Greşit, de sigur, tipărit (*jurtuman*) apare într'un glosar din Dorohoi, cu explicaţia: „om făcut bine şi cam într'o ureche [4].

In balade cuvîntul e încadrat, uneori, în alte precisări; se vorbeşte de „fecior de iortoman“, „voinicel de iortoman“ venit de departe „cu calul tare“ [5]; „feciorel de iortoman“, „puiuleţ de iortoman[6]; „ortoman de Turc“, „Turc şi ortoman“ [7].

Despre cai se zice de asemenea că sînt „ortomani“; astfel în balada *Gheorghiţă Zătreanu* se povesteşte de un Domn şi o Domniţă

---

[1] L. Şăineanu, *Infl. orient.*, II, 217; Tiktin, *Rum.-deutsch. Wb.*, s. v.; D. Caracostea, *Moriţa în Moldova*, 17-18; G. Giuglea, în *Dacoromania*, V, 542 urm.

[2] *O samă de cuvinte*, 42.

[3] Costică Ciobanu-Pleniţa, *Cuvintări adînci*, Craiova, 1909, 313.

[4] *Ion Creangă*, VI, 30; tot acolo, VII, 52, iarăşi greşit dat: *roitoman*.

[5] Al. Vasiliu, *Cintece, urături...*, 41; cf. N. Păsculescu, *Lit. pop.*, 222.

[6] *Educatorul*, I (1883), 222, 294.

[7] Al. Vasiliu, *l. c.*, 83.

....ce mi se plimbă
Pe doi cai voinici,
De nu sînt pe-aici...;
Unu-i cal bugean...;
Cel mai ortoman
Cumpărat de-un an [1].

Intr'o altă baladă, *Iovan iortoman* (printr'o vagă apropiere de *Iovan Iorgovan*), calificativul e dat în acelaşi timp şi voinicului şi calului care-l duce:

.... se împlimblă şi se poartă
Un voinicel ortoman
Cu cal mare dobrogean,
Tot ca şi el ortoman [2].

Dintre cele două forme sub care apare nu poate fi îndoeală că trebue să ne oprim la aceea care trebue să fie anterioară celeilalte: *iortoman* putea fi uşor schimbat în *ortoman* cînd era precedat de un cuvînt terminat în *i* (*mai iortoman*, *şi iortoman*; comp. aferesarea lui *i* în *uşor*, din *iuşor*, datorită alăturării lui *de* la *mai*: *mai iuşor* > *mai uşor*), pe cînd adăugarea lui *i-* la *ortoman* nu s'ar putea explica [3].

Restabilirea formei originare a avut-o în vedere L. Şăi-

---

[1] T. Pamfile, *Cîntece de ţară*, 43-44; cf. 290.

[2] Răsp. la chestionarul N. Densusianu, Ms. Acad. 4555, f. 260.

Comp. *Iortoman* „nume de bou", în Vîlcea: G. Ciauşeanu, G. Fira şi C. Popescu, *Culegere de folkl.*, 168.

Din *iortoman* s'au derivat *iortomănesc*, N. Păsculescu, *l. c.*, 212 (*...chică voinicească — Şi tîmplă iortomănească*); *Şezătoarea*, III, 216 (*leafa iortomănenscă*); *iortomăneşte*, Păsculescu, *l. c.*, 174, 204, 205, 206, 266 (*a ţipa, a striga iortomăneşte*; I. Diaconu, *Ţinutul Vrancei*, 1, 247, 252: *S'arunca (i)ortomăneşte*); *a se iortomăni*, M. I. Apostolescu, *Balade pop.*, Alexandria, 1912, 43 (*Voinic se iortomăneşte*).

[3] G. Weigand, *Jahresb.*, VII, 84, era deci indus în eroare cînd credea că forma originară e *ortoman*.

Aceasta, uneori ne mai fiind înţeleasă, a fost schimbată în *otoman*:

Vine-un voinic otoman,

la G. Giuglea şi G. Vîlsan, *Dela Romînii din Serbia*, 14;

Sari, bădică otomane...

neanu, dar nu în acord cu semantismul cum trebuia luat în consideraţie; influenţat de versul din *Miorița* unde se vorbeşte de ciobanul „mai ortoman", vers greşit interpretat şi de alţii, Şăineanu era de părere că *iortoman* a însemnat întîi „bogat în turme" şi numai pe urmă a primit înţelesul de „voinic, viteaz (despre haiduci)". De aici etimologia pe care o propunea: din cum. *yurt* „mansio", alături de forma identică din alte graiuri turco-tătare şi însemnînd „aşezare ciobănească, cort de păstori nomazi" (trecută în slavă, la Ruşi, Ruteni şi Poloni: *jurt, jurta*). Făcînd abstracţie de semnificaţia primitivă atribuită cuvîntului nostru — şi vom vedea că ea a fost alta —, chiar după felul cum e format, cu terminaţia -*man*, avem o indicaţie că el nu poate proveni din *yurt*: terminaţia aceasta ne duce spre o formă adjectivală al cărei înţeles avea să-l întărească, aşa cum o găsim şi alteori.

Semnificaţia adevărată a lui *iortoman* a dat-o Tiktin în dicţionarul său[1]; e aceea de „voinic, viteaz", singura bine atestată, cum se poate vedea şi din citatele de mai sus. Originea lui a întrezărit-o tot Tiktin, cînd făcea următoarea apropiere: „Vielleicht zu türk. *jortmak* „zu Pferde umherschweifen". Dicţionarul lui Radloff[2] ne vine în ajutor ca să precisăm etimologia turco-tătară: din tema *jor-* însemnînd „drum"[3] avem: *jort* (turc., ciag., uig. etc.) „a alerga", în special despre cai: „a merge în trap"; *jortak, jortok* (ciag., kirgh.) „cal care are un mers bun, care merge în trap". Deci, o primă şi sigură indicaţie că partea întîi a lui *iortoman* trebue pusă in legătură cu *jort;* am văzut cum cuvîntul se aplică şi la cai, aşa că *iortoman* s'a zis întîi despre un cal bun, mergînd în galop. Un derivat din *jort*, anume *jortaul*, ne înlesneşte să

Cel viteaz de otoman...

în *Arh. Olt.*, VI, 326 ;

Măi voinice otomane,

într'o colecţie inedită din Putna.

[1] Fusese, de altfel, indicată de Ar. Densusianu, în *Rev. crit.-literară*, III, 319.

[2] *Wb. der Türk-Dial.*, III, 427-428.

[3] Cf. H. Vámbéry, *Etym. Wb. der turko-tat. Spr.*, 134.

urmărim şi mai departe istoria cuvîntului; derivatul acesta e explicat de Radloff prin „ceată de călăreţi mînînd vitele ori căutînd vre-o pradă". O baladă din culegerea lui Al. Vasiliu [1] e semnificativă în această privinţă; e vorba acolo de un baci care vede într'o zi pe un hoţ venind călare la stînă şi cerîndu-i cinci mii de zloţi pe care-i avea din vînzarea oilor; baciul îi răspunde:

Voinic iortoman,
Călare pe cal,
Nu-mi da [2] pradă mie.

Un „iortoman" a putut fi deci şi un hoţ ce, călare, năvălia la o stînă, întocmai cum se spune despre cei care se adunau într'o *jortaul*. Putem înţelege astfel partea întîi a cuvîntului nostru: în acord cu turco-tăt. *jort* şi derivate ale lui, el a însemnat la origine „cal mergînd în galop", pe urmă s'a aplicat şi unui călăreţ alergînd pe un asemenea cal. De aici s'a ajuns la accepţiunea de „voinic, viteaz", cum avem o dovadă în altă formă dată tot de Radloff [3]: *jürügän* însemnînd „mergînd bine, repede" şi „voinic, viteaz".

Partea din urmă e aceeaşi, *-man (-oman)*, ca din alte cuvinte, unele nelămurite pînă acum. Ea represintă tema turco-tăt. *man (men)* exprimînd ideea de „mai mare, stînd în frunte, arătînd într'un grad mai înalt o anumită însuşire" [4]. Adăugată la un adjectiv şi devenită sufix, forma aceasta intensifică înţelesul, ca d. e. în turc. *karaman* „foarte negru" <*kara* „negru", *koğaman* „foarte mare, foarte bătrîn" <*koğa* „mare, bătrîn" [5].

[1] *L. c.*, 68.

[2] De sigur greşit în loc de: *lua*.

[3] *L. c.*, III, 604.

[4] Vámbéry, *l. c.*, 214.

[5] J. Deny, *Gram. de la l. turque*, 326.

G. Giuglea, *l. c.*, 547, a crezut că *-man* ar putea fi de origine grecească, ceea ce e exclus, cum nu poate fi admisă, după cele arătate, nici părerea sa că partea întîi a lui *iortoman* ar reproduce pe lat. l i b e r t u s şi cuvîntul ar fi însemnat la început „om liber" (etimologia e inregistrată, cu un semn de întrebare, de Meyer-Lübke în dicţionarul său, ed. a 3-a, n. 5014b). Rămîne atunci ca o simplă presupunere şi etimologia iranică la care s'a gîndit I. Şiadbei, în *Viaţa rom.*, LVI, 368.

Prin adăugarea lui *-man* la un derivat adjectival din *jort* (am relevat mai sus forma *jortok*) a putut deci resulta *iortoman*.

Astfel cum se presintă, îl putem considera ca împrumutat din epoca atingerilor noastre cu Pecenegii ori Cumanii. El ne evocă vieaţa de nomadism a acestora: călare pe cai sprinteni ei cutreerau cîmpiile şi astfel au fost văzuţi şi pe la noi [1], lăsîndu-ne cuvîntul al cărui substrat real reiese, cred, destul de limpede.

ROM. *oacăr*

E atestat întîia oară în *Palia dela Orăştie*: *voiu alege oacărăle şi pistruile oi... şi ce va fi pistruiu şi oacăr va fi simbriia mea* (*Gen.*, XXX, 32); în textul Vulgatei îi corespunde *maculosus*, iar în al lui Heltai *szeplös* „cu pete". *Lexiconul*

---

[1] Poate ca o reminiscenţă de „iortomanii" streini veniţi pe la noi ar fi de interpretat versurile dintr'o baladă publicată de N. Ionaşcu şi M. Mîndreanu, *Poesii populare*, Alexandria, 1897, 73:

Voinic negru iortoman
Pe-un cal sur şi dobrogean.

Totuşi, e posibil ca „negru" să fi fost alăturat la „voinic" numai întîmplător, pentru că în colecţia lui Alecsandri, p. 11, adjectivul se rapoartă la calul voinicului:

Un viteaz de ortoman
Pe-un cal negru dobrogean.

Tot aşa în *Lumina p. toţi*, IV (1888), 747-748:

Dar voinicu-i ortoman
Pe-un cal negru dobrogean.

Comp. la G. Dem. Teodorescu, p. 442:

Voinic mîndru ortoman
Pe-un cal ager dobrogean

şi în *Conv. lit.*, XXXII, 480, 481, 484:

Voinicelul iortoman
Cu calul sur dobrogean.

Indiferent însă de asemenea variante, e semnificativ că în aceste balade, ca şi alteori, e vorba de „iortomani" veniţi mai din spre răsărit, din Dobrogea.

Budan îl explică prin „pestriţ pe obraz“ şi, ca termen aplicat la oi, e dat astfel în diferite culegeri: „ oaia albă pe bot cu pete ruginii“ [1]; „cu mici pete negre“, „musculiţe“, pe piept“ [2]; „oacheşe, dar nu deajuns“ [3], „pistruie pe bot“ [4]; „cu pete cafenii pe bot“ [5]. Urmărindu-l în graiul ciobanilor din Bihor, dînşii mi-au dat aceste înţelesuri : „neagră de tot pe gît“; „neagră pe flit ori pe la urechi“ ; „neagră pe la ochi“. In glosarul său, Viciu dă, după o colindă, şi derivatul *ocăruţ* „alb şi numai pe bot cu mici pete negre“ [6].

Cuvîntul e cunoscut şi Aromînilor, cu terminaţiunea schimbată: *ǫacărnă* (fărş. *ǫacără*) „neagră la cap şi albă la corp“ [7].

O înrudire a lui cu *oacheş*, presupusă de Tiktin, nu poate fi admisă, cum arată în primul rînd forma aromînă care exclude să aibă vre-o legătură cu *ǫacl'iş*. Th. Capidan [8] referindu-se la forma ar. din Siracu, *ocrenă*, i-a atribuit provenienţă slavă pentru că în macedobulgară apare acelaşi termen păstoresc, *okrena;* mai în urmă [9] a renunţat la această explicaţie, înclinînd spre părerea că cuvîntul nostru ar putea fi de origine autohtonă şi deci bulg. *okren* ar fi înprumutat din aromînă. Provenienţa slavă nu poate fi într'adevăr susţinută cît timp o temă *okr-* cu semnificaţie corespunzătoare e ne-

---

[1] A. Viciu, *Glos. de cuv. dial.*, 63; cf. *Supl. la „Glosar“*, 6, s. *dapără;* Bibicescu, *Poesii pop.*, 372.

[2] V. Păcală, *Mon. satului Răşinari*, 437.

[3] E. Precup, *Păstoritul în munţii Rodnei*, 24.

[4] N. Dragomir, în *Lucrările Inst. de geogr. din Cluj*, II, 202.

[5] In glosarul publicat de Şandru şi Brînzeu în acest vol. al revistei, p. 241.

La Păsculescu, *Lit. pop.*, 83, 103, (*o*)*acănă* (odată în rimă cu *deapănă*) e explicat în glosar prin... „şireată, prefăcută“.

[6] Intr'o baladă publicată de Păsculescu, *l. c.*, 296, forma *buchere* (*oaie b.*) e poate tot un derivat din *oacăr* şi care a fost alterat, ne ma fiind înţeles; în glosar se spune că ar însemna „lînoasă“ — explicaţie improvisată pe care şi-a însuşit-o *Dicţionarul Academiei.*

[7] Dalametra, *Dicţ. macedorom.*; Th. Capidan, *Romînii nomazi*, 107; Al. Rosetti, *Cerc. asupra graiului Rom. din Albania*, 82.

[8] *Elem. slav în dial. aromîn*, 76.

[9] *Dacoromania*, IV, 951.

cunoscută în bulgară etc. După C. Diculescu [1] am avea a face cu un element grecesc, *ὤχρινος < ὠχρός „galben", dar am văzut că *oacăr* are alt înțeles: „cu pete negre". Diculescu se referă, de altfel, numai la explicația lui Viciu („cu pete ruginii"), pentru a găsi un sprijin etimologiei pe care a propus-o, dar nici „ruginiu" nu poate fi explicat din ὠχρός.

In acord cu înțelesul lui, *oacăr* cred că poate fi considerat ca latin, și anume ca derivat din aquilus „de coloare întunecată, aproape negru"; alături de acesta a putut exista compusul *obaquilus (e atestat numai *subaquilus*), după cum avem *obater* alături de *ater*, cu înțeles apropiat. Forma mai veche resultată din *obaquilus a trebuit să fie **oacer* și acesta a fost schimbat pe urmă în *oacăr*, prin înlocuirea terminațiunei ca în *furcer — furcăr*, înlocuire paralelă aceleia a lui *-en* cu *-ăn*, în *cearcăn*, *mesteacăn* < **cearcen*, **mesteacen* etc [2]. Arom. *oacărn* trebue privit atunci ca influențat în partea din urmă de *murnu*, iar forma *ocren* din Siracu e reluată din bulgărește [3].

Asupra unei „nedumeriri" de terminologie lingvistică

In critica pe care Al. Rosetti [4] a făcut-o broșurei cu regulele ortografice publicată de Academie, una din observațiile sale (p. 364), referindu-se la art. 27, 29 din broșură, caută să rectifice o greșeală ce i se pare gravă: „Asupra definiției „hiatului", Academia ne lasă nedumeriți. După ce ni se spune că vocalele „se întîlnesc" în hiat, ceea ce e inexact, deoarece vocalele în hiat sînt separate de tăietura silabică și, deci, nu se pot întîlni...., în alt loc (§ 29) hiatul e definit ca un

[1] *Dacoromania*, IV, 441.

[2] V. Candrea-Densusianu, *Dicț. etim.*, n-rul 1089.

[3] Pe lîngă *okrena*, trecut dela Aromîni, în bulgară apare *vakъlъ* „cu pete negre la ochi", redînd astfel, sub altă înfățișare de împrumut, pe *oacăr* și corespunzînd sarac. βάκρο, alături de neogr. βάκρινα (v. C. Höeg, *Les Saracatsans*, II, 114; T. Papahagi, *Gr. și suflet*, II, 264; Capidan, *Dacoromania*, IV, 951).

[4] *Rev. ist. rom.*, II (1932), 354 urm.

triftong *(iea*, în *vieaţă)*". Pentru că articolele în chestiune au fost redactate de mine—şi au rămas în broşura tipărită de Academie, pe cînd pentru altele, modificate sau adause fie de S. Puşcariu, fie de alţii, nu pot avea nici o răspundere — la critica lui Rosetti voi obiecta că nu este de loc o „inexactitate" cînd am spus că vocalele „se întîlnesc" în hiat. E expresiunea pe care am întrebuinţat-o totdeauna şi mă surprinde că Rosetti o găseşte improprie cît timp şi lingviştii francesi se exprimă la fel: e destul să amintesc că J. Marouzeau în *Lexique de la term. ling.*, 92, defineşte hiatul: „rencontre de deux éléments vocaliques". Cînd, indirect, mi se reproşează că în cuvîntul *vieaţă* aşi fi definit hiatul ca un triftong, nu văd de unde ar reieşi aceasta; în articolul din broşură la care se referă Rosetti am spus : „hiatul *iea* se păstrează în forma *vieaţă*" — despre „triftong" nu e de loc vorba acolo. Persist a crede că scrierea *vieaţă* e cea justificată, în acord cu hiatul *iea* cum se aude, de fapt, în pronunţare, chiar dacă mulţi zic *viaţă*. Dacă am admite că aceasta din urmă e forma corectă, derivatele ei ar trebui ortografiate: *veţui, veţuitoare* (ca *îngheţa*, faţă de *ghiaţă)*. Tocmai pentru că asemenea forme nu sînt admise nici de cei care cred că scrierea corectă e *viaţă* (ca *ghiaţă* etc.), e o indicaţie că *vieaţă* nu e o impunere ortografică neîndreptăţită şi pedantă.

Ov. Densusianu

Rom. *aldan*

Cuvîntul acesta, care apare mai adesea sub forma aspirată *haldan*, alături de *hildan, hlăndan, hlăndar* şi *háldur* sau *hándur*, însemnează cînepa groasă, cu cotorul băţos, ce se seamănă prin păpuşoaie şi serveşte de sămînţă. Etimologiile propuse pînă astăzi pentru explicarea lui nu sînt de loc mulţumitoare. Nici tema tracică *aldā* „guimauve", propusă de Hasdeu [1], nici ung. *kender* „cînepă", de care-l apropie *Dicţ. Academiei*, nu se pot lua în samă.

[1] *Etim. magnum*, 776-779.

Forma primitivă trebue să fi fost *hlîndan* (comp. mai sus *hlăndan* şi *hîldan*), a cărui origine nu poate fi decît vslav. **hlądanŭ* <*hlądŭ* „virga", conservat în rus. *hludŭ*, sîrb. (dial.) *hlud*, slov. *hlod*, ceh. *chloud*, pol. (dial.) *chłęd*, *chłąd* [1].

Formele *haldur* şi *handur* trebue să fi fost alterate de pe urma contaminării cu vre-un alt cuvînt.

Rom. *bărăta*

Atît înţelesul acestui cuvînt, pe care *Dicţ. Academiei* îl traduce prin „gronder, vociférer; faire des remontrances", cît şi forma lui ne conduc de-a-dreptul la lat. vulg. *balatrare „crier", înrudit cu balatro, -onis „acteur de bas étage, cabotin", care apare uneori şi cu sensul de „flecar" [2]. Verbul latin s'a păstrat, în afară de limba romînă, în span. *baladrar* „hurler, crier", port. *bradar* (vport. *braadar*) „crier, vociférer" şi nprov. *bradala* „brailler, meugler, braire" [3]. Tot de aci şi cat. *baladrejar* „a striga, a sbiera" <**baladrar* + -izare.

Cît priveşte fonetismul, observăm, ca în multe alte casuri, disimilarea celui de al doilea *-r-*, întîmplată întîi în **bărătru*> *bărăt* şi generalisată apoi în toate celelalte forme.

Rom. *breabăn*

Etimologia lui e considerată ca necunoscută. Dicţionarele şi lucrările de botanică îl înregistrează, alături de diminutivul *brebenel*, *brebenei*, cu sensul de „corydalis". Ca nume topic, îl găsim, sub forma *Breabănu*, pîrîiaş în jud. Teleorman şi *Balta Brebenilor*, în jud. Dolj; apoi sub forma *Brebina* (rîu, deal şi sat) în jud. Mehedinţi şi (viroagă cu apă) în Vlaşca.

---

[1] Cf. Berneker, *Etym. Wörterbuch*, 390.

[2] A. Ernout et A. Meillet, *Dict. étym.*, 96.

[3] Meyer-Lübke, *Etym. Wörterb.*, ed. a 3-a, n. 895; W. v. Wartburg, *Franz. etym. Wörterb.*, I, 210.

Diminutivul *Brebenelu* apare ca nume de vîlcea în jud. Olt. Alte derivate, ca *Brebeanca* şi *Brebenești* îşi trag originea dintr'un nume de persoană *Breabăn* sau *Bre(a)ben*[1], pe care-l întîlnim şi astăzi în Oltenia şi în Ţara Haţegului. Numele plantei, ca şi cele topice, derivă dintr'o formă adjectivală vslav. * *bebrĭnŭ* < *bebrĭ*, *bibrŭ* sau *bobrŭ* „castor". Acest animal, odinioară foarte comun în ţările noastre, dar acum dispărut cu desăvîrşire, a lăsat destule urme în onomastică şi în toponimie, sub forma *Brebu* (o baltă în Dolj, un izvor în jud. Buzău, un heleşteu în jud. Prahova), dat totdeauna unor nume de ape, pe lîngă care trebue să fi trăit acest animal, după obiceiul lui. Pe vremea lui Dimitrie Cantemir, e posibil să mai fi existat castori în ţinuturile noastre, căci autorul *Istoriei ieroglifice* îl desemnează cu numele de *Brebul* pe postelnicul Burnaz, după cum a înlocuit cu alte porecle de animale existente numele celorlalte personagii ale *Istoriei* sale. Se ştie că şi în toponimia altor ţări întîlnim adesea numele acestui animal: *Biberach*, *Biberwier*, în Austria, *Bebrina* şi *Brebernica*, în Croaţia, *Biberka*, în Galiţia, *Bebrovo*, în Bulgaria, *Bobrova*, în Moravia etc. Tot astfel, numele de *Bibr-acte*, în Galia şi *Bièvre*, în Franţa, îşi trag originea dela numele acestui animal.

Cît priveşte însă numele de plantă *breabăn*, *brebenel*, nu ştim de ce poporul o va fi denumit astfel, punînd-o în legătură cu castorul. Constatăm numai că şi în vgerm. această plantă se numeşte *Biberwurz*, dela *Biber* „castor". Tratatele de botanică ne arată că această plantă creşte prin pădurile umbroase, iar nu pe lîngă ape, cum sînt alte plante ale căror nume derivă din acela al castorului. Dintre acestea vom cita în special rus. *bobrovica*, rut. *bobivnyk*, pol. *bobrek*, ceh. *bobřek*, „menyanthes trifoliata", plantă care creşte prin lacuri şi mlaştini şi e numită la noi „trifoi de baltă". Germanii îi zic *Biberklee*, alterat uneori, prin etimologie populară, în *Bitterklee* şi *Fieberklee*, iar în unele regiuni din Franţa e numită *trèfle*

[1] Cf. Densusianu, *Graiul din Ţara Haţegului*, 75.

de castor [1]. Italienii o numesc *trifoglio fibrino*, şi tot astfel în dialecte: piem. *tarföi febrin*, lomb. *treföi fibrin*, sic. *trifoggu fibrinu* [2], în care constatăm persistenţa vechei forme latine f i b e r sau f e b e r, înlocuită mai tîrziu prin b e b e r > v. it. *bevero* [3].

Rom. *dibui*

Verbul acesta e întrebuinţat astăzi mai mult cu înţelesul de „a căuta pipăind, a pipăi prin întunerec", mai rar „a găsi după multă căutare" (*cînii dibuiră în sfîrşit un taur sălbatic*, Odobescu), sau „a nemeri" (*unchiu-meu, care dibuia foarte bine poreclele, unuia îi zicea „gămălie"*, Ion Ghica). Sensul cel vechi de „a sta la pîndă, a pîndi prilejul" îl regăsim în cronica atribuită lui Mihail Moxa: *păzeşte-te, că fiiu-tău Leont te dibuieşte să te piarză ca să-ţi ia împărăţia* [4]. Înţelesul acesta din urmă îl are şi bulg. *debnja* „lauern, aufpassen, Jmdn. belauern, beschleichen; heimlich, verstohlener Weise tun", pe lîngă acela de „leise gehen, schleichen, sich heranschleichen" [5] sau *debja* „s'approcher furtivement, s'approcher à pas de loup", alături de *debnja* „marcher à pas de loup; guetter, épier" [6]. Din verbul acesta, care apare în vslav. numai sub forma compusă *uděbnoti* „beschleichen" [7] şi care n'a lăsat nici o urmă în celelalte limbi slavice, trebue să derive cuvîntul romînesc. Forma primitivă trebue să fi fost * *debui*, care a suferit probabil influenţa lui *dibaci*, dacă nu cumva acest adjectiv însuşi, a cărui origine e necunoscută, va fi şi el derivat din acest verb.

---

[1] Ph. A. Nemnich, *Allgemeines Polyglotten-Lexicon*, II, 556.
[2] G. Penzig, *Flora pop. italiana*, I, 299.
[3] Meyer-Lübke, *op. cit.*, 1012; W. v. Wartburg, *op. cit.*, 304.
[4] *Cuvente den bătrîni*, I, 390.
[5] Iv. Miladinov, *Bulgarisch-deutsches Wört.*, Sofia, 1927, p. 159.
[6] N. Markoff, *Dict. bulgare-français*, 155.
[7] Berneker, *op. cit.*, 191.

ROM. *dichici*

Aşa se numeşte, în Moldova, unealta cizmarului cu care face flori pe talpă sau pe căpută. Tiktin îl înregistrează cu observaţiunea că originea lui e necunoscută. Termenul acesta, ca şi mulţi alţii întrebuinţaţi de cizmari, e împrumutat din ungureşte, unde *dikics* însemnează „Kneif, Kneip, Schusterkneif, Werkmesser, Schneidekneif[1]". Înţelesul acesta se apropie mai mult de acela care i-a fost comunicat lui Tiktin pentru *dichici* „Art Messer zum Riemenschneiden", diferit de acela cu care e explicat de Al. Vasiliu şi Gh. T. Kirileanu, în glosarul scrierilor lui Creangă[2].

ROM. *gripcă*

Ca exemplu de aferesa lui *o-*, confundat cu articolul nedefinit, se cita pînă acum numai casul *strachină* < **ostrachină* <gr. (σκεύη) ὀστράκινα.

Un alt exemplu ni-l ofere *gripcă* „racloir", care nu e altul decît bulg. *ogribka* „espèce de racloir" <*ogribam* „racler, nettoyer tout autour".

ROM. *juvelnic*

Intrebuinţat de obicei cu înţelesul de „un fel de plasă sau sac de pescuit"[3], mai are însă şi sensul de „un fel de coş mare de nuiele împletite în care se păstrează peştele viu, prins cu alte instrumente"[4]. E deci identic cu bulg. *živělnikŭ* „locul unde se ţine peştele viu în apă", înregistrat de dicţionarul lui Gerov şi care derivă din *živŭ* „viu".

ROM. *paţachină*

Numele de *paţachină* „rhamnus catharticus", cunoscut şi sub forma *pasachină*, e identic cu cel aplicat ca termen de

---

[1] M. Ballagi, *Ungarisch u. deutsches Wört.*, I, 171.

[2] Ed. „Minerva", 1906, p. 424.

[3] Dr. Gr. Antipa, *Pescăria şi pescuitul*, 423, 687.

[4] *Ibid.*, 535.

ocară unei femei desfrînate. Sensul acesta din urmă, egal cu „putoare", e împrumutat dela numele arbustului, al cărui lemn răspîndeşte un miros foarte neplăcut, din care causă e şi numit de Italieni *legno puzzolente.*

Forma originară a numelui plantei e *pasachină*, cuvînt împrumutat din sîrb. *pasjakovina* „Kreuzbeere, rhamnus catharticus" [1] < *pasjak* „stercus caninum". Dela Croaţi au împrumutat Friulanii termenul *bazaveńe* [2], cu care designează acest arbust. E interesant de constatat că forma friulană presintă acelaşi *b* iniţial pe care-l constatăm şi în forma rom. *baţachină*, pe care o găsim la Brătescu-Voineşti [3] şi la Pamfile [4].

Rom. *seca* „a tăia"

Nu vedem nici un motiv pentru care verbul latin s e c a r e, păstrat în toate limbile romanice, să fi dispărut numai în limba romînă. Il regăsim într'adevăr în locuţiunea *mă seacă la inimă* sau *la ficaţi*, al cărei înţeles propriu e „simt o durere ca şi cînd m'ar «tăia» cineva cu cuţitul la inimă sau la ficaţi". Că acesta e sensul adevărat, şi nu altul, ne-o dovedeşte expresiunea sinonimă *mă taie la inimă*, întrebuinţată, între alţii, de Nic. Gane: *cînd văzui pe tata răzimat de uşorul uşei... simţii... că mă taie la inimă* [5]. Această expresiune e identică cu bulg. *sŭrdce me sěče* [6], în care *sěče* însemnează şi el „taie". Verbul *seca* < s e c a r e a dispărut cu timpul din pricina omonimiei cu *seca* < s ĭ c c a r e.

---

[1] V. St. Karadžić, *Lexicon*, s. v.

[2] G. Penzig, *op. cit.*, I, 404.

[3] *Intunerec şi lumină*, 14: „restul grădinei e numai tufişuri dese de lemn cînesc, de *baţachină* şi de rugi".

[4] *Cromatica poporului romîn*, 55: „se iau 50 dramuri cîrmîz, 6 dramuri *baţachină* şi 8 dramuri tirigie".

[5] *Nuvele*, ed. Alcalay, II, 91.

[6] Gerov, *Rěčnikŭ*, II, 310.

ROM. *toropală*

Cuvîntul acesta, care însemnează „ciomag, măciucă", e atestat pentru prima oară la Dosoftei: *apoi-l spînzurară şi-l bătură* cu *toropale*[1]. Cu acelaşi înţeles îl întrebuinţează adesea Alecsandri, d. e.: *ce v'aşi mai lua eu cu toropala, cetăţenilor, de aşi fi în locul boierului*[2]. Originea lui au căutat-o întîi Cihac, apoi Tiktin, în verbul *toropi* „a doborî", a cărui etimologie n'a fost pînă acum elucidată.

Originea lui *toropală* este însă cu totul alta. Gr. şi ngr. ῥόπαλον, cu articol τὸ ῥόπαλον, însemnează, ca şi cuvîntul romînesc, „massue, trique, bâton plus gros par un bout". Noi am împrumutat acest termen dela Greci, în epoca prefanariotă, sau poate cu mult înainte, aglutinîndu-i articolul, întocmai cum am procedat cu *omidă* < ὁ + μίδας.

Forma *toroipan*, întrebuinţată adesea de Ispirescu, şi care are exact înţelesul lui *toropală*, pare a fi o alteraţiune a acestuia din urmă.

I.-A. CANDREA

CU PRIVIRE LA ASIBILAREA LUI *k'* ÎN LIMBA ROMÎNĂ

Într'un studiu consacrat palatalisărei lui *c*, *g* în latina balcanică, P. Skok se ocupă şi de tratamentul acestor sunete în limba romînă[3].

Studiul se întemeiază pe întregul material de cuvinte de origine latină intrate în slavă la epoci diferite; o parte din aceste cuvinte sînt atestate în slava comună, iar altele în slava de sud (slovenă şi serbo-croată). O mare parte din cuvintele studiate sînt nume proprii şi topice, moştenite dela populaţia romanisată de pe coasta Adriaticei.

---

[1] *Viaţa şi petrecerea sfinţilor*, Oct. 19.

[2] *Teatru*, p. 1656.

[3] *Zur Chronologie der Palatalisierung von c, g, qu, gu vor e, i, y, ị im Balkanlatein*, în *Zs. f. roman. Phil.*, XLVI (1927), 385-410; cf. Id., *Zum Balkanlatein*, I şi III, *ibid.*, XLVIII, 398-413; L, 502-512.

Skok împarte materialul de cuvinte în trei categorii, după tratamentul suferit de oclusivele *c* şi *g*.

Primele două categorii conţin cuvinte intrate în slavă la epoci succesive; în aceste cuvinte, oclusivele velare latine au suferit întîia şi a doua palatalisare slavă:

I. lat. *c* + *e(i)*, *cy*> sl. *č*: lat. c e r e s e a > sl. com. *črěša*, s.-cr. *črešnja*; lat. D y r r a c h i u m > s.-cr. *Drač* (n. top.) [1].

II. lat. *c* + *e(i)*, *cy*> sl. *ts* (notat *c*): lat. a c ē t u m > sl. com. *octŭ*; lat. C y p r i a n u s > s.-cr. *Ceprota* (1372, Zara).

Cuvintele din acest fond sînt, prin urmare, slave comune; ele apar, în afară de slava de sud, şi în celelalte limbi slave [2].

Dimpotrivă, cuvintele din categoria a treia, pe care o vom examina mai departe, sînt atestate numai în serbo-croată. In cuvintele din această categorie, oclusiva velară surdă a fost păstrată neatinsă:

III. lat. *c*> s.-cr. *k*: lat. c i r c i n a t a (insula) > s.-cr. *Krknata* (insulă, arhipelagul Zara); lat. C o r c y r a > s.-cr. *Krkar* (sec. al x-lea); lat. u r c e o l u s > s.-cr. *orkulić* „sticlă, flacon".

Ce conclusii trebue trase din cercetarea tratamentului diferit suferit de *k* în categoriile de cuvinte înşirate mai sus?

Pentru categoriile I şi II, slaviştii sînt de acord să admită că împrumutul de termeni latini s'a făcut atunci cînd

---

[1] S.-cr. *križ* (<c r u c e m) nu poate fi explicat prin venetiană (Skok, *loc. cit.*, XLVI, 391-392; L, 507), pentru că cuvîntul apare, în afară de serbo-croată, în cehă şi în polonă; ca şi *papežĭ*, atestat în v. slavă (slov., ceh. *papež*, pol. *papierz*), cuvîntul a fost împrumutat prin intermediar germanic: tratamentul lui *k*, în aceste cuvinte, reproduce pronunţarea asibilată şi sonorisată a lui *c* în latina medievală vorbită de aceia care au transmis aceste cuvinte Slavilor (cf. A. Meillet, *Bulletin de la Soc. de linguistique de Paris*, XXIX (1929), 224; D. Scheludko, *Balkan-Archiv*, III, (1927), 269 urm. şi Kr. Sandfeld, *Linguistique balkanique*, Paris, 1930, 54).

[2] Cu excepţia numelor proprii şi topice de pe litoralul Adriaticei, care se regăsesc numai în serbo-croată.

oclusiva velară fusese asibilată [1]. Filiera lui *k* (+ *e*, *i*) [2] fiind (1) *ky*> (2) $k^{t}y$> (3) *ty*> (4)$t^{s}\check{y}$ sau (4) $t^{\check{s}}_{y}$, slava a împrumutat termenii latini respectivi atunci cînd oclusiva velară se afla în etapa a patra de evoluţie. Dimpotrivă, tratamentul oclusivei velare în cuvintele din categoria a treia probează că Slavii, atunci cînd au pătruns pe ţărmurile Adriaticei, au găsit pe *c* latin neasibilat.

Presenţa acestui fonetism arhaic chiar în sec. VI-VII, faţă de celelalte regiuni romanice care inovase, s'ar explica, după Skok, prin influenţa limbei vorbite în oraşele romane de pe litoralul Adriaticei, în care pronunţarea cu *k* ar fi fost menţinută de latina scrisă [3]; pe de altă parte, Skok arată că trebue ţinut samă de influenţa pronunţării greceşti, care nu cunoştea asibilarea lui *k*; într'adevăr, dominaţia bizantină s'a menţinut pe litoralul dalmatin pînă în secolul al XI-lea.

In toate casurile, fonetismul particular al cuvintelor din categoria a treia se explică în mod mulţumitor, dacă ţinem samă de tratamentul lui *c* lat. (+ *e*, *i*) în albanesă şi dalmată [4]; în aceste două limbi, *c* nu a fost asibilat: alb. *k'en*, vegl. *kuon* <canem; alb. *k'et* <caelum, vegl. *kajna* <cēna; alb. *pɛl'keń*, vegl. *plakar* <placēre, etc.

Lămuririle lui Skok nu justifică, însă, conclusia sa privitoare la tratamentul lui *c* şi *ġ* lat. în romînă; după Skok, asibilarea acestor sunete ar fi posterioară secolului al VII-lea [5]. Afirmaţia aceasta e cu atît mai neaşteptată, cu cît nimic nu ne îndreptăţeşte să tragem o conclusie de ordine cronologică din tratamentul diferit suferit de oclusivele velare, pe de o parte în cuvintele latine din categoria a treia atestate numai

---

[1] Cf. Skok, *loc. cit.*, XLVI, 409.

[2] Palatalisarea lui *k*, în această situaţie, datează din epoca preistorică a latinei; cf. Rosetti, *Recherches* etc., 108.

[3] Cf. G. Weigand, *Balkan-Archiv*, III, 235.

[4] Cf. tratamentul diferit al lat. coccĭnus> alb. *kuk'* „roşu", s.-cr. *kočenica* (cf. *Kuč*, n. pr., 1335 şi adj. *kčevo*, Skok, *loc. cit.*, XLVIII, 398), ar., megl. *coaţin* (*oaie coaţină* „cu pete roşii pe cap").

[5] Skok, *ibid.*, XLVI, 409; L, 511.

în serbo-croată (v. mai sus) şi, pe de altă parte, în cuvintele latine din limba romînă, în care oclusivele velare au fost asibilate.

Causele neasibilărei lui *k*, pe coasta Adriaticei (în Dalmaţia şi în insulele apropiate), reies din ce am spus mai sus: tratamentul este pur local. Tratamentul din romînă se explică, în primul rînd, prin criteriul geografic. In consecinţă, păstrarea lui *k* neasibilat, pe coasta Adriaticei, nu probează că oclusiva velară rămăsese neasibilată în limba romînă, în momentul cînd Slavii au pătruns pe coasta dalmatină [1].

2. Ocupîndu-se de tratamentul *ts* din aromînă şi meglenită, provenit din asibilarea lat. *c* (+ *e*, *i*), Skok îi atribue o origine grecească [2]: pronunţarea *ts* ar fi fost substituită pronunţărei *tš*, din romîna comună, pentru că medio-greaca nu poseda fonemul *tš*.

In afară de consideraţiile de natură fonetică, ce se opun acestei explicaţii [3], ea trebue respinsă pentru motivul că fonemul *tš* există în aromînă (*čiumă*, *măčiucă*, etc.). Dacă *tš* ar fi fost neobişnuit, în aromînă, ar fi trebuit ca *ts* să fi fost substituit lui *tš* în toate cuvintele care conţineau acest sunet. Păstrarea lui *tš*, în cîteva cuvinte, probează deci că presenţa lui *ts*, în aromînă, trebue explicată într'altfel.

De fapt, etapele *ts* şi *tš* ale asibilărei lui *c* latin nu se explică una prin alta (*tš* > *ts*), ci derivă amîndouă dintr'o etapă comună, precedentă, *ty* [4]: $ky > \overset{t}{ky} > ty \nearrow \overset{s}{ty} > ts$ ar. $\searrow \overset{š}{ty} > tš$ dr.

---

[1] G. Maver, *La pronunzia della c̨ latina nei riflessi slavi meridionali*, în *Arch. glottologico it.*, XXIV, sez. neolatina, p. 1-18, care ajunge la aceleaşi conclusii. Am cunoscut acest studiu după redactarea presentului articol, care era gata de tipar în mai 1932.

[2] *Loc. cit.*, XLVIII, 402, n. 3; 410.

[3] Rosetti, *op. cit.*, 108-109.

[4] Id., *loc. cit.* Problema a fost examinată din nou, în timpul din urmă, de T. Papahagi (*Grai şi suflet*, I, 208-218), Th. Capidan (*Meglenoromînii*, I, 130-132) şi Ov. Densusianu (*Grai şi suflet*, II, 375-376). Singur ar. *şoaric* ar face dificultate pentru derivarea lui *ts* din *ty*, dacă *š* iniţial (< *s*), în

Ar. (şi megl.) *ts* reprezintă deci o transformare naturală a lui *c* de origine latină, fără ca să fie nevoie să apelăm, pentru a explica acest fonetism, la o influenţă streină.

Al. Rosetti

Contribuţie la „influenţa orientală"

Cele mai multe din notele care urmează mi-au fost sugerate de diverse expresii întîlnite în studiul Părintelui L. Ronzevalle, *Les emprunts turcs dans le grec vulgaire de Roumélie et spécialement d'Andrinople*, extras din *Journal Asiatique*, 1911 (cifrele citate între parantese se referă la paginile extrasului, apărut la Paris în 1912).

aşa, în interjecţia *hop aşa*, cu care se saltă copiii pe genunchi sau se ridică în braţe, nu e, sau cel puţin nu a fost la origine, romînescul *aşa*, ci t. *paša*; cf. t. *paša*, ngr. παšά, în expresia *hoppala*, *pašan*, gr. *ὡππαλα*, παšά „petit cri que l'on pousse pour faire lever quelqu'un, surtout un petit enfant, pour le faire danser sur les genoux" (p. 87).

bageac, *bageacă* „coş, horn" este derivat de obicei din t. *bağa*. Terminaţia a fost explicată de Şăineanu, *Dicţ. univ.*, s. v., ca influenţată de *hogeag* (cf. şi *Dicţ. Acad.*). Cu toate acestea, în *Influenţa orientală*, introd., xlvii, L. Şăineanu presupunea că trebue să existe şi în turceşte o formă terminată în *-k*. Această formă există într'adevăr : cf. t. *bağak*, ngr. *bağaκι* „jambe" (p. 43). Pentru diferenţa de înţeles, comp. rom. *ţurloi* „burlan, picior" şi *tureac*, dacă etimologia dată de Candrea (*Encicl.*, s. v.) e justă (gr. τύλακος).

---

acest cuvînt, e datorit într'adevăr asimilărei consonantice *s* — *tš* > *š* — *tš* (*šoaritše*); fonetismul lui *şoaric* ar atesta, deci, presenţa lui *tš* (< *k*) în aromînă. Nu este exclus, însă, ca trecerea lui *s* la *š* să poată fi explicată într'altfel; în toate casurile, acest tratament nu ne obligă să modificăm explicaţia dată mai sus pentru ar. *ts* (< *ty*). Cf. Kr. Sandfeld, *Ling. balkanique*, 103, care, după ce aminteşte explicaţia lui Skok (*loc. cit.*), adaugă: „il faut pourtant observer que l'aroumain a gardé intact *tš* dans les combinaisons *tšo* et *tšu* sorties de *tió* et *tiú*".

ciaciie sau *ciachie* „cuțit prost" (*Dicț. Acad.*; adaugă *ceachie* la N. I. Dumitrașcu, *Busuioc, povești oltenești*, București, „Ancora", p. 81; auzit și de mine în Ialomița, sub forma *ciachie*; neexplicat pînă acum) reproduce pe t. *čaky*, ngr. τσακύ „couteau de poche vulgaire, acheté à vil prix" (p. 74). Pentru forma *ciachie*, trebue poate să plecăm dela un original grecesc, căci, afară de cei din Rumelia, Grecii nu pot pronunța pe *y*, pe care-l înlocuesc cu *i* (p. 17).

chiose, cuvînt adesea întrebuințat, mai cu samă în București, ca poreclă; neînregistrat de dicționare. Pare să fie t. *köse*, ngr. κιευσές „imberbe ou à poils très clairsemés" (p. 151).

cușcuș „pastă alimentară în formă de bobițe" este explicat prin t. *kuskus*, dar originea lui *ș* a rămas misterioasă. Grecii din Rumelia pronunță κουσκουσι „pâte en petits grains" (p. 138; cf. și p. 11). E posibil ca ei să fi introdus la noi cuvîntul. Dar s'ar putea susține că *-us* final a fost influențat de sufixul *-uș* și că, la rîndul lui, l-a influențat pe *-us-* din silaba inițială.

geamandură „semn (în genere în formă de butoi) care arată locurile primejdioase într'o apă" (*Dicț. Acad.*, fără explicație). Cf. t. *šamandura*, ngr. σαμανδοῦρα (<ngr. com. σημαντοῦρα) „bouée d'amarrage ou d'éclairage" (p. 106).

ghioci „un fel de căruță" e derivat din t. *göč* „mutare, transport". Dar cuvîntul pare să aibă și în turcește înțelesul de „căruță", ca și ngr. *gu'eú'š*: „grand chariot, à bords très relevés et évasés, pour le transport de la paille; sert aussi pour les déménagements. Sens premier du mot: déménagement, migration; acception inusitée en grec" (p. 149). Schimbarea de înțeles se explică ușor: „un transport" devine „conținutul unei căruțe", apoi „o căruță".

Alături de *haide*, circulă în Moldova formele *hade*, *hadi*, cu același înțeles. Am auzit adesea *hadi bre*! Comp. t. *hade*, ngr. ἅδε, ἅδι, ἄδι βρέ „allons" (p. 171).

hopala, interjecție (neînregistrată de dicționare) care se utilisează cînd ajuți un copil să se ridice. Cf. t. *hoppala*, ngr. ὡππαλα „petit cri que l'on pousse pour faire lever quelqu'un, surtout un petit enfant" (p. 87). „Le même terme (*hop*) devient

ἡώπαλα, quand on a aidé un enfant ou une personne infirme à se lever" (p. 173).

iadeș provine din t. *iades*, dar *ș* rămîne obscur (cf. şi maced. *iadeș*). Mă mulţumesc să semnalez gr. rumel. γιαδιš (p. 173 ; cf. mai sus, sub *cușcuș*).

iavaș „încet", neînregistrat de dicţionare; v. *iavași*, *iavași*, Ciauşeanu, *Glosar*, p. 5. Din t. *iavaš*, care se întrebuinţează repetat, ca şi în romîneşte: *iavaš*, *iavaš*, ngr. γιαυάš', γιαυάš' (p. 175).

lastic „un fel de cauciuc din care se făceau haine în secolul trecut". In judeţul Ialomiţa (com. Reviga) am văzut acum vre-o cincisprezece ani un costum de lastic pe care-l păstra un bătrîn pentru îmmormîntare. Mai curînd decît din engl. *lasting*, cum susţine Tiktin, trebue derivat din t. *lastik*, ngr. λαστίκι „cauciuc" (p. 154).

E posibil ca *lustru* să fie împrumutat din Occident, cum se pretinde, dar e greu de crezut că *lustragiu* e alt ceva decît ngr. λουστραγής „cireur de souliers" (p. 155).

Mai curînd decît din it. *mostra* (Tiktin) sau din germ. *Muster* (Şăineanu, *Dicţ. univ.*), *mostră* vine din t. *mostra*, ngr. μώστρα „échantillon" (p. 166), care la rîndul lor vin din italieneşte.

Alături de *năut* (t. *nuhud*), există şi *nohot*, *nout* (Tiktin), pentru care cf. ngr. νωώτ „pois chiche" (p. 168). Pentru deschiderea vocalei, se mai poate compara *cobur* <t. *kubur*; *fodul* pentru *fudul* (*Dicţ. Acad.*; cf. şi Şăineanu, *Influenţa orientală*, I, 175); *mofluz* <t. *muflus; fetil* pentru *fitil* (Ialomiţa); *berlic* <t. *birlik*.

otuzbir, hotozbir „violent, nebun", cunoscut în toată Muntenia : *ce vii aşa ca otuzbir? A luat-o peste cîmp, ca hotozbir*, etc. Se mai spune şi *a porni cu otuzbir* „a întrebuinţa maniera forte". Nu am întîlnit niciodată forma articulată. Dicţionarele nu înregistrează cuvîntul, dar cf. la Şăineanu, *Infl. or.*, II, 158: *otuzbir* „un fel de joc cu 31 de cărţi". Originalul este t. *otus bir* „treizeci şi unu". Pentru schimbarea înţelesului, se poate compara expresia noastră populară *a trage peste treizeci şi unu* „a da greş, a nimeri prost", care vine tot dela jocul de cărţi.

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

pisică. Fără a avea pretenţia să lămuresc aici originea acestui cuvînt, semnalez paralelele: t. *pisika*, ngr. πισίκα (p. 59), ţig. asiat. *pisik, pišik, psik* (Sampson, *The Dialect of the Gypsies of Wales*, s. v. *mačka)*, breton *bisik, pisik*, care trebue adăugate la Densusianu, *Grai şi suflet*, I, 54.

ţuhal „sac". Cf. t. *čuval*, ngr. τσουβάλι „sac" (p. 77); cf. şi t. *čoha* „drap" (p. 78), *čul* „tapis" (p. 79; rom. *ţol*?). Dar cum s'ar putea explica *ţ* pentru *č* ? Vezi şi *cioltar* (Şăineanu, *Infl. or.*, I, 131).

Alături de *gardă*, *gardist*, există *vardă*, *vardist*, pe care *Dicţ. Acad.* le derivă din ruseşte sau din ungureşte. La Galaţi, birjarii strigă, sau cel puţin strigau pînă acum vre-o cîţiva ani, *varda*! cu înţelesul de „la o parte". Interjecţia aceasta există în turceşte, *varda*, şi în greceşte, βάρδα „gare, attention à vous!" (p. 170).

Trebue să mai amintesc şi două cuvinte de origine romînească în graiul Grecilor din Rumelia :

βραšοβ' „voiture" (p. 62) pare să fie rom. *Braşov, căruţă braşovenească.*

mamaliga a fost semnalat în turceşte (Şăineanu, *Infl. or.*, introd., XXXV); el există, sub forma μαμαλίκα „farine de maïs bouillie avec de l'eau et du beurre ; en général brouet pâteux" (p. 165), şi la Greci.

Rom. *fraier*

In *Nom d'agent et adjectif en roumain*, 83, am explicat cuvîntul romînesc de argot *fraier* „poire, bête" prin germ. *Freier* „logodnic".

Ov. Densusianu, în *Grai şi suflet*, IV, p. 406, contestă explicaţia aceasta, pe care o înlocueşte prin aceea de „pierdevară, om de nimic", iar pentru etimologie porneşte dela germ. *Freiherr* „baron".

Am auzit de nenumărate ori cuvîntul *fraier* şi totdeauna cu înţelesul de „prost, care se lasă prostit, victimă". Cu această accepţiune l-am întrebuinţat şi eu totdeauna.

Originea lui nu poate fi germ. *Freiherr*, cît timp *Freier* e cunoscut în l. germană cu înţeles care poate explica pe *fraier*. Dovadă ce găsim la Erich Bischoff, *Wörterbuch der wichtigsten Geheim- und Berufssprachen*, Leipzig, fără dată ; autorul traduce pe *Freier* prin „zu Bestehlender, für den Dieb Vogelfreier (Gaunersprache)". Evident că Bischoff vede, drept etimologie, adjectivul *frei* „liber" (cf. şi rom. mold. *fraicomisar*, cu înţelesul de „vraişte").

Explicaţia mea este însă sprijinită de o formă paralelă pe care o găsesc în acelaşi volum : *chôssen* (ebr. *châthân*) „Bräutigam, Betrogene" (Gaunersprache). Cf. şi rom. argotic *husăn* „prost, bleg". Este uşor de văzut cum, într'un anumit mediu, acela care se ofere să ia în căsătorie o femeie este considerat ca o „gîscă de jumulit".

Rom. *iepar*

Discutînd originea cuvîntului *iepar*, am semnalat (*Romania*, LI, 555) prezenţa lui în Ialomiţa şi Ilfov. Se poate precisa astăzi că acest cuvînt este răspîndit pe o suprafaţă mult mai mare. In adevăr, el a fost semnalat în Covurlui, în Dîmboviţa, în Olt şi în Vîlcea, de Sever Pop, *Dacoromania*, V, 201. L-am mai găsit pomenit şi într'un lexic din graiul pungaşilor, publicat în *Dimineaţa* din 21 nov. 1906 : *iapar* „ hoţ de cai".

Rom. *neam* „de loc"

Particula *neam*, întrebuinţată mai cu samă în Oltenia pentru a întări o negaţie, ar putea fi tradusă prin „de loc, cîtuşi de puţin".

Se susţine de obicei că acest cuvînt este identic cu *neam* „familie, rudă" şi că vine din ung. *nem* „speţă, gen". Schimbarea de înţeles ar fi deci asemănătoare cu cea din fr. *pas*, *point* etc. (v. d. e. Tiktin, s. v.).

Exemplele pe care le citează Tiktin par că îndreptăţesc această explicaţie : *nu-i găsi neam de tină*; *făr' de neam de*

ban în pungă. Dar aceste exemple sînt destul de speciale şi s'ar părea că au fost alese tocmai ca să susţină etimologia propusă. De obicei, *neam* se întrebuinţează singur, fără *de* înainte : *nu i-a mai dat Turcului neam, nici araci, nici sare* (Vîrcol, *Graiul din Vîlcea*, 63); *nu rîde neam* ; *caută 'n dreapta, caută 'n stînga, neam*; *cît despre fructe, neam*, etc. Aceasta este valoarea lui *neam* în Oltenia, regiunea care-l întrebuinţează cel mai mult.

După cum se vede, trebue să socotim că *neam* are înţeles adverbial şi că e întrebuinţat independent de restul frasei, ca şi turcescul *ioc* sau ţigănescul *canci*. Pornind dela aceasta, îi găsim o etimologie mai verosimilă decît cea admisă; în afară de *nem* „speţă“, limba ungară mai cunoaşte forma *nem* „nu“, care se ştie că e negaţia obişnuită.

Cît despre expresiile ca *neam de tină, neam de ban*, ele ori sînt independente de oltenescul *neam* şi trebue înţelese ca „nici un soi de....“, ori sînt o imitare greşită a expresiilor oltenești, în regiunile unde *neam* „nu“ era necunoscut.

Rom. *stei*

Este numele care se dă animalelor „cu stea în frunte“ (Tiktin; Damé, *Terminologia*, 48; în Ialomiţa l-am auzit numai pentru cai). Cum derivatul acesta nu se poate explica în romîneşte, e probabil că avem aici un element de origine latină: **stelleus*, paralel cu *stellatus* „înstelat“.

Expresia „cu capul gol“

Intr'un cîntec haiducesc, cules în judeţul Gorj de T. Gîlcescu, întîlnesc expresia aceasta:

Bagă mîna su prăstol,
Ia la bani cu capul gol [1],

[1] *Grai şi suflet*, V, 115.

Autorul nu dă nici o explicaţie asupra acestei expresii, care nu e prea cunoscută. S'ar putea crede că e vorba de un semn de respect faţă de biserica în care se petrece acţiunea. In realitate, înţelesul este „cu înfrigurare, cu zor, din plin". In judeţul Ialomiţa am auzit adesea frase ca aceasta: *cară oamenii la ciurlani cu capetele goale.* Vezi şi *Şezătoarea*, XIII, 181: *muncia unchiaşul de zor, cu capul gol* (Vîlcea).

Originea ei trebue căutată, evident, în faptul că ţăranul romîn nu iese niciodată din casă cu capul gol (afară de cînd i-a murit nevasta). Aşa dar, a face o acţiune cu capul gol înseamnă a o face cu atîta grabă încît să nu-ţi mai rămînă timpul să-ţi iei căciula înainte de a ieşi din casă.

Al. GRAUR

FORMELE DE IMPERATIV *duce-vă-ţi* etc.

Cîteva din monografiile dialectale au relevat pentru persoana a 2ª pl. de imperativ forme ca *duce-vă-ţi*, *face-vă-ţi*, în care pronumele personal este intercalat între tema verbală şi desinenţă.

Particularitatea aceasta am auzit-o şi eu în Prahova şi Argeş, extinsă la mai multe verbe. In Prahova, la *bate* în expresia: *bate-vă-ţi capul*; *şterge*, în expresia: *şterge-vă-ţi mînile*; iar în Argeş: *întinde* (cf. *Grai şi suflet*, V, 265: *tinde-vă-ţ*). *Intoarce* apare şi el uneori la fel: *întoarce-vă-ţi*[1]; de asemenea *a plînge*[2]. Se vede deci că în special verbele de conjugarea a treia au primit această intercalare a pronumelui personal.

Intr'o şedinţă de seminar, Ov. Densusianu se gîndia la o explicare pornind dela forma inversată de viitor *duce-văveţi*, care ar fi favorisat schimbarea lui *duceţi-vă* în *duce-vă-ţi*.

Cred însă că plecînd dela forma inversată de condiţional s'ar putea mai bine explica seria *duce-vă-ţi* etc. Cum *duce-*

[1] Tocilescu, *Mat. folkl.*, 349.

[2] Şandru şi Brînzeu, *Printre ciobanii din Jină*, în această revistă, V, 323.

v'aţi, *face-v'aţi*, *întoarce-v'aţi* sînt des întrebuinţaţi în expresiuni ca *duce-v'aţi mai repede*, *întoarce-v'aţi mai curînd*, s'a putut uşor să devie imperative, cît timp ideea de dorinţă putea duce spre aceea de poruncă.

Cu timpul, din regiunile în care aceste forme au fost întrebuinţate foarte des ele au venit să influenţeze şi pe cele ce păstrau totuşi desinenţa în mod obişnuit şi atunci s'au produs prin încrucişare forme hibride ca acelea înregistrate în Gorj de T. Gîlcescu [1]. Mai tîrziu, *vă-ţi* s'a simţit ca desinenţă a pers. a 2ª pl., dovadă circulaţia formelor *spălaţi-vă-ţi* în Gorj, *sculaţi-vă-ţi* în Ţara Oltului, pe care de altfel le-am auzit şi eu în Prahova.

Fenomenul pare să fi luat naştere peste munţi şi de acolo s'a întins în Oltenia, Muntenia şi Moldova, căci acolo apar mai des formele inversate—mai ales cînd din Ţara Oltului s'au înregistrat de T. Dinu [2] şi V. Haneş [3] şi forme ca *duce-ne-ţi*, *aduce-le-ţi* ce fără context s'ar putea interpreta drept condiţionale.

ROM. *dîngă — dingă, pîngă — pingă*

Pentru a-i explica cred că trebue să plecăm dela forme în care *lîngă* prin construcţiuni sintactice pierdea pe *l* iniţial. Expresiuni ca *adu-l lîngă mine* sau *pune-l lîngă mine* puteau uşor deveni *adu-l îngă mine*, şi mai departe: *stă îngă mine*.

In casuri cînd acest *îngă* era precedat de *pă* < *pe* atunci *pă îngă* devenia *pîngă*; acelaşi lucru se întîmpla şi cînd avea înainte un *dă* < *de* : *dă îngă* > *dîngă*. Partea iniţială din *pîngă* se confunda cu *pîn* resultat din *pîn* < *prin*, după ce pierduse pe *r* prin disimilaţie. Ne explicăm atunci şi de ce alături de *pîngă*, *dîngă* circulă forme ca *pingă*, *dingă*, care nu sînt decît reacţiuni de hiperurbanism.

Alexandrina ISTRĂTESCU

[1] *Grai şi suflet*, V, 83.
[2] *Grai şi suflet*, I, 116.
[3] *Din Ţara Oltului*, 61.

ROUM. *bindisi*

Du mot d'origine persane *bende*, signifiant exclusivement „serf, esclave" (et non pas „soin, souci", comme l'affirme L. Şăineanu [1]), on n'a jamais formé en turc un verbe qui ait pu donner naissance au verbe roumain *bindisi* „daigner". L'origine de celui-ci doit être cherchée à l'aoriste turc *beyendi* du verbe très commun *beyenmek* „daigner, plaire, agréer".

ROUM. *boştur*

Les Roumains ayant entendu l'expression turque *boš-tur* „il, elle est vide", ils l'ont employée telle quelle, en la prenant pour un simple adjectif signifiant „creux, sec", tandis qu'ils auraient dû en supprimer la dernière partie *tur* „est" et ne maintenir que le mot *boş*, comme adjectif. L'interprétation de L. Şăineanu [2], d'après laquelle *tur* signifierait „ici", doit donc être écartée.

ROUM. *coşcov*

L'origine de ce mot, avec le sens de „creux" et par extension „boursouflé", qui a donné naissance même au verbe *coşcovi*, n'a pu être établie par nos devanciers à cause de leur connaissance imparfaite du turc. La simple consultation d'un dictionnaire n'était pas suffisante pour y trouver l'équivalent de la forme roumaine. Il s'explique pourtant facilement, puisqu'il s'agit d'un superlatif, propre à la langue turque, provenant du mot *kof* „creux, vide". La forme *kos-kof* signifie en turc „tout à fait creux, vide", exactement comme la forme turque archiconnue *kos-koğa* „tout à fait grand".

ROUM. *undrea*

Employé aussi sous la forme *andrea*, avec le sens de „grosse aiguille, carrelet", il montre bien par sa forme qu'il

[1] *Influenţa orientală*, II, 52.
[2] *Ibid.*, II, 59.

a été emprunté au turc. En effet, dans tous les dictionnaires de la langue turque figure *öyündüre* ou *öyendere*, signifiant „aiguillon" (l'instrument dont on pique les bœufs). D'ailleurs, pour la notion de „carrelet" les Turcs n'ont pas un mot propre; ils emploient la forme persane *čoval-duz*, dont le sens littéral est celui de „coud-sacs".

Le mot roumain a donc conservé son acception primitive, tandis que le turc *öyündüre* ne la connaît plus et n'a actuellement qu'une signification plus restreinte, mais d'une analogie parfaite.

G. Iogu

Asupra formei *amiroană* din graiul săcelean

Cînd Th. Capidan s'a ocupat de această formă [1], a lăsat a se înțelege că, la o întrebare a sa, aşi fi pus la îndoeală întrebuinţarea ei în graiul săcelean. Nu mi se putea atribui aceasta cît timp am vorbit despre *amiroană* într'o nuvelă pe care am publicat-o în *Semănătorul* şi cuvîntul, de tot rar, i l-am comunicat lui S. Puşcariu, cum se poate vedea din *Dicţionarul Academiei*, I, 150. Pentru că e pe cale să dispară, viu să aduc alte confirmări pentru întrebuinţarea lui deasă altădată [2]. Cu înţelesul de „cucoană mare, care stă toată ziua şi nu face nimic, ci numai porunceşte" l-am auzit dela răposatul preot Victor Popea, din Satulung, care-l ştia dela mama lui, preoteasa Voica Popea, născută la 1810 şi moartă la 1900. L-am mai auzit dela mama mea; cînd am întrebat-o odată ce înseamnă o *amiroană* mi-a spus răspicat: „o cucoană mare, ca o împărăteasă, care şade toată ziua, cu mînile pe poale şi nu are grije de nimic".

G. Moroianu

Mai-mult-ca-perfectul în meglenită

In lucrarea sa despre *Meglenoromîni*, I, 167, Th. Capidan presintă astfel aspectele mai-mult-ca-perfectului în megle-

[1] *Junimea literară*, XIV (1925), 280.

[2] Ele completează ce i-a comunicat profesorul N. Colceag lui Ov. Densusianu; v. *Grai şi suflet*, II, 349.

nită : „Ca şi în dialectul aromîn, vechiul mai-mult-ca-perfect, aşa cum se întrebuinţează în dialectul dacoromîn, a dispărut. Numai într'un singur basm am întîlnit forma *ziseasi*, care se reduce la forma latină *dixisset* [*Searta, fitšoru chinisi dupu boi şi feasi şa cum l'ă ziseasi stăpǫnu*]". Mai departe, Capidan arată că a cercetat şi a aflat că o astfel de formă nu mai circulă în graiul viu: „Insă în locul acestei forme verbale dispărute, astăzi, pentru exprimarea ei s'a recurs, ca şi în dialectul aromîn, la o formaţiune perifrastică alcătuită din imperfectul verbului ajutător *veari* şi participiul verbului de conjugat:

veam cântat	*veam cântat*
veaĭ „ „	*veaţ* „ „
vea „ „	*veaŭ* „ „

Originea acestei forme verbale trebue căutată în limbile balcanice şi, în special, pentru dialectul meglenit în limba bulgară, care îşi formează mai-mult-ca-perfectul cu *běh (beach)*, imperfectul verbului „a fi". De altfel, influenţa limbei bulgare la formarea mai-mult-ca-perfectului se vede şi de acolo că, după cum la perfectul compus pe lîngă forma românească, mai există şi una tradusă din bulgară cu verbul ajutător „a fi", tot aşa şi aici, în afară de formaţiunea cu verbul *veari*, mai există una, care se întrebuinţează ceva mai rar, alcătuită din imperfectul verbului „a fi" şi care, prin urmare, nu-i decît o traducere a imperfectului bulgar *běh:*

ram măncat,-ă	*ram măncaţ,-ti*
raĭ „ „	*raţ* „ „
ra „ „	*raŭ* „ „ ".

Capidan consideră, deci, ca sigură originea bulgară a mai-mult-ca-perfectului din meglenită şi tot de proveniență balcanică ar fi atunci mai-mult-ca-perfectul perifrastic din aromînă [1].

---

[1] Comparaţia între meglenită şi bulgară, cum e făcută de Capidan, se aplică, de altfel, direct numai la formele perifrastice din urmă (*ram*

Părerea aceasta cred că nu poate fi admisă, cît timp forme analoage sînt atestate şi în dacoromînă. Pentru limba din secolul al XVI-lea, Ov. Densusianu relevează [1] construcţii perifrastice de mai-mult-ca-perfect compuse cu *am fost* etc.; şi participiul trecut: *am fost cugetat, am fostu cumpărat* etc:, cu *era* etc. şi participiul trecut: *era eşit, era grăit, era căzuţi şi greşiţi, se era lepădaţi*, iar la p. 225, d-sa înregistrează cîteva forme mai rare ca: *avea agonisit, auzită avea* — forme deci identice cu cele din meglenită şi aromînă.

Dialectal, şi astăzi asemenea forme sînt întrebuinţate în dacoromînă [2].

Dacă, cum se ştie, şi în alte limbi romanice mai-mult-ca-perfectul e format la fel, cu imperfectul lui *habere* ori *esse* şi participiul trecut, nu vedem de ce în limba noastră am avea a face cu o particularitate morfologică de provenienţă streină [3]. Concordanţele romanice arată, fără îndoeală, o moştenire din latina vulgară.

Maria I. DUMITRESCU

---

măncat etc.); pentru cele dintîi (*veam măncat* etc.), analogia cu bulg. (dial. din Macedonia) a relevat-o mai în urmă Kr. Sandfeld, *Ling. balkanique*, 106, dar d-sa crede că particularitatea aceasta ar putea fi de origine greacă.

[1] *Hist. l. roum.*, II, 224 urm.

[2] Cf. P. Heidler, în *Jahresb.* lui Weigand, XVI, 51 ; T. Papahagi, *Graiul şi folkl. Maram.*, LXVIII.

[3] Pentru formele construite cu *avea*, nici Kr. Sandfeld, *l. c.*, nu contestă că s'ar putea să avem a face cu «un fait de langage roman conservé»; adaugă însă: «il est possible aussi que ce soit une innovation», aşa că, într'o ipotesă ori alta, ar fi să se ţie în samă «les langues voisines dont l'influence a ou conservé ou provoqué cette formation».

DĂRI DE SAMĂ

Psychologie du langage, par H. Delacroix, E. Cassirer, L. Jordan, A. Sechehaye, W. Doroszewski, R. A. S. Paget, K. Bühler, H. Pongs, A. Meillett, J. Vendryes, P. Meriggi, V. Brœndal, N. Trubetzkoy, E. Sapir, J. van Ginneken, A. Sommerfelt, A. W. de Groot, O. Jespersen, Gh. Bally, G. Guillaume, A. Grégoire, M. Cohen, A. Gelb, K. Goldstein ; Paris, F. Alcan ; 1933 ; 498 pag.

Desprins din *Journal de psychologie*, t. XXX, n-rele 1-4, şi datorit colaborării savanţilor din mai multe ţări, volumul acesta presintă — ca şi altele cîteva apărute în ultimii ani — resultatele la care a ajuns lingvistica astăzi şi, în acelaşi timp, lasă să se întrevadă cercetări care de acum înainte vor trebui să oprească atenţia specialiştilor. Arată şi el multiplicitatea problemelor ce se pun în studiile de lingvistică şi cum metodele ei, oricît au cîştigat în ultimele decenii, aşteaptă unele rectificări.

Articolul din frunte, *Au seuil du langage*, dă prilej lui H. Delacroix să preciseze păreri ale sale, după ce le cunoaştem din cartea-i magistrală *Le langage et la pensée*. Se desprinde din el intenţia de a arăta că nu pot fi considerate ca paradoxale conclusiile la care au ajuns cercetările din urmă, în sensul că ele „ont creusé le fossé qui sépare l'homme des animaux supérieurs sous le rapport du langage", dar în ce priveşte inteligenţa, ele „ont rapproché de l'homme les singes supérieurs". Pe cînd partisanii doctrinei evoluţioniste acordau importanţă exprimărei rudimentare a unor animale, azi nu am mai putea ţinea samă de ea, fiind că nu ne duce mai departe decît la constatarea unor „reflexe verbale" condiţionate de anumite împrejurări. Cum se întîmplă de multe ori, o exagerare duce la alta : evoluţioniştii au mers prea departe în aserţiunile lor şi, la rîndul său, Delacroix exclude prea categoric însemnătatea pe care o poate avea într'o anumită măsură felul de exprimare a unor animale. Cît timp problemele referitoare la vorbire — aceea, în special, privind originea ei — stau în legătură cu

evoluția inteligenței și manifestarea prin gesturi, cărora lingvistica le recunoaște azi tot mai mult însemnătatea, constatări din viața animalelor pot păstra valoarea lor.

După sugestiuni primite dela W. von Humboldt, articolul lui E. Cassirer, *Le langage et la construction du monde des objets* — titlu care redă numai parțial ideile exprimate — caută să pună în evidență că vorbirea servește ca mediatoare prin excelență în stăruința de a cuprinde și organisa sufletește lumea „obiectelor". In formele rudimentare de exprimare, spune Cassirer, se observă în primul rînd curiositatea de a ști „ce este" un lucru și numai pe urmă aceea pentru „cum se numește", iar, de altă parte, achisițiunile, prin vorbire, pentru representarea concretului merg împreună cu organisarea, modelarea ființei noastre sufletești. Vorbirea ne ajută astfel nu numai la exprimarea a ceea ce atinge sufletul nostru, ci este una din funcțiunile esențiale pentru ca să-l desprindem din stări haotice, să-l îndrumăm spre continue limpeziri. Ea este, se poate zice, o generatoare de forțe fie că ne înlesnește derivarea luminoasă spre noi a realității obiective, fie că ne dă posibilitatea să afirmăm virtualități ale sufletului nostru.

Mai departe, Cassirer insistă asupra substratului sociologic al vorbirei, deși gradarea expunerei ar fi trebuit să-i dea primul loc, deoarece, cum recunoaște singur: „*Le premier* pas que le moi accomplit sur la route de l'objectivité ne le conduit pas dans un monde des objets, des simples „choses"; avant ce monde des choses, avant le monde du „cela", c'est d'abord le monde du „toi" qui est l'objet de son attention" (p. 33).

Recunoscînd însemnătatea vorbirei și cînd ne raportăm la lumea imaginară, Cassirer stăruie asupra jocurilor de copii, exprimîndu-și părerea că atunci cînd copii se joacă nu trebue să credem că ei vorbesc lucrurilor pentru că le privesc ca însuflețite, ci, dimpotrivă, le socotesc însuflețite pentru că vorbesc cu ele — părere ingenioasă, dar care cred, că nu poate fi totdeauna confirmată, cît timp antropomorfismul copiilor merge mai departe decît jocurile lor: cînd un obiect îi contrariază, le pricinuește un rău, se năpustesc asupra lui, caută să se răzbune — deci atribuirea că ar fi însuflețit, așa că de ce nu am recunoaște același substrat sufletesc și cînd ei se găsesc în fața jucăriilor lor?

Incheierea articolului răspunde la considerațiunile, de atîtea ori repetate, asupra insuficienței exprimărei prin cuvinte, condamnată să nu fie în stare să redea tot cît am dori. Poesia, obiectează Cassirer, ne compensează de această insuficiență mereu invocată, deoarece creațiunile ei ne revelează adîncuri sufletești ce altfel ar rămînea în umbră, și să-i fim recunoscătoare pentru acest dar al

ei. Un asemenea elogiu al poesiei într'un studiu de lingvistică arată şi el cum estetica nu mai rămîne, ca altădată, streină de preocupările lingviştilor.

Numai fragmentar putem urmări consideraţiunile lui L. Jordan despre *La logique et la linguistique*, unde sînt resumate vederile pe care le-a expus mai pe larg în cartea apărută în 1932, la München, *Schule der Abstraktion und der Dialektik*. Ele pleacă dela intenţia de a reabilita însemnătatea logicei în studiile lingvistice, după ce a fost discreditată cînd doctrinele gramaticale predominau.

In marginea părerilor altora şi cu adausuri la cele pe care le-a exprimat altădată, A. Sechehaye reia problema: *La pensée et la langue ou comment concevoir le rapport organique de l'individuel et du social dans le langage*. Doctrina pe care nu o împărtăşeşte, şi ţine să afirme dela început, e aceea care admite că limba unui popor ar reflecta firea lui, ar fi în acord cu însuşiri ale rasei. Dacă astfel am privi faptele lingvistice, ar urma, observă Sechehaye, că ori de cîte ori cineva îşi însuseşte o limbă streină ar deriva spre ea ceea ce caracterisează „tipul său antropologic" — presupunere departe de a fi confirmată, deoarece se ştie că, indiferent de deosebirile de rasă, cu aparatul fonator de care dispunem ajungem să articulăm sunetele cele mai variate, proprii cutărei sau cutărei limbi. Obiecţiunea lui Sechehaye pleacă însă dela luarea în consideraţie numai a particularităţilor fonetice, pe cînd trebue ţinute în samă şi altele, trădînd anumite inaptitudini de redare, aşa că teoria combătută de Sechehaye nu poate fi contestată prea categoric — nici chiar pentru schimbările fonetice: totul este să se aleagă din ea ceea ce nu duce la interpretări silite, unilaterale.

Distincţiunile care trebue făcute între factorul individual şi cel colectiv în procesele lingvistice, precum şi măsura în care ei îşi exercită acţiunea în asemenea procese, sînt limpede şi judicios presentate.

La raporturile lingvisticei cu sociologia se referă şi articolul lui W. Doroszewski, scris cu intenţia de a arăta cum F. de Saussure a fost influenţat de teoriile lui Durkheim.

Sub titlul, prea vag, *L'évolution du langage*, R. A. S. Paget aduce cîteva consideraţiuni în jurul ideei că vorbirea nu este decît o formă a instinctului animal de exprimare prin mimică ; incidental atrage atenţiunea asupra unor coincidenţe de sunete în limbile cele mai îndepărtate, coincidenţe care ar fi greşit să le privim ca dovadă de înrudiri lingvistice.

Studiind onomatopeea, K. Bühler dă îndemnuri la revisuiri şi a acestei chestiuni. Privită prea mecanic, pînă acum, ea va trebui încadrată în realităţi de care nu s'a ţinut samă. Inainte de

toate, creaţiunea ei implică margini, în sensul că şi din punct de vedere fonetic şi sintactic, orice limbă nu poate trece de anumite limitări. In acelaşi timp, se impune să ne întoarcem la ceea ce a trebuit să fie la început creaţiunea onomatopeică şi pentru aceasta Bühler se referă la sugestiunile pe care le dă teoria „fisiognomonistă" a lui Werner, în sensul că onomatopeile au trebuit să fie la origine sunete semănînd cu înfăţişarea lucrurilor şi pătrunzînd în fiinţa lor intimă pe care au redat-o prin fisionomia lor — deci onomatopeile nu au putut fi simple imitaţii, ci adevărate creaţiuni spirituale.

In *L'image poétique et l'inconscient* H. Pongs, pornind dela părerea lui Vico : „o metaforă este un mit redus", în legătură cu miturile trece în revistă diferitele teorii mai nouă asupra visului, ale lui Freud, Silberer, C. G. Jung, pentru a arăta ce poate fi ales din ele cînd e vorba de a explica genesa şi natura metaforelor. Exemplificările, mărginite la opera lui Ibsen, Hoelderlin, Spitteler şi Zweig, îl duc la conclusia că metaforele — s'ar părea că Pons înţelege toate imaginile poetice, generalisare discutabilă — trebue privite ca resultînd dintr'o colaborare a inconştientului (ca în visuri) şi a „anagogicului" (aspiraţie spre înălţări, visiune idealistă a vieţei).

Articolele de pînă aici sînt încadrate în capitolul *Théorie du langage* ; cele care urmează se referă la probleme de *Linguistique générale, Système matériel du langage, Système formel du langage, Acquisition du langage* şi *Pathologie du langage* — divisiuni care pot deştepta obiecţiuni, cît timp uneori chestiuni presentate într'un capitol puteau fi trecute în altul şi, de altă parte, cîtorva probleme de lingvistică vom vedea că nu li s'a dat locul pe care ne aşteptam să-l aibă alături de altele.

A. Meillet insistă asupra importanţei studiilor cu privire la bilingvism, care aplicate la stări de azi ne-ar înlesni să cunoaştem mai bine, prin deducţiuni, cum s'au produs în trecut înrîuririle unei limbi asupra alteia. Amintind cercetările lui Sčerba, care a studiat sub acest raport graiul Sorabilor din Lusacia, şi relevînd cîteva fapte din domeniul frances, lasă să se intrevadă la cîte constatări interesante se va putea ajunge cînd curiositatea cercetărilor se va îndrepta mai mult şi în această direcţiune.

Consideraţii personale dau prilej lui J. Vendryes să pună în evidenţă importanţa studiilor de lingvistică statică. Multiplicitatea problemelor care se pun şi în asemenea studii ne impune să controlăm mereu metodele de cercetare, să le perfecţionăm, deoarece, cum bine observă Vendryes, ele au rămas pînă acum, în multe privinţe, cu neprecisări, insuficienţe.

O rectificare aduce P. Meriggi la denumirea de „isolante" dată unor limbi ; contestînd existența chiar a unor asemenea limbi, examinează particularitățile pe care le presintă chinesa, vai etc., și ajunge la conclusia că aceste limbi trebue numite mai curînd „grupante", pentru că aspectul gramaticei lor îl fixează gruparea cuvintelor, cu subordinarea fonetică și semantică ce derivă din ea.

V. Brœndal stărue asupra despărțirei cum trebue făcută între sintaxă și morfologie, susținînd un punct de vedere pe care îl cunoaștem și din alte studii ale sale. O deplină autonomie a sintaxei nu pare totuși că ar putea fi admisă. Intre sintaxă și morfologie sînt legături ce nu pot fi contestate. Urmărite istoricește, particularități morfologice ne duc adeseori spre sintaxă și cînd în lingvistica actuală s'a ajuns să se recunoască tot mai mult că fonemele nu trebue privite isolat, autonomia sintaxei impune reserve. Are deplină dreptate însă Brœndal cînd insistă asupra unor revisuiri ale sintaxei și mai ales să se schimbe atîtea presentări, definiții ale ei, în care neîntemeiate derivări din morfologie mai subsistă.

După publicațiile cercului lingvistic din Praga articolul Prințului N. Trubetzkoy, *La phonologie actuelle,* uneori cu săgetări polemice, ne face să cunoaștem cum s'a constituit școala fonologiștilor și care sînt preocupările ei. In încheiere se lasă să se întrevadă că și morfologia, sintaxa, lexicologia vor căuta să-și însușească principiile ei, dar ne întrebăm dacă atunci se va recurge și pentru ele la denumiri nouă pentru a le distinge de orientările dinainte, cînd fonologiștii pun atîta zel ca să schimbe terminologia lingvistică. Perspectivă ce poate fi întîmpinată cu scepticism, cît timp inovațiile nu trebue să implice numai de cît pletoră de termeni noi.

In *La réalité psychologique des phonèmes* E. Sapir ne împărtășește cîteva observații pe care le-a putut face, în cursul anchetelor sale, asupra felului cum unii, vorbind, introduc elemente subiective cînd sînt provocați să-și dea samă de realitatea fonetică; casurile de „supraperceptiune" auditivă, cum le numește Sapir, pot duce la constatări interesante.

Pe multe pagini, în care vastele-i cunoștințe în domeniul lingvistic merg alături cu referințe la antropologie, J. van Ginneken reia problema de care s'a ocupat și alteori, a transformărilor fonetice putînd fi explicate prin amestecuri etnice. Spre deosebire de unii lingviști și întîlnindu-se cu Meillet ș. a., savantul olandes susține cu hotărîre tesa că nu se poate concepe ca un popor să-și însușească o limbă nouă fără să nu-i imprime particularități ale

rostirei lui. obişnuinţe ancestrale în articularea sunetelor. Titlul articolului, *La biologie de la base d'articulation*, indică apropierea pe care a ţinut s'o facă cu ştiinţele naturale, relevînd casuri caracteristice de încrucişări studiate de biologişti, şi deci nici în lingvistică „încrucişările" nu am avea motive să le excludem, recunoscînd astfel că ele au determinat anumite articulări de sunete. După ce în sprijinul acestei păreri relevează un şir de fapte din diferite limbi, van Ginneken nu pierde din vedere să răspundă la obiecţiunea care i s'ar putea aduce că, dînd această importanţă factorului biologic, lasă la o parte pe cel psihologic ; la aceasta răspunsul său aduce această precisare : „si c'est la biologie qui explique que, chez un enfant au berceau, les monologues balbutiés procèdent toujours d'un ou de plusieurs sons innés déterminés ..., c'est la psychologie seule qui peut nous montrer comment les jeunes gens, en écoutant, aprennent à distinguer, puis à imiter les phonèmes innés de leur entourage" (p. 291). Totuşi, intervenţia factorului psihologic poate să meargă mai departe : anumite foneme pot întîmpina ostilitate, aşa ca reacţiunea împotriva lor, din motive psihologice, să le împiedece să se transmită vorbirei resultate din încrucişări. Astfel ne putem explica, în parte, de ce dintr'un substrat oarecare nu tot şi nici chiar cea mai mare parte din ce-l caracterisa foneticeşte nu a lăsat urme în limba nouă căreia, prin „încrucişare", i-a dat naştere. In limbile unde se poate urmări mai bine acţiunea substratelor ar fi de cercetat şi casurile cînd această acţiune nu se manifestă, pentru ca din constatări negative să se ajungă la deducţiuni care şi-ar putea găsi temeiuri în consideraţiuni psihologice.

Apropiind lingvistica de antropologie, van Ginneken e dus la stabilirea unei concordanţe între tipul dolihocefal, eurafrican, de o parte, cel brahicefal, eurasianic, de alta, şi particularităţi predominante de articulare a sunetelor la aceia care se disting antropologiceşte astfel : la cei dintîi, ar predomina articularea labială, la ceilalţi cea laringală. Vor deştepta reserve la unii lingvişti părerile lui van Ginneken, ca şi cînd le-a exprimat întîia oară, dar să nu uităm că o teorie dacă pleacă dela luarea în considerare numai a cîtorva fapte şi dela anumite impresii nu exclude, pentru aceasta, să i să recunoască, cu vremea, partea ei de adevăr.

A. Sommerfelt arată distincţiunile ce trebue făcute cu privire la palatalisarea consoanelor. Dacă, după cum se ştie, *k* şi *g* pot fi palatalisaţi prin acţiunea lui *e*, *i* ce urmează, alteori aceleaşi consoane sînt palatalisate dinaintea lui *a* ; fenomenul se poate constata într'o parte a graiurilor din ţara Galilor ; acolo *k*, *g* (în *k'ant*, *g'avar* etc.) au fost palatalisaţi pentru ca să se păstreze caracterul

lui *a*, care, altfel, s'ar fi întunecat ca să se apropie de *o*. In graiuri norvegiene *l*, *n* etc. apar ca *l'*, *n'* cînd, după schimbările cantitative din vechea limbă, s'a căutat să se evidenţieze în rostirea lor o urmă de valoarea specială pe care o avusese mai înainte.

Cu privire la versificaţie (metru şi ritm) A. W. Groot aduce cîteva observaţii subtile, pentru a arăta că într'o poesie chiar atunci cînd s'ar părea că unitatea nu e realisată, de fapt ea poate fi recunoscută.

La versificaţie se referă şi articolul lui O. Jespersen, întîlnindu-se în parte cu acela al lui A. de Groot ; e explicat faptul că în „pentametrul iambic", des întrebuinţat de Chaucer, Shakespeare, Goethe ş. a., un iamb poate fi înlocuit cu un troheu, fără ca ritmul să apară alterat ; aceasta provine, spune Jespersen, din împrejurarea că intensitatea de accentuare a silabelor nu corespunde exact cu notaţiunile tradiţionale, după metrica greacă sau latină ; în metrica modernă silabele trebue considerate nu numai după forţa lor absolută, ci după gradaţiuni ale ei, aşa că din grupări de silabe cu asemenea gradaţiuni pot resulta efecte ritmice care să se deosebească şi atunci cînd unităţile care le alcătuesc nu apar identice.

Cu înlăturări din convenţiunile gramaticale şi cu adausuri în spiritul nou lingvistic, Ch. Bally se ocupă de noţiunea de absolut şi de relativ. Din multe exemple, luate mai ales din francesă, arată că între o noţiune şi alta nu sînt îndreptăţite distincţiunile prea hotărîte admise de obicei, că absolutul poate cuprinde ideea relativităţei sau invers ; de altă parte, sînt luate în samă casuri cînd aceste două noţiuni pot fi introduse drept criteriu de interpretare, cum nu s'a făcut pînă acum.

Ca încercare a unei teorii psihologice a aspectului verbului G. Guillaume intitulează articolul său *Immanence et transcendance dans la catégorie du verbe*, înţelegînd prin „imanenţa" timpului faptul că el a trecut, iar prin „transcendenţă" ceea ce se vesteşte că se va întîmpla ; variaţiunile de exprimare prin formele verbale, într'un sens sau altul, sînt, după conclusia la care ajunge Guillaume, resultatul unei progresiuni din care se desprinde tendinţa accentuată de obiectivare a noţiunilor.

Două articole, de A. Grégoire şi M. Cohen, aduc constatări interesante cu privire la vorbirea copiilor.

Cel dintîi, *Acquisition du langage*, îmbogăţeşte materialul informativ asupra felului cum se exprimă copiii în primele luni, cu explicaţii de reţinut ale unor silabe pe care ei le întrebuinţează des la început. Acel *ər(r)ə* observat de atîtea ori la copii e explicat de Grégoire prin faptul că, avînd la bază un *r* faringal, el provine

din primele încercări de articulare, cînd ei, stînd culcaţi, sînt duşi să articuleze acest sunet prin respiraţia ce atinge păreţii faringelui. Printre cele dintîi consoane rostite fiind, cum s'a constatat de mult, şi labialele *p*, *b*, Grégoire împărtăşeşte părerea că aceasta trebue să se atribue mişcărei buzelor la supt — uneori însă ar putea fi interpretate şi ca gesturi verbale indicînd anumite sensaţii şi sentimente. In asocieri cu vocale, consoanele *t*, *d* apărînd mai tîrziu decît *p*, *b*, ele nu pot fi considerate, spune Grégoire, ca avînd valoare demonstrativă, cum s'a admis de obicei, ci ca manifestarea interesului pe care copiii îl arată pentru un lucru. Spre a înlătura obiecţiuni ce i s'ar putea aduce, Grégoire ţine să sublinieze că, pe lîngă factorul fisiologic, acordă importanţa cuvenită şi celui psihologic.

Articolul lui M. Cohen, *Observations sur les dernières persistances du langage enfantin*, arată cum multe obişnuinţe de exprimare se continuă pînă relativ tîrziu şi cum vin în conflict cu exprimarea ce li se spune copiilor că este cea corectă, pînă ce ei ajung să şi-o însuşească deplin. Nu urmează însă de aici, observă Cohen, că asemenea impuneri de adoptare a formelor „corecte" sînt totdeauna recunoscute, chiar în vorbirea mereu controlată : dela o generaţie la alta ele pot să-şi piardă efectul, prin reacţiuni mereu mai puţin manifestate, ajungîndu-se astfel la forme de exprimare ce nu mai apar nefireşti. Din amîndouă articolele reies îndemnuri pentru cît mai multe observaţii asupra vorbirei copiilor şi călăuzite de o metodă ce nu a fost totdeauna urmată.

Volumul se încheie cu două articole, de A. Gelb şi K. Goldstein, despre patologia vorbirei. Se insistă asupra necesităţei de a studia casurile de afasie în legătură cu toate turburările de care e atins un afasic, el apărînd ca „ un om schimbat" nu numai în ce priveşte exprimarea : între afasie şi alte manifestaţiuni există o „analogie de structură".

Acestei presentări, aşa de bogată, a preocupărilor lingvisticei actuale ar fi fost de sigur locul să i se adauge încă unele capitole avînd însemnătatea lor. Colateral cu bilingvismul, ar fi fost de insistat asupra atingerilor de vorbiri deosebite în domeniul aceleiaşi limbi: contactele dialectale şi cele care intervin între graiurile locale şi limba cultă. Argourile aşteptau şi ele să fie luate în consideraţie. De asemenea, raporturile între vorbire şi anumite îndeletniciri, cu cîteva precisări ducînd spre psihologie şi sociologie ; ele pot avea, uneori, mai multă importanţă decît consideraţiuni asupra etnicului, asupra rasei; nu poate fi, cred, un paradox că ocupaţiile clasează oamenii adeseori mai hotărîtor decît însuşiri de „rasă": între un păstor dela noi şi cei din alte părţi sînt ase-

mănări sufleteşti pe care nu trebue să le pierdem niciodată din vedere, cînd ştim că ele se reflectează bine şi în limbă. Un alt capitol ar fi putut cerceta mai de aproape problema influenţei unei limbi asupra sufletului celor care o vorbesc: felul cum e alcătuită, anumite caracteristici ale ei au înrîuriri asupra psihicului, îi dau conturări, modelări care nu pot fi contestate.

O. D.

M. GRAMMONT, Traité de phonétique; Paris, Libr. Delagrave; 1933; XII-480 pag,

Cum înţelegerea bunei tradiţii lingvistice merge rareori alături cu afirmări de păreri personale şi adoptarea achisiţiilor datorite altora, tratatul pe care-l publică Grammont va fi preţuit pentru ceea ce aduce astfel, cu largi străbateri în domeniul foneticei. Dacă uneori se adresează şi celor ce caută să se iniţieze în problemele de lingvistică, mai mult va fi mereu folosit de specialişti, pentru prezentările luminoase şi originale, stăruinţa de a adînci faptele şi claritatea expunerei.

În introducere e pusă în evidenţă însemnătatea foneticei istorice, ca fiind basa lingvisticei — insistenţă ce nu era de prisos cînd de multe ori astăzi această parte a lingvisticei e privită ca ne mai prezentînd deosebit interes şi cei care o cultivă apar ca întîrziaţi.

Tot ce este esenţial cu privire la felul cum sînt produse sunetele, la caracteristicile lor în vederea clasificărilor, mijloacele de care dispunem ca să le analisăm etc., e expus în primul capitol, unde, cum se înţelege, e pusă la contribuţie şi fonetica experimentală, în măsura în care ea ne poate veni în ajutor, şi asupra valoarei ei Grammont îşi exprimă răspicat părerea (la p. 15), arătînd greşeli de metodă ale ei şi unilateralităţi pe care cei care o practică uită adeseori să le evite.

Capitolul asupra foneticei evolutive pune şi mai bine în evidenţă mulţimea de fapte urmărite şi pătrunderea cu care sînt interpretate.

Observaţiunile concentrate la p. 156-165 sînt cu deosebire de însemnat pentru duceri mai departe ale cercetărilor asupra caracterului transformărilor fonetice şi faselor succesive care pot explica aspectul lor într'un moment; romaniştii vor găsi acolo bine lămurit fenomenul sonorisărei între vocale a oclusivelor surde latine în italiană, spaniolă etc., cum în altă parte, la p. 205, e explicată schimbarea în *l* a lui *t, d, p, b, v,* la sfîrşit de silabă, din leoneză, particularitate rămasă nelămurită pînă acum.

În ce privește causele care provoacă schimbările fonetice, Grammont observă cu dreptate că ele nu se reduc la cît au crezut unii lingviști, în limitări de luare în samă a realităților. Însemnătate prea mare mi se pare că acordă influenței solului, climatului. Dacă uneori constatăm concordanțe între felul de exprimare a celor ce locuesc în regiuni aspre, la munte, și cei privilegiați de un climat mai blînd, la șes, alteori asemenea concordanțe nu se întîlnesc. Mai mult decît de influența climatului trebue să ținem samă de alte influențe, cum este aceea a culturei. In anchetele pe care le-am făcut în ținuturi muntoase nu o singură dată am constatat că generația tînără, trecută prin școală, nu mai păstra rostirea aspră a celor bătrîni. Ca și în alte privințe, influența mediului fisic asupra vorbirei poate fi recunoscută, întru cîtva, în contingențe mai primitive de vieață.

Legile fonetice sînt considerate de Grammont ca avînd valoare absolută în anumite limite de timp și spațiu (p. 166). Caracterul acesta de rigurositate a lor, se spune mai departe (p. 183), trebue recunoscut nu numai la schimbările fonetice independente, dar și la cele dependente. Alăturarea celor două categorii apare însă astfel prea directă: schimbări datorite asimilației, disimilației etc. se produc cu multe discordanțe în aceeași serie și la distanțe uneori mari de timp, pe cînd cele independente ating șiruri numeroase de forme și se fixează între anumite limite de timp. Ca o atenuare indirectă la înregistrarea prea categorică a fenomenelor de asimilație, disimilație etc. printre cele determinate de legi fonetice e de privit poate înșirarea casurilor de disimilație în «formule», nu în «legi», cum Grammont le presenta altădată.

Partea din urmă e consacrată foneticei impresive, fiind urmărite onomatopeea, expresivitatea, gestul articulator ș. a., toate pe basa unei informații vaste și cu considerațiuni subtile, plecînd dela fapte curente pînă la exprimarea literară, pentru care știm cum cercetările lui Grammont ne-au adus prețioase precisări.

In referințele la diferite limbi, pe lîngă cele indoeuropene, cele semitice, fino-ugrice, turco-tătare și chiar africane, e luată adeseori în samă și limba romînă. La p. 235-236 e bine explicată schimbarea lui *mn* în *un* după *a* în *scaun* față de păstrarea aceluiași grup consonantic după *o* (*somn*). *Innota* (vr. *nuta*), alături de alte forme romanice cu *-o-*, nu poate fi un cas de disimilație *a—a*> *o—a* întîmplată în latina vulgară : *natare*> *notare* (p. 276) ; derivarea lui din **n a u t a r e*> *n o t a r e* nu întîmpină dificultăți; nici fr. *Noël*, dat ca un alt exemplu de asemenea disimilație, nu poate fi considerat astfel cît timp avem în vechea franceză *Naël* și deci schimbarea lui *a* în *o* e posterioară transformărei lui *a* accentuat

în *e*; cît despre fr. *dommage*, pus în aceeaşi serie, mai uşor poate fi explicat prin influenţa labialisatoare a lui *m* asupra lui *a*. *Aştept* e exclus să fie resultat din **aşpept* <exspecto (p. 285), disimilaţia *p—p* > *t—p* fiind necunoscută în fonetismul nostru; înlocuirea lui *p* cu *t* se întîmplase în latina vulgară, cum arată şi unele forme italiene. Cît despre lat. vulg. **adstectare*, pentru adspectare (cu înţelesul lui exspectare), mai curînd, decît prin asimilaţia *p—t*, poate fi explicat admiţînd că forma clasică a fost influenţată în partea întîi de adstare (comp. la Cesar: *adstante et inspectante ipso*). De altfel, chiar înlocuirea lui e x- cu a d- a putut să fie înlesnită de alăturarea celor două forme.

Atît în insistenţele asupra multor amănunte — de altfel, cetitorul e prevenit în prefaţă să nu le privească isolat, ci în cadrul prezentărilor generale —, cît şi în ideile conducătoare regăsim însuşirile din atîtea cercetări cu care Grammont a îmbogăţit lingvistica.

O. D.

N. DRĂGANU, Romînii în veacurile IX-XIV pe basa toponimiei şi onomasticei; Bucureşti, Imprimeria naţională; 1933; 682 pag. (vol. XXI din *Studii şi cercetări*, publ. de Acad. rom.).

Incercărilor reînnoite în timpul din urmă de unii învăţaţi, aproape cu aceeaşi pasiune ca pe vremea lui Rösler, pentru a tăgădui continuitatea noastră la nordul Dunărei, vine să le răspundă cartea de îndelungate cercetări, de foarte bogată informaţie, în care N. Drăganu a ţinut să dea cuvîntul filologiei, hotărîtor în primul rînd, ca şi alteori, pentru înlăturări de păreri chinuit apărate.

Cum alături de dovezile lingvistice nu putea fi lăsată la o parte mărturia Notarului anonim al regelui Béla, e cercetată, în introducere, valoarea ei, de atîtea ori contestată, după interpretări tendenţioase. Eliminînd informaţiile greşite, improvisaţiile, nu se poate să nu recunoaştem că textul Anonimului îşi păstrează însemnătatea cînd vorbeşte de „Blachii" pe care Ungurii i-au întîlnit în înaintările lor spre Apus — şi aceasta o pune bine în evidenţă Drăganu, cînd analisează textul mereu răstălmăcit.

Din documentele cîte ne sînt cunoscute urmează înşirarea multor forme toponimice şi onomastice, dar o alegere mai riguroasă a lor se impunea, pentru ca fapte precise să nu fie întunecate de simple presupuneri, de vagi apropieri, şi aceasta mai ales cînd e invocată onomastica, de atîtea ori nepermiţîndu-ne concluzii sigure. Toponimia cu indicaţii putînd fi mai uşor controlate,

cu identificări mai puțin expuse controverselor, ne poate da mai multă încredere în atestările documentelor.

Se înțelege atunci de ce apar îndoioase mare parte din formele pe care le relevează Drăganu, cele dintîi din Panonia, unde crede că majoritatea numirilor cu caracter românesc ar fi atestate în comitatele din preajma Balatonului. Putem lua în samă, de sigur, forma *Petra* din diploma dela 1055 publicată de Fejér și Erdélyi, dar foarte problematici apar *Secu* din aceeași diplomă și *Saca* atestat la 1211. După un șir de dubioase identificări onomastice, pe care singur Drăganu le presintă astfel (doar *Fichur*, relevat la p. 66, după un document din 1202-1203, ar fi de reținut, ca formă autentică românească, dacă nu ar fi atestarea cea mai veche a cuvîntului românesc împrumutat de Unguri : *ficsór*), sînt reluate (p. 68) denumirile toponimice din Panonia. In „villa *Bochi*" (a. 1285) am avea o urmă a rom. *boci* „vițel" (și interjecție cu care se chiamă vițeii), cunoscut în Bihor; cuvîntul, ca și altele din Bihor, nu poate fi decît un împrumut din ungurește, unde *bocs* ne îndreaptă spre forme identice fino-ugrice și iranice ; este exclus ca *bocs* să fie luat din românește, cum crede Drăganu, așa că *Boch* — chiar dacă ar fi același cuvînt — nu poate fi pus printre toponimicele de considerat ca românești [1]. *Keczel*, pe care Drăganu îl socotește identic cu alte nume, ale lui *Kocel* din Mitra și *Chozil*, fiul lui Privina, ducele Moraviei, etc., nu ar fi alt ceva decît rom. *căței* (p. 79 urm.); încercările de a-l deriva din slavă (slov. *kǫcelj* „cu părul creț, cîne flocos" etc.) nu i se par convingătoare, dar tema *koc-* e bine representată în slavă, în special în slovenă, cu toate că raporturile ei cu *koč-* (de unde vsl. *kočanъ*) nu sînt lămurite ; deci *Keczel* și celelalte forme citate de Drăganu nu ne pot ispiti să le credem de origine românească. In schimb e de privit ca sigur românesc *cheretje* (a. 1248), al cărui înțeles se vede bine că e același cu al lui *ceret* (p. 95). Cu privire la *-mál*, care apare des, din secolul al XIII-lea, în urme de localități (ca *Zevlevmal* etc.), Drăganu aduce (p. 111 urm.) confirmări nouă că nu poate fi decît rom. *mal*, cu toate încercările mai din urmă ale lui L. Treml de a-l explica altfel: înțelesul lui *-mál* reiese limpede din multe documente unde e tradus cu „mons, monticulus, collis", deci tocmai semnificațiile pe care le are cuvîntul românesc.

[1] In legătură cu *Bocs* Drăganu studiază numele plecînd dela forma *baci* a cărei origine cumană, cum am căutat să arăt în *Grai și suflet*, IV, 149, nu i se pare dovedită, pentru că nu s'ar întemeia „pe un radical atestat" ; dar tema *bak-* e bine representată în limbile turco-tătare, cum se poate vedea la Vámbéry, *Etym. Wb.*, 196.

Dacă în maghiară apare forma *mál* — pe care Treml o identifică cu *-mál* din toponimice —, ea nu poate explica partea din urmă a acestora, deoarece înțelesul ei „(pîntece" etc.) exclude o asemenea identificare; nici ung. *mell* „piept", considerat de Treml ca un dublet al lui *mál*, nu poate avea vre-o legătură, cum arată bine Drăganu, cu *-mal* din numele de localități. La p. 145 *Meneca* (a. 1082) e dat ca putînd fi identic cu *mînecă*, dar nu vedem cum acest cuvînt ar fi trecut în toponimie; poate ar fi de pus în legătură cu ung. *menedék* „refugiu, asil", *menekedni* „a se refugia". Tot prin maghiară se poate explica mai bine *Kerka* (p. 169), alb. *k'erk* la care se gîndește Drăganu fiind exclus să fi lăsat o urmă isolată în toponimie, cum nu ne putem gîndi la el nici pentru a explica pe *tierc*.

Din Carpații vestici e relevat mai întîi (p. 171) *Staul* (a. 1113), în apropierea Nitrei, care nu poate fi decît rom. *staul*. Ca romînesc trebue privit și *Lac* (p. 172), însă *Luth* pare mai curînd să fie slav [1]. Stăruind asupra originei Valahilor din Moravia, Drăganu relevează cîteva fapte dovedind așezările lor acolo într'o epocă anterioară celei admise de unii învățați.

Pentru numele din Bănat și Huniedoara, atestate mai tîrziu decît ne-am așteptat — și Drăganu arată pentru ce motive — sînt de făcut iarăși rectificări și eliminări; *Basarága* (p. 236) nu poate fi decît *Basarabă*, cum apare și alteori alterat (singur Drăganu înregistrează în altă parte formele variate sub care apare acest nume); *Onuz, Wonuz* (p. 237) nu e de loc sigur că ar fi *Onuț* = *Ionuț*.

Sînt urmărite mai departe formele atestate din Munții-apuseni, Carpații nord-estici etc., unele, ca *Rotunda* (p. 292), *Albă* (p. 299, 307, 309), avînd valoarea lor, dar altele apărînd de tot problematice.

La presentările după documente Drăganu adaugă părerile sale asupra originei numelor vechi din toponimia noastră, de atîtea ori discutate.

Pentru *Ampoi* (p. 489) reproduce explicația pe care a dat-o altădată, însă greu de admis cît timp în indoeuropeană nu găsim o temă *ampei-* dela care ar trebui să plecăm. Originea lui iranică, cum am crezut că ar fi de luat în samă, înlătură, și ca fonetism și ca înțeles, dificultăți care subsistă în incercările de a-l explica altfel.

---

[1] Cf. Miklosich, *Die slav. Ortstnamen*, 278; F. Černý a P. Váša, *Moravská iména místní*, Brno, 1907, 95.

Inregistrînd etimologiile propuse pentru *Criș* (p. 313), Drăganu crede că ar putea fi latin (din c r i s a r e însă e exclus să fie derivat), sau slav (de fapt însă radicalul *kriš-* e inexistent), ori tracodac. Mi se pare că trebue să rămînem la etimologia lui Tomaschek, care îl punea în legătură cu sanscr. *kṛšná-* „negru" (comp. numele de rîu lit. *Kirsna* „rîul negru")[1].

Mureșul (p. 496), redînd formele cele mai vechi atestate Μάρις și Μάρισος, e explicat prin intermediarul slav * *Moriš* (cu schimbarea lui *a* în *o* obișnuită în slavă), dar din acesta nu putea resulta forma românească. Fonetismul cu *-u-* rămîne nelămurit. Cum spuneam în cursul asupra toponimiei și onomasticei noastre, din 1928-1929, în ce privește tema toate etimologiile propuse pînă acum sînt contestabile și atunci, plecînd dela Μάρισ(ος), sîntem îndreptățiți să ne gîndim la derivarea din radicalul *mēr-, mār-, mōr-* cu înțelesul de „mare" (adj.), care apare în virl. *mār*, gr. ἐγχεσί]μωρος[2]; deci Μάρισ(ος) ar fi însemnat „rîul mare"; forma scitică *Mar-* a putut fi înlocuită dela o vreme cu alta, *Mor-* (în limba Dacilor), și cînd Slavii, înaintînd din nord, au găsit numele rîului rostit **Moriš* l-au schimbat în **Muriš*, prin fonetismul *o*> *u* cunoscut și în alte forme împrumutate de ei; luînd cuvîntul astfel dela Slavi, noi i-am dat altă terminație, apropiindu-l de formele în *-eș*.

Originea scitică a *Oltului* i se pare lui Drăganu întru cîtva admisibilă (p. 538); cred că e singura de luat în considerație, cum a arătat în urmă C. Patsch. Forma veche *Alutus* ne îndreaptă spre tema din care derivă și lat. *lutum*, înțelesul ei fiind acela de „murdar, noroios"; în persană avem *ālūdān* „a murdări", pe care H. Hübschmann[3] îl socotește ca provenind din aceeași temă.

Pentru *Someș* (p. 474), Drăganu e înclinat a crede că ar putea fi derivat din sl. *somъ* „somn" (peștele), dar nu vedem cum numele rîului ar pleca dela un asemenea cuvînt. Chiar dacă înlăturăm forma dubioasă *Samus*, din epoca latină, cu care a fost pus în legătură *Someșul*, în partea întîi putem recunoaște tema indoeuropeană *sem-, sam-* avînd, printre altele, înțelesul de „liniște, liniștit"[4]; *Someșul* ar însemna deci „rîul liniștit"; trecînd la Slavi, numele rîului a fost schimbat, prin înlocuirea lui *a* cu *o* ca în alte

---

[1] Walde, *Vergl. Wb. der indogerm. Spr.*, I, 428-429.

[2] *Ibid.*, II, 238.

[3] *Persische Studien*, 8; cf. 168.

[4] Walde, *l. c.*, II, 491-492; cf. Tomaschek, *Die alten Thraker*, II[1], 98, unde greșit e alăturat la κάμνω.

casuri, şi în ce priveşte terminaţia *-eş* ea poate fi explicată la fel ca în *Mureş*.

Numele *Maramureşului* (p. 389) e desprins întru cîtva din vagul explicaţiilor de pînă acum. Drăganu, plecînd dela formele mai vechi *Maramorisis, Maramorosius* etc., se opreşte la conclusia că în partea întîi avem a face cu *Mara* = *Maria*, numele unei posesoare după care s'ar fi numit apa şi cîmpia *Mara*, iar în partea a doua cu un derivat al acestuia, *Mareš* (*-oš*). Că numele trebue despărţit în două şi considerat ca primit de noi dela Slavi prin Unguri nu poate fi îndoeală, dar nu înţelegem cum ar fi resultat din alăturarea celor două nume de persoană şi de ce nu am fi avut **Maramareş*. Trebue să ţinem samă înainte de toate că *Maramorisis* apare în documente ca numele rîului *Mara* şi e de presupus atunci că el cuprinde un înţeles pe care-l întîlnim adeseori în denumirile de rîuri de munte : acela de «întunecat, negru». In slavă e cunoscută tema *mar-, mor-* tocmai cu acest înţeles [1] şi dela ea putem pleca pentru ca să explicăm partea întîi a cuvîntului [2]. Cît despre partea a doua, ea poate fi un derivat cu *-eš* sau *-iš* din *mor-*, care se ştie că se întîlneşte adeseori în nume de rîuri ; la un asemenea derivat s'a gîndit şi Drăganu, preferînd însă explicaţia pe care am văzut-o. Reconstruind deci forma din slavă, am avea **Mar-moriš* (sau *-eš*) «rîul întunecat, negru» şi acesteia i-ar corespunde *Marmarus, Marmarosia*, cum sînt daţi în documente din sec. al XIII-lea şi al XIV-lea. Ea a fost schimbată apoi de Unguri în *Maramoriš* (*-oš*), prin intercalarea lui *a* fie pentru înlesnirea rostirei grupului *-rm-*, fie sub influenţa formei *Mara* cunoscută în alte toponimice. Luînd cuvîntul dela Unguri, la rîndul nostru l-am schimbat în *Maramureş*, după *Mureş*. După ce numele a ajuns să designeze ţinutul, acela al rîului a fost redus la *Mara*, cum se zice azi, prin înlăturarea părţei a doua, după cum, invers, Maramureşenii îşi zic uneori *Mureşeni* [3].

---

[1] Berneker, *Slav. et. Wb.*, II, 18.

[2] Ne-am putea gîndi şi la o altă temă, *chmar-, chmur-*, cu aceeaşi semnificaţie (v. dicţionarul lui Berneker, I, 391 şi cf. Walde, *l. c.*, II, 223); ea apare în derivatul toponimic *Chmarnik*, şi chiar din Maramureş : A. Petrov, *Karpatoruské pomístní názvi*, Praga, 1929, 26. *Chmar-* ar fi putut să se reducă la *Mar-* cînd numele rîului a trecut la Unguri, grupul *chm* nefiind obişnuit pronunţărei lor. E iarăşi posibil ca *chm-* să se fi schimbat în *m* chiar în slavă, pentru că în cehă alături de *chmouřiti* apare *mouřiti*.

[3] T. Papahagi, *Gr. şi folkl. Maram.*, 59 (*Moreşan*); cf. *An. Arh. de folklor*, I, 234. Intr'un cîntec publicat de Papahagi (p. 43) se vorbeşte de rîul *Moriş*: să fie o reminiscenţă din vremea cînd se zicea *Maramoriş* ?

Abrudul (p. 488), după atîtea etimologii ce i s'au dat, e considerat de Drăganu ca slav, din *obъ* + *rъdъ*, *rudъ* «roșu». Dar cum s'ar explica schimbarea lui *o-* în *a-* ?

Pentru *Zărand*, aduce cîteva reserve (p. 387) la originea iranică, cum am admis-o. Părerea sa e că s'ar putea să fi fost mai întîi un nume de persoană, pentru că un astfel de nume, *Zarand*, e atestat la Fejér. Dar acesta ne duce spre altă formă iranică, Ζάρανδος, din inscripțiile grecești publicate de Latychew și însemnînd «bătrîn» [1] (oset. *zärond* [2]). Nu m'am referit la ea cînd m'am ocupat de *Zărand*, pentru că privia onomastica, ale cărei urme la noi, alături de alte iranisme, de același gen, îmi reservam să le cercetez altădată [3].

In conclusii — care trec dincolo de un resumat, aducînd cîteva considerații și documentări nouă — Drăganu expune părerile sale asupra formării și expansiunei elementului romînesc. Cu privire la Istroromîni sînt puse în evidență (p. 601) dovezile care ne îndreptățesc să-i privim ca desprinși dintre Dacoromîni, nu ca «Romîni apuseni», cum îi consideră S. Pușcariu; denumirea de «Romîni apuseni» i se pare, de altfel, improprie și lui Drăganu.

Cu înlăturări de încrederi exagerate în unele atestări, cu renunțarea la interpretări departe de a fi convingătoare, cartea

---

[1] V. Miller, *Osset. etjudy*, III, 80; *Žurnal min. narod-nago prosvěščenija*, Petersburg, 1886, oct.. p. 245; *Die Spr. der Osseten*, 6.

[2] Asupra înrudirei lui cu alte forme indoeuropene, v. Walde, *l. c.*, I, 599.

[3] Sînt contestate de Drăganu (p. 307) și explicațiile, din iranică, pe care le-am dat pentru *Zaiș* și *Desteag* în *Donum natalicium Schrijnen*. Cel dintîi ar fi ung. *zajos* «rauschend», dar fiind vorba de un munte, cum i s'ar aplica denumirea aceasta? Dacă *Zaișul* ar fi un rîu, de sigur că nu ar mai rămînea îndoeală asupra identificărei lui cu forma maghiară. Cînd am urmărit și toponimicul acesta, ca și altele, nu am pierdut din vedere confruntarea lui cu forme slave, ungare etc., luate de obicei în considerație în cercetările asupra toponimiei noastre, și numai prin eliminări, după ce — pentru un motiv sau altul — am crezut că trebue urmată altă cale, m'am îndreptat spre limbile iranice. Pentru *Desteag*, Drăganu invoacă forma ung. *Geszteg* înregistrată de S. Moldovan, dar aceasta nu poate fi despărțită de altele care în ungurește redau pe *De-* al nostru; singur Drăganu a relevat de mai multe ori asemenea forme (d. e. *Gyéva* alături de *Déva*, p. 272, 273), așa încît presupunerea că *Desteag* ar fi ung. *geszt* «alburn (lemnul copacului între coaje și inimă)» + suf. *-eg* = *geszteg* «lemnos, bătos» nu se susține. Cu atît mai mult cu cît numele unui munte nu putea pleca dela înțelesul de «alburn».

ar fi cîştigat de sigur, dar ea vorbeşte de atîtea ori limpede şi hotărît pentru cunoaşterea trecutului nostru.

O. D.

O. Bloch, Dictionnaire étymologique de la langue française, avec la collaboration de **W. von Wartburg**; préface de **A. Meillet**; t. II; Paris, Les Presses universitaires; 1932; 406 pag.

Ca şi partea întîi a acestui dicţionar, de care am vorbit în n-rul trecut al revistei, aceea care-l încheie ne dă pentru fiecare cuvînt frances elementele esenţiale ca să cunoaştem istoria lui; ea aduce şi multe îndreptări şi adausuri la volumul întîi.

Dintre formele înşirate e firesc ca şi de data aceasta multe să apară nelămurite, ca origine; totuşi pentru cîteva din ele interpretările etimologice pot fi duse departe, chiar dacă numai în parte uneori explică mai bine aspectul cuvîntului.

Cu privire la *maraud* Bloch spune: «peut-être emploi métaphorique de *maraud*, nom du matou dans les parlers du Centre et de l'Ouest, qui aura pu être pris au sens de «vagabond». Dar pentru înţelesul acesta sîntem ispitiţi să ne gîndim mai curînd la prov. *meirá* «a merge din loc în loc», la origine întrebuinţat în legătură cu migraţiunile păstoreşti. Celor care transhumau din spre Pirenei sau Alpi şi erau priviţi de multe ori cu ostilitate li s'a putut aplica un termen derivat din acest verb : **meiraud*, schimbat pe urmă în *maraud* prin reducerea lui *ei* aton la *e* şi trecerea lui *la a* dinaintea lui *r* (comp. **peresse*> *paresse* etc) [1]. Se ştie că spre sud ne îndreaptă şi forma *badaud*. Deci numai o aparentă asemănare cu *maraud* «cotoi» care nu e decît o redare a dialectalului *maró* pe care Bloch, ca şi Meyer-Lübke, îl consideră de origine onomatopeică, însă problematică. Pe *maró, marú* îl putem recunoaşte cu siguranţă şi în *marlou* „cotoi" (argotic „souteneur"), provenind din

[1] Cînd Racine vorbeşte de „marauds de grande route" s'ar putea să avem o urmă de sensul mai vechi al cuvîntului, raportîndu-se la trecerile păstorilor pe drumurile de transhumanţă.

Chiar fonetismul *-e-*, anterior celui cu *-a-*, pare să fie confirmat de mărturia lui Ménage (v. dicţionarul lui Littré, s. *maraude*) care spune că mareşalul de Luxembourg pronunţa *mérode*. Spre acelaşi fonetism ne duce forma vend. *mérauder* amintită de L. Sainéan, *Les sources indigènes de l'étym. fr.*, I, 59, cu toate că dînsul împărtăşeşte părerea susţinută şi de Bloch.

contaminarea cu pic. *marle* care înseamnă tot „cotoi“ și derivă din masculus.

Semelle e explicat de Bloch după artificialele presupuneri etimologice la care se gîndise Gilliéron: ca resultat din pl. *les melles*, despărțit în *le smelles*, din care s'ar fi refăcut sg. *la smelle* și cu epentesa lui *e*: *semelle*; *les melles* ar fi pl. lui *la melle* „lamă“. Tocmai Gilliéron care a ironisat de atîtea ori etimologiile altora a fost nefericit inspirat cînd s'a oprit la asemenea explicație. Cum înțelesul de „talpă“ se știe că derivă adeseori din acela de „turtit, teșit“, mi se pare că adevărata etimologie a lui *semelle* ne îndreaptă spre lat. simus „turtit“ [1], din care s'a putut deriva *sīmella (la Lucrețiu e atestat *simulus*). Schimbarea lui *ī* aton în *e* se explică la fel ca în *premier*, despre care Bloch spune că presintă „un développement particulier“ al lui *ĭ*. Fonetismul lui *ī* și *ū* atoni din latină așteaptă o revisuire în toate limbile romanice, grupîndu-se casurile în care ei apar trecuți la *e*, *o* și distingîndu-se acelea în care s'au păstrat fie prin analogie, fie sub alte influențe. S'ar ajunge astfel la explicarea formelor care sînt înregistrate de obicei ca presentînd fonetism nelămurit. Pentru tratamentul lui *ū* e, printre altele, de relevat *oignon* pe care Bloch nu și-l explică din ūnionem și de aceea crede că trebue să plecăm dela o formă latină cu *ŭ*; dar cuvîntul frances se explică bine prin trecerea lui *ū* aton la *ŭ*, *o*, cum singur Bloch o admite pentru *froment* < frumentum, numind-o însă „anormală“.

Tomber e derivat dintr'un ipotetic lat. vulg. *tumbare, fără să fie dus însă spre o temă onomatopeică cum o presupune Meyer-Lübke. Nimic nu ne îndreptățește totuși să-l considerăm ca latin. Rom. *tumbă*, la care se referă Bloch, e greșit pus de Pușcariu printre elementele latine (îl explică din tumba, care rămîne însă departe ca înțeles); e de sigur un împrumut din neogreacă (τοῦμπα), așa că nu poate fi invocat pentru o concordanță ducîndu-ne spre latina vulgară. Cuvîntul fiind propriu numai celorlalte limbi romanice, e probabilă originea lui germanică, pentru care am avea o indicație în nd. *dumpen* „a lovi, a izbi“, engl. *dump* „a lovi tare“, sued. *dimpa* „a cădea greu“, admițînd alternanța *d*—*t*. Înțelesul de „a cădea“ știm că pleacă adeseori dela acela de „a lovi, a face să cadă“.

Tuyau nu presupune numai de cît o formă germanică ; el

---

[1] Pentru forma aceasta în spaniolă, v. dicționarul lui Meyer-Lübke, ed. nouă, n. 7931.

[2] Cf. Walde, *Vergl. Wb. d. indo-germ. Spr.*, I, 854.

poate fi latin şi pus în legătură cu tema *tut-* care nu implică nicidecum origine onomatopeică, după cum am arătat altădată [1].

Pentru *marmaille* cred că nu sînt motive să renunţăm la derivarea lui, cu suf. *-aille*, din vechiul fr. *merme* „mic" <m i n i m u s, cum e explicat de obicei; Bloch îl consideră ca derivat din *marmot*; etimologia dintîi îşi găseşte sprijin într'o formă cum e cal. *fragaglia (-agghia)* „cose minute e confuse, moltitudine di ragazzi" [2].

Cît despre *marmot* „maimuţă" şi „copil mic", Bloch e de părere că ar representa o singură formă, derivată din *marmotter;* sensul de „maimuţă" s'ar fi dat substantivului, resultat astfel, „à cause des mouvements cortinuels que les singes font avec leurs babines"; cel de „copil mic" ar pleca dela acela de „maimuţă" — nu imposibil de sigur, dar de ce totuşi *marmot* cu accepţiunea dintîi nu ar fi mai curînd un derivat din vfr. *merme*? Cred deci că trebue distinse cele două forme şi atunci *marmot* „maimuţă" poate să nu aibă nimic a face cu *marmotter*. In germanică maimuţa e numită *merikazza* (ahd.), *merkatze* (mhd.), pentru că era un animal adus de peste mare: *marmot* se poate atunci să nu fie decît o redare a formei germanice, înlocuindu-se partea din urmă cu un cuvînt frances dialectal, *mot*, însemnînd „pisică"; comp. *mut* „chatte" înregistrat de Gilliéron [3]. Deci încă un cuvînt lîngă atîtea arătînd cît de înşelătoare sînt etimologiile cînd pleacă dela prea imediate apropieri de forme.

O. D.

Dicţionarul enciclopedic ilustrat „Cartea romînească"; Partea I: **Dicţ. l. romîne din trecut şi de azi**, de **I. A. CANDREA**; Partea II: **Dicţ. istoric şi geogr. universal**, de **G. ADAMESCU**; Bucureşti, ed. „Cartea romînească"; [1932]; XXIV-1948 pag.

Pe lîngă inevitabile concesiuni la presentări fixate printr'o îndelungată obişnuinţă, un dicţionar implică azi multe înnoiri pentru ca materialul lingvistic să fie înfăţişat cît mai viu. Asemenea înnoiri se impuneau şi la alcătuirea acestui dicţionar şi ele sînt, în parte, cum se aminteşte în prefaţă, o redare a celor pe care, împreună cu I.-A. Candrea, am căutat să le introducem în *Dicţionarul general al limbei romîne* (editura Socec), din care numai o parte s'a putut tipări — continuarea lui nu-mi apărea, de altfel, imposibilă,

---

[1] *Archivio glottologico*, XX, 143.

[2] G. Rohlfs, *Diz. dial. delle tre Calabrie*, 310.

[3] *Atlas ling.*, 1498.

cum a şi urmat, dar de ea am fost ţinut cu totul strein — în uitarea colaborărei de mai înainte — cînd a trecut în altă editură.

Spre deosebire de atîtea tipărituri dela noi, fiecare pagină arată grija care s'a pus la imprimare şi textul e mereu variat de numeroase ilustraţii, pentru care dicţionarul va fi de asemenea mereu consultat de oricine va fi nedumerit asupra vre-unui cuvînt. Puteau fi însă lăsate la o parte multe din ele, cînd se referă la lucruri prea cunoscute; astfel cînd se înşiră desenuri pentru *albie, ardei, cal bălţat, barză, berbece, bidinea, blană, borcan, brad, brici, broască, buştean, butuc, scîndură de călcat, căldare, ceaşcă, chelie* (puteau fi date atunci desenuri şi... pentru capete ciufoase ori cu chică), *cioară, ciubăr, cocoş, coş, covrig, curcan, farfurie, faţă de masă, fluture, frînghie, găină, gîscă, grătar* ş. a. ş. a., pînă şi ... pentru *zaharniţă, zid.* Profusiune de ilustraţii ce întrece chiar pe acelea din cărţile elementare de şcoală.

O inovaţie la care s'a ţinut mult e aceea a „semnelor simbolice"; au recurs la asemenea semne uneori şi autori streini de dicţionare, dar într'o măsură mai redusă şi chiar atunci nu se vede bine avantajul lor. Cînd vre-o optzeci de semne sînt întrebuinţate pentru a arăta că un termen se referă la agricultură, astronomie, botanică, păstorit etc. e greu pentru cei mai mulţi să ţie minte ce indică fiecare semn, chiar dacă a percurs de mai multe ori tabela dela p. XXIII (s'a uitat în ea să se indice că asteriscul arată neologismele). In prefaţă Candrea spune că sistemul acesta face să se cîştige spaţiu şi înlesneşte găsirea, în articole mai lungi, a sensurilor speciale ale unui cuvînt. Economia de spaţiu e mai mult o ilusie, pentru că tabela semnelor arată singură cum figura ocupă deseori loc egal cu ce ar fi fost să se abrevieze, şi chiar mai mult (aşa pentru acustică, anatomie, aviaţie, căi ferate, geologie, păstorit etc.). Străbaterea mai repede a unor articole e şi ea în multe casuri ilusorie, deoarece sînt întrebuinţate nu o singură dată semne care nu reies mai bine în relief decît abreviaţiuni cum s'ar fi putut da, cu caractere uşor de distins. Aglomerare deci care dă o înfăţişare greoaie dicţionarului şi complică utilisarea lui. Cu atît mai mult cu cît am văzut că e încărcat şi de ilustraţii inutile.

Oricît au fost luate în samă cuvintele vechi şi cele dialectale, unele din ele, avînd însemnătatea lor, nu au fost înregistrate; şi-ar fi găsit chiar mai bine locul decît prea insistenta înşirare de forme neologice din terminologia ştiinţifică, uneori de tot nouă şi care poate fi uşor urmărită în dicţionarele streine. Dintre cele omise, de relevat cîteva ca: vrom. *op* (în expresia *op iaste*), păstrat şi azi dialectal; *cet* <quietus (Viciu, *Colinde din Ardeal,* 41, 48, 106;

C. Nicolaescu-Plopşor, *Vorbe oltenești*, 6; cf. *Dicț. Acad.*, II, 573-574) şi *cetos*, în expresia *vreme cetoasă* (în Haţeg); *chiceră* (de asemenea în Haţeg); *loare* „voioşie, energie" (tot acolo şi în alte părţi); *mutare* şi *mutătoare*, cuvintele păstoreşti aşa de interesante. Glosarele dialectale nu au fost destul folosite.

Chiar citaţiile din scriitori — sînt luate mai mult din dicţionarul lui Tiktin — sînt de multe ori prea sărace; planul dicţionarului de sigur că impunea restrîngeri, dar ele nu apar totdeauna justificate. Deşi C. Negruzzi e des citat, din scrierile lui lipsesc forme ce aşteptam să fie relevate; aşa: *incotoşmănat* (*Scr. a* IX-a: *provincialul umblă încotoşmănat într'o grozavă şubă de urs*); *obştime* (*Scr. a* VI-a: *privit de toată obştimea ca un cuvios*); *spătar* (într'una din scrisorile către Ionescu dela Brad: *soiul spătarilor* (*nu confunda, mă rog, ca spătarii ceilalţi*), *care mai făceau spete, a pierit şi s'a stins*; exemplu interesant în felul lui pentru cuvîntul derivat din „spată" (dela război). Şi din opera lui Delavrancea, avută deseori în vedere, sînt lăsaţi d. e. la o parte: *bolovăni* (în *Fanta-Cella*: *norii se bolovăniau*); *înzilizit* (în *Palatul de cleştar*: *cum era el de bătrîn şi înzilizit*); *leşios* (în *Linişte*: *lumină leşioasă*); *marghioli* (în *Palatul de cleştar*: *marghiolindu-se a moarte*).

Definiţiile sînt bine presentate, sobru, limpede, dar uneori ne miră că nu au fost date în alţi termeni; despre *escapadă* se spune că înseamnă: „ştergerea dintr'un loc pentru a se duce să petreacă, spre a face ştrengării"; la *metatesă* găsim explicaţia: „mutarea din locul ei a unei litere într'un cuvînt" (în loc de *literă* trebuia spus *sunet* sau *fonem*; de altfel termenul acesta, ca şi alţii de lingvistică, nu a fost înregistrat, cînd totuşi nu putea lipsi tocmai într'o lucrare de felul acesta şi cînd pentru alte ştiinţe s'au însemnat termenii cei mai noi).

Partea etimologică dă esenţialul după cercetările de pînă acum. Unele identificări stabilite nu au fost totuşi luate în consideraţie.

*Bîrzeică „sanie mică", lăsat neexplicat, e de sigur un derivat din vsl. *brъzъ*, cum l-am dat în *Gr. din Ţara Haţegului*, 57, şi la fel e explicat în *Dicţ. Acad.*, s. v.

Broboadă e resultat din *pobroadă*, atestat şi el (lipseşte din dicţionar), şi ne îndreaptă spre bulg. *podbradja*, cum a arătat Weigand în *Jabresb.*, XV, 168.

Chiar etimologii de mult fixate nu le vedem indicate: *luncă* <vsl. *ląka*, *plapumă* <ngr. πάπλωμα.

Alteori, pentru etimologii recunoscute indicaţia provenienţei nu e bine precisată:

Călţun nu derivă din ngr. καρτσόνι, influenţat de *încălţa*, ci

l-am luat dela Bulgari (*kalcun* <it. *calzone*; v. dicţionarul lui Berneker, 472; forma cu *-l-* apare şi în neogreacă: καλτζούνι).

Cărîmb nu redă pe c a l a m u s, ci pe derivatul acestuia *c a l a m u l u s (v. Puşcariu, *Dacoromania*, II, 596).

Cositor numai indirect corespunde ngr. κασσίτερος, pentru că fonetismul îl arată introdus la noi prin intermediar slav (*kositerъ*).

Irod >*Irozi* e de privit la fel, împrumutat din slavă (*Irodъ*), nu direct din neogreacă (Ἡρώδης).

Pavăză nu e luat de-a-dreptul din italiană (*pavese*), ci ne-a fost transmis prin Slavi (ceh. *paveza*, rut. *povaza*).

Greşit e explicată prepoziţia *peste*, ca resultată din *pre*+*spre*, fiind confundată astfel cu vechea prepoziţie *prespre*; cele două forme trebue distinse: *prespre* e lat p e r-s u p e r, pe cînd *peste* nu poate fi decît p e r-e x t r a.

Şcoală surprinde să-l vedem dat ca împrumut din ungureşte (*iskola*), cînd se ştie că l-am luat dela Slavi (*škola*), şi uşor de înţeles pentru epoca veche a culturei noastre.

Unui dicţionar cum a fost plănuit acesta nu i se pot cere de sigur să aducă etimologii nouă. Ele nu lipsesc totuşi.

Căluş „scripetele iţelor, mănunchi de mai multe alune verzi", deci deosebit de forma cu alte înţelesuri, e bine explicat din lat. *c a r r u l u m, devenit *carlu* şi, cu adăugarea sufixului *-uş*, *cărluş*, care pe urmă a fost schimbat în *căluş* sub influenţa cuvîntului de altă origine.

Căpcea e derivat din lat. vulg. *c a p i c e l l a <c a p i s. Cînd m'am referit la el, în *Gr. din Ţara Haţegului*, 61, l-am pus, ca şi L. Şăineanu, printre împrumuturile turceşti (*kepče*). Etimologia lui Candrea pare ademenitoare şi singura obiecţiune ce i s'ar putea aduce e că cuvîntul latin e atestat cu înţeles restrîns (de vas întrebuinţat la sacrificii) şi nu a lăsat urme în alte limbi romanice. De altă parte, rămîne întrebarea dacă e în legătură cu *căpcel* < *căucel* <*cauc*, prin schimbarea lui *ău* în *ăp* (ca în *căuta*> *căpta*), cum a propus G. Giuglea, *Dacoromania*, I, 248. O formă deci, ca şi altele cîteva, pentru care coincidenţele etimologice lasă îndoeli asupra provenienţei ei.

Ciutură dintr'un lat. vulg. *c h y t r a şi acesta din gr. χύτρα „oală" nu e de loc convingător. O epentesă, a lui *u*, între *t* şi *r* e greu de admis şi mai puţin poate fi explicat astfel it. *ciotola* (pentru felul cum e reflectat χύτρα în dialecte italiene, v. Rohlfs, *Etym. Wb. d. unterit. Gräz.*, 284).

Cuib ar fi lat. vulg. *c u l b i u m, înrudit cu gr. κλωβός „colivie" şi vsl. *kulьvija*, dar cuvîntul grec, atestat tîrziu şi considerat ca de proveniență semitică, exclude existenţa în latina vulgară a

unei forme înrudite (cuvîntul slav e un împrumut din neogreacă: κλουβί), Și foneticește derivarea aceasta e inadmisibilă: *l* nu putea fi schimbat în *l'* sub influența lui *i* următor și pe urmă să cadă (comp. *albie* < a l v e a). Trebue deci să rămînem la etimologia admisă pînă acum (*c u b i u m).

Mășcat, ca reproducînd un lat. vulg. *m a c c i c a t u s < *m a c c a r e, nu se poate înțelege cît timp formei presupuse în latina vulgară i se atribue sensul de „a strivi". Nu sînt motive să renunțăm la derivarea lui din *măciucă*, prin forma intermediară **măciucat*.

Salbă și ca fonetism și ca înțeles nu poate fi s u b a l b a. Etimologia cade dela sine cînd din aceeași formă latină e derivat în dicționar *solbă*, *soalbă* „arșic tare și alb de capră".

Șir e apropiat de bulg. *širъ* „lărgime" etc., dar *deșira* și *înșira* sînt explicați din lat. d i s e r r a r e și i n s e r r a r e (?). Desacord etimologic prin urmare pentru aceeași serie de forme.

Storî, *sturî* (*a se*) „a se prăpădi, a pieri" e dat ca element latin (din e x t o r r ē r e), etimologie bine întemeiată.

Stuf ar presupune un lat. vulg. *s t y p h u s, resultat din contaminarea lui t y p h e cu s t i p a; alăturarea lui la aceste forme latine nu e tocmai convingătoare, dar e mai de luat în samă decît alte încercări de a-l explica.

Tureac din lat. vulg. *t h y l a c u s < gr. θύλακος nu apare mai convingător decît alte etimologii ce s'au propus (v. dicționarul lui Meyer-Lübke, ed. a 3-a, n. 8967).

Pentru ordinea cuvintelor s'a preferat sistemul distingerei lui *i* de *î* și a lui *s*, *t* de *ș*, *ț*. Dar de ce totuși nu s'a urmat tot așa pentru *a* și *ă*, care sînt puși la un loc? Metoda aceasta îngreuează căutarea cuvintelor în dicționar. Ar fi fost mai bine să se urmeze consecvent înșirarea alfabetică fără să se distingă formele cu *i*, *s*, *t* de cele cu *î*, *ș*, *ț*, ca și pentru *a*, *ă*.

Rectificări, la o viitoare ediție, ar fi de adus și în alte părți: la *cram* explicația e greșit dată după Viciu, confundîndu-se cuvîntul cu *crambă*; pentru *văpaiță* citatul dela Delavrancea trebue îndreptat:... *cîtorva case*; accentul e greșit indicat la cîteva cuvinte (se zice numai *cúcură*, *fúcie*, *hámiș*, *próclet*); *pîrău* nu trebuia dat singur, cînd se zice (și mai bine) *părău*; putea fi menționat și *pîrîu*, însă cu observația că e o formă de evitat, deși o întrebuințează mulți.

Pentru că intenția casei editoare era să dea un dicționar în genul lui „Larousse", partea din urmă, redactată de G. Adamescu, cuprinde un supliment „istoric-geografic" care, oricît de redus, va înlesni unele informații, cînd *Enciclopedia* lui Diaconovici e rămasă în urmă.

O. D.

A. van GENNEP, Le folklore du Dauphiné, I, II; Paris, G.-P. Maissonneuve; 1932-1933; 792 pag.

Atît de caracteristic sub multe raporturi şi prea lăsat la o parte de cercetători, ţinutul acesta al Franţei ajunge să fie bine cunoscut acum folkloriştilor, datorită celor două volume pe care i le închină A. van Gennep. Cuprind material foarte bogat, din aproape două sute de comune, în cea mai mare parte după răspunsuri la chestionar; uneori au fost folosite şi informaţii mai vechi, pentru confruntarea cu datele actuale. E luat în samă şi folklorul din alte părţi, dar fără stăruinţa de a extinde comparaţiile, deoarece, cum bine observă van Gennep, sînt încă fapte folklorice ce aşteaptă să fie urmărite pe întinderi limitate şi numai după temeinice explorări vom putea avea elemente mai numeroase şi mai sigure de comparaţie.

Materialul e împărţit în patru secţiuni, după cum se referă la episoade ale vieţei (naştere, botez etc.), anumite sărbători, magie şi medicină populară, literatură şi jocuri populare — împărţiri care uneori sînt relative, cît timp aceleaşi motive folklorice se regăsesc şi într'o categorie şi în altele.

Cu deosebire interesantă e descrierea obiceiului de a aprinde focuri de primăvară (p. 262 urm.), ca urmă de magie primitivă în legătură cu cultura pămîntului; obiceiul consistă în ridicarea unor ruguri, care în unele părţi mai arată reminiscenţe din timpuri depărtate. Termenii referitori la aceste ruguri sînt foarte variaţi şi presintă probleme etimologice *Bourda*, dat ca obscur (p. 264), pare să ne îndrepte spre lat b u r d o „catîr", numele acestui animal şi al altora aparînd adeseori cu sensul derivat spre acela de „bucată de lemn, trunchi" (v. dicţionarul lui Meyer-Lübke, s. *burdo*, şi comp. fr. *sommier*, *poutre* etc.). *Fartailles* (p. 267) nu poate fi vfr. *fastroille*, alterat; trebue pus alături de prov. *fartaio* „herbes" (v. *Tresor* al lui Mistral); din contaminarea acestuia cu *façailles* a resultat *farçailles*; altă contaminare — poate cu prov. *farfaiá* „brédouiller" (Mistral) — a dat *farfailles*; cît despre *finfailles*, în partea întîi trebue să cuprindă pe prov. *finfo* „joie" (Mistral), focurile despre care e vorba fiind numite şi „feux de joie".

In legătură cu păstoritul sînt interesante obiceiurile descrise la p. 338, 421 urm. şi în special acela dela Sînziene: ciobanii pornesc în zorii zilei cu turmele şi dacă unul a întîrziat e luat în rîs, zicîndu-i-se *litchibirrier* („lèche-beurrier"); ca să-şi rîdă şi mai mult de el, ceilalţi îl pun să tîrască un buştean sau îl suie pe un măgar şi e purtat aşa în strigătele de: *litchibirrier*!

Ceva la fel se obişnueşte la seceriş (p. 416): cine rămîne în

urmă cu seceratul e pedepsit de ceilalţi, care se duc în holda lui şi pun acolo un butuc cioplit în chip de capră ori de vulpe. Din Alpii francesi obiceiul acesta nu a fost semnalat pînă acum.

Despre împodobirea fîntînilor cu verdeaţă la Anul nou şi uneori în octobre (p. 384) van Gennep e de părere că ea nu poate fi o reminiscenţă din *Fontinalia* ale Romanilor, ci o urmă de practică păgînă preromană.

Mai multe hărţi arată circulaţia unor motive folklorice şi forme lexicale; din aceea dela p. 368 se poate vedea cum *Noël* (la St. Aupre se mai păstrează forma veche *Naïé*) a cucerit mereu teren faţă de *Chalande* etc. din sudul Franţei.

O. D.

T. Papahagi, Images d'ethnographie roumaine, t. III; Bucureşti; 1934; 214 pag.

Cu toate dificultăţile de acum pentru anchete ştiinţifice şi în ostilităţi de sprijinire unde nu ar trebui să lipsească, după ce de atîtea ori e acordată cu dărnicii fără să fie îndreptăţite, publicaţia — unică la noi — a lui T. Papahagi a putut ajunge la al treilea volum. Cuprinde şi el material adunat cu multă trudă şi la care vor recurge mereu atît etnografii cît şi filologii — va fi preţuit şi pentru înfăţişarea pitorescului vieţei noastre rustice, redat în atîtea reproduceri şi artistice, nu numai de indicaţii utile pentru etnografie.

In mai multe rînduri (p. 36, 54, 56, 68, 103) sînt relevate concordanţe cu sudul dunărean, ce vor trebui luate în samă pentru stabiliri ale etnografiei comparate cum le aşteptăm de acum înainte, cînd prea puţin s'a făcut la noi în această direcţie.

In treacăt numai, dar sugestiv, cîte un motiv etnografic e pus în legătură cu folklorul. La p. 92 e dată o casă din Vîlcea cu temelii, *tălpi*, din bîrne de stejar, aşa cum multe erau clădite altădată; înţelegem atunci mai bine de ce în balade se vorbeşte de un şarpe care se ascundea sub talpa casei. Spre folklor ne îndreaptă şi explicaţia la o ilustraţie din Gorj : o băciţă cîntînd din frunză (p. 204). Papahagi aminteşte cum o altă băciţă îi spunea că Mocanii „trăesc cu frunza", pornesc cu turmele cînd văd codrul înverzit şi coboară dela munte odată cu căderea frunzelor. Aceasta dă prilej lui Papahagi să concludă: „iată, deci, explicaţia motivului *frunză verde* din poesia populară dacoromînă". Ar fi prin urmare de presupus că în cîntecele noastre „frunză verde" e mereu amintită pentru că ciobanii obişnuesc să cînte din ea. Explicaţie ingenioasă, dar prea categorică. Pînă la un punct e posibil ca

Papahagi să aibă dreptate, că anume cîntatul din frunză să fi intervenit pentru ca să fie mereu pomenită în doine „frunza verde". Geneza şi fixarea motivului folkloric nu pot fi însă datorite decît înviorării pe care o simţia ciobanul nostru odată cu revenirea primăverei, cum reiese şi din alte caracteristici ale doinelor păstoreşti. Dacă părerea exprimată de Papahagi ar corespunde în totul realităţilor, ar trebui să vedem în doine cîntîndu-se bucuria ciobanilor că odată cu întoarcerea primăverei vor putea... cînta din frunză — primăvara e însă cîntată sub impresii statornice de alt fel.

Ca şi în celelalte volume, filologii vor găsi mai mulţi termeni neînregistraţi pînă acum în dicţionare ori rar atestaţi. Fiind din Oltenia şi Bănat, ei arată aproape totdeauna provenienţa sîrbească. Aşa, *bătară* „împletitură de nuiele în care se păstrează seminţe, sare" etc.= sîrb. *batara* „vîrşe"; *brentă* „un fel de coş pentru transporturi uşoare, purtat în spate" = sîrb. *brenta* ; *cofirţ(ă)* „împletitură groasă de păr strein pe care o poartă femeile" = sîrb. *kovrčica* „zuluf" etc.

Forma *ganţă*, cunoscută pînă acum cu alt înţeles, e dată din Dolj şi Vîlcea ca identică cu *caţa* ciobănească şi a fost schimbată sub influenţa sîrb. *ganac*. In legătură cu acelaşi cuvînt aflăm (p. 198) că în Bănat caţei i se zice *cîrlig* şi e la fel cu cel dela Aromîni.

Interesantă pentru istoria cuvîntului *căţun* e atestarea lui (p. 163, 164, 191) — cum la Romînii din Serbia a fost relevat de Giuglea şi Vîlsan — cu înţelesul de colibă săpată puţin în pămînt.

O. D.

TH. CAPIDAN, Aromînii — Dialectul lor; studiu lingvistic; Bucureşti, Imprimeria naţională ; 1932; x-576 pag. (vol. XX din col. publ. de Acad. rom. : *Studii şi cercetări*).

Fixarea istorică a dialectului aromîn în sens strict ştiinţific începe să atingă ultimele culmi ale cercetărilor şi interpretărilor. Perioada culegerei de material dialectologic şi, mai ales, folkloric, ilustrată prin activitatea lui Pericle Papahagi, s'a încheiat pentru o anumită epocă şi anumite regiuni. Epuisînd în deosebi materialul documentar publicat de Per. Papahagi, studiul lui Th. Capidan încearcă să ne dea într'un ansamblu expuneri şi interpretări amănunţite ale problemelor propuse, presentîndu-ne, astfel, o «operă de sintesă» (p. 156). Studiul cuprinde o introducere istorică cu privire la Aromîni (p. 1-45), căreia îi urmează : I. *Dialectul aromîn* (p. 46-135); II. *Locul dialectului aromîn în limba romînă* (136-198); III. *Fonologia*

(p. 199-373), *Morfologia* (p. 373-512), *Derivaţiunea* (p. 512-525) şi *Sintaxa* (p. 525-555). La sfîrşit, *Indicele* (p. 556-575).

Nu există lucrare care să prilejuească în rîndul specialiştilor apreţieri identice cu privire la planul şi conţinutul ei sau la interpretările date. In consecinţă, şi opera lui Th. Capidan va da naştere la observaţiuni al căror scop nu poate fi altul decît acela de simple, modeste şi obiective contribuţii la ceea ce ne aduce ca prezentare sintetică. Ne permitem a ne număra printre cei dintîi care recunosc munca depusă la sintetisarea materialului folosit în această operă. Cum, însă, e menită să rămînă drept călăuză celor care se ocupă de dialectul aromîn, oarecari retuşări, precisări, se impun. In ordinea sistematisării materialului utilisat de Capidan, vom menţiona observaţiunile noastre, pentru ca, apoi, să încercăm o apreţiere generală asupra acestui studiu, impresionant mai ales din punct de vedere cantitativ.

Cum era şi firesc, originea geografică a Aromînilor este expusă sau amintită de autor în diferite rînduri — cf. p. 3, 27, 29, 30-31, 143, 158, 159, 163, 164, 178, 310. Admite părerea istorico-filologică a dislocării Aromînilor spre masivul Pindului între secolele VII-IX, dar stăruie în părerea sa că această dislocare s'a făcut din spre «răsăritul peninsulei balcanice» (p. 30 etc.); înclină, însă, a presupune şi existenţa unei «vechi aşezări a Aromînilor în Epir» (p. 27, 310 etc.) — existenţă ce, totuşi, se vede înlăturată prin nota dela p. 30-31. Nu e locul să stăruim asupra celor ce am susţinut altădată; vom reliefa însă eroarea argumentaţiei de birou a lui Capidan cu privire la această problemă. Se afirmă anume că *Mpirătoare* «ar putea fi derivat din *în* şi *apărătoare* — cf. slavul Bran», (p. 31), reproducînd apoi o relatare în legătură cu *Campus Kesari*. Spre deosebire de alţii care s'au ocupat sau au amintit de aceste elemente toponimice, eu am fost în august 1927 şi iulie 1928 la faţa locului, văzînd *Mpirătoarea, Cîmpul al Kesarĭ* şi *Fagu-scriptu*. Ţin, deci, să precisez că Aromînii localnici, între ei, cunosc pronunţarea *Cîmpul al Kesarĭ* — aceea de *Campus Kesari* e o grecisare a nomenclaturei aromîneşti străvechi; streinilor sau nelocalnicilor li se comunică mai mult sub această ultimă formă *(Campus Kesari)* — formă ce, în ipotesa lui Capidan, ar contrasta fundamental cu *Fagu-scriptu*. Cît priveşte amintita derivare pentru *Mpirătoare,* o cercetare pe teren ar fi putut constata că nu există pentru acest punct geografic al *Mpirătoarei* nici o *apărătoare,* în sensul «slavului Bran».

La p. 32 se afirmă că numărul Aromînilor din peninsula balcanică ar fi între 300.000-350.000. Am cercetat mai multe comune aromîneşti decît Capidan şi cred că numărul dat în *Images d'ethnogr. roumaine*, II, 8, e mai aproape de realitate.

Trecînd peste tot ce constitue expunere istorică pînă la partea a doua a studiului, credem că autorul e departe de a fi obiectiv atunci cînd încearcă să umbrească nume de care e legată redeșteptarea cultural-națională a Aromînilor din a doua jumătate a sec. al XIX-lea, reliefînd, în schimb, nume cel mult mediocre (cf. p. 42-43). Socotim că acest subiectivism istoric se datorește mai mult faptului că și autorul a participat la luptele dintre grupările aromîne, decît unui alt fapt, expus altundeva (cf. *Aromînii — grai, folklor, etnografie*, curs litografiat, 1932, 155-156).

Autorul urmărește formele de grai în cele două mari ramuri ale aromînei : în ramura de nord și în cea de sud. Foarte des recurge la aromîna de nord «pe care o cunoaște mai bine» (p. 204, 234) sau «cu care e familiarisat mai bine» (p. 344), precisînd adesea că e vorba chiar de «graiul său de acasă» (p. 210, 213, 246, 526) sau chiar de «rostirea sa» proprie (p. 263). Așa fiind, ușor se poate înțelege că aromîna din sud, care nu e graiul său de acasă și nici propria sa rostire, nu va putea fi urmărită la fel cu cea din nord. Ceva mai mult: Capidan acordă preponderență aromînei «sale» chiar acolo unde nu e rațiune istorică. Un exemplu. Forma representativă a vb. *a fi* pe care o dă Capidan este cea usitată în nord: *escu* (p. 483; v. și 463) — în sud circulînd (*eu*) *h'iu*. Oare crede Capidan că forma *escu* va fi circulat în aromîna străveche alături de *h'iu* și că ar putea reproduce direct vre-o formă latină vulgară? Chiar în această ultimă ipotesă, ambele forme trebuiau menționate pe același plan.

Cu privire la izvoarele materialului său documentar, autorul mărturisește că «foarte puțin m'am servit de literatura dialectală cultă», aceasta «fiind scrisă, în bună parte, sub înrîurirea limbei literare» (p. v). Un bun cunoscător al aromînei trebue să o folosească și o poate folosi cu bune resultate. A recurs, bunăoară, la literatura lui Batzaria de multe ori — v., de exemplu, p. 467, pentru interj. *alea*. Tot la Batzaria ar fi găsit deseori formele *po'* (*eu*), *poa'* (*el, ea*), de care se amintește la p. 442 etc. Documentarea pentru articolul *-l* (§ 241) din graiul comunelor Muloviște și Gopeși ar fi fost și mai bogată dacă s'ar fi folosit și de literatura lui Velo și Cosmescu, care e scrisă în graiul acestor comune. De altfel, reserva autorului, după părerea sa, ar urma să fie aplicată, pentru anumite casuri, și graiului din *Codex Dimonie* etc. (v. și § 299).

Să trecem la studiul filologic propriu zis, concentrînd și reducînd numărul observațiunilor.

F o n e t i c ă . Trecerea lut *-á* din elementele turcești la *-ă'* presintă, în adevăr, complicații (v. § 8). Credem, totuși, că ne-am putea gîndi și la următoarea explicație. După ce sing. *Dumnidză'(u)*

şi-a însuşit terminaţiunea de plural - *adz (Dumnidzadz)*, prima formă va fi contribuit ca pluralele turceşti în *-adz (băclăvadz)* să se pronunţe la sing. în *-ă': băclăvă'*. Probabil să fi contribuit sau să fi influenţat şi turcismele terminate în *-li (-li)*, ca *beşli* sau chiar în *-lik (-lik)*, ca *askerlîk*. In aromînă avem sing. *askirlî'* cu pl. *askirladz* „soldat". Intre *î'* şi *ă'* e, firește, o diferenţă fonică, însă pluralul e identic la toate elementele turceşti. Explicaţia din bulgară dată la p. 204 nu poate privi decît dubletele aromîne din regiunea Bitoliei.

Neclară, iarăşi, e trecerea *a-* > *ǫa-*: *ǫarbări* < *arbure* (§ 11). Această pronunţare (*°a*) apare şi în Mehedinţi şi Severin, dar mai curentă. E posibil ca acest cas aproape unic *(ǫarbări)* să se explice prin fonetică sintactică: *di tu- arbure* > *dit' ǫarbure*. — Aci putea fi pomenită şi forma *hrǫa* <*haraŭă*, curentă în Gopeşi şi Muloviște.

Discutata formă *frîncu* (dr. *Frînc)* (§ 14) credem că se reduce, ca explicaţie, la ceva simplu. In limba turcă e *frenk* «Franc; européen». La plural, circulă ca *frenklér, frînklér* şi *frînklár* (în turceasca populară). Ultimele două forme explică uşor fonetismul lui *frîncu*, pe care Capidan îl socoteşte că «nu este uşor de lămurit» (p. 209).

Greşeşte autorul cînd afirmă că toţi Aromînii pronunţă, la singular, *puĻl'ţu* (§ 18). In sud e curentă forma *pul'ţă*, iar articolată: *pul'ţilu* şi *puĻilu*.

Sub § 22*a* sînt date pentru Samarina — după Wace and Thompson, *The Nomads of the Balkans* — forme cu *ă* > *a*, cum ar fi *maseąuă*. Pentru anumite forme, înregistrarea e falsă. La autorii englesi această falsitate se poate constata, de exemplu, în textul 4 dela p. 294. Faptul e explicabil: în faţa unor streini, cel interogat îşi alterează graiul, crezînd că se face mai înţeles. In faţa Englesilor, Aromînii interogaţi pronunţau grecește cuvintele cu *ă*. Deci, *caşari* etc.

Originea lui *a* protetic (§ 29) nu e lămurită. Capidan pare a înclina spre părerea lui Tiktin, de care aminteşte, după ce, în alt loc (p. 3), a afirmat că acest *a-* s'ar datora greutăţei pronunţării unor consoane iniţiale. In casul acesta, ne întrebăm: de ce tocmai în graiul fărşerotesc, de pildă, unde *r* iniţial e pronunţat vibrant nu apare curent acest *a-*, aşa cum apare în regiuni unde *r-* nu-i atît de vibrant? Am încercat şi noi o explicaţie — cf. cursul *Aromînii...*, 56-57 —, pe care nu o socotim deplin satisfăcătoare.

Pentru *e-* > *a-* (§ 53), etimologia ĭllum + ĭllum alter pentru *alantu* nu se poate susţinea; cît priveşte pe cea a vb. *asescu* „sosesc" (p. 248), ea nu e nici φθάνω nici un ἄξιος: *asescu*

< ἔσωσα (σώνω „parvenir; arriver; atteindre"). Greşit îl derivă şi Chr. Geagea din σώζω *(Elem. grec în dial. aromîn,* sub *asescu).*

Pentru tot ce priveşte *-ĭ* flexionar (§ 65), v. mai jos.

«Trecerea lui *o* în *ă* [*nurări, surări*] nu este explicată» (§ 70). *Nor(u)* şi *sor(u)* devenind *nor*ă şi *sor*ă, explicaţia credem că se evidenţiază dela sine.

Forma *frăcare* „frăţioare" (§ 73, § 147) e inexistentă — fapt ce mi l-a confirmat însuşi V. Diamandi.

Fără a ne opri la fapte mai mărunte ce, totuşi, nu sînt lipsite de interes — dintre acestea amintim că, de pildă, „forma obişnuită" nu e *care-ştie* (§ 106), ci *cări-şti* şi că, prin urmare, nu avem a face cu un cas *ie*> *e* sau *i*, întrucît *(el) şti* e forma normală, care reproduce lat. s c i t şi nu vre-un *s c i e t etc. —, vom conexa problema lui *-u* cu cea a lui *-ĭ* flexionar.

Sub influenţa ortografiei literare dacoromîne, toţi specialiştii — chiar cei aromîni, în frunte cu Pericle Papahagi —, s'au lăsat induşi în eroare cu privire la aceste două semivocale. *-ĭ* flexionar nu e de loc perceptibil la pluralul unor anumite categorii de substantive şi adjective nearticolate, precum şi la pers. a 2-a sg. şi pl. dela indic. pres. etc. Corect şi precis e să transcriem fără *-ĭ* atunci cînd forma respectivă se termină în *-t* ori *-tŭ (-tu)*, în *-te*, în *-ţŭ* şi în *-ţă: fărtat-fărtaţ, altu-alţ(i), frate-fraţ* sau *parte - părţ(i), braţŭ-braţă (braţi), tinireaţă-tinireţ;* şi tot aşa forme verbale ca: *(eŭ) pot, (tine) poţ* etc. La fel şi formele terminate în *-d (+ ŭ, u): crud(ă)-crudz ;* în *-de : vearde - verdz(i);* în *-dzŭ: ordzu - oardză (oardzi)* sau în *-dză*, precum şi la verbe: *(eŭ) şed(ă), (tine) şedz ; (eŭ) pătedzŭ, (tine) pătedz* etc. Nu avem aceeaşi pronunţare cu privire la aceste două semivocale flexionare la formele terminate în : *-c(ŭ)* şi *-g(ŭ): birbec - birbeţ* şi *fag - fadz* (nu *birbeţ* sau *fadz*) ; *-ţe* <- c e şi *-dze* <- g e : *cruţe-cruţ* şi *leadze -*ledz*, ca* şi alte plurale feminine în *-că* şi *-gă : nucă-nuţ, frangă-frandz* (pe cînd *coardă-cordz*) etc. La fel şi pentru verbe: *(eŭ) trag(ŭ), (tine) tradz* (nu *tradz*) etc. — cf. şi *Grai şi suflet*, I, 208-218. — Cît priveşte pers. a 2-a plurală a indic. pres., a viit. I, a subj. pres., a imperativului etc., se pronunţă, pentru oricare verb, fără *-ĭ*, întrucît *-ţ* < - t i s : *cîntaţ* < c a n t a t i s etc.

E drept că în graiul fărşerotesc acest *-ĭ* nu are aproape nici o resonanţă chiar în cuvintele categoriei a doua (terminate în palatalele *-c* şi *-g*). Însă această pronunţare isolată din aromînă e o evoluţie tîrzie regională, ce nu poate umbri cîtuşi de puţin distincţia mai sus menţionată, existentă în aromîna generală.

Trecînd la *-ŭ*, afirmăm că aromîna nu cunoaşte confundarea, ca pronunţare, a unor forme ca *(un) soţŭ* (nu *soţ*) - *(doi) soţ* (§ 156),

sau *(eŭ) amiridzŭ, (tine) amiridz* (p. 145) ori *(eŭ) lucredzŭ, (tine) lucredz* etc. Pentru substantive şi adjective singulare ca *ğiudeţŭ, soţŭ*, ca şi pentru pers. 1ii sing. a indic. pres. etc., ea cunoaşte pronunţarea cu *-ŭ* final; deci, nu confundă singularul cu pluralul nearticolate şi nici pers. 1ii cu a doua dela singular. Se pronunţă, aşa dar, *(eŭ) amiridzŭ* (nu *amiridz*), *(eŭ) lucredzŭ* (nu *lucredz*), însă fără *-ŭ* (şi nici *-ţ*) la persoana a 2-a.

Cu privire la aceste două semivocale flexionare, transcrierea lui Capidan abundă în greşeli şi inconsecvenţe. Pentru *-ţţ*, în loc de *-ţ*, cf. p. 160, 166, 196, 206, 218, 232, 274, 276, 391, 415..... 485, 486, 487, 490..... 536, 549 etc. Pentru *-dzţ*, în loc de *-dz*: p. 202, 205, 233, 264, 373, 375, 376, 379, 390, 438, 446, 471 etc.

Ca să încheiem cu vocalismul, căruia, de altfel, autorul i-a dat o mare desvoltare—ca şi consonantismului—, vom observa că i-a scăpat din vedere înregistrarea *Foneticei sintactice*, pe basa căreia ne-ar fi presentat fonetism ca: «un an*u* ntreg», «cît*u* nclo», «cum*u*-*ţ*» etc.

Pentru *ps* > *fs* (§ 115*d*), autorul poate găsi tot în *Cod. Dim.* şi *askitifsescu (Jber.*, VI, 138) alături de *askitipsescu* (VI, 136). — Cît priveşte afirmaţiunea categorică — şi nu e singura — că *alughescu* e «cuvînt rar, înregistrat numai la Dal.» (§ 116), forma apare şi la Cosmescu, *Poesii arumăneşti*, 94 şi 25 (*alăghescu*) etc.

După ce aflăm că o consoană (cum e *ń* <*m*) poate fi «accentuată» şi «neaccentuată» (§ 128); după ce ne spune că «în *Dacoromania*, IV, 1551 am arătat că cuvîntul [*dis(ă)*] vine tot din alb., însă din *dsa* provenit din *di-sa*» (§ 138), în timp ce în *Dacoromania* stă scris alt ceva şi anume: «ar. *dis* „jumătate“ <lat. d e - i p s u (plur. *diş*) cf. alb. *dsa*»; după ce menţionăm că, bunăoară, *creaştic* (§ 144*a*) e curent şi în regiunea căreia aparţine autorul; că *ţ* pentru *č* (*fiţor*, § 147) sau *dz* pentru *ğ* (*adzung*, § 152*a*) apar şi pe valea Riului-alb (Aspropotam); că se contrazice la § 154, unde *dį* < *di-eŭ* devenit *ç* nu se împacă cu formularea *ğ* > *g'*; că în latină avem perf. m ĕ r s i şi t o r s i — fără palatalele *c* şi *g* —, deci nu au rost formele **ńercşu*, **mulcşu*, **torcşu* (§ 163); că cuvîntul *sintu* „simt“ (§ 185 dela p. 341) nu e «întrebuinţat numai în Siracu» (§ 52), cf. şi *Calendarul Graiu bun*, 87 — vom face şi aci o serie de constatări.

Sub § 204 Capidan se ocupă şi de dispariţia lui *-l* din grupul consonantic *rl*. Raportînd cele formulate în acest paragraf cu cele ce autorul le expune şi la § 206, § 207, § 241, § 245, contrazicerea este evidentă.— Pentru evoluţia şi soarta lui *l* şi *n* din grupurile *rl* şi *rn*, cf. Per. Papahagi, *Scriitori aromîni...*, 199 (sub *capră* şi *carne*), precum şi cursul nostru *Aromînii...*, 72. In *Dacoromania*, II, 497-499, s'au strecurat şi inadvertenţe.

Cîteodată şi amănuntele, la care autorul recurge des, au importanţa lor. Ca atare, de completat că $\theta >$ *s* (§ 217) se aude nu numai la Mulovişte, ci şi la Gopeşi. Ceva mai mult. Citează din Mihăileanu «*sare* „curaj" pentru *θarŭ*». Nu am găsit aşa ceva la Mihăileanu. Ar fi putut cita din Mihăileanu (71) *bis(ŭ)* < *biθŭ* „rectum"; sau *simigă* (466) „vîrful acului", cu derivatul său *simigos* „cu vîrful ascuţit" (*simigă* < *misigă* < *miθ(i)că* — cf. gr. μυτιά „chiquenaude (sur le nez)"; iar dacă ar fi recurs la literatura cultă, ar fi înregistrat şi forme ca acestea: *case-un* < *caθe-un* „fiecare" (Cosmescu, *Şcoala vecl'e*, 18, 60 şi 61); *simisire* < *θim(i)sire* „aducere aminte" (Cosmescu, *Poesii arumăneşti*, 29) etc.

Rectificările se pot îmmulţi surprinzător. Cîteva dovezi. Ne miră afirmaţia că *uşofe* (§ 225) e «întrebuinţat pretutindeni fără *h*», de vreme ce în Pind circulă forma *cuşafe* (cu *c*) — cf. şi Dalametra, 74. — Tot aşa: «*cócut* în Epir, pentru *cucót* la nord» (§ 236); dar în Pind circulă aproape numai *cucót*. Pentru această formă credem că nu se va recurge la ce găsim la Per. Papahagi, *Scriitori aromîni*, sub *cucot* (204), căci mai toate formele acestui cuvînt din *Basme* dovedesc pronunţarea *cucót*. — Cu privire la schimbarea accentului dela formele verbale afirmative la cele negative, ar putea susţinea, oare, autorul o pronunţare ca aceasta: *cunóscu, nu cúnoscu*? de vreme ce afirmă că «această schimbare de accent se observă şi la celelalte verbe [începătoare cu consoană]» (p. 373).

Ca să încheiem şi cu consonantismul, vom releva cîteva completări — casuri ce nu există la autor.

pi̯ (gr. πι) > *ph'* (gr. πχ'): *cunúphe, háphe, phęastru, phęat, phitó, sáphiu* etc. — Cf. la autor § 67 *b*.

mi̯ (gr. μι) > *mn'* (gr. μν'): *bamn'e, călămn'ęaŭă, lamn'e, omn'ęa, θimn'ęamă, θimn'ęató* etc.

-c- şi *-g-* dispăruţi: *noljua (noljuca)*; *bau̯ (bagŭ), fau̯ (fagŭ), Goa (Goga), Gou (Gogu)* — fonetism al comunelor Mulovişte şi Gopeşi.

$\delta_i >$ *rγ*: *purγęau̯ă*.

In fine, de remarcat că ordinea expunerei consoanelor nu e riguros respectată. Exemple: *h'* > *f* (§ 119*a*) priveşte pe *h* (§ 225); *c* > *k'* (§ 172*a*) interesează *c* sau *g*? Dar *k'* > *c* (§ 172*b*)?

Morfologie. — Trecînd şi aci peste multe amănunte — un singur exemplu de lipsă de transcriere uniformă: scrie pl. *fičorl'i* (dela *fičorĭ*), p. 390 şi *focurile* (dela *focurĭ*), p. 391 —, vom înregistra şi aci fapte ce nu cadrează cu tendinţa de a i se fi dat acestui studiu impresionantă amploare ştiinţifică.

Sub § 251, autorul dă substantive feminine ce la gen.-dat.

sg. se termină în *-ă* și în *-e* (*i*), atingînd astfel problema gen.-dativului sg. feminin în limba romînă — problemă de care ne-am ocupat și noi (cf. *Grai și suflet*, I, 218-224). Relevează forme ca: *a li fęată* și *a li fęate*, *a fęatăl'ei* și *a fęatil'ei*, și ajunge la conclusia că numărul gen. -dativelor în *-e* «e relativ mai mare decît acela în *-ă*» (p. 393). Dar și aci constatăm mai întîi o gravă scăpare din vedere. In rîndul subst. fem. de decl. I[ii] — singura declinare care interesează problema — autorul inserează și subst. de decl. a III-a, cum ar fi: *fălcare*, *noapte*, *vulpe*, *lamn'e*, *lume*, *moaşe*, *călgare* etc. In al doilea rînd, că numărul celor în *-e* e mai mare, e o impresie dată de aromîna nordică. Ceva mai mult: era locul ca autorul să menționeze că nici un substantiv (și adjectiv) de decl. I[ii], terminat la nom. în *-că* și *-gă* — cum ar fi: *băşęarică*, *bucă*, *coacă*, *čiucă*, *ducă*, *fęarică*, *furcă*, *fuscă*, *ţiască*, *muscă*, *nęarcă*, *nucă*, *n'icę*, *poarcă*, *puscă*, *sarică*, *tęacă* etc., sau *cîrlęagă*, *fugă*, *murgă*, *rugă*, *vęargă* etc. —, nici unul nu face gen.-dativul sg. în *-e*, ci toate în *-ă*: *a li băşęarică* sau *a băşęaricăl'ei*. In această categorie intră și cele terminate în *-ră*, *-ţă* etc.; deci: *a moarăl'ei* sau *a li moară*, *a gl'ęaţăl'ei* sau *a li gl'ęaţă* etc. — niciodată *a li gl'ęaţi* sau *a li moari* etc.

Cu privire la numărul verbelor latine repartisat la cele 4 conjugări, Capidan ține să fie precis în cifre (cf. p. 430-432).

La conj. a IV dă 44 verbe. La acestea noi mai adăugăm și următoarele, fără a le însoți de indicații bibliografice: *acrescu* „acresc", *afirescu* „feresc", *arăţescu* „recesc", *aruşescu* „rosesc", *auşescu* „îmbătrînesc", *azmuţŭ* „asmut", *besŭ* „băs", *gărăscu* „ciripesc", *ţirminescu* „a face viermi", *h'ivrescu* „mă apucă frigurile", *mărescu* „măresc", *mulţăscu* „îmmulțesc", *murdzescu* „murgesc", *murnescu* „devin vînăt", *ngrîn'escu* „mîrîi", *nviniţăscu* „învinețesc", *nviştidzăscu* „vestejesc", *pat* „păţesc", *prîndu* sau *prîndzu* „prînzesc", *stik'escu* „scuip", *străk'escu* „sec", *şiruescu* „tai cu ferestrăul", *urghescu* „orbesc", *vicl'escu* (dar și *vicl'edzŭ*) „învechesc". Deci, încă 24 verbe.

La a III[a] menționează 75, la care mai adăugăm încă 5: *crescu* „cresc", *ndreg* „dreg", *scriu*, *străpungu* „străpung", *tindu* „întind".

La a II[a] înșiră «numai 10». Noi mai adăugăm încă 5: *am* (*avęare*), *par* (*păręare*), *plac* (*plăţęare*), *şed* (*şidęare*) și *tac* (*tăţęare*).

In fine, la I[ia] conjugare repartisează 220. La acestea vom adăuga un mare număr de verbe — în total 103 —: *acumtin* „contenesc", *adil'iŭ* „respir", *afundu* „înfund", *amiridzŭ* „odihnesc la meriz", *alăptedzŭ* „lăptez", *andzămedzŭ* „apar", *anghedzŭ* „înviez", *ansar* „dau sau pun sare", *aripidinedzŭ* „cobor panta", *arușnedzŭ* „rușinez", *ascapiră* „fulgeră; scapără", *ascapit* „înghit; apun", *ascuk'ŭ* „scuip", *ascutur* „scutur", *aumbredzŭ*, umbresc", *avredzŭ*

„răcoresc", *azbun* „consolez", *ber(ŭ)* „sbier", *brumęadză* „pică brumă", *cac, căşun(edzŭ)* „căşunez", *crîştinedzŭ* „creştinez", *curmu* „curm", *curundedzŭ* „grăbesc", *custu* „am spor, cust", *dărîm* „dau jos, zdrobesc", *diucl'edzŭ* „deochez", *dizmaţŭ* „scot mațele", *dizvoc* „desghioc", *flitur* „flutur", *fuldzirâ* „fulgeră", *fur* „fur", *furtikedzŭ* „foarfec", *gâl'inedzŭ* „a se găina", *gîrnuţedzŭ* „a se umple de bube", *γiuredzŭ* „înviorez", *ğiungl'edzŭ* „înjunghi", *il'edzŭ* „umplu şoldurile", *k'ęaptin* „piepten", *lęagăn* „leagăn", *lişin* „leşin", *lişuredzŭ* şi *ńişuredzŭ* „uşurez", *luńinedzŭ* „luminez", *l'ęaŭ*, „iau", *mărin(edzŭ)*, „mîhnesc", *mbair* „înşir", *mbalţu* „pun *balţul*", *mbrăţitedzŭ* „îmbrăţişez", *metur* „mătur", *minčiunedzŭ* „spun minciuni", *minutędzâ* „subţiez", *mpiruşedzŭ* „provoc fiori, călduri", *mpituredzâ* „întind foi (de plăcintă)", *mpul'edzŭ* „împuiez", *mursic* „remuşc", *muşcl'edzŭ* „prind muşchi", *mut* „mut", *nc(u)run* „cununez", *ncruţişedzŭ* „încrucişez", *ndriptedzŭ* „îndreptez", *ndziminedzŭ* „îngemănez", *ndzuedzâ* „a-l apuca ziua", *nfărinedzŭ* „înfăinez", *nfumil'edzŭ* „am familie, copii", *nfuştedzŭ* „bat cu varga", *ngl'eţŭ* „îngheţ", *ngruşedzŭ* „îngroş", *ngustedzâ* „îngustez", *nhil'edzŭ* „înfiez", *nh'iuredzŭ* „înfior", *nigurędzâ* „se lasă negură", *nisumnedzŭ* „nu dorm", *nk'icutedzŭ* „lovesc cu dambla", *nprad* „prad", *nsărţinedzŭ* „însărcinez", *nsurinedzŭ* „expun la soare", *nşarpic* „îngrozesc ca un şarpe" (şi *nşirpitedzŭ*), *nşi(u)edzŭ* „pun şeaua", *ntumnedzŭ* „mă apucă sau petrec toamna", *ntunic* „întunec", *nţertu* „cert", *nţircl'edzŭ* „încercuesc", *nuptedzŭ* „înnoptez", *nvărtuşedzŭ* „întăresc", *nviredzŭ* „petrec vara", *nvirinedzŭ* „întristez", *ńicuredzŭ* „micşorez", *orŭ* „urez", *purintu* „mănînc de dulce", *puşcl'edzŭ* „ciumez", *saltu* „salt", *sănedzŭ* (şi *sănătuşedzŭ*) „însănătoşesc" (v. la autor *ansîn*), *scintil'edzŭ* „scînteiez", *sfuldzirâ* (v. *fuldzirâ*), *smurtic* „sbat", *strig* „strig", *supţîredzŭ* „supţiez", *şcurtedzŭ* „scurtez", *şirpikedzŭ* (v. *nşarpic*), *tună* „tună", *ţin* „cinez", *ulmic* „miros, simt", *undedzŭ* „fierb în clocote", *urdzic* „urzic", *uricl'edzŭ* „urechez", *zminut* „fărîm" (v. *minutedzâ*), *zvintur* (şi *vintur*) „vîntur".

Prin urmare, la numărul total de 349 verbe latine dat de Capidan, iată încă 137 în plus — exceptînd cele ce au putut scăpa şi nouă sau care nu ne sînt cunoscute. De remarcat că şi noi am dat aci cîteva forme verbale ce nu reproduc direct verbe latine, ci derivări din forme declinabile.

Dar, inadvertenţele autorului sînt prea dese şi, uneori, cam de mirat. Lăsînd la o parte verbele ce nu le putem socoti latine, vedem repartisate la conj. I^ii verbe aparţinînd altor conjugări: *ansar* „sar" (IV), *aşternu* (III), *nţep* „încep" (III), *prîndu* „prînzesc" (IV), iar la a III^a : *dzac* „zac" (II), *plac* (II). Ceva mai mult. La p. 444, vorbind de conj. a IV-a, afirmă categoric: «în spre deo-

sebire de dialectele dacoromîn şi meglenoromîn, în dialectul aromîn lipsesc, la această conjugare, verbele în *-rî* » — ceea ce nu corespunde realităţei, întrucît şi autorul îşi va aminti că şi aromîna cunoaşte verbe în *-rî* ca *amărîre, aurîre, gărîre, zburîre* etc. In legătură cu acest fel de verbe, autorul ne dă la indic. pres. şi forme ca: *amărîscu* (p. 432), *limpidzîscu* (p. 434), «*zburăscu (zburîscu)*» (p. 434), *urdzîscu* (p. 445) etc. — cf. şi *andrupîscu* (p. 478). Nu ştim din ce grai — regional sau, poate, personal — va fi înregistrat atari forme; noi cunoaştem numai pe cele în *-ăscu*, nu în *-îscu*, deci: *amărăscu* etc.

Observaţiunile şi cu privire la morfologia verbală s'ar putea uşor îmmulţi. Le vom reduce la prea puţine.

Nu putem împărtăşi părerea autorului că mai-mult-ca-perfectul aromîn ar fi de origine balcanică, mai precis, grecească (p. 464).— Originea «nelămurită» a lui *-i* din *vai* care formează viitorul (p. 466) se explică uşor prin fonetică sintactică: *va imnu* > *vai imnu*. — Transcrieri ca: *nu vrea s' mărită, vrea s' arca n foc* etc. (p. 475-476) sînt greşite, întrucît aci verbele sînt reflexive; deci, trebuia transcrise astfel: *nu vrea s' s' mărită* = „nu vrea să s' mărită", *vrea s' s' arca* = „vrea si s' arca".

Nu sînt rare nici explicaţiile necontrolate sau grăbite. Adv. *náparte* îl derivă din «*na* <? şi *parte*» (p. 501), cînd, de fapt, avem *'n* + *a* + *parte*, ca şi *nal'ţurea* < *n*+*al'ţurea*, *nastînga* < *n* + *a* + *stînga* etc. *Cánda* (p. 504) se explică din *că* + *ánda*. — E o confusie în înregistrarea formei *ţoáră* cu sensul de „acum" sub *tóra* (p. 502), întrucît ea e identică cu *tr'oară*. — Ne miră faptul că autorul nu cunoaşte sensul expresiunei *di-'nă -cale* (p. 501), căreia îi atribue înţelesul de „de departe", cînd ea însemnează „dintr'odată, imediat" (cf. şi *Bibl. naţ. a Arom.* I, p. XVI). Şi casul acesta se repetă la p. 528, unde aceeaşi expresie o transpune prin „din depărtare", în timp ce, în *Basme*, de unde reproduce citatul, Per. Papahagi îi precisează sensul prin „dintr'odată" (556[5-6]).

Conj. *cára* (p. 509) nu poate fi derivată din «*că* + *erá* (*arâ*)», ci reproduce direct relativul *care*, după cum vom dovedi altădată. — Sub paragraful conjuncţiunei Capidan dă şi forma *gale* „nefericit" (p. 509). La pag. 576, jos, corectează astfel: «*gale* ţine de § 301», adică îl socoteşte adverb. Oare, să fie cînd adverb, cînd conjuncţie acest *gale*? După cum ne mai întrebăm: *anoγi* şi *catoγi* să fie adverbe? (p. 502).—Tot aci (p. 509-510), autorul crede că în formele *s' fureşi că-i*.... am avea a face cu conj. *şi* şi de aceea scrie: *s' fure -şi*. Greşit. *S' fureşi* e însăşi pers. a 2-a sing. de optativ, de care aminteşte şi Capidan la p. 487 şi pentru care ne scutim de a da material documentar.

Pe basa adj. *zămărat* din *Basme arom.*, Capidan formează un verb «rar: *zămăráscu*» (p. 520)—cu *á*, nu cu *ă'*—, să zicem de tipul vb. *hascu-hăscat(ă)*. Riscat din toate punctele de vedere. Adj. *zămărat* ar putea fi pref. *ză* + adj. *mărat(ă)*.

S i n t a x ă.— Observaţia fundamentală ce s'ar putea face cu privire la acest capitol e că e sumar tratat în raport cu precedentele capitole. E departe de a îmbrăţişa varietatea şi bogăţia documentară a problemelor, iar paginile consacrate nu sînt, nici ele, lipsite de scăpări din vedere sau de alte greşeli.

Autorul nu e familiarisat cu toate subtilităţile sintactice, semantice etc. ale aromînei — fapt care e oarecum şi explicabil, întrucît nu a trăit vieaţa dialectului în regiuni variate şi representative, vîrsta fragedă petrecînd-o într'o localitate unde aromîna nu putea fi decît anemică faţă de celelalte limbi eterogene din aceeaşi localitate. Nu a trăit într'o comună exclusiv aromînească, cu vieaţă proprie sub raportul etnic. Aşa se explică, în bună parte, şi proporţiile date de autor studiului său — fapt ce, din punct de vedere al psihologiei ştiinţifice, e firesc să se petreacă astfel.

Sub § 308, 1 face o remarcă în legătură cu sb. *amiră'*. Şi totuşi, exprimarea din citatul dat e curentă. Se zice des : *vin'e Costa, fur di mări̯l'i*, sau : *C., ðascal di Pàrlẹap, vin'e acasă.* — Repetarea prep. *di*, ca în citatul dat de autor : *di soi̯a di amirău̯lui̯* (p. 527), e cunoscută aromînei. — La p. 529, în legătură cu pron. *a mel, a mẹa*, afirmă că «pentru plural lipsesc formele analoage [de gen.-dat.] pentru amîndouă persoanele». Şi totuşi, ele sînt curente în Pind şi sînt înregistrate şi de autor la p. 417. — Nu ni se explică articolarea unor pronume adjectivale nehotărîte (p. 529-530), articolare care e curentă în dacoromînă şi care nu are nici o raţiune istorică.

«Superlativul din stilul biblic... nu pare a fi cunoscut în graiul popular» (§ 310, p. 534). Totuşi, şi el e cunoscut — cf. şi *Antol. arom.*, 113 [12] etc.

Postpunerea pron. pers. enclitic de nom. şi gen. — nu şi de dativ —, în construcţii ca : *suntu-l'i̯ acasă, di marẹa-lă vrẹare* etc., autorul o socoteşte ca fiind o «influenţă greacă» (§ 312 ; v. şi p. 195 şi 419). Aceeaşi părere o găsim şi la Chr. Geagea, *Elem. grec în dial. aromîn*, 44. O altă părere e formulată în cursul *Aromînii...*, 88-89, curs apărut înaintea acestor două publicaţiuni. — Capidan afirmă (p. 537) că «o singură dată» a întîlnit în literatura populară pronumele personal de dativ şi acusativ în enclisă. De vom fi înţeles precis gîndul său, atunci noi adaugăm măcar cîteva casuri : *ai̯-ţî pẹana* „fii atent", *pînă aţia-ţ* „pînă aci (pentru tine)", *bună-vă sẹară, a lui̯-şi agrul, a lui̯-şi γumarlu* etc. — Pron. neho-

tărît *vîr(ă)*, *vîră* nu se poate explica din *vîrnu*, *vîrnă*, aşa cum indică autorul (p. 538), adică cu *rn* > *r*, pentru că el e curent pretutindeni, nu numai în graiul Fărşeroţilor. Explicaţia ne-o dă fonetica sintactică, pe care nu o găsim nici la consonantism— v. mai sus., p. 13 —, şi anume : *vîrnu nu* (*ţine*)> *vîrnŭ nu* ... > *vîrn nu* ... >*vîr nu* ...

Intrebuinţarea infinitivului lung în aromînă în construcţii ca : *mortu di alăgare, cu l'irtare* etc. (p. 548-550), e atribuită sintaxei bulgare. Credem că, istoriceşte, bulgara a avut mai pronunţat contact cu dacoromîna decît cu aromîna. Totuşi, o dovadă temeinică cum că folosirea infinitivului lung din romîna veche e de origine bulgară nu cunoaştem — cf. şi cursul *Aromînii* ..., 93-94. Şi dacă am ţinea samă şi de ce ne ofer limbile romanice, evident că părerea lui Capidan ar rămînea o simplă diversiune.

Forma reflexivă gerundivală — tip *văzîndu-se* — (p. 553) şi astăzi circulă în aromînă, dar mai rar. Cît priveşte afirmaţiunea că asemenea forme au fost întîlnite de autor de două ori în *Din lit. pop.* (fără a da pentru forma a doua pagina care e 764) şi «o singură dată» în *Basme aromîne*, menţionăm că în *Basme* mai apar şi următoarele: *ni-aflîndaluţi-mi pîn tro-apirită*, 443[15-16]; *Dişliptîndaluţi-si*...., 120[14]; *fumlu, mutîndaluţ-se* 232[12]; *sculîndaluţ-se Dafna* 182[22]; *Turnîndaluţ-se aestu*, 180[28] şi *mintuindaluţ-se la*... 359[9].

La viitor, negaţiunea *nu* se intercalează şi astăzi în părţile sale componente, nu numai în trecut (§ 315). Cf. şi *Bibl. naţ. a Arom.*, II, p. xv.

Prepoziţiunile (§ 316) sînt prea sumar tratate şi cu lipsuri. Exemple. Pentru *a* < a d nu ni se dă mai nimic; adăugăm noi cîteva casuri: *una cale apucă a-ndreapta, alantă acaţă a-stînga*: *Basme*, 434[6-7]; *adun' o cătră a mare, ibid.*, 441[36]. — Cu privire la *di* (p. 555), în afară de insuficienţa varietăţei sale sintactice, ea e interpretată şi greşit. Capidan crede că *di* din aromînă vine dintr'o veche formă *din*. Eroare. Reproduce direct lat. d e. Cel puţin limba romînă veche, la care a recurs din cînd în cînd, şi care abundă în construcţii ca : *de toate părţile* = arom. *di tute părţile* etc. — cf., şi cursul *Aromînii*..., 95-96 –, îl putea edifica.

Nu poate cădea în sarcina acestei dări de samă de a completa toate lipsurile, mai ales cele din capitolul sintaxei. Vom trece, însă, la o ultimă categorie de constatări, care să privească într'o caracterisare generală opera lui Capidan şi care să completeze pe cele menţionate în paginile precedente.

Din cuvintele latine, inserate nealfabetic la pag. 170-172, despre care autorul afirmă că nu există în aromînă, relevăm că sînt

cunoscute aromînei următoarele: *pas, sat,* sb. *stătut* „stat", *strat* și *șes.*

Lipsa de control suficient și o oarecare pripeală au contribuit ca să se strecoare în această operă înregistrări ce nu pot rămînea, măcar parțial, neprecisate. La p. 12 dă forma *Culó,* în loc de *Culéu* — de altfel, tot aci, are și formulări inadmisibile, căci Samarina nu e «pe muntele Zmolica», după cum nici «pe munții Vasilița» etc. nu sînt așezări de sate. Ocupîndu-se și de studiul meu *Dispariții și suprapuneri lexicale,* Capidan îmi dă bunul sfat că «la toate aceste încercări se cere multă atenție în analisa faptelor și mai puțină grabă în tragerea conclusiilor» (p. 154). In adevăr. Atingînd și problema originei Mulovișteniior (p. 19-20), autorul afirmă că atît «cît am stat la Muloviște nu am putut vedea niciunul cu... umerii obrazului ridicați...». Evident că nu a putut vedea, întrucît în cele cîteva ore cît a stat la Muloviște (cf. *Fărșeroții,* 6-9) nu putea avea timp să cerceteze și mahalaua Gucinca a descendenților megleniți.

La p. 232[4] afirmă că forma *miduă* e «atestată în Basme» — ceea ce noi nu putem găsi. In schimb, s'ar fi putut cita și formele *miduă* și *midul'iță* din dicționarul lui Nicolaide. — La 236[1] spune că *perčęa spęasă* înseamnă „părul de pe frunte des"; de fapt, *perče* înseamnă „plete". — 238[3] cetim că «*țară* e formă rară în graiul Romînilor din sud», cînd autorul trebuia să relateze tocmai contrarul. Citatul e reprodus greșit, așa că și transpunerea e inexact redată.—Greșit transpune vb. *si-astrapse* (p. 553[9]) prin „se retrase" ; dacă nu-i cunoștea sensul, îl putea găsi chiar în glosarul *Basmelor.*

Cuvîntul *cășare* îl derivă din c a s e a r i a (p. 275), iar la p. 513 din c a s e a l i s.

Găsim și repetări sau desvoltări ce puteau fi sau concentrate sau evitate. Ce e dat la p. 188 (sus) apare, ca fond, și la p. 186. Rîndurile 2 și 3 de la p. 458 apar și la p. 462[27-29]. — Expuneri inutile în desvoltarea lor nu lipsesc. Dovadă? La § 45 e dat ca titlu : *ęa (ița)* : *a,* iar la § 47 : *ęa (ița)* : *a.* P. 217, 234, 249 etc. au aceeași caracteristică. —Constatăm și repetări ce nu au nici un rost. In *Meglenoromînii,* I, 193, în notă, autorul relevă greșeala de sens dată de Per. Papahagi cuvîntului meglenit *părtălos* în studiul său *Meglenoromînii,* II, 103, Aceeași observație, cu privire la aceeași formă meglenită, Capidan o reia și o desvoltă în această lucrare care nu mai privește pe Megleniți. Și fiind că această lucrare privește numai pe Aromîni, era bine ca să nu fi stăruit asupra acestei observațiuni repetate, întrucît Per. Papahagi, în *Basme aromîne,* sub *partal* (p. 673), înregistrează tocmai ce-i impută Capidan, adică sensul de „sdrențăros, coate-goale".

După cum s'a putut vedea şi în paginile precedente, Capidan se arată des prea categoric în afirmări de felul acesta : «*mundă*... apare o singură dată în *Lumina*, VI, 4,11» (p. 281), vrînd, de sigur, să arate prin aceasta că a cercetat toate publicaţiunile cu grai aromîn. Dar dacă aşi menţiona şi aci că *mundă* apare, bunăoară, şi în *Din lit. pop. a Arom.*, 1038?

La atîtea constatări vin să se adauge şi altele.

Vorbind de data scrisorilor lui Daniil, Capidan găseşte «surprinzătoare» scăparea din vedere ce o constată la Per. Papahagi în această privinţă (p. 58). Asemenea sublinieri mai găsim la Capidan. In legătură cu *zdroamin* (= *zdrumin*), afirmă că în glosarul *Basmelor* «se dă cuvîntul, însă nu există la p. 155 [5], 230, 251 [13], unde este trimis cetitorul» (p. 279). Ce ar zice autorul dacă, controlînd bine, ar constata că, totuşi, formele există şi că trimiterile sînt exacte? Dar, fiind că e vorba de trimiteri precise, vom releva cîteva din cele greşit date de Capidan. La p. 212 [31] citează *Dacoromania*, IV, 388 ; trebuia III, 388. La 218 [44] citează din Wace ..., p. 993 ; trebuia 313. La p. 253 [3] trimite la § 136, în loc de § 137. La 264 [43] dă pentru *afendzi* trimiterea 73 b/2, care e inexistentă — e o trimitere rătăcită şi care, probabil, priveşte *Codex Dim.* La 282 [40] dă trimiterea § 71 în loc de § 89. La 302 [38] dă numai §. La 378 [18] dă § 56,5 în loc de § 57,5. La 521 [41], în loc de § 298*b* dă 98*b*. Trimiterea I, nr. 2, p. 7 dela p. 539 [27] nu există. Incurcate trimiteri la 540 [24,26,28]. E inexistentă şi trimiterea 137 [71] dela p. 544 [7], unde *ma* nu însemnează „numai"; la fel şi cea dela p. 554 [8], iar cea dela 554 [12], adică § 267, trebue corectată în § 302.

Ceva şi mai grav: § 96 dela p. 269 trebue corectat în § 69, iar § 178 — § 187 dela p. 333-337 se mai repetă, ca cifraţie, şi la p. 337-343; § 280 dela p. 464 trebuia înaintea § 281 dela p. 449. Nu găsim § 314, întrucît dela § 313 (p. 539) sare la § 315 (p. 553) ; şi totuşi, la p. 469 [16], autorul trimite la acest paragraf.

Cu privire la transcriere, credem că nu e de loc fericită alăturarea lui *a* la formele pronominale ca: *ameu, atău, alui, anost* etc., în loc de *a meu, a tău, a lui* etc. (cf. pag. 232, 354, 372, 373,... 414, 415, 416, 417, 418, 424 etc.). Ortografiind astfel, ar trebui să scriem şi, de exemplu, *aunui* în loc de *a unui, amuntilui* pentru *a muntilui* etc.

O hartă explicativă, cu privire la repartisarea geografică măcar a aromînei de sud şi a celei de nord — dacă nu şi a regiunilor intermediare şi subdialectale —, era absolut necesară la acest studiu.

In fine, cu privire la mînuirea întregului viu al dialectului aromîn, sub toate manifestările sale, Capidan nu se arată stăpîn

desăvîrşit — de altfel ar fi fost greu oricui. Autorul mînueşte mai des, şi de obicei pe base de texte, aromîna de nord. Din această causă, circumscrie redus geograficeşte problemele atinse, sau le pune într'o lumină difusă etc. Pentru aceste motive, studiul se resimte adînc în foarte multe părţi.

Conclusia?

Cercetînd atent şi amănunţit studiul lui Capidan, cetitorul rămîne profund impresionat de imensitatea materialului documentar folosit. Dar, în ultima lui analisă, desilusia nu e mică: nefăcîndu-i cuvenitul triaj de material, bună parte din el constitue balast inutil. De altmintreli, această caracteristică — de a da proporţii impunătoare unui studiu, în loc de a-l concentra — aparţine mai întregei şcoale clujene. Şi e regretabil, căci, şi sub raportul financiar, nu oricînd se poate tipări un atare studiu. Ceva mai mult. Lipsa de concentrare are şi ea cortegiul ei. Şi iată apărînd sau, numai, transpirînd pripeli şi inadvertenţe, contradicţii şi repetări, neprecisii şi lipsă de control etc. De aci şi şirul de observaţiuni schiţate din paginile de mai sus. Din causa acestor inconveniente, aromîna e menită să fie representată printr'o operă ale cărei scăderi autorul uşor le-ar fi putut înlătura sau atenua măcar, dacă ar fi ţinut la ce e exclusiv al ştiinţei pentru asemenea presentări ce vor să rămînă unice şi definitive. Firesţe, nu putem contesta nepreţuitul folos ce-l aduce autorul prin presentarea a tot ce aparţine aromînei într'un ansamblu unitar. Opera lui Th. Capidan desfăşoară înaintea cercetătorului nearomîn un foarte bogat şi variat cîmp filologic ; dar, spre a-i evita erorile de care e străbătută, percurgerea ştiinţifică a ei va trebui făcută adesea cu precauţiune chiar de către cel prevenit, întru cîtva, în acest sens.

Tache PAPAHAGI

CHR. GEAGEA, Elementul grec în dialectul aromîn ; Cernăuţi, 1931 ; 236 pag. (extras din *Codrul Cosminului*, VII).

Lucrarea aceasta a lui Christu Geagea, concepută după planul lucrărei lui Th. Capidan, *Elementul slav în dialectul aromîn* — pentru care cf. *Grai şi suflet*, II, 394-402 —, presintă filologiei romanice şi în special celei romîno-balcanice o însemnată parte din lexicologia aromînă. Faţă de lucrarea lui Capidan, căruia autorul ţine să-i mulţumească «pentru îndrumările şi lămuririle preţioase» (p. 8) ce i-au fost date la alcătuirea lucrărei sale, studiul lui Chr. Geagea e cu mult mai bogat şi mai concentrat în material

documentar — ceea ce se poate vedea nu numai din capitolul propriu zis al *lexicului* (p. 93-236), ci și din cele ce-l precedă.

Partea introductivă cuprinde următoarele capitole: *Influențe gramaticale* (p. 16-51); *Schimbări semantice* (52-67); *Asemănări în fraseologie* (68-77); *Cuvinte grecești în limbile balcanice* (78-92).

Abstracție făcînd de planul lucrării, vom aduce în ordinea capitolelor cîteva observații și completări.

O constatare ce se desprinde din acest studiu e că Geagea acceptă pentru multe probleme soluțiile ce apar și în studiile lui Th. Capidan — indiferent dacă aceste studii sînt sau nu anterioare ca apariție.

Precisia și mai ales consecvența transcrierei fonetice nu sînt pretutindeni respectate, pentru ca să nu zic că sînt neglijate, ca și la Capidan. Cîteva exemple. La p. 12[21] transcrie *čurun'idă*, iar la p. 20[19] *tšurun'idă*. Pentru pers. 1 și 2 sing. și 2 pl. dela indic. pres. sînt greșite redări ca: *(eu) acats* 68[8], în loc de *(eu) acatsŭ*; *ɣinitsĭ* 47[34], în loc de *(voi) ɣinits*; *potsĭ* 95[4], în loc de *poț*; sau subst. și adj. plurale ca: *tutsĭ* 66[11], 99[1], în loc de *tuț*. Contrar, ne-am fi așteptat ca autorul să scrie *zgîrlitsĭ*, nu *zgîrlits* cum e transcris la p. 66[12] etc. Aceeași observație și cu privire la *dz(ŭ)* și *dz(ĭ)* etc. — cf. mai sus, p. 372. La nota 1 dela p. 16 ni se atrage atenția că ɣ a fost înlocuit cu *y*. Și aci apar scăpări din vedere. La p. 16[19] cetim *yavru* — cuvînt care nu e înregistrat la lexic —, iar la p. 226[24-25] cetim *acruɣal'aŭă*: transcrierea nu corespunde pronunțării reale; trebuia pus și aci după *y* un *ę* sau *į*: *acruyęal'aŭă*.

Din punct de vedere al aspectului tecnic, se vede iarăși o lipsă de meticuloasă atenție și de conscevență. Forme de explicat apar des și pe aceleași pagini cînd cu litere cursive, cînd cu drepte. Ceva mai mult: același sunet apare cules cînd cursiv, cînd gras. Pentru asemenea casuri, cf. bunăoară p. 18-22. Această ultimă observațiune, ce se poate aplica des publicațiunilor școalei clujene, trebue atenuată pentru cele din Cernăuți, date fiind greutățile tecnice ce le întîmpină.

Utilisînd materialul documentar, Geagea precisează faptele, fără a da, pentru toate casurile, și explicația.

Dacă avem *u* în loc de *o(a)* în *arvună* (p. 14), cred că acest *u* se explică prin forma verbală *arvunsescu*.

Pentru *-á* > *-ă'* din elementele grecești și turcești (p. 17), cf. aci, p. 369-370.

Casul *-e-* > *-o-* (*lakiðomonit*), p. 26, e al unui scriitor, nu al graiului popular.

Fonetismul *-i-* > *-o-*: *kiparișŭ* > *kiparóșŭ* (p. 27) cred că se explică prin analogie, poate, cu *cucóșŭ* și sub influența adj. *aróșŭ*.

Casul *-o-* > *-a-* : *apostal* (p. 31) e identic cu ce ne presintă forme ca *arombal* etc. Acest fonetism apare şi în greaca epirotă, aşa că e posibil să avem a face cu un direct împrumut fonetic grecesc.

Pentru *δγ* > *ργ* (p. 35), ar fi de luat în samă şi pronunţarea dialectală dacoromînă cu *rv* <*dv*: *arvocat*.

Cu privire la formele conjuncte pronominale (p. 44), ca şi la originea mai-mult-ca perfectului (p. 47), cf. mai sus, p. 376.

In capitolele II şi III sînt presentate interesante paralelisme semantice şi fraseologice aromîno-greceşti, aprofundîndu-se amănunţit unele forme. Asemenea fapte nu pot fi întru nimic surprinzătoare, dată fiind bilingvitatatea Aromînilor din apropierea regiunilor greceşti. Cele mai multe casuri de asemenea paralelisme au, de sigur, origine grecească. Problema, însă, poate avea şi alte aspecte, ce ar interesa direct filologia greacă. Anume: dacă vor fi şi paralelisme aromîno-greceşti, cunoscute graiului grecesc epirot şi necunoscute altor regiuni greceşti, atunci ne-am putea gîndi şi la originea aromînă a unor atari paralelisme în greceasca epirotă.

Oprindu-ne ceva mai mult la capitolul fundamental al studiului lui Geagea, şi anume la *Lexic*, trebue să recunoaştem valoarea lui, al cărui fond documentar e, ca bogăţie şi varietate, superior studiului din care s'a inspirat. Şi totuşi, această varietate şi bogăţie nu epuisează tot ce constitue surse de grai aromîn. Nu vom da aci completări morfologice şi nici semantice pentru cuvintele inserate de autor; nu vom da nici adausuri bibliografice. In afară de cîteva observaţiuni, vom aduce cîteva adausuri ca element lexical.

De remarcat că autorul înregistrează în acest capitol şi nume proprii (onomastice şi toponimice), cum ar fi *Adám*, *Mirmingă*; *Castan'eá* etc. Inregistrează şi cuvinte de origine streină, intrate în aromînă prin filieră grecească, cum ar fi *timóne* etc. In fine, după multe cuvinte, autorul adaugă în parantesă menţiunea *grecism* sau *grecism la sud*.

In lista elementelor lexicale ce urmează nu vom da nume proprii. Vom releva însă şi cuvinte streine împrumutate prin intermediul limbei greceşti. Cît priveşte menţiunea de *grecism*, e ceva inutil şi fără rost. Formele ce urmează lipsesc din lexicul lui Geagea, deşi mare parte din ele sînt curente în aromînă.

á ð i c, -ă, *nedrept*; *şi adv.* á ð i c a, *pe nedrept. Cf. şi dicţionarul* lui Nicolaide, 11. *Gr.* ἄδικος *şi* ἄδικα „*injuste, injustement*".

a f h i ó n, *afion*. Mihăileanu, *Dicţ.*, 8, *şi* a f i o n: «aţel'í carí trag afion», *Lumina*, V, 212. *Gr.* ἀφιόνι „*opium*".

a f u r n' i s é s c u, *irit*: «caĭ..... si zgrîmă tru nare cu zeazitele

mîrghite, narea s'afurn'iseaşte», *Lumina*, V, 113. *Gr.* ἀφορμίζω „*irriter*".

á g a l m ă, *statue* (*Lumina*, I, 149). *Gr.* ἄγαλμα „*statue*".

a γ n í, *curat, pur*: «dzama easte aγni apă». *Gr* ἁγνεία „*pureté*".

a h n ó, *fiert, jilav*: «află altă găl'ină ahno, di cu tot zmultă», *Lumina*, II, 75. *Gr.* ἀχνός „*vapeur; fumée; blafard*".

a h n ǫ á t ă, *aerul cald expirat din gură; vapori. Gr.* ἄχνη „*souffle; respiration*".

á l a, *însă, dar. Cf. şi* Mihăileanu, *Dicţ.*, 17. *Gr.* ἀλλά „*mais*".

a m á δ ă, *arşicul mare. Cf. şi* Nicolaide, *Dicţ.*, 26. *Gr.* ἀμάδα „*palet*".

a n ó γ e, *pod, mansardă. Cf. şi* Nicolaide, *Dicţ.*, 54. *Gr.* ἀνῶγι „*grenier*".

a n ó i t, -ă *şi* a n o i s í e, *nesimţitor; nesimţire*: *Şi la* Nicolaide, *Dicţ.*, 50. *Gr.* ἀνοησία „*sotisse*", ἀνόητος „*insensé*".

a n t á r t u, *rebel; comitagiu.* Cf. *Bibl. naţ. a Arom.*, II, 130. *Circulă şi pluralul* andáreanʼi. *Gr.* ἀντάρτης „*rebelle*".

a n t i r í u. Mihăileanu, *Dicţ.* 32 *etc. Gr.* ἀντερί „*long habit*".

a p ó s t i m ă. Nicolaide, *Dicţ.*, 62. *Gr.* ἀπόστημα „*abcès*".

a p u c ̧u p s é s c u, *a înţărca*: «este ghine s' facă apucupsirea fi-čiorluĭ», *Lumina*, I, 185. Gr. ἀποκόπτω „*sevrer un enfant*".

a p u h í e, *moment, ocasie. Gr.* ἀπόχη „*trouble*".

a r á f e, *pl.* arăʼhʼi, *raft de bibliotecă*: «Pri ma multe arăhĭ cărţîle eara băgate cîte daŭă arăz pri ună arafe», C. I. Cosmescu, *Biografia învăţ. Dimitri Gou Ghianci Cosmescu*, 1912, p. 33. *Gr.* ῥάφι „*planche, tablette*".

a r a p ó s i t e, *porumb.* Nicolaide, *Dicţ.*, 70. *E şi forma* a r ă p u s i t. *Gr.* ἀραποσίτη „*maïs; blé de Turquie*".

a r á s t e, *moment favorabil. Cf.* Dalametra, *Dicţ.*, 22. *Gr.* ῥάστη „*facilité*".

á r g o s, *pus în disponibilitate*: «di frică s' nu-l facă *argos*, tricu...», Cosmescu, *Biografia ..*, 29. *Gr.* ἀργός „*désœuvré; interdit*".

a s f ă l s é s c u, *asigur. Gr.* ἀσφαλίζω „*mettre en sûreté*".

a s m á δ ă (Per. Papahagi, *Din lit. pop ...*, 124). *V.* amáδă.

c á l p i c, -ă *şi* c á l p u, *fals; tocit* (Nicolaide, 189). *Gr.* κάλπικος „*falsifié*".

c ă l á i (e), *cositor*: «lucrul di călaĭe nu keare», *Lumina*, II, 316. *Gr.* καλάϊ „*étain*".

c ă l i m i r s é s c u, *salut. Gr.* καλιμερίζω „*saluer*".

c ă t u h í e, *stăpînire. Gr.* κατοχή „*possession; jouissance*".

δ í n a m e, *putere, tărie* (cf. *Codex Dim.*, în *Iber.*, VI, 98). *Gr.* δύναμις „*force*". — *V. la autor* aδinămie.

f l ó γ ă *şi* f l ó g ă, *arşiţă. Gr.* φλόγα „*flamme*".

g á n u m ă *şi* γ á n u m ă: «veargă ganumă», *Lumina*, V, n-rele 11-12, p. 25. *Gr.* γάνωμα „*étamure*".

γ ę á c ă, *gît, ceafă*: «l-lo di γeacă», Papahagi, *Din lit. pop.*, 703. *Gr.* γιακᾶς „*col*".

γ i r *şi* γ j u r, *tîrcol; dîră* (cf. *şi Bibl. naţ. a Arom.*, II, 8[11]; *Calendarul Graiu bun*, 56 etc.). *Gr.* γῦρος „*(dé)tour*".

h á r v a l, -ă, *paragină, în ruină*: «hanea era multu harvală», *Graiu bun*, I, n-rul 2, p. 25, „casă veacl'e, harvală ş' mare", *Lumina*, II, 199. *Gr.* χάρβαλον „*ruine; patraque*".

h a s, -ă, *şi* h á s c u, -ă, *de prima calitate*: „di halcuma ţea hasă", *Antol. arom.* 443. Gr. χάσικος „*de première qualité*".

h a s é, *pînză. Gr.* χασές „*toile de coton*".

h a s u m é r i, *pierdere de timp. Gr.* χασομέρι. *Şi vb.* h ă s u m i r s é s c u, *îmi pierd timpul* (cf. *şi Calendarul* 1911, p. 204). *Gr.* χασομερῶ „*perdre sa journée*".

h î m b l u s é s c u, *a se lăsa în jos, în adîncime. V. Lumina*, II, 253. *Cf. şi Grai şi suflet*, III, 241. *Gr.* χαμηλόνω „*(a)baisser*".

h ú f t ă, *cît încape într'o palmă. Gr.* φοῦκτα „*creux de la main*".

i p u h r é u s e, *obligaţie* (Nicolaide etc). *Gr.* ὑποχρέωσις „*obligation*".

k i n i m ă, *pornire*: «seara, aprindu kinimă», *Lumina*, III, 180. *Gr.* κίνημα „*mouvement*". — *V. la autor* kinise.

l á s t i c (ă), *gumă*; *biberon*: „si-l'ĭ si da laptile ... cu lasticul", *Lumina*, III, 56; *praştie* (cf. Per. Papahagi, *Din lit. pop.*, 173). *Gr.* ἐλαστικός „*élastique*".

l é l i c *şi* l i l é c, *barză* (Dalametra, 119). Gr. λέλεκας „*cigogne*".

l i p ó n, *aşa dar*. Gr. λοιπόν „*donc*".

l i v á d e, *livede* (*Lumina*, I, 119; Per. Papahagi, *Basme*, 629 etc.). *Gr.* λιβάδι „*prairie*".

l i v á n d ă, *parfum. Gr.* λεβάντα „*lavande*".

m é n a, *parcă, dar*: „mena turtă caldă nu-ţ frimtam?", *Lumina*, II, 209. *Gr.* μὲν „*à la vérité; certes*".

m i r u d á t, -ă *şi* m i r u d ę á u ă (Nicolaide, 333). *Gr.* μυρωδᾶτος „*odorant*" *şi* μυρωδιά „*odeur*".

m i s ă r ę á u ă, *loc nearat între două holde*, Părintele Murnu, *Dicţionar macedoromîn* (*manuscris în 4 volume la Academia romînă*), III, 148; *rariştе*: «prit surinurĭ ş' misăreĭ», *Bibl. naţ. a Arom.*, II, 52[29] şi p. XVI. *Gr.* μεσάρι „*demi-boisseau*".

m o l, *chei de mare*: „pi mol si-adună multă lume", *Lumina*, V, 190. *Cf. şi* Zicu Araia, *Enoh Arden*, 1911, p. 26. *Gr.* μόλος „*quai*".

m ú h l ă, *mucezeală*: „stizmile an'ĭurzea ca di muhlă", *Calendarul Graiu bun*, 34. *Gr.* μοῦχλα „*moisissure*". *De aci şi vb.* m u h l i d z ă'r s c u, *a mucezi*: „pînea muhlidzî'". *Gr.* μουχλιάζω „*moisir*".

m u l ę á h ă, *nalbă. Cf.* Zicu Araia, *Enoh Arden*, 6; *Lumina*, IV, 135; Per. Papahagi, *Din lit. pop.*, 239, 260. *Gr.* μολόχα „*mauve*".

muţúnă, *mască*. Păr. Murnu, *Dicţ.* (*citat*), III, 170. *Gr.* μουτσοῦνα „*masque*".

órcu, *jurămînt* (Nicolaide, 390). *Gr.* ὅρκος „*serment*".

paráxin, -ă, *surprinzător*. *Gr.* παράξενος „*étrange; étonnant*".

paramázmă, *vînt*: „l'ea paramazmă", *îşi face vînt*. *Gr.* παραμέρισμα „*action de se ranger*".

pélaγ *şi* pélargu, *mare de ape*: „pelargul di ape", *Lumina*, II, 155. *Cf. şi* Nicolaide, 420. *Gr.* πέλαγος „(pleine) mer".

pitúmin, -ă, *sburător* (*Codex Dim.*, în *Iber.*, V, 240). *Gr.* πετούμενος „*qui vole*".

plictiséscu, *plictisesc* (Mihăileanu, 419 etc.). *Gr.* πλήκτω «*ennuyer*».

plíxe, *plictiseală*. Păr. Murnu, *Dicţ.* (*citat*), III, 278. *Gr.* πλῆξις „*ennui*".

pónir, *viclean*. *Gr.* πονηρός „*pervers*". — *V. la autor* puniripsit.

prep, *înfăţişare, arătare frumoasă*: „om cu prep", *om presentabil*. *Gr.* πρέπον „*la bienséance*".

prǫácă, *cui dela tălpile încălţămintelor*. *Gr.* πρόκα „*petit clou*".

próskir, -ă, *vremelnic*. Păr. Murnu, *Dicţ.* (*citat*), III, 295. *Gr.* προσκαίρως „*pour quelque temps*".

psóră, *rîie*. Nicolaide, 596. *Gr.* ψώρα „*gale*".

psurγęár, -ă, *rîios*. *Ibid.* *Gr.* ψωριάρις „*galeux*".

pusúlă, *răvaş*, Mihăileanu, 432; *busolă*; Per. Papahagi, *Basme*, 688. *Gr.* (μ)πούσουλας „*boussole*".

rumatícó, *reumatism*. *Calendarul Graiu bun*, 19. *Gr.* ῥευματικός „*rhumatique*".

sărcuséscu, *îngraş*. *Gr.* σαρκόνω „*prendre chair*".

scur, -ă, *de coloare închisă*. Păr. Murnu, *Dicţ.* (*citat*), IV, 51. *Gr.* σκοῦρος „*foncé*".

scurpídă, [*sens neprecisat*; *probabil să însemneze* „*balaur*"]: «Fug [featile] ca spida ş' ca scurpida», *Calendarul Graiu bun*, 61; «ĭu intra hulera scurpida băga», *ibid.*, 62. *Gr.* σκορπίδι „*crapaud de mer*; *scopène*".

sfindán(e), *arţar*. Păr. Murnu, *Dicţ.* (*citat*), IV, 60; «sfindanlu carĭ ascunde şi musca di hrisafe», Zicu Araia, *Enoh Arden*, 1911, p. 28; «tu-aumbra di-un sfindan», *Bibl. năţ. a Arom.*, II, 14[23] *şi* p. XVII. *Gr.* σφένδαμνος „*érable*".

sfúngu, *burete*. Mihăileanu, 462; *Lumina*, III, 382. *Gr.* σφογγάρι «*éponge*».

simiγdále, *amidon*. Nicolaide, 475. *Gr.* σεμιγδάλι «*gruau*; *sémoule*».

simvulié, *coînţelegere, contract*. Nicolaide, 517. *Şi vb.* simvulipséscu. *Gr.* συμβολή, *cu sensul de «contrat»*.

sinfér ,*interes*. *Gr.* συμφέρον «*intérêt*».

sirmaję, *capital.* Dalametra, 191; Per. Papahagi, *Basme*, 696. *Gr.* συρμαγιά «*fonds, capital*».

sírmatiró, *fir de aur*: «ţimse pala lucrată tu sirmatiro», *Graiu bun*, 97. *Cf. gr.* συρμάτινος «*de fil de fer*».

sírtu, *zăvor cu care se încuie uşa. Lumina*, V, 177; Per. Papahagi, *Din lit. pop.*, 382. *Gr.* σύρτης «*verrou; pêne (de serrure); tiroir*».

spérmă, *sămînţă. Gr.* σπέρμα «semence».

stifuséscu, *ghemuesc*; *înlemnesc*: «notlu lu stifusi», *Frăţil'ea*, I, 190. *Gr.* στοιβάζω «*entasser*».

stihăre, *veşmînt preoţesc.* Păr. Murnu, *Dicţ.* (*citat*), IV, 96. *Gr.* στιχάριον «*tunique de prêtre*».

stinuhuríe, *strîmtorare.* Nicolaide, 509. Gr. στενοχωρία «*espace étroit; gêne*». *Circulă şi vb.* stinuhurséscu <στενοχωρῶ.

stol, *flotă*: «prit amare va si s' ducă stolu», *Calendarul Graiu bun*, 21. *Gr.* στόλος «*flotte*».

sturnáre, *cremene*: «va ti bilescu cu sturnarea», Per. Papahagi, *Din lit. pop.*, 603. *Şi derivatul* sturnărós, -o̧ásă «*ca cremene*» (Păr. Murnu, *Dicţ.* IV, 108). *Gr.* στουρνάρι «*silex*».

suγlimă', *carne friptă în frigare.* Păr. Murnu, *Dicţ.* (*citat*), IV, 112. *Gr.* σουβλί «*broche(tte)*» — *cu* -mă' *analogic, după* căpămă' «*capama*».

sulínă, *un fel de scoică în formă de teacă.* Păr. Murnu, *Dicţ.* (*citat*), IV, 114. *Gr.* σουλῆνα «*manche de couteau*».

şcl'íθru, *anin.* Păr. Murnu, *Dicţ.* (*citat*), IV, 127. *Gr.* σκλῆθρος «*aune*».

şulinári, *scursoare*; *conduct de ape*; *jgheab de cişmea.* Per. Papahagi, *Din lit. pop.*, 357; Mihăileanu, 486. *Gr.* σωλινάριον «*petit tube; canalicule*».

távlă, *tavă*: «tavlă mare ş' pungă goală», Per. Papahagi, *Din lit. pop.*, 905. *Gr.* τάβλα «*planche*».

tăγáre, *baniţă. Circulă şi forma* tăgár: «un tăgar di cărbun'í», *Lumina*, III, 369. *Cf. şi nota din*: *Grai şi suflet* I, 327. *Gr.* ταγάρι «*sac; besace*».

trom, *groază. Circulă şi formele* cutróm (*Lumina*, II, 200; *Lilicea Pindului*, I, *n-rul* 4, *p.* 81) *şi* cutrumurédzŭ, *zgudui, îngrozesc* (*Codex Dim.* în *Jber.*, IV, 158). *Gr.* τρόμος «*épouvante*».

θimuséscu, (*mă*) *înfuriu. Gr.* θυμόνω «*mettre en colère*». — Cf. *Grai şi suflet*, IV, 166-167.

θrískie, *credinţă, religie. Gr.* θρησκεία «*religion*». — *V. la autor* θriscu.

ţícnă, *miros de lapte afumat. E şi vb.* ţicnuséscu <τσικνίζω «*roussir*». *Gr.* τσίκνα «*odeur de brûlé*». — *La Aromînii din*

Pînd e folosit ca interjecție de către copiii ce, primăvara sau toamna, pleacă înaintea grupului de familii în transhumanță.

v a r é l' e, *butoiaș. Circulă și* v a r é l ă (Mihăileanu, 531). *Gr.* βαρέλι «*tonneau*».

v l ă p s é s c u, *stric, atac.* Dalametra, 221. *Gr.* βλάπτω «*nuire*».

v u l é r ă < vurelă <vărelă <βαρέλι: «huleră, lea huleră, gulișĭ ɣinlu dit vuleră», *Calendarul Graiu bun*, 65.

v u ț é l ă, *vas de lemn pentru apă* (cf. *Images d'ethnographie roumaine*, II, 200 *a*). *Gr.* βατσέλο «*vaisseau de ligne*».

z a c ó n' i ŭ, *obicei.* Nicolaide, 167. *Gr.* ζακόνι «*habitude*». *De relevat și formele* z ă c ó n e (Mihăileanu, 544), z ă c ó n: «zăconlu a tatăluĭ (*Codex Dim.* în *Jber.*, IV, 162) *și* z ă c u ș á n i (*ibid.*, IV, 148). Menționăm că în lista de cuvinte inserate pînă aci nu am dat toate elementele grecești cunoscute aromînei. Iată, bunăoară, o altă listă de elemente, neînregistrate de autor și pe care le inserăm fără nici o explicație: *arɣá, árpaɣ, birdipséscu, cápă, cárdam, cănátă, căvúre, ctítur, culáne, cunúpe, ðíscul, ðiurie, fitipséscu, fĭɣă', ftise, ɣudie, ipukimen, lăhúre, óste, paráclise, piriurséscu, sistimă tirɣiséscu, zivɣit* etc.

Recunoaștem că studiul lui Geagea e foarte amănunțit, și totuși, din punct de vedere al variantelor lexicale — ca formă și sens — credem că și mai bine ar fi fost dacă autorul ar fi crescut bogăția și varietatea materialului său documentar. Pentru a da cîteva exemple, vom menționa cîteva forme, culese spațiat, dînd în parentese cele menționate de autor: a m v ó n e *(amvun)*, c a t á n d ă *(cătăndie)*, c ó h i ŭ *(cohe)*, c u d i s é s c u *(cundupsescu)*, f r u m i n é s c u *(fronim)*, h a r é i și h r o ă *(haraŭă)*, l ă h t á r *(lăhtară)*, l u ń i ð ă *(un'idă)*, m u l á m e *(milane)*, ó m n' e a *(omia)*, p ă r m ă t á r *(prămăteftu)*, s i m ă s i e *(simiusescu)*, s p i l' e á u ă *(spilee)*, s t i f a l é t ă și s t i v a l é t ă *(stival'e)*, t i h i r ó *(tihe)* etc. — toate aceste forme circulînd mai mult în aromîna de nord.

Din punct de vedere etimologic, sînt cîteva cuvinte asupra cărora nu putem împărtăși părerea autorului.

Chr. Geagea derivă vb. *ascápit* — element caracteristic în aromînă — din gr. σκαπετῶ (pag. 113 și 53); trebue însă derivat din e x c a p i t a r e (cf. *Bulet. soc. filologice*, II, 11), mai ales că sensurile din aromînă apar și în dacoromînă. In Maramureș am înregistrat *scapăt(ul soarelui)*, iar în Poiana-Sibiului: «colo-i deal; după deal nu să vede nimic: ačela să keamă *scapăt*».

Derivarea formei *aɣímtu* „sfințit" p. 116, din *aɣísit*, nu poate fi exactă: avem a face cu întîlnirea formelor *áɣĭu* „sfînt" + *sîmtu* „sfînt".

bumbuneádză (p. 118), cuvînt onomatopeic, poate fi aromînism în greacă.

coacă (p. 127) nu are origine clară. Cf. V. Bogrea în *Dacoromania*, IV, 801.

Sub raportul bibliografic — mai ales al ordinei citărilor, cronologiceşte vorbind —, vom releva cîteva scăpări. Autorul citează des şimulte publicaţiuni periodice, dar nu pune consecvenţă perfectă în citarea numelui autorilor. Sub *fluĭără* (p. 146), alături de autorii citaţi, trebuia menţionat şi Per. Papahagi. — Sub *liɣučeár* (p. 165), era bine să se menţioneze articolul *Căluşerii sau Arugučearii la Aromîni* al lui Per. Papahagi din *Graiu bun*, I, 83-88. — Sub *sculie* (p. 199), pentru forma meglenoromînă ordinea citărilor nu e cea cronologică.

Sînt cuvinte care au fost menţionate în partea introductivă a studiului şi care au scăpat atenţiei autorului de a fi inserate şi la lexic (aşa *ɣnǫáră*, p. 29, *ficnă*, p. 228 etc.).

Cuvinte ca *mindzíbră* (p. 174), *prică* (p. 192), *simandru* (p. 201) etc. aparţin şi graiului comunei Avdela de unde e originar şi autorul.

La sfîrşitul lucrării se dau şi „observaţiuni la lexic". Nu toate cuvintele înşirate sînt cunoscute numai Aromînilor din sud. Elemente cum sînt: *acămat, áfandu, amănie, bóţă, cupăséscu, drăşcl'eáuă, gav, lăgără, mătáse, pănă, vulíe* etc. sînt curente şi în graiul din nord. Interesant ar fi fost ca autorul să ne dea şi forme cunoscute numai în nord.

Regretînd, dimpreună cu autorul, întinsa *erată* dela finele lucrării — pentru tecnica tipografică din Cernăuţi această lucrare a trebuit să fie o foarte grea încercare —, vom sublinia că studiul lui Geagea, întrecînd modelul pe care l-a urmat, e resultatul unei munci nepripite şi vine să lămurească un capitol însemnat din lexicologia aromîno-balcanică.

Tache PAPAHAGI

AL. ROSETTI, Limba romînă în secolul al XVI-lea; Bucureşti, Ed. «Cartea romînească»; [1931]; XVIII-158 pag.

Ca şi prin *Cursul de fonetică generală*, Rosetti a ţinut să puie la îndemîna studenţilor un manual de orientare în studiul vechei noastre limbi. E astfel bine venit, cînd la noi lipsesc asemenea cărţi. Un manual trebue să fie însă cît mai uşor de consultat, să evite complicaţii inutile, şi aceasta nu a avut-o destul în vedere Rosetti. Pentru ce încărcarea textului cu atîtea parantese pătrate la sunetele studiate? Procedeul e derivat din publicaţii de dialectologie şi e urmat numai de cîţiva lingvişti. Aplicat la presentarea particularităţilor romînei vechi, nu-l văd justificat.

Expunerea e redusă la relevarea faptelor esențiale și în ce privește fonetica ea urmează alte grupări decît cele din studii anterioare — rămîne însă întrebarea dacă nu sînt de preferat acestea într'o expunere istorică. Criteriul geografic e luat în considerație, în măsura în care ne permit textele secolului al XVI-lea. In interpretarea unor fapte Rosetti redă părerile pe care le-a exprimat altădată, amintind însă în note divergențele față de explicațiile admise de alții.

In ce privește fonetismul formelor aferesate ca *părat* = *împărat* (p. 40) se poate obiecta că nu sînt luate în samă cele care presentau tot un *îm, în* inițial, dar de altă provenință: d. e. *înger* care în legături ca *un înger* nu apare redus la *ger*. Schimbarea lui *nece* în *neci* nu e datorită trecerei lui *e* aton la *i* (p. 33), ci foneticei sintactice (ca și *ci* < *ce, căci* < *căce*). *Menciunos* a devenit *mincinos* nu prin analogie cu *minți* (p. 57), ci prin reducerea lui *iu* aton la *i* ca în alte casuri. *Fepse* e greșit dat ca formă de mai-mult-ca-perfect (p. 106), cînd este de perfect simplu. Nu se înțelege de ce *rînd* e trecut printre formele adverbiale (p. 108). Inconsecvențe au făcut ca unele forme adverbiale să fie relevate în același timp la morfologie și la vocabular, pe cînd altele de același fel să fie amintite numai o dată: așa *acicea, ainte* la p. 107 și 139, pe cînd *aorea, iuo* numai la p. 108. Nu văd cum scrieri ale lui Petru Șchiopul ca *pilata, sulugă* ș. a. = *plată, slugă* ar arăta influență ortografică slavă (p. 20). Prea influențat de limba francesă, Rosetti întrebuințează cuvinte ca *ancombrat* (p. 152) și-i dă lui *reface* o construcție falsă: „refăcut pe *dzîc*" (p. 39; trebuia *după*). Măcar filologii să reacționeze împotriva neologismelor ori inutile ori greșit redate. O erată se impunea, mai ales la un manual care trebue să înlăture orice nedumeriri (de îndreptat astfel la p. 19, unde *ploe* e greșit dat; la p. 35, unde e vorba de *u* și „alternanțe"; la p. 37, unde în rîndul al 2-lea trebue cetit *ș, j* în loc de *s, z*)..

O. D.

I. IORDAN, Introducere în studiul limbilor romanice: Evoluția și starea actuală a lingvisticei romanice ; Iași, Ed. „Inst. de fil. română"; 1932; VIII-480 pag.

Subtitlul, care putea fi pus în frunte dacă nu e întrevăzută o urmare a cărței, răspunde numai în parte intenției de a da, pentru studenții universităților noastre, o introducere în romanistică — aceasta cere mai mult, o presentare în genul *Einführung*-ului lui Meyer-Lübke. Pentru înțelegerea directivelor romanisticei sînt arătate, de o parte, într'o expunere sumară, ideile care au călăuzit lingvistica generală,

dela întemeierea ei ca știință, și întru cît ea îi este tributară, iar, de alta, inovațiile datorite chiar ei, cu repercusiuni, la rîndul lor, în lingvistica generală. Diferitele teorii actuale sînt bine presentate și cu multe referințe care vor înlesni urmărirea lor, criticile la care au dat loc. La ele se adaugă și criticile autorului, căutînd să păstreze obiectivitatea. Înșirărei de nume și de opere i se pot obiecta unele inconsecvențe și uitări de a fi relevate cum se impuneau. După opera lui Diez, aceea a lui G. Paris trebuia mai bine pusă în evidență; tot așa aceea a lui Tobler, amintită mai mult în treacăt, deși i se recunoaște că dela ea pleacă, întru cîtva, școala lui Vossler. „Idealismul" acesteia e înfățișat cu o notă de exagerată bună aprețiere, deși sînt arătate rătăciri ale lui. Apologia nouă care i se aduce nu-l va ajuta însă mult, cînd diletantismul lui apare iremediabil — de lingvistică romanțată. La p. 166 nu fără surprindere mă văd trecut printre adepții vosslerismului, pentru că în articolul publicat de mult (în 1905), *Limba noastră ca icoană a vieței culturale*, ași fi exprimat idei ce se aseamănă cu ale profesorului dela München, și în *Viața păstorească* „ași fi aplicat principiile" acestuia; articolul meu e cu totul strein de *Positivismus...* apărut la 1904 și cu atît mai mult de *Frankreichs Kultur im Spiegel seiner Sprachentwicklung*, ce s'a tipărit, în prima ediție, la 1913; sînt întîmplătoare întîlniri, ca și aceea, amintită la p. 88, între titlul revistei, *Grai și suflet*, și acela al unui articol al lui Meringer, *Sprache und Seele;* numele revistei pleacă dela o conferință pe care am ținut-o în 1907 — din greșeală s'a tipărit 1909 în vol. I, 22 — și cu el s'a întîmplat să coincidă titlul pe care Meringer l-a dat articolului său publicat în 1921; nici în *Viața păstorească* nu am avut de ce să urmez pe Vossler; am scris-o în acord cu interpretări ale folklorului cum de mult am crezut că trebue introduse în studierea lui.

Cu toate că principiul omonimiei al lui Gilliéron a primit în urmă atacuri ce-l clatină din încrederi care, prea ușor, i s'au dat, Iordan îl consideră ca valabil în multe casuri. Pentru limba noastră dă cîteva exemple, printre care: *înalt*, înlocuind pe **alt* <a l t u s, pentru că acesta se confunda cu *alt* <a l t e r (p. 193; cf. 455); dar forma compusă cu *in-* apare și în alb. *(nal'ts)*, it. dial. *(nautu)*, prov. *(naut)*, fără ca în aceste limbi omonimia să fi putut interveni, deoarece ori nu apare forma corespunzătoare lui a l t e r, ori ea nu se confundă cu cea resultată din acesta; dispariția numeralelor u n d e c i m, d u o d e c i m, t r e d e c i m etc., pentru că partea lor din urmă s'ar fi confundat cu *zece, zeci* (p. 194); Iordan pierde din vedere că u n d e c i m etc. ar fi dat în romînă **undece, *dodece, *tredece* (sau *-i*); *d* ne mai găsindu-se dinaintea lui *ĕ* accentuat, ca

în d ĕ c e m, nu putea trece la *z*. Pentru fr. *fait* „fapt" nu văd iarăşi de ce ar fi invocată omonimia (p. 187), presupunîndu-se că el trebuia distins de *fait* „făcut"; rostirea cu *-t* a celui dintîi poate proveni din obişnuinţe ale oratoriei de barou sau de adunări politice; se ştie cum avocaţii şi oamenii politici ţin să rostească într'un anumit fel unele cuvinte, pentru ca să le pună mai bine în relief.

Cartea dovedeşte emancipare de vocabularul filologic şi de stilisarea greoaie a lui Philippide, dar de ce mai e mereu întrebuinţat termenul de „alunecarea sunetelor"? E neştiinţific, cum e neliterar acel *slăbăciune* pe care îl cetim de cîteva ori (p. 18, 25 etc.). Nu pot fi admise nici scrieri ca: *pedeoparte* (p. VI), *pedealtăparte* (p. 6 şi în alte locuri), *pedealta* (p. VI), *prinurmare* (p. IV), *depildă* (p. III; atunci de ce nu şi: *deexemplu*?). Sînt barbarisări ortografice pe care le vedem des de cîtva timp, dar pe care un filolog trebuia să le evite.

O. D.

P. CARAMAN, Obrzęd kolędowania u Słowian i u Rumunow, studjum porównawcze; Krakowia, Nakład. polsk. Akad. umiejętności; 1933; VIII-630 pag. (în *Prace Komisji etnograficznej*, nr. 14).

Oricît s'a scris asupra colindelor, un studiu comparativ, arătînd de aproape cum se înfăţişează ele în folklorul nostru şi al popoarelor învecinate, era aşteptat de mult, aşa că lucrarea publicată de P. Caraman va avea îndreptăţită bună primire din partea folkloriştilor. Sînt cercetate în primul rînd colindele noastre în legătură cu cele maloruse şi bulgăreşti, fiind dată marea asemănare dintre ele, dar motivul folkloric, atît istoriceşte, cît şi ca extensiune, e urmărit mai departe, cu punerea în evidenţă a aspectelor lui caracteristice.

Bibliografia, foarte bogată mai ales pentru Slavi, putea fi totuşi dusă mai departe; revistele noastre de folklor în care s'au tipărit atîtea colinde nu au fost utilisate pentru o mai întinsă documentare; tot aşa, unele culegeri (cum este aceea a lui Daul).

In partea întîi sînt înşirate diferitele genuri de colinde, se relevează particularităţi ale lor, analogii de exprimare, versuri care apar mai mult sau mai puţin la fel în folklorul din diferite părţi, şi sînt descrise practicele obişnuite la colindat; concordanţe multe ale folklorului nostru cu cel slav sînt aici bine puse în lumină.

Partea a doua e consacrată originei colindelor. Ele sînt urmărite în legătură cu cultul păgîn, cu transmisiuni greco-romane ş. a., unele recunoscute de mult, altele admise după cercetări nouă; cu

derivări spre creştinism, substratul colindelor e arătat ca îndreptîndu-ne spre sărbătorile păgîne *Brumalia, Saturnalia, Calendae januarii* şi, întru cîtva, *Larentalia* etc., cum şi spre cultul lui Mithra (*Dies natalis Solis invicti*). La p. 325 e relevată o concordanţă interesantă între colindele slave (polonese, bialoruse) şi ceea ce caracterisa, cum se ştie, Saturnaliile : se spune anume în ele că la Crăciun nu se mai face deosebire între cei de sus şi cei de jos, e deplină egalitate între toţi : „orice slugă este stăpîn" (*każdy sługa pan*). Privite în totul, colindele nu trebue însă reduse la substratul amintit, ar fi să le privim prea unilateral, observă Caraman (p. 337-338)—urmînd părerea lui W. Klinger —, dacă nu am admite că ele cuprind şi alte elemente, străvechi şi greu de determinat; prin însuşi caracterul lor şi ţinînd samă de variaţiuni pe care le presintă, în marea lor extensiune, ele presupun un şir de confluenţe, din care numai cîteva pot fi stabilite.

Mai departe e arătat motivul dela care pornesc colindele — urări de sănătate, de belşug — şi sînt indicate cîteva raporturi ale lor cu magia, cu care nu putem presupune că ar avea vre-o legătură refrenul din colindele noastre *Florile dalbe* — originea lui e lăsată însă nelămurită. Din punct de vedere filologic sl. *kolęda* e explicat ca provenind din lat. c a l e n d a e prin intermediar romînesc, **călendă*, ceea ce nu se poate admite, cum nici forma noastră dialectală *corindă* nu poate fi resultată direct din *colindă* (p. 389); avem motive să credem că lat. c a l e n d a e s'a păstrat la noi, dînd **cărindă* (comp. **cărindar* < c a l e n d a r i u s) şi acesta s'a întîlnit cu *colindă* luat dela Slavi, iar din contaminarea ambelor forme a resultat *corindă*.

Alte aspecte ale colindelor, schimbări prin care au trecut adeseori datorite influenţelor exercitate asupra lor de unele genuri folklorice, sînt studiate în partea din urmă. La p. 326 urm. se poate vedea cum pluguşorul a ajuns să fie un motiv folkloric caracteristic la noi şi îşi găseşte multe asemănări la Slavi.

Asupra caracterului agrar al colindelor Caraman insistă în multe rînduri, nu numai cînd cercetează genesa lor, dar şi cînd arată în ce fel se presintă ele astăzi, la noi sau în alte părţi. Colindele păstoreşti aşteptau însă să fie analisate mai de aproape; ce se spune despre ele la p. 114-122 şi, incidental, în alte părţi e prea puţin. Ele trebuiau studiate mai mult în legătură cu vieaţa păstorească reflectîndu-se în creştinism, pentru ca să reiasă şi mai bine elementele din care sînt alcătuite şi să se înţeleagă, în parte, de ce colindele îşi păstrează adeseori prestigiul cu deosebire printre păstori.

O. D.

INDICAȚII BIBLIOGRAFICE

J. MAROUZEAU, *Lexique de la terminologie linguistique*; Paris, P. Geuthner; 1932; 205 pag. — Pentru atîția termeni întrebuințați de lingviști — singuri nefiind de acord uneori în înțelesurile pe care li le atribue sau în preferințele pe care le arată cînd se folosesc de ei — de mult se simția utilitatea unui asemenea dicționar și alături de el se anunță un altul, redactat de lingviști germani. Ca un început, „lexicul" pe care-l publică J. Marouzeau va ajuta la urmărirea acestor termeni, și mai ales a celor care au fost introduși nu de mult ori sînt întrebuințați mai rar. Lipsuri se vor observa adeseori, dar unele ne așteptam să nu se întîlnească; astfel nu a fost înregistrat *toponymie*, cînd nu trebuia să lipsească alături de *toponomăstique;* de asemenea: *dénasalisation*; la *dérivation* nu e amintită derivația *propre* și *impropre*, termeni care nu au de ce să fie excluși; dacă se vorbește de vocală *entravée*, nu trebuia să rămîie nemenționat *entrave*. In prefață Marouzeau ne previne că a omis termeni ce nu sînt de întrebuințare curentă, în special aceia care sînt inovațiuni la care țin unii lingviști. Mi se pare totuși că nu trebuiau sistematic eliminați; printre ei e d. e. *sémantisme* pe care l-au adoptat unii lingviști; îl întrebuințez și eu de mult și nu mi se pare impropiu ; față de alți termeni, propuși mai în urmă, dar apărînd rău aleși sau inutili, îl cred îndreptățit să fie definitiv admis. — O. D.

Jos. SCHRIJNEN, *Charakteristik des altchristlichen Latein*; Nijmemegen, Dekker van de Vegt; 1932; 55 pag. (fasc. 1 din *Latinitas christianorum primaeva*). — Dela început Jos. Schrijnen ține să rectifice confusia care se face de obicei între „latina creștină" și cea „bisericească": cea dintîi represintă vorbirea celor mai de jos, pe cînd prin a doua trebue să înțelegem limba cultă și apărînd numai ca o parte a vechei latine creștine. Aceasta din urmă trebue privită ca o formă specială a latinei de mai tîrziu și cîteva particularități ale ei sînt relevate de Schrijnen la p. **14, 32**: forme care se întîlnesc numai în cărțile bisericești; altele, de întrebuințare curentă, dar care au fost nuanțate în sens creștin, unele din ele caracteristice prin provenienta lor din straturile de jos; chiar termeni militari se arată derivați spre creștinism, așa cînd dela o vreme vedem apărînd expresia *militia Christi*; la p. 39 observații interesante găsim cu privire la *refrigerium*: după ce în sens profan însemnase „înviorare", la scriitorii creștini apare cu înțelesul de

„liniște cerească, fericire veșnică". In treacăt sînt amintite (p. 14, 41) și particularități morfologice ori sintactice proprii latinei creștine.

Presentînd, într'o expunere concentrată, resultatul multor cercetări, studiul învățatului olandes fixează bine unele puncte și arată drumul ce ar fi de urmat pentru contribuții nouă la cunoașterea latinității de mai tîrziu — O. D.

C. Uhlenberck, *De jongste denkbeelden over den oorsprong der Basken*; Amsterdam; 1932; 10 pag. — In comunicarea aceasta la Academia din Amsterdam, C. Uhlenbeck resumă părerile mai nouă asupra problemei basce: după cercetările lui T. de Aranzadi și P. Bosch Gimpera, din punct de vedere antropologic Bascii trebue priviți ca urmași ai locuitorilor din părțile occidentale ale Pireneilor și deosebiți de Iberi; în ce privește limba lor, asemănările pe care le presintă cu limbile hamitice apar așa de semnificative încît nu pot fi nicidecum trecute cu vederea. Comparația cu limbile caucasiene s'a arătat mai săracă în constatări de luat în samă. Oricît de complexă ar apărea problema bască, ea e departe de a mai fi privită ca altădată și expunerea lui Uhlenbeck vine să pună în evidență cît au cîștigat, în timpul din urmă, și studiile asupra ei, prin directivele nouă care li s'au imprimat. — O. D.

G. Dumézil, *Introduction à la grammaire comparée des langues caucasiennes du nord*; Paris, H. Champion; 1933; xvi-152 pag. (t. XIV din *Bibl. de l'Inst. français de Léningrad*). — Pornind dela intenția de a înfățișa unele aspecte ale graiurilor caucasiene, studiul acesta al lui G. Dumézil, după altul apărut acum doi ani, se întemeiază pe materialul făcut cunoscut pînă acum de Uslar, Dirr ș. a. și pe cercetări personale asupra avarei, čečenei și ingušei. O constatare la care ajunge Dumézil, în ce privește structura graiurilor pe care le studiază, e aceea a predominanței noțiunei de «persoană» în cele din nord-vest și de «clasă» în celelalte. Altă constatare, care e numai indicată —studii ulterioare ar urma să o pună în evidență — e că vocabularul lor presintă mult mai multe concordanțe decît se admite de obicei. In capitolul din urmă e reluată problema asemănărilor bascei cu caucasiana. Stăruința de a găsi asemănări cu caucasiana din sud, observă Dumézil, nu a dus la resultate de luat în considerație, pe cînd concordanțele cu caucasiana din nord, în ce privește structura gramaticală, ar fi în multe casuri semnificative. Mare parte din particularitățile comune înșirate de Dumézil au fost relevate și de alții, dar ele ne îndreaptă și în alte direcții. Nici asemănările lexicale date la p. 137 urm.

nu apar concludente, cît timp pentru unele din ele s'a arătat că și limbile africane cunosc forme similare. — O. D.

G. Pedrotti-V. Bertoldi, *Nomi dialettali delle piante indigene del Trentino e della Ladinia Dolomitica*; Trento, Tip. G. Manauni; [1930]; xii-588 pag. — Pentru termenii botanici, adunarea de material și interpretarea lui lingvistică în monografii temeinice au fost prea puțin avute în vedere și cît rămîne de făcut în acest sens arată lucrarea publicată de G. Pedrotti și V. Bertoldi, putînd fi luată ca model pentru cercetări de acest gen. Dintr'o regiune relativ redusă sînt înregistrate sute de forme, foarte caracteristice de multe ori pentru felul cum imaginația populară le-a ales ca denumiri botanice (v. d. e. termenii referitori la *pinus silvestris* și *rubus saxatilis*, p. 283, 340). Unele din ele pun probleme complicate de etimologie, fiind considerate de obicei ca elemente preromane și de o parte din ele s'a ocupat Bertoldi în studii anterioare; astfel, *droussa* „alnus viridis", *zipi* „genista radiata", *cimbro* „pinus cembra" etc. (p. 30, 174, 279). La p. 31 e relevată coincidența lui *caldrole* „aquilegia atrata" cu rom. *căldăruțe*. Un cas interesant de influență a folklorului asupra termenilor botanici e *calcavecle* „măcieșe" (p. 332): numele acesta vine dela credința că măcieșul are darul de a alunga duhurile rele. In *Atlasul lingvistic* al lui Jaberg și Jud, la formele pentru „rosa canina" (vol. III[II], f. 605, 606), cuvîntul nu e înregistrat — încă un exemplu, pe lîngă atîtea altele, de ceea ce rămîne departe de anchete ale geografiei lingvistice și ne e mai bine cunoscut din alte izvoare. — O. D.

D. Al. Nanu, *Poesia milităriei și a Crăciunului de pe Valea Argeșului; studiu estetic de folklor inedit*; Pitești, Tip. P. Mitu; 1933; 63 pag. — Materialul la a cărui adunare a fost ajutat de către elevii săi — cum se spune în introducere — nu este numai din ținutul argeșean, ci și din alte județe: Olt, Romanați, Ialomița. Ne-am fi așteptat să aducă mai mult pentru folklorul ținutului acestuia, mai ales cînd se relevează că tocmai această regiune a rămas necercetată față de altele.

In ce privește contribuția estetică a Argeșului, este greu de sesisat originalitatea tocmai din aceste genuri de poesie, cîntecele ostășești avînd o circulație foarte întinsă și fiind supuse la fluctuațiuni ușor de înțeles, iar colindele, ca poesie religioasă mai artificială, de origine cărturărească, rămînînd streine de ce este mai caracteristic sufletului celor dela țară.

Se recunoaște contribuția de gingășie și lumină a sufletului feminin în creațiunea unor cîntece, iar ca notă a lirismului arge-

șean se relevează aceea de raționalism care predomină adeseori asupra fondului sentimental. — A. ISTRĂTESCU

Bulletin linguistique, publ. par A. ROSETTI, I (1933); Paris, Libr. Droz; București, Ed. „Cultura națională"; 122 pag. — Cînd atîtea reviste de lingvistică au apărut în ultimii ani, e încă un semn al însemnătății pe care a luat-o în preocupațiunile științifice și al zelului cercetătorilor. Aceea pe care a început să o tipărească Al. Rosetti dă și ea prilej de bună întîmpinare, arătînd, la rîndul ei, cum studiile lingvistice au ajuns și la noi să nu rămîie departe de bunele metode și își întind mereu perspectivele. Ar fi fost însă mai potrivit alt titlu; *Bulletin linguistique* ne face să ne gîndim la un cuprins de lingvistică generală, deci mult mai mult decît al revistei laboratorului de fonetică experimentală din București. Cadrele ei sînt precisate prin specificarea din frunte, dar dela ea se abate conținutul primului număr: sînt tipărite articole, dări de samă, ce puteau apărea în orice altă revistă de lingvistică. Dela sine ar urma deci ca viitoarele numere să aibă în vedere numai fonetica experimentală sau, să zicem, cea generală — altfel revista nu-și va justifica mai bine intenția apariției ; chiar și astfel, va rămînea inconsecventă față de titlul prea general ce i s'a dat.

In articolul liminar, Rosetti, plecînd dela interpretarea dată de Doroszewski faptelor fonetice, precisează termenii de *fonetică* și de *fonologie* în sensul că prin cea dintîi trebue să se înțeleagă studiul *sunetelor* ca unități neautonome (ca „sunete analisate"), iar prin cea de a doua studiul *fonemelor*, sunetelor autonome („neanalisate". Distincțiuni de felul acesta, cu stăruință preconisate, cum se știe, de școala din Praga, pot să fie justificate pînă la un punct, după natura faptelor cercetate de lingvist; dar consecvența ar impune să fie transpuse în terminologie și alteori, ceea ce ar duce, cum am observat și altădată, la prea complicate întrebuințări de termeni. Fonetica poate cuprinde și fonologia și aceasta să fie distinsă prin simpla adăugare a unui alt termen la cel dintîi, ca în alte casuri cînd se specifică anumite ramuri ale foneticei.

Forme cunoscute și altele mai rar atestate sînt presentate de J. Byck și A. Graur în articolul: *De l'influence du pluriel sur le singulier des noms en roumain*; se referă la ceea ce unii lingviști numesc *morfoneme*; termenul nu și l-au însușit autorii articolului, și au avut dreptate, cînd nu are de ce să fie acceptat. Pentru *seamă* se dă explicația că ar fi refăcut după pl. *semi* (p. 17), dar de fapt e datorit alternanței *a* — *ea* din *sară* — *seară*, cum a fost explicat totdeauna (*seamă* apare din sec. al XVI-lea, cînd se zicea *same*, nu

semi, cum se și relevează la p. 39). *Sprinceană, sprincene* (p. 21) nu poate fi un cas analog lui *strimt — strimți*; *i* provine din *î* aton dinaintea lui *ea*. Presupunerea că *fag* ar fi forma primitivă și *fagur* refăcut după pl. (p. 28) nu se susține: f a v u s nu putea da *fag*; intercalarea lui *-g-* era posibilă numai în derivatul **f a v u l u s*.

Constatări interesante, precisînd și completînd pe cele făcute pînă acum, aduce al doilea articol al lui Rosetti, *Remarques sur la détente des occlusives roumaines en fin de mot*; reiese din înregistrări pe care le-a făcut că în limba noastră rostirea oclusivelor finale se produce de multe ori cu o emisiune vocalică (fie de un timbru nehotărît, fie ca un *u* mai mult sau mai puțin aparent), și chiar în casuri cînd nu o bănuim; această emisiune nu e de vocale șoptite, ci arată o articulare cu vibrațiuni glotale; elementul explosiv e constatat prin fonetica experimentală și în corpul cuvîntului, în grup de consoane *(lap'te)*. Cu acest prilej Rosetti revine asupra chestiunei lui *u* final în textele din secolul al XVI-lea; după ce în *Recherches...* contesta valoarea fonetică a însemnărilor cînd cu ѕ, cînd cu ъ, ь, acum crede că ea poate fi recunoscută, însă în sensul că elementul vocalic final nu reda pe cel latin sau de altă proveniență, ci era o revenire, deoarece, după observațiuni ce i s'au comunicat de M. Pop dintr'o anchetă făcută la Drăguș, un *u* final mai tare sau mai slab rostit se aude la cei mai tineri și la copii, pe cînd nu apare în pronunțarea bătrînilor; constatare ce e de luat în considerație, dar rămîne întrebarea dacă nu cumva particularitatea nouă observată la Drăguș nu e o transmisiune din ținuturi ale Făgărașului unde ea e tradițională.

Asupra graiului din Basarabia (Nisporeni și Cornova). D. Șandru aduce informații succincte, dar interesante (d. e. păstrarea lui *frîmbie*, formele *să fibă, să ştibă, a să număra* „a se numi", p. 94-95); urmează mai multe texte transcrise după înregistrări la fonograf; transcrierea fonetică putea fi simplificată sau mai consecventă; *y* e întrebuințat în casuri ca *y-o* etc., dar e pus *ĭ* în *pĭ-on, šĭ-o*; se putea generalisa *ĭ* sau mai bine *į* (acesta și la sfîrșitul cuvintelor), cu atît mai mult cu cît sînt întrebuințați *ęa, ǫa* ; dacă s'a păstrat *j*, de ce a fost preferat *š*? Cînd atîtea texte interesante pot fi culese dela țărani, surprinde să vedem cîteva care nu trebuiau tipărite.

Inchinărei din fruntea buletinului ar urma să-i răspundă mulțumirile mele, dar ele sînt contrariate de neținerea în samă a obiceiului de a cere asentimentul cui te gîndești să-i pui numele pe o carte; dacă așĭ fi fost întrebat, răspunsul meu ar fi repetat desaprobarea omagiomaniei care de cîtva timp a invadat și filologia. — O. D.

Anuarul Arhivei de folklor, publ. de I. MUȘLEA, I; Cluj, „Cartea romînească"; 1932; 254 pag. (ca publicație a Academiei romîne.) — Inlocuind colecția Academiei *Din viața poporului rom.*, anuarul acesta își propune să publice, pe lîngă material, și studii de folklor, recensii și o bibliografie anuală — recensiile lipsesc deocamdată. In prefață I. Mușlea schițează ce se datorește Academiei pentru folklor, în curs de mai multe decenii, și pentru că amintește de colaborarea mea trecătoare acolo, o explicare de ce nu am mai putut-o continua cred că e la locul ei. Propunînd, acum vre-o cincisprezece ani, să se dea altă directivă publicațiilor folklorice ale Academiei, am stăruit, printre altele, să se copieze din reviste și ziare poesiile populare, pentru ca să se tipărească o culegere din acest material, rămas de atîtea ori necunoscut cercetătorilor. Percurgînd înainte de război nenumărate publicații periodice, cînd pregătiam *Viața păstorească* și *Flori alese*, putusem vedea cît ar folosi folkloriștilor materialul risipit în ele. Cu copierea poesiilor populare am însărcinat cîțiva studenți, dar după vre-o doi ani mi s'a atras atenția că retribuirea muncei lor ar încărca prea mult cheltuelile Academiei, cu toate că nu se ajunsese decît la o sumă foarte modestă față de altele pe care ea le-a acordat cu dărnicie în scopuri mai puțin utile. Am renunțat atunci și miile de foi copiate au rămas în arhiva Academiei, dacă cumva nu au trecut acum la Cluj, după ce ea și-a mutat sediul folkloric acolo și pentru „Anuarul" ce apare, sub auspiciile ei, alocarea de sute de mii de lei nu o consideră ca o povară, cum i-a părut foarte redusa contribuție a ei la inițiativa pe care o luasem.

După paginile în care A. Gorovei arată cum s'a întemeiat revista *Șezătoarea* și a putut să apară în curs de 37 de ani, se tipăresc două comunicări făcute de V. Bogrea, în 1924, la «Societatea etnografică» despre musca columbacă în folklorul nostru și cel din Sardinia, «Pietrele-scrise» etc., cu referințe la multe izvoare cum le întîlnim în toate studiile sale. Pentru epica noastră, articolul lui P. Caraman, *Contribuții la cronologisarea și genesa baladei populare la Romîni*, aduce un șir de considerații generale asupra acestui gen și caută să explice genesa baladei *Marcoș-Pașa*. Nu putem fi totdeauna de acord cu părerile prea sentențios exprimate; așa cînd (p. 62) Caraman susține că: «producțiile poetice au cu atît mai mare valoare de document pentru realitatea a căror ecou sînt, cu cît sînt mai slabe, ca realisare artistică» — pentru valoarea documentară, în casul acesta, un *nu* ori *da* sînt foarte relativi din punct de vedere estetic. Substratul real al baladei e identificat de Caraman cu o expediție a Turcilor în Polonia (1498-1499); cît despre numele eroului ei, *Marcoș* etc., ținînd samă de

mărturiile cronicarilor, el nu poate fi decît o alterare a lui *Malcoci*, cum îi zicea generalului ce a comandat armata turcească și a văzut desastrul ei în timpul unei ierni grele. Pentru variante trebuiau avute în vedere mai multe decît cele indicate de I. Diaconu, în *Ținutul Vrancei*, I, 221; astfel, aceea dată de Rădulescu-Codin, *Ingerul Romînului*, 326, unde «pașa bătrîn» e numit Marcoci (aceeași formă în expresia „gerul lui Marcoci". relevată de T. Pamfile, *Văzduhul*, 9).

Articolul, de onomastică, al lui Șt. Pașca redă fugitive adnotațiuni la răspunsuri de chestionar și atinge numai în parte folklorul.

Pentru Țara Oașului, material adăugîndu-se la cel dat de I. A. Candrea publică I. Mușlea. In chip de vestire a altor orientări în studiile de folklor, Mușlea ține să spună în primele rînduri ale articolului său că pînă acum «culegerile noastre de folklor au fost însoțite aproape întotdeauna, cînd le-au întreprins oameni de știință, de cercetări filologice ....; filologiei i s'a dat în aceste lucrări locul de cinste, folklorul rămînînd mereu pe al doilea plan". S'ar părea deci că mult nu a folosit folklorului nostru intervenția filologiei, cum am înțeles-o totdeauna. Cînd nu în cuvinte de fraseologie sinuos improvisată se vor face drepte deosebiri, se va recunoaște totuși că tocmai dela filologie au pornit îndrumările pentru cercetarea altfel a folklorului nostru. Chiar în textele publicate de Mușlea se recunoaște, tacit, că stereotipările dinainte, numai cu basme, doine etc., trebue înviorate de culegeri cum le-am dat în *Graiul nostru* etc. Anchete ori studii tipărite și de alții au arătat iarăși cum înțelegem folklorul, în vreme ce directive nouă pentru cercetarea lui nu le-am văzut, ani de-a-rîndul, venind dela Cluj.

Din ancheta lui Mușlea reiese că balada e aproape inexistentă în Oaș — totuși vitalitatea ei altădată o arată cîntecul fetei care și-a pierdut oile (p. 163); cele mai bine representate genuri sînt doinele și mai ales strigăturile, colindele — chiar *Mioriția* a trecut în șirul lor, fiind schimbată în *Colinda păcurarului*, ca în alte părți — și descîntecele. Un obicei, nesemnalat pînă acum la noi și apărînd ca împrumutat dela Ruteni, e al fugei din biserică în noaptea Invierei (p. 134, 144, 148). Bine păstrat, în legătură cu păstoritul, e „focul viu" (p. 146). Pentru mitologia populară va fi de luat în samă ce se spune despre „Omul-nopței" (p. 143, 221), relevat din Maramureș și de T. Papahagi. Textele sînt urmate de un glosar, în care filologii vor găsi mai multe forme rare ori neatestate pînă acum; așa: *are trebui* 162, *ari cînta* 169, *are crește* 222; *descumpărare*; *făci* „coji" (poate lat. vulg. **f a b i c a* <*f a b a*?); *grindinar* „care poartă grindina"; *înfăca* „înveli" (<**i n f a b i c a r e*); *săm* „sîntem". Au fost uitați însă să fie înregistrați: *bulciug* (154), *Caldolexe* (146), *roit* și *uioș* (127) — O. D.

INDICE

ROMÎNĂ

Dacoromînă[1]

Abrud 357
acariță 52
aldan 320
amiroană 339
Ampoi 354
androc 60, 69
apărătoare 44, 48
arcași 49
arvocat 383
așa 330
așteptа 352
baci 353
băgeac 330
bărăta 321
bărburături 55
băț mocănesc 53
bătară 367
bătător 50
berbec di rudî 54
berbecar 64
bindisi 338
biribiri 45
bîșt 54
bîzbiiali 61
boală di h'eri 62
boașcî 54
boci 353
borzočį 65
boștur 338
botei 53
botoașî 54
boži 62
breabăn 321
brebenel 321
brentă 367
budacă 50
buduį 46
bulciug 400
bundă 68
buriu 52
căldărușe 396
Caldolexe 400
calea rătăcitî 72
căluș 363
cămășoį 67
cănurică 60
căpcea 363
casîncî 70
cață 52
cătun 367
cet 361
cetos 362
chiose 331
ciachie, ciactie 331
čįopor 53
čipileagî 54
cîrčeį 61
cîrlănar 64
cîrlig 367
cîrnicî 54
cîșlă 46
čįuk'į 60
čįungurături 55
čįuntături 55
ciutură 363
clampon 55
cocîrțî 58
codi 59
coditurî 59
cofîrță 367
cog'iliță 72
comarnic 48
comęară 72
copâčici 51
corindă 393
corlată 49
corlon 51
corobană 250
corovăni 249
coșcov 338
coteț 48
cotonoğealî 62
cotręampă 52
crintă 50
Criș 355
cruče 72
cufureală 62
cuib 363
culme 52
cupă 49
curătoare 50
curmeziș 47
cușcuș 331
cužbă 51
dangă 55
deschiori 249
descîrni 249
descumpărare 400
desmuți 249
Desteag 357
dibui 323
dichici 324
dihod 61
dîngă 337
dobrili 72

[1] V. și glosarul dela p. 232.

douţili 72
drugă 52
duce-vă-ţi 336
dulaş 65
durnac 62
durnăčęali 62
făci 400
fapt 249
fătăčiune 62
fiie 248
fraier 333
frigări 249
frîmbie 398
Frinc 360
fultuc 61
ganţă 367
garniţi 49
geamandură 331
ğemănar 45
ghioci 331
ghiocică 127
ghioşea 118
gologoi 56
gripcă 324
hade 331
haldan 320
haldur 320
handur 320
hăţaş 65
h'erbătoare 47, 49
hîldan 320
hîrzob 50
hîrzog 69
hlăndan 320
hlăndar 320
hopala 331
hora 72
hotozbir 332
husăn 334
iadeş 332
iavaş 332
iepar 334
îmbučiuma 249
împăţa 59
în vînt 55, 65
înalt 391
înfăca 400
înkegătoare 50
înnota 351
înşira 364
însplina 65
însuneca 251
înzălezitură 158
înzilizit 362
iortoman 313
iortomănesc 314
iortomăneşte 314
iortomăni 314
juvelnic 324
k'epţănăi 60
k'icur 45
kiebu 68
kirkiriţi 61
lamoste 101
lămosteală 101
lămosti 101
lăptări 46
lastic 332
lăutaru 72
Ler împărat 114
linicî 67
lolakį 59
lučęafăru čiobănesc 72
lučęafăru porčesc 72
lumit 92
lung(urį) 47
lustragiu 332
mal 353
mămăligă 333
mamancî 45
Maramureş 356
măşcat 364
mersătură 249
mersură 249
mînător 66
mînecar 68, 70
mintęan 68
minu(ri)le 249
mînzărar 64
mînzare 53
mişela 251
mostră 332
mrăniţău 52
mulgaş 65
Mureş 355
mur(iu) 251, 252
neam 334
ńioręa 54
ńioricî 54
nohot 332
număra (a să) 398
numit 92
oacăr 317
oaie di ğeamînî 45
ocăruţ 318
Olt 355
ortoman 313
otoman 314, 315
otuzbir 332
pă sub vînt 65
pălăi 252
partal 65
paţach'nă 324
perdea 45
pîngă 337
pisică 333
plecătoare 46
polcuţî 60
popuşar 51
porcaru 72
pożiţi 69
predučęa 55
predučicî 55
prepeleac 66
prespre 363
presučel 52
procoyiţi 60
răbuž 51
rariţili 72
răsfug 62
răvar 51, 57
răvăşit 56
rîncău 55
roit 400
rostofol 67
rudac 54
rudăţęa 54
să fibă, să ştibă 398
salbă 364
saţa 44
săm 400
saporniţă 146
scapăt 388
scaun 350
scog'it 55
scutar 66
seca 325
sfredelu 72
sfulğ răturî 61
sineca 251
şir 364
şiştar 50
Someş 355
spătar 362
spinaticî 53
stămîna căţelii 65
stărăzată 45
stărk'i 46
stei 335
ştergătoare 48
sterpar 64
ştirî 54

storî 364
strecătọari 69
strigņea 52
strigọaicî 61
stuf 364
sub vînt 55, 73
sugar 45
sugărel 45
sugarî 46
suguricî 45
şuịeturî 55
supărăčịune 62
surlă 44
ţăclău 53
ţambră 49
tandir 44
ţărcădău 49, 53
tăužar 51
ţeaşcă 52
teşcẹa 50
tierc 354
ţiğilă 72
tîrhat 66
tîrlaş 43
tîrţîu 54
ţiţăi 57
tivilincă 52
ţol 333
toroipan 326
toropală 326
tragă 52
ţuhal 333
tumbă 359
tureac 330, 364
tuşinăturî 60
uioş 400
undrea 338
urdar 51
urdi 58
urdinare 62
urgoi 252
vardă 333
vardist 333
vătaf di cîrd 64
vîrtež 49, 55
vîrzokl'ị 69
viždoc 53
vlogu mocănesc 45
yermar 52
zăgîrnă 51
Zaiş 357
zăleji 158
zăletit 159
zălezeală 113
zălezi 158
zălezitură 158
žanţ 56
žănţui 56
žapcă 46, 61
Zărand 357
zăvădar 51
zăvadî 49
zbîrcîi 56
zburată 45
žẹịab 50
žug 49

Aromînă [1]

-ă' 360
aẓimtu 388
ascapit 388
asescu 371
bis(ù) 373
cánda 376
cara 376
Cîmpul al Kesarị 368
frîncu 370
misigă 373
miθ(ị)că 373
Mpirătoare 368
nal'ịurẹa 376
naparte 376
nastinga 376
ọacărn 318
ọacl'iş 318
ọarbări 36
ocrenă 3180
pas 379
perče 360
sat 379
ses 379
simigă 373
simigos 373
stătut 376
strat 379
ţară 379
vîr(n) 784
zămărat 376

RETOROMANĂ

bazaveńe 325

ITALIANĂ

calcavecle 396
ciotola 363
fragaglia 360
legno puzzolente 325
trifoglio fibrino 323

FRANCESĂ

badaud 358
dommage 352
maraud 358
marle 359
marlou 358
marmaille 360
marmot 360
mérauder 358
mut 360
Noël 351
oignon 359
premier 359
semelle 359
tomber 359
trèfle de castor 322-323
tuyau 359

PROVANSALĂ

bourda 358
bradolá 321
farfaiá 365
fartaio 365
finfo 365
meirá 360

CATALANĂ

baladrejar 321

SPANIOLĂ

baladrar 321

PORTUGHESĂ

bra(a)dar 321

[1] V. şi formele date alfabetic la pag. 383.

LATINĂ

* *adstectare* 352
aquilus 319
**balatrare* 321
balatro 321
burdo 365
crisare 553
* *excapitare* 388
extorrēre 364
* *fabica* 400
fiber 323
* *infabicare* 400
* *nautare* 351
* *obaquilus* 319
secare 325
* *simella* 359
simus 359
**stelleus* 335
* *styphus* 364
* *thylacus* 364
* *tumbare* 359

GREACĂ

ἐγχεσί[μωρος 360
θύλακος 364
κάμνω 355
χύτρα 363
ὠχρός 319

Neogreacă

ἄδε 331
βαϑακι 330
βάκρινα 319
βάκρο 319
βάρδα 333
βραšοβι 333
γιαβάši 332
guieútši 331
κιεμσές 331
κουšκουši 331
λαστίκι 332
λουστράϑης 332
μαμαλίκα 333
μυτχιά 373
μώστρα 332
νωώτ 332
παşᾶ 330
πισίκα 333
ῥόπαλον 326
šαμανdοῦρα 331
σημαντοῦρα 331
σκαπετῶ 388
σώνω 371
τοῦμπα 359
τšακγ 331
τσουδάλι 333
hώππαλα 331

CELTICĂ

mār 355

TRACĂ

aldā 320

SLAVĂ

batora 367
bebrĭ 322
**bebrĭnŭ* 322
bobivnyk 322
bobrek 322
bobřek 322
bobrovica 322
brenta 367
Chmarnik 356
(ch)mouřiti 356
debja 323
ganac 367
**hlǫdanŭ* 321
hlǫdŭ 321
jurt(a) 315
kǫcelj 353
kovrčica 367
mlamosъ 101
ogribka 324
okrena 318
pasjakovina 325
rudъ 360
somъ 360
sopernica 146
udĕbnoti 323
vakъlъ 319
zaležati 158
živĕlnikŭ 324

LITUANĂ

Kirsna 355

LIMBI GERMANICE

Biberklee 322
Biberwurz 322
chôssen 334
dimpa 359
dump, dumpen 359
Freier 334
merikatza 360

LIMBI IRANICE

ālūdān 355
čoval-duz 339

SANSCRITĂ

kṛšná- 355

UNGARĂ

dikics 324
geszt 357
kender 320
-mál 353
menedék 354
nem 334
zajos 357

LIMBI TURCO-TĂTARE

bağak 330
beyenmek 338
boš-tur 338
čaky 331
čoha 333
čul 333
čuval 333
gŏč 331
hade 331
hoppala 331
iades 332
iavaš 332
jort 315
jortak 315
jortaul 315
jortok 315

jürügän 316
kos-kof 338
kőse 331
kuskus 831
lastik 332
-man, -men 316
mostra 332
otus bir 332
őyündüre 339
paša 330
pisika 333
šamandura 331
varda 333
yurt 315

CUPRINSUL

Pag.

CANDREA A. I., Glosar megleno-romîn, III 163
DENSUSIANU Ov., Limba descîntecelor, III 75
ISTRĂTESCU Alexandrina, Lirica populară din Argeș 1
PREDA L., Formele auxiliarului de viitor: *va* și *vom* 306
ȘANDRU D. și BRÎNZEU F., Printre ciobanii din Jina, II 193
STOIAN I. I., Păstoritul în Rîmnicul-sărat 41
VASILIU Al., Descîntece din Moldova 248

INSEMNĂRI ȘI RECTIFICĂRI

CANDREA A. I. — Rom. *aldan* 320
Rom. *bărăta* 321
Rom. *breabăn* . . . . . „
Rom. *dibui* 323
Rom. *dichici* 324
Rom. *gripcă* . . . . . „
Rom. *juvelnic* . . . . . „
Rom. *pațachină* . . . . . „
Rom. *seca* „a tăia“ 325
Rom. *toropală* 326
DENSUSIANU Ov. — Rom. *iortoman* 313
Rom. *oacăr* 317
Asupra unei „nedumeriri“ de terminologie lingvistică 319
DUMITRESCU I. Maria — Mai-mult-ca-perfectul în meglenită . 339
GRAUR Al. — Contribuție la „influența orientală“ . 330
Rom. *fraier* 333
Rom. *iepar* 334
Rom. *neam* „de loc“ . . . . . „
Rom. *stei* 335
Expresia „cu capul gol“ . . . . . „

		Pag.
Iogu G.	Roum. *bindisi*	338
	Roum. *boştur*	„
	Roum. *coşcov*	„
	Roum. *undrea*	„
Istrătescu Al.	Formele de imperativ *duce-vă-ţi* etc.	336
	Rom. *dîngă — dingă ; pîngă — pingă*	337
Moroianu G.	Asupra formei *amiroană* din graiul săcelean	339
Rosetti Al.	Cu privire la asibilarea lui *k'* în limba romînă	326

DĂRI DE SAMĂ

Bloch O., *Dictionnaire étymologique de la langue française*, II (O. D.) . . . 358
Capidan Th., *Aromînii — Dialectul aromîn* (T. Papahagi) . . 367
Caraman P., *Obrzęd kolędowania u Słowian i u Rumunow* (O. D.) . . . 392
Dicţionarul enciclopedic ilustrat „Cartea romînească" (O. D.) . 360
Drăganu N., *Romînii în veacurile IX-XIV* (O. D.) . . . 352
Geagea Chr., *Elementul grec în dial. aromîn* (T. Papahagi) . 381
Gennep van A., *Le folklore du Dauphiné* (O. D.) . . . 365
Grammont M., *Traité de phonétique* (O. D.) . . . 350
Iordan I., *Introducere în studiul limbilor romanice* (O. D.) . . 390
Papahagi T., *Images d'ethnographie roumaine*, III (O. D.) . . . 366
Psychologie du langage (O. D.) . . . 342
Rosetti Al., *Limba romînă în secolul al XVI-lea* (O. D.) . . . 389

Indicaţii bibliografice

Anuarul Arhivei de folklor . . . 399
Bulletin linguistique . . . 397
Dumézil G., *Introd. à la gram. comparée des langues caucasiennes* 395
Marouzeau J., *Lexique de la terminologie linguistique* . . . 394
Nanu Al. D., *Poesia militării şi a Crăciunului de pe Valea Argeşului* . . . 396
Schrijnen J., *Charakteristik des altchristlichen Latein* . . . 394
Pedrotti G.-Bertoldi V., *Nomi dial. delle piante ind. del Trentino e della Ladinia Dolomitica* . . . 396
Uhlenbeck C., *De jongste denkbeelden over den oorsprong der Basken* . . . 395

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAŢIUNII SIBIIU

		Pag.
Al. Graur	Contribuţie la „influenţa orientală“	330
	Rom. *fraier*	333
	Rom. *iepar*	334
	Rom. *neam* „de loc“	„
	Rom. *stei*	335
	Expresia „cu capul gol“	„
Al. Iştrătescu	Formele de imperativ *duce-vă-ţi* etc.	336
	Rom. *dîngă — dingă ; pîngă — pingă*	337
G. Iogu	Roum. *bindisi*	338
	Roum. *boştur*	„
	Roum. *coşcov*	„
	Roum. *undrea*	„
G. Moroianu	Asupra formei *amiroană* din graiul săcelean	339
Maria I. Dumitrescu	Mai-mult-ca-perfectul în meglenită	„

DĂRI DE SAMĂ

Psychologie du langage (O. D.) . . . 342
M. Grammont, *Traité de phonétique* (O. D.) . . . 350
N. Drăganu, *Romînii în veacurile IX-XIV* (O. D.) . . . 352
O. Bloch, *Dictionnaire étymologique de la langue française*, II (O. D.) . . . 358
Dicţionarul enciclopedic ilustrat „Cartea romînească“ (O. D.) . 360
A. van Gennep, *Le folklore du Dauphiné* (O. D.) . . . 365
T. Papahagi, *Images d'ethnographie roumaine*, III (O. D.) . . . 366
Th. Capidan, *Aromînii — Dialectul aromîn* (T. Papahagi) . . 367
Chr. Geagea, *Elementul grec în dial. aromîn* (T. Papahagi) . 381
Al. Rosetti, *Limba romînă în secolul al XVI-lea* (O. D.) . . . 389
I. Iordan, *Introducere în studiul limbilor romanice* (O. D.). . . 390
P. Caraman, *Obrzęd kolędowania u Słowian i u Rumunow* (O. D.) . . . 392

Indicaţii bibliografice

J. Marouzeau — J. Schrijnen — C. Uhlenbeck — G. Dumézil — G. Pedrotti-V. Bertoldi — D. Al. Nanu — *Bulletin linguistique — Anuarul Arhivei de folklor*. . . . 394

Publicaţii ale INSTITUTULUI DE FILOLOGIE ŞI FOLKLOR:

Ov. DENSUSIANU

GRAIUL DIN ŢARA HAŢEGULUI

1915 150 lei

Ov. DENSUSIANU

VIEAŢA PĂSTOREASCĂ

IN

POESIA NOASTRĂ POPULARĂ

1922-1923 Vol. I 10 lei
Vol. II 15 lei

Al. ROSETTI

LETTRES ROUMAINES DE LA FIN DU XVIe ET DU DÉBUT DU XVIIe SIÈCLE TIRÉES DES ARCHIVES DE BISTRITZA

(TRANSYLVANIE)

1926 Lei 250

Ion DIACONU

ŢINUTUL VRANCEI

ETNOGRAFIE — FOLKLOR — DIALECTOLOGIE

1930 Vol. I, 400 lei

BIBLIOTECA CENTRALA
Biblioteca ... SIBIU